BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
7 R
32

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
55
5 F
12
ROMA

12-4-e-5

Digitized by Google

Digitized by Google

ALEXANDRI
PASCOLI
PERUSINI

IN ALMO URBIS ARCHIGYMNASIO
Medicinæ Profeſſoris Primarii, totiuſque Status Eccleſiaſtici

PROTHOMEDICI GENERALIS

De Homine, ſive de Corpore humano vitam habente, ratione tum proſperæ, tum afflictæ valetudinis

LIBRI TRES.

In quibus ad Mentem tum Veterum, tum Recentiorum Theoria, ac Praxis Medica novâ, clarâ, ac brevi methodo exponitur.

TOMUS TERTIUS.



ROMÆ MDCCXXVIII.
Ex Typographiâ Hieronymi Mainardi apud theatrum Capranicenſe.
SUPERIORUM PERMISSU.

INDEX CAPITUM
LIBER TERTIUS
Sectio Prima.

CAPUT I. *De Oculis.* pag. 1
CAP. II. *De Ophthalmiâ.* 10
CAP. III. *De Auribus.* 17
CAP IV. *De Naſo.* 22
CAP. V. *De Lingua, ejuſque partibus adnexis.* 26
CAP. VI. *De Glandulis ſalivalibus, & de Uvulâ.* 30

Sectio Secunda.

CAPUT I. *De Teſtibus.* 34
CAP. II. *De Pene, & Scroto.* 39
CAP. III. *De Gonnorrhœâ.* 43
CAP. IV. *De Gonorrhœâ nothâ, tum benignâ, tum malignâ.* 47
CAP. V. *De organis Mulierum generationi inſervientibus. Ac primò de Utero.* 56
CAP. VI. *De Teſtibus Mulierum, ſive ovariis.* 62
CAP. VII. *De Menſium defectu, imminutione, & ſuppreſſione.* 64
CAP. VIII. *De Affectione Hyſterica.* 72
CAP. IX. *De Chloroſi.* 76
CAP. X. *Quicquid de Fœtu obſervamus menſibus geſta-*

gestationis poſterioribus. 84
CAP. XI. De Vitâ fœtus in Utero, ac nutritione, necnon etiam de Partu. 88
CAP. XII. De Symptomatibus prægnantis, & Abortu. 97
CAP. XIII. De Conceptu falſo, ſive Molâ. 101
CAP. XIV. De Partu difficili, ſive cum labore. 104
CAP. XV. Quid ſit Meconium, & quo pacto ejus causâ, extra uterum lædi poſſit recèns natus Infans. 119
CAP. XVI. Quo pacto lactis vitio quandoque lædatur Infans. 124
CAP. XVII. De Verminatione. 127
CAP. XVIII. De Dentitione difficili. 134
CAP. XIX. De Rachitide. 146
CAP. XX. De Variolis, & Morbillis. 151

Sectio Tertia.

CAPUT I. DE Hydrope. 167
CAP. II. De Podagrâ. 180
CAP. III. De Lue Venereâ. 186
CAP. IV. De Scorbuto. 196
CAP. V. De Rheumatiſmo. 213

IN-

INDEX HISTORIARUM

Sectio Secunda.

Hiſtoria I. DE *Gonorrhœâ*. 50
Hiſtoria. II. *De Chloroſi*. 77
Hiſtoria. III. *De Partu difficili*. 106
Hiſtoria. IV. *De Verminatione*. 131
Hiſtoria. V. *De Epilepſiâ Infantili*. 139
Hiſtoria. VI. *De Rachitide*. 149
Hiſtoria. VII. *De Variolis*. 157

Sectio Tertia.

Hiſtoria I. DE *Hydrope*. 172
Hiſtoria. II. *De Lue celticâ*. 188
Hiſtoria. III. *De Scorbuto*. 199
Hiſtoria. IV. *De Rheumatiſmo*. 216
Hiſtoria. V. *De Stranguriâ*. 226

IM-

IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſt. Magiſtro.

N. Baccarius Epiſc. Bojanen. Viceſg.

IMPRIMATUR.

Frater Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

LIBER TERTIUS

De iis, quæ tum ſecundùm, tum præter naturam, ratione ſenſuum, & generationis præſertim, in corpore humano vitam habente exoriuntur; necnon etiam de nonnullis aliis affectionibus, quæ humores univerſos inficere ſolent.

SECTIO PRIMA.

De Senſuum organis, deque iis, quæ, ratione eorum in corpore humano vitam habente, tum ſecundùm, tum præter naturam contingere ſolent.

CAPUT I.

De Oculis.

Enumerantur oculorum partes.

Veluti viſcera corporis humani viventis reſpicere poſſumus ſenſuum organa: ea nimirum, quæ ter Opt. Max. Opifex in ventre ſuperiori, in capite videlicet, graphicè compegit; quippe quæ, vel cranio maximâ ex parte condantur, vel cranii cavis, ſinibuſque exterioribus excipiantur. *Sunt enim e terrâ homines non ut Incolæ, atque habi-*

tatores, ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum, atque cœleſtium: quarum ſpectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Senſus autem interpretes, ac nuntii rerum, in capite tanquam in arce mirificè ad uſus neceſſarios, & facti, & collocati ſunt. Nam oculi tanquam ſpeculatores altiſſimum locum obtinent, ex quo plurima conſpicientes fungantur ſuo munere. Et Aures, quum ſonum recipere debeant, qui naturâ in ſublime fertur, rectè in altis corporum partibus collocatæ ſunt. Itemque nares, eoquòd omnis odor ad ſuperiora fertur, rectè ſurſum ſunt. Et quòd cibi, & potionis judicium magnum earum eſt, non ſine causâ vicinitatem oris ſequutæ ſunt. Tam guſtatus, qui ſentire eorum, quibus veſcimur, genera debet, habitat in eá parte oris, quà eſculentis, & poculentis iter natura patefecit. Tactus autem toto corpore æquabiliter fuſus eſt, ut omnes ictus, omneſque nimios, & frigoris, & caloris appulſus ſentire poſſimus: Pereleganter Tullius (*a*). Ab oculis exordiri inclinat animus; quorum tamen partes, aliæ exteriores ſunt, utì palpebræ, ſupercilia; interiores aliæ, ut globus, muſculi, ac tunicæ veſtientes.

Superciliorum ſtructura, & uſus.

Supercilia in arcus pilis ubique refertos, ad frontis confinia, non procul a palpebris ſuperioribus, incurvantur. Extrema ad naſi radicem dicuntur *principium*, ſive *ſuperciliorum caput*. Ad tempora nuncupantur *finis*, ſive *cauda*. Præter pilos extrinſecùs ubique diſpoſitos, in ſuperciliis occurrunt cuticula, cutis, & plurima pinguedo, quâ intercedente, in vultus venuſtatem non indecorè extuberat frons inferior. Occurrit inſuper membrana carnea, pluribus contexta fibris, quæ a muſculo frontis lato membranaceo ſuperiori explicatur; cujus ope, moveri,

(a) *De Natura Deorum lib. 2.*

veri, & in rugas contrahi queunt ſupercilia. Superciliorum uſus eſt, ut ſuis, quas habent prominentias, & pilos, radios nimios obtundant, eoſque infringant, ne ictu, ut ita dicam, pleno, oculorum feriant aciem. Hinc in luce nimiâ deprimere cogimur ſupercilia, atque ad ea manus admovere, quibus radiorum vim quodammodo infirmemus.

Quid ſint palpebræ, earum, que muſculus, qui dicitur elevator.

Palpebræ binæ in utroque ſunt oculo. Altera ſuperior. Inferior altera. Pertenui utraque compaginatur tunicâ, membranâ carneâ, nullâ penitus intercedente pinguedine, muſculis, ac perioſteo, ſive pericranio, quod a partibus producitur proximis. Quà mutuò ſeſe contingunt palpebræ, angulos oculorum efficiunt, ſive *canthos*, exteriorem, atque interiorem. Exteriorem, qui *minor* dicitur, versùs tempora. Interiorem, qui *major* vocatur, ad naſi radicem conſtruunt. Palpebra inferior in corpore humano vitam habente vix movetur. Superior contra, eoquòd ſurſum, atque deorſum aſcendendo, & deſcendendo, celerrimè moveatur, binos iccirco muſculos habet, qui ſub membranâ carneâ, inter carneam videlicet, atque membranam illam palpebrarum interiorem perquàm exilem, quam ſobolem eſſe diximus pericranii, ſtatim obverſantur. Alter muſculus proprius eſt. Alter communis vel palpebræ inferiori. Proprius provenit ab imâ orbitâ ad foramen nervi optici. Exoritur tendine perquàm exili, eoque oblongo. Rectà inde ſupercilium conſcendit, ubi in ſubſtantiam membranaceam explicatur. Mox per palpebram ſuperiorem deſinit in palpebram extremam, in ejus videlicet circumferentiam inferiorem reclinatus. Muſculus præfatus a munere, *elevatoris* nomen ſibi vindicavit; palpebram ſiquidem ſuperiorem attollit. At in eundem quoque finem muſculus

frontis latus agit, qui a munere, ſituque ſuo, muſculus item dicitur ſupercilii. Quapropter cuicunque, qui oculos latè prolatet, & frons corrugari debet.

Quid ſit muſculus palpebrarum orbicularis.

Orbicularis, ſive palpebrarum clauſor, vel communis, fibrarum ductu quodam ovali palpebram utranque undequaque circundat; atque angulis oculorum firmiter inhærens, palpebram ſuperiorem, fibris contractis, deprimit, æquè ac inferiorem nonnihil attollit. Hinc oculos claudit.

Quid ſint puncta oculorum lacrymalia.

Palpebris extremis cartilagines quædam apponuntur molliuſculæ, ſemilunares, palpebris explicandis potiſſimùm inſervientes, ut æqualibus ubique factis palpebrarum confiniis, adamuſſim claudantur. Cartilagines iſtæ palpebrarum efficiunt *tarſum* penes Græcos, *cilium* penes Latinos. Quamobrem ciliorum dicuntur pili, qui bulbis tarſo inſerti producuntur ex palpebrarum margine; ubi eundem ferè præſtant uſum, quem in ſuperciliis. Punctis ubique perviæ obverſantur lacrymalibus, quorum plurima oſculis propatulis ad narium proficiſcuntur receſſus. Quocirca tenui lymphâ jugiter irroratur oculus, quæ ex glandulis minimis exudat lacrymalibus, quorum tubuli excretorii in puncta deſinunt lacrymalia.

Deſcribuntur glandulæ oculorum lacrymales.

Glandulæ lacrymales valde conſpicuæ ex angulis oculorum inſurgunt. Ea, quæ angulo inſidet exteriori, nomine caret. Quæ ab interiori nonnihil extuberat, propriè dicitur *lacrymalis*. Hæc ſubſtantiâ ſuâ foramen operit cranii lacrymale, quod communicat cum oſſe cribriforme ad naſi radicem. Glandulæ præfatæ per utranque palpebram ad puncta lacrymalia pro lacrymis edendis minima emittunt excretoria.

Palpebrarum vaſa.

Arteriolas habent palpebræ a carotidibus exterioribus. Venulas a jugularibus exterioribus. Nervos a pari quinto, ac ſeptimo medullæ oblongatæ intra cranium.

Ocu-

Palpebrarum uſus.

Oculorum globos, tanquam velamina, tegunt palpebræ, eoſque arcent ab incommodis exterioribus. Eorum ambitum intrinſecùs humectant, & detergunt, ut limpidi ſemper, & clari ſerventur: ut videlicet lucis radiis excipiendis, immittendiſque, non impares unquam fiant.

Deſcribitur gemma, ſive bulbus oculorum, & præſertim cornea.

Oculorum globus, nonnullis gemma, vel bulbus, orbitæ cranii, ſive potiùs calvariæ, ſtatim ſub palpebris infunditur. Figuram perhibet globoſam, anteriùs tamen nonnihil exporrectam. Tunicis veſtitur. Humores continet, tum fluidos, tum concretos. Vaſis irrigatur. Triplici tunicâ veſtitur globus. Exterior dicitur *cornea*, ſive *ſclerotes*. Media *uvea*. *Retina* interior. Cornea valida eſt, craſſior, pellucida. Undequaque circunducitur per gemmam exteriorem. Huic extrinſecùs alia perquàm tenuis adnaſcitur membrana, opaca, colore albo prædita, quæ provenit a pericranio. Dicitur *albuginea* a colore, necnon etiam *conjunctiva* a munere; quum per hanc, veluti per ligamentum membranaceum, alligetur globus circumferentiæ, ac partibus orbitæ interioribus. Albuginea foramen habet rotundum in facie anticâ, per quod ſeſe profert ſubſtantia corneæ pellucida, necnon etiam pupillæ foramen, cujus ambitus verſicolor eſt.

Deſcribuntur uvea, pupilla, iris, & reliqua.

Sub corneâ occurrit uvea, cui, in facie præſertim anticâ, adnectitur per fibrillas. Tenuior eſt, atque opaca. Ejus namque ſubſtantia atrâ quaſi inficitur fuligine. Pervia eſt anteriùs ob foramen illud rotundum in oculis admodum conſpicuum, quod nuncupatur *pupilla*. Pupillæ ambitus verſicolor extremus nuncupatur *iris*. Non videtur iris, niſi plexus fibrarum, quæ ab iride, ſub retinâ rectâ ferè producuntur ad nervum uſque opticum. In parte bulbi poſteriori ligamenta, ſive vincula producuntur ciliaria; quæ ni-

minimi tamquam muſculi oblongi radiatim in iridem pergunt, quam identidem explicant: pupillam videlicet explicant, quæ propterea in lumine nimio, iridis ope, per minimum tanquam ſphincterem peculiarem, contrahitur.

Deſcribitur retina.

Intra uveam expanditur retina, ad faciem tamen poſteriorem. Mollis eſt retina, perquàm tenuis, albicans. Nequaquam ambit bulbi circumferentiam univerſam interiorem; quinimmo deſinit undequaque ad confinia humoris cryſtallini, circumcirca bulbi ſectionem anteriorem.

Quo pacto oculorum membranæ a nervo optico explicentur.

Tunicæ præfatæ explicantur omnes a nervo optico. Atque adeo dici poteſt, nervo optico intercedente, eas a meningibus, atque a cerebro exortas eſſe; ſiquidem nervi optici, qui craſſiſſimi ſunt, aliquibus ſaltem fibris, a medullâ oblongatâ ad baſin cerebri, ex communi ferè principio, exoriri videntur. Exinde abinvicem recedunt. Mox rursùs coeunt, ac mutuò plerùnque ſeſe contingunt. Poſtmodum iterum divaricati, ad gemmas utrinque tendunt; quas in facie poſticâ per foramen, quod in orbitâ mediâ intus occurrit, attingunt. Simul ut in gemmam pervenerint, ſeſe explicantes in membranarum formam, ex utroque latere gemmarum conſtruunt tunicas. Tunica exterior nervi optici, videlicet dura mater, producit corneam. Media, nimirum pia, producit uveam. Subſtantia demum nervi optici medullaris interior, in retinam extenuatur. Quocirca inferre non injurià debemus, lucis radios, qui retinam afficiunt, ex retinâ quodammodo, ſive per ſubſtantiam interiorem nervi optici, ſive per motum repercuſſum ſpirituum animalium, & cerebrum afficere, & vibrationes ſuas in ſublime provectas ſenſorio impertiri.

Tres

Tres ſunt oculorum humores. *Aqueus*. *Cryſtallinus*. *Vitreus*. Aqueus colligitur in parte globi anteriori, ſtatim poſt corneam; quapropter, eâ perforatâ in parte anticâ, effunditur. Aqueo mox ſuccedit cryſtallinus, quem ſubſequitur vitreus. Vitreus humor maximam bulbi occupat partem; quippe a retinâ, quam ubique tangit, producitur ferè ad pupillam uſque. Dicitur vitreus, quia ſubſtantiam, & conſiſtentiam vitri fuſi perſimilem habet. Mollis eſt, & limpidus: ubique nempe pellucidus. Ejus figura a parte poſticâ, cui adamuſſim aptatur retina, globoſa eſt. A parte anticâ, versùs pupillam, deprehenditur cava; ſuâque capacitate cryſtallinum excipit. Propriâ obducitur tunicâ, tenuiſſimâ, pellucidâ, quæ *vitrea* nominatur.

Enumerantur oculorum humores, & vitreus deſcribitur.

Cryſtallinus, vel ipſe licèt pellucidus, denſior tamen eſt, quàm vitreus; quocirca cryſtallinus appellatur. Ejus figura lenticularis eſt, anteriùs nonnihil depreſſa. Cryſtallinus quoque propriâ veſtitur tunicâ perquàm exili, æquè ac pellucidâ, quæ dicitur *cryſtallina*, ſive *arachnoides*. A circumferentiâ humoris cryſtallini fibrulæ proficiſcuntur nonnullæ, quæ per faciem exteriorem tunicæ vitreæ, aliis conſociatæ, ligamenta ciliaria compingunt; quæ extrinſecùs in tunicâ vitreâ, veluti radii plures deprehenduntur; qui a circumferentiâ humoris cryſtallini tendunt ad confinia nervi optici, in parte poſteriori humoris vitrei, proximè ſub retinâ.

Deſcribitur cryſtallinus, unà cum ligamentis ciliaribus.

Cryſtallino anteriùs circumfunditur aqueus, qui colligitur, utì monuimus, in ſectione bulbi anteriori: in eâ videlicet capacitate, quæ intercipitur inter corneam, & humorem cryſtallinum. Exudat fortaſſe ex glandulis minimis, ubique diſperſis per tunicas oculorum interiores; ſive per ductus quoſdam aquoſos, á cla-

Quid ſit propriè humor aqueus, & unde proveniat.

a clariſſimo Nuck non ita pridem detectos, Sectore inclyto Agienſi, teſte Blancardo. Egrediuntur ductus præfati ab arteriis carotidibus, calvariæ incluſis. Pluribus exinde ramuſculis ſeſe effundentes, in bulbos anteriores dehiſcunt non procul a pupillâ. Enimverò, ſi per vulnus inflictum blandè exudat humor aqueus, brevì reproducitur.

Deſcribuntur muſculi oculorum recti.

Oculorum globus quatrifariam rectà movetur. Bifariam obliquè. Rectà attollitur, deprimitur, adducitur, atque abducitur. Obliquè vergit ſurſum ad angulum interiorem, & declinat ad angulum exteriorem. Hinc muſculos quatuor habet rectos. Binos obliquos. Recti, perexiles ſunt. Egrediuntur principio communi ex orbitâ interiori ad foramen nervi optici. Exinde abinvicem recedunt, rectà ſinguli tendentes ad quatuor veluti cardines oculorum adverſos. Verùm in facie bulbi anticâ rurſus conveniunt, tendinibuſque ſuis decuſſatim oppoſitis ſub tunicâ adnatâ, in ſuperficie tunicæ corneæ, membranam tendinoſam, ſatis validam conficiunt. Muſculus ſuperior dicitur *elevator* a munere, necnon etiam *ſuperbus*. Inferior dicitur *depreſſor*, ſive *humilis*. Qui producitur per angulum oculorum interiorem, eoquòd oculorum globum rectà adducat versùs angulum interiorem, *adductor*, a nonnullis *potator* quoque nuncupatur. Alter contra, qui oculorum globum adducendo ad angulum oculorum exteriorem, eum abducit ab angulo interiori, muſculus nuncupatur *abductor*, ſive *indignationis*. Muſculi recti, ſi uno eodemque tempore inſimul contranitentes æquè agant, fieri minimè poteſt, quominus globum complanent, eumque adducant versùs orbitam interiorem.

Deſcribuntur obliqui.

Ex obliquis alter ſuperior eſt, alter inferior. Superior tenuis, oblongus, originem ducit ex eodem or-

orbitæ loco, unde recti proficiſcuntur. Mox obliquè ad angulum aſcendit oculorum interiorem versùs radicem naſi. Ad naſi radicem, cartilaginem quandam offendit perviam, quæ dicitur *trochlea*. Hanc ſubit tendine quodam perquàm exili, longiſſimoque; qui per faciem bulbi anticam ſeſe reflectens, in iridis confiniis deſinit. Inferior brevis, craſſior, latus, conſurgit ab oſſe ſubjecto, ab angulo oculorum exteriori non procul. Exinde oblique producitur per faciem bulbi anteriorem ad finem uſque ſuperioris, ubi vaneſcens omnino deletur.

Inter muſculos hoſce glandulæ inſeruntur minimæ, quæ uliginem quandam pinguem, oculis emolliendis, lubricandiſque, inſudant. Unde proveniat oculorum uligo pinguis.

Muſculi, & tunicæ præfatæ arterias habent a carotidibus. Venas a jugularibus, ac præſertim interioribus. Nervos, præter opticum, a conjugatione tertiâ medullæ oblongatæ intra calvariam. Vaſorum bulbi origo.

Per oculos viſio fit. Quandoquidem ab objectis conſpicuis, lucis radios pupillâ excipimus. Exceptos humoribus infringimus; qui in conos propterea extenuati, coactique, retinam apicibus attingunt. Objectorum imagines in eâ delineant, ſive potiùs expingunt, inverſas tamen; quibus opticorum concitant ſubſtantiam ad ſenſorium uſque commune; quod præfatas excipit immagines, eaſque menti, eâ, quâ fieri poteſt lege, poſtmodum exhibet. Oculorum uſus.

CAPUT II.

De Ophthalmiâ.

Definitio, & Diagnoſis.

AFfectiones, quæ oculos invadere ſolent, utpote quæ innumeræ prope ſint, & ad Chirurgiam propriè ſpectantes, hìc ſingillatim recenſere haud inclinat animus. Nihiloſeciùs, quum earum nonnullæ, quæ frequentiùs occurrunt; quæque interiora non minùs; quàm exteriora requirunt auxilia; paucis ſaltem deſcribere oporteat, eas, ut ordine proſequamur, in ſuas claſſes peculiares diſtribuendas ducimus; aliæ quippe tunicas oculorum lædunt; humores aliæ, aliæ nervos, muſculos item et glandulas aliæ. Ex iis; quæ lædunt tunicas, aliæ inſident *adnatæ*, aliæ *corneæ*, aliæ *uveæ*. Si adſint quæ retinam afficiunt, opticorum vitio eas adſcribendas exiſtimamus. Tunicæ adnatæ vitia ſunt *ophthalmia*, *pterygium*, *pannus*, *&* *unguis*, *hypoſphagma*, *ſuggillatio &c.* De ophthalmiâ in capite præſenti fusè tantùm nobis agere placuit, reliqua perfunctoriè animadvertendo breviſſimè expoſituris. Nihil aliud eſſe videtur ophthalmia, quàm *oculorum inflammatio, quæ tunicam afficit adnatam, quæque propterea dolorem infert, ac ruborem facit partis affectæ, lacrymarum eliciens profluvium, & hemicraniam, item et cephalalgiam ex conſortio quamſæpiſſimè inducens*; ſiquidem, utì diximus, ex pericranio adnata procitur. Ex quibus ſigna diagnoſtica educes.

Cauſa:

Talis inflammatio, non ſecùs ac reliquæ, ab humoribus provenit, qui moram aut in tubulis partis affectæ, aut in proximo neſtendo, eos infarciunt, efficiuntque, ut ſanguis, motu locali retardato, in minimis ſanguiferis, quæ per adnatam dirimuntur, ſtagnet,

gnet, æſtuet, & concreſcat. Hinc arteriolas, & venulas extendens, fibraſque diſtrahens, eandem adnatam in tumorem attollit, ruborem, dolorem, & permoleſtum prope combuſtionis ſenſum per oculos ubique molitur.

Ophthalmia, nullum quamvis utplurimùm vitæ inferat diſcrimen, attamen ſi pervicax fuerit, ſi perſæpè recurrerit, ſi humor peccans acerrimus ſit, & ut vulgò dicitur, *ferinus*, minimè negligenda; eo quippe in caſu aut ſuppurat, aut bulbi tabem, aut ſuffuſionem, aut alias, quæ videndi facultatem planè adimunt, affectiones parit. Prognoſis.

Oculorum inflammatio in corporibus præcipuè ſanis, modò lenis ſit, leni tantùm victu facilè diſcutitur. Quum contumax, & perquàm moleſta concitet ſymptomata, tum alvo aut clyſteribus, aut purgationibus lenioribus blandè priùs ſolutâ, ſanguis minuendus, iterum, iterumque ſi adhuc reſtiterit. Cæterùm reliqua omnia, ratione tum diætæ, tum pharmaciæ, quæ viſceribus inflammatis proſunt, & ophthalmiæ curandæ apprimè conducunt. Ratione localium, ophthalmiæ evincendæ nil magis idoneum unquam adhibuimus, quàm aquam tepentem palpebris quamſæpiſſimè immiſſam. Si pro aquâ communi aquam florum ſambuci, roſarum albarum, fœniculi, hiſque ſimilia ſubſtitueris; & ſpiritum vini, aut tutiam ſi addideris, vim in collyriis acues reſolvendi. Ad hæc, ſi nihilominus inflammatio adhuc reſtiterit, in pejùs ceſſura, tum pediluvia, ſinapiſmata, & veſicantia partibus priùs infernis, mox etiam ſupernis admoveto; quibus humores concretos, niſi prorſus extenuaveris, aliorſum ſaltem avocabis. Si quis plura deſideret, obſervationes adeat chirurgicas Jo:Muys, qui(*a*) oph- Curatio.

[a] *Obſ.1. Dec.1. Chir. rat.*

ophthalmiam, ac ei medendi methodum perele-ganter expoſuit.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN, ET PRÆSERTIM AD CHIRURG. SPECTANTES.

Comprobatur Veterum derivationis, & revulſionis uſus.

NIl ſatiùs, quàm ſanguinis miſſio ad ophtalmiam reſolvendam per vices facta, in venis ſecandis, revellendi, derivandique, tanquam optimum, nobis adhuc probavit Priſcorum uſum; eviden tiſſimè quippe penè ſemper oculorum inflammationem exaſperatam vidimus, ſanguine ſupernè priùs, quàm infernè educto. Nos igitur aliorum erroribus cautiores facti, nec cervici, nec ſcapulis cucurbitulas ſcarificantes ad ophthalmiam extenuandam adhibuimus unquam, nec venas quidem in brachio ſecuimus, alvo niſi extersâ priùs, & ſanguine aut ex pudendis, aut ex ſaphenâ largè imminuto. Id reperto ſanguinis motu circulari, quicquid unquam in eo protulerit Inclytus Bellinus, difficilè quamvis explicare poſſimus, diutinæ tamen experientiæ pervicaciter adverſaremur, ſi rem tam certam, tamque exploratam cum Praxis medicæ prorſus imperitis, in ophthalmiâ præcipuè curandâ, negligentes non fateremur.

ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid ſit pterygium, hypoſphagma, pannus, & quomodo diſcutiantur.

PRæter ophthalmiam, *pterygio*, *ungue*, *panno*, *hypoſphagmate*, *vel ſuggillatione* adnata, utì diximus, afficitur. Pterygium affectio quædam eſt, quæ membranæ adinſtar præter naturam adnatæ ex-

trin-

trinſecùs accreſcens, videndi facultatem vel prorſus adimit, vel ſaltem infirmat. Si talis membrana craſſior evadat, inæqualis, ac rubore,tametſi leviter, tingatur, dicitur *pannus*. Contra ſi levis, ubique æqualis, tanquam in albam ſuperficiem coextendatur, tum *unguis* propriè nuncupatur. Ideo concreſcit, quia humores, ſive in tubulis ad ſuperficiem adnatæ ſtagnantes, ſive extra inſudantes fluorem amittunt, atque in ſolidiorem, quæ vel panni, vel unguis ſpeciem referunt, ſubſtantiam congeſti ſiſtuntur. Extenuatur pannus fotibus, ſuffitibuſque reſolventibus. Sacchаro abſumitur, oſſibus ſepiæ, oculis cancrorum, cryſtallo montanâ, aliiſque ſimilibus in pollinem redactis, ac in palpebras intus per fiſtulam, aut alio quovis pacto immiſſis. Evenit non rarò, ut in adnatæ ſubſtantiâ, tubulis ſanguiferis interioribus aut ruptis, aut exeſis, ſanguis exudans ita congeratur, ut maculam rubicundam, necnon etiam liveſcentem in oculorum albo compingat. Id verè hypoſphagma, ſive ſuggillatio vocatur; quod quum recens ſit, niſi ſponte ſuâ, aquâ tepente pluries admotâ facilè reſolvitur. Non ita tamen, quum diu perſtiterit, & potiſſimùm ubi liveſcat.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

AFfectiones præcipuæ, quibus præter naturam obnoxia videtur Sclerotis, quæ, ut anatome docuit, duræ meningis ſoboles eſt, ſunt *craſſities*, *nebula*, *albugo*, *puſtulæ*, atque *hypopyon*. Craſſities dicitur tum, quum cornea, hoc eſt anterior ſclerotis facies pellucida ad pupillam appoſita, perquàm tenui veluti caligine inficitur. Ex quo fit, ut qui tali affectione tentantur, objecta tanquam per caliginem intuean- Quid ſint craſſities, nebula, albugo, puſtulæ, atque hypopion, & quomodo curentur.

tueantur. At ſi concreſcens adeo inſpiſſetur caligo, ut faciliùs extrinſecùs deprehendatur, tum *nebulam* compingit. Verùm ubi magis adhuc concreſcat, ut luculentiùs eam intuentibus apparens in maculam albeſcentem ante pupillam ſeſe coextendat, tum *albuginem*, aut *leucoma* progenerat. Puſtulæ ſunt minimi quidam tumores, qui ex corneâ inſurgunt ob læſionem externam utplurimùm productæ. Hypopyon, quod et *pyoſis*, & *lunella* quoque dicitur, nihil aliud eſt, quàm pus quoddam vel ſub corneâ, vel inter corneam, & uveam collectum, quod ophthalmiam malè curatam non raró inſequitur. Ut præfatæ affectiones eximantur, eadem propemodum, quæ ad ſuperiores extenuandas propoſuimus, exigunt auxilia.

Quid ſint procidentia pupillæ, dilatatio, anguſtia, & quo pacto iis medeatur.

Procidentia, *pupillæ dilatatio*, nec non etiam *anguſtia*, *ſuffuſio*, ſive *cataracta* inter morbos quamvis uveæ vulgò recenſeantur, propriè tamen ad iridem, quinimmo et ad humores quandoque potiùs, quàm ad membranas oculorum ſpectare videntur. Procidentia dicitur tum, quum, corneæ unitate, aut vulnere; aut ulcere, ſolutâ, uveæ ſubſtantia procidit, & quodammodo extuberat; quod dignoſcitur ex prolapſu uveæ ipſius, quæ prolapſa, aut nigricat, aut cærulea deprehenditur, extra ſitum quaſi divulſa, exciſa, atque extuberans. Hujuſmodi affectio curatu perquàm difficilis, in ſenibus inprimis, tum præcipuè, quum aut vulnus, aut ulcus corneam plurimùm læſerit. Ut præfatæ affectioni medeamur, ea omnia conveniunt, quæ extergunt, blandè adſtringunt, & roborant. Hujuſmodi ſunt album ovorum cum aquâ roſarum, ac ſuccino præparato ſolutum, quibus addunt nonnulli modicum aluminis uſti, tutiæ præparatæ &c. Alii vino rubro tepenti, alii aquâ chalibeatâ partem affectam fovent. Prolatatur pupilla tum, quum

quum ejus circumferentia versùs iridem undequaque explicatur. Contra contrahitur. In utroque caſu a convulſione provenit. In primo quippe ligamenta convelluntur ciliaria. In altero convellitur iris: ideoque, quæ convulſionibus diſcutiendis conducunt, et hic conferre videntur. Suffuſio, ſive cataracta nihil aliud eſt, quàm viſus læſio, ob opacitatem quandam, quæ oculorum humoribus ſupervenit, quæque ad pupillam potiſſimùm percipitur. Hæc ſi tanta fuerit, ut veluti membranula, ſive albeſcens, ſive liveſcens, ſive alterius cujuſque evaſerit coloris, propriè dicitur cataracta, ex eo quòd non aliter, quàm cataractæ ſpecies quædam pupillæ opponatur, radiorumque luminis aboculorum interioribus arceat immiſſionem. Ratione affectionis iſtius, quod ad partem attinet affectam, plures olim inſurrexerunt opiniones. Sunt enim qui aqueum, qui cryſtallinum, qui vitreum in ſuffuſione culpare ſolent humores. Sententiarum varietas orta exinde videtur, quòd non æquè omnibus eidem loco ſuffuſio inſederit. Attamen cum Jacobo Rohaultio in Tractatu phyſico, aliiſque Recentioribus, cataractam cryſtallino frequentiùs inhærere, & cryſtallinum aut deprimi, aut ſuperficietenùs ſaltem corradi a chirurgo, qui eam acu ſubducere conetur, autumabimus. At eâ de re plura ſi quis deſideret, eruditorum adeat ephemerides, ex quibus tum pro Theoriâ ſuffuſionis exponendâ, tum pro Praxi in curatione exercendâ, permulta ſanè, non penitus ſpernenda, haurire poterit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit gutta ſerena.

EX hactenus dictis, quid ſit, & undè procedere poſſit tum cœcitas, tum videndi imbecillitas, tum caligo, aliæque oculorum affectiones, quæ videndi facultatem aut lædunt, aut adimunt, educes. Inter has tamen ſolemnis eſt, & plerùnque inſolubilis ea, quæ *gutta* paſſim *ſerena* Latinis, *amauroſis* Græcis nuncupatur, cæcitatis ſpecies; quâ qui laborant, oculis quamvis adapertis, & nullam licèt læſionis extrinſecùs præbeant indicium, videndi nihilominus facultatem opticorum planè amiſerunt vitio; qui aut infarcti, aut compreſſi objectorum ſpecies ex humoribus oculorum, tametſi defæcatiſſimis, ad ſenſorium non ampliùs immittunt. Gutta ſerena, quæ altas egerit radices, quæque a læſione opticorum provenerit intrinſecâ, longè pervicacior, & curationem omnem utplurimùm reſpuit. In ſenibus eam penè ſemper deplorabis. Cæterùm, quicquid ad paralyſin ſubducendam jam ante præſcripſimus, & hìc præſcribendum cenſemus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Nonnullæ affectiones peculiares, quæ oculorum angulos afficiunt.

RAtione potiſſimùm carunculæ lacrymalis angulo oculorum exteriori inhærentis, oculi extrinſecùs quodammodo frequenter affici quoque ſolent. Hinc *rhyas*, *encanthis*, *ægylops*, & *fiſtula*, quæ dicitur *lacrymalis*. Rhyas dicitur, & *rhæas*, quum caruncula lacrymalis ob exuberantem, atque continuum præter voluntatem lacrymarum effluxum præter na-

naturam imminuitur. Lacrymæ eo in caſu humoribus utplurimùm eliciuntur acribus, nervorum ſtamina, aut in parte affectâ, aut in viciniis irritantibus. Encanthis vocatur, quum eadem caruncula plurimùm intumeſcit obſtructa; atque ita obſtructa, ſi morbus ulteriùs procedat, hoc eſt ſi inflammetur, ſuppuretque, egylopem procreat, ſive *anchylopem*, quæ nihil aliud eſt, quàm in eâ parte abſceſſus. Verùm pus, quod ibi conficitur, aut foraminis parietes oſſeos, quibus inſedit caruncula, quandoque corrumpit, aut aliorſum inter membranas influit, & fiſtulam lacrymalem inducit: inducit nempe ulcus profundum, inveteratum, callo intus, ſive folliculo obductum. Perpauca hæc de ægritudinibus hujuſmodi, ad Chirurgos propriè licèt ſpectantibus, Tyronum in gratiam, perfunctoriè tantùm hìc innuere placuit.

CAPUT III.

De Auribus.

Aures, unum quamvis, & idem ſint organum, quod audiendo præſertim inſervit, diſtinguuntur in interiores, atque exteriores. Auris exterior, quæ *auricula* nuncupatur, dividitur in partem ſupernam, quæ dicitur *ala*, ſive *pinna*; atque infernam, quæ dicitur *auricula*, ſive *lobus*. Quid ſint aures; earumque diviſio.

Non eſt auris exterior, niſi cartilago ſinuoſa, ad tempora utrinque explicata, cuticulâ obducta, cuti, membranâ carneâ, item et nervosâ, perquàm tenui; quæ cartilagini arctiſſimè adhæreſcit, ac perioſtei vices ibi gerit. At in lobo plurima intercedit pinguedo, cujus interventu nonnihil extuberat auricula. Duos habet ſinus præcipuos auricula; quorum Deſcribuntur partes interiores auris exterioris.

rum interior, qui in aurem interiorem ſtatim ducit, nuncupatur *alvearium*. Huic exterior proximus, dicitur *concha*. Auricula proceſſibus quatuor, qui dicuntur *helix*, *anthelix*, *tragus*, *antitragus*, intus extuberat. Auricula in homine plerùnque immobilis; quæ proinde, aut muſculis planè caret, aut nonniſi muſculorum quibuſdam lineamentis munitur.

Auris exterioris uſus.

Auricula voces excipit, exceptas, ne citò nimis præterlabantur, ſiſtit, eaſque in aures immittit interiores.

Enumerantur partes auris interioris, & deſcribitur meatus auditorius.

Auris interior, ea auris appellatur pars, quæ ab aure exteriori producitur in calvariæ cavum: in os videlicet, quod ad temporum confinia, ob ingentem duritiem, *petroſum* nuncupatur. In aure interiori conſiderare debemus *meatum auditorium*, *tympanum*, *oſſicula quatuor auditus*, *foramina*, ſive *feneſtras*, *labyrinthum*, *cochleam*, *aquæ ductum* Falloppii, atque Euſtachii *tubam*. Meatus auditorius antrum illud appellatur, quod ductu obliquo ab aure exteriori, ideſt ab alveario tendit ſurſum per ſubſtantiam oſſis petroſi ad tempora, deſinitque in tympani cavum. Perquàm tenui intus obducitur cuticulâ, perioſteo, ſive pericranio. In alvearium præcipuè inſudat recrementum illud glutinoſum, flavum, amaricans, quod ibi concreſcens, cerumen procreat; quodque fortaſſe provenit a glandulis quibuſdam minimis, quarum excretoria in meatibus inhiant.

Deſcribitur tympanum.

Meatus auditorius ad ſpecum ſtatim ducit in penetralibus ejuſdem oſſis petroſi excuſam; cui, ſub finem meatus auditorii, membrana tenuiſſima, oſſiculo orbiculari cavo, anuli adinſtar coextenſa, ſtatim apponitur. Per membranam hanc mediam nervulus intenditur perexilis, qui chordam æmulari ſolet tympani militaris. Quocirca ſpecus *tympanum* vocitatur.

Sub

Sub hac membranâ,in eodem tympani receſſu,reliqua omnia auditus præcipua includuntur inſtrumenta; cui tamen proximè adſtant oſſicula quatuor : *malleolus* nimirum : *incus* : *ſtapes* : *os orbiculare*. Malleolus ex capitulo quodam, quo donatur globoſo, ſtylum emittit oblongum in formam caudæ. Stylus in duos finditur proceſſus. Superior brevis alligatur membranulæ tympani, tendine muſculi perquàm tenuis exterioris intercedente;qui a parte ſupernâ meatus auditorii, per tuberculum oſſeum, canaliculi adinſtar perforatnm, producitur in cavum tympani, adhærens malleoli proceſſui ſuperiori. Proceſſus inferior longior oſſi infigitur ſubjecto in eodem tympani cavo, ibique firmatur per tendinem perquàm exilem alterius muſculi interioris, qui emergit ex facie tympani infernâ non procul a membranâ. Exinde vergit versùs proceſſum inferiorem oblongum ejuſdem malleoli, cui inſeritur. Muſculi præfati dicuntur *perigraphias*. Dimovent fortaſſe, atque exagitant malleolum, ut voces modulentur.

Enumerantur osſicula quatuor auditus. Deſcribitur malleolus, ejuſque muſculus.

Sub malleolo ineſt incus: alterum nempe oſſiculum, latiuſculum ſuperiùs, atque nonnihil excavatum; quocirca ſinum efficit, quo malleoli capitulum excipit. Binos inferiùs emittit proceſſus inæquales, veluti dentis cujuſdam molaris duplicem radicem. Longior oſſibus infigitur ſubjectis. Brevior vinculo valde tenui, capitulo ſtapedis laxè injungitur.

Deſcribitur incus.

Stapes ex latâ baſi in arcum flectitur. Ex arcu ſummo capitulum prominet, quo ſtapedem equeſtrem æmulari ſolet. Huic e latere *os orbiculare* adnaſcitur: oſſiculum videlicet, anuli adinſtar rotundum.

Stapes, & os orbiculare.

Amotâ ſtapedis baſi ab oſſibus ſubjectis, detegitur illico foramen ovale, & paulò inferiùs aliud detegitur foramen rotundum. Foramen ovale ducit in ſpe-

Deſcribuntur foramen ovale, rotundum, labyrinthus, & cochlea.

ſpecum, quæ a ſemicirculis oſſeis per idem in circuitus redeuntibus, dicitur *labyrinthus*. Foramen rotundum perhibet introitum in alteram ſpecum, quæ, ſquamulâ oſſeâ intercedente, in duplicem ſinum finditur. Alter mox tendit in cavum labyrinthi. Alter in cavum cum labyrintho communicans; quod, quia in ſpiras intorquetur veluti cochlea, *cochlea* nuncupatur. Aquæductus eſt meatus quidam in oſſe petroſo inſculptus, qui inter binos proceſſus, ſtiloidem, & mammillarem occurrit. Exinde in aurem interiorem immiſſus nervos excipit, eoſque a cerebro oblongato ad internas aurium membranas inducit. De hoc meatu mentionem fecit primum Falloppius; qui proinde Falloppii dicitur. Id nominis autem ei falsò impoſuit Auctor. *

* *aliud non eſt, quàm via in oſſe inſculpta perquàm durior nervi portio e calvaria ad muſculos externos maxillarum, & laryngis decurrat. Schelammerus de And. P. 3. cap. 5.*

Quid ſit Euſtachii tuba.

Euſtachii tuba, ſive meatus ab auribus in fauces, eſt ductus partim cartilagineus, partim membranaceus, qui ex cavo tympani ad palatum oblique deſcendit versùs fauces, in quibus aperitur hiatu amplo, propè uvulam, ut aer auris interior cum exteriori fortaſſe communicet.

Deſcribuntur vaſa auris interioris.

Meatus, & ſinus aurium præfati tunicâ obducuntur intus pertenui, ſenſu acerrimo præditâ; per quam dirimuntur minimæ arteriæ a carotidibus exterioribus, quæ in regione temporum utrinque micant; venulæ a jugularibus exterioribus; quamplurima nervorum ſtamina a conjugatione ſeptimâ medullæ oblongatæ intra calvariam, quæ dicitur *nervorum auditus*. Aer in cochleâ contentus ab Anatomicis *aer inſitus*, *aer incluſus*, *aer innatus* vocatur.

Aurium uſus.

Auribus voces excipit corpus humanum vivens, ut cuique notum eſt, eaſque in ſenſorium immittit; aer quippe concitatus, ac fluctuans, ſive potiùs exagitatus, atque excuſſus ob tremores, & vibrationes cor-

corporis reſonantis, membranam concutit tympani, eamque exagitat; quæ proinde concuſſa, exagitataque, concutit, atque exagitat in receſſibus aurium aerem inſitum; qui ob motum, ni fallor, oſſiculorum variè commotus, variè nervos ſtimulat, ac per nervos variè afficit cerebrum; hinc is ſuſcitatur ſenſus, qui auditus nuncupatur. De auribus ſi quis plura cupiat, Valſalvam, alioſque adeat Recentiores; qui acriori indagine in partes eas inquirentes, in organis hiſce deſcribendis, longè prolixiores, quàm nos, qui, & brevitati, & rebus, in Tyronum gratiam, clarè exponendis, ſemper ſtuduimus, fuerunt.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quoniam auditus organum, ut ex adhuc enarratis patet, cujuslibet generis vaſculis conflatur, membranis pluribus veſtitur, oſſibus variis, æquè ac glandulis inſtruitur, in capacitates variè aptatur, hinc eſt, ut modò obſtruatur, modò inflammetur, modò ſuppuret, ulceribus modò exedatur &c. Quinimmo et non ſemel eveniſſe accepimus, & oculis hiſce noſtris percepimus, ut ex ſeminio quodam pravo intus aut immiſſo, aut ingenito, varii generis inſurrexerint vermes, qui membranas interiores mordicando, cruciatus excitaverint acerrimos, aliaque auribus non modò, verùm etiam et reliquo capiti, aliiſque partibus, quæ nervis intercedentibus arctiſſimam cum auribus habent affinitatem, peſſima intulerint ſymptomata. Affectiones hujuſmodi periculi prorſus expertes minimè cenſeri debent; iiſque curandis eadem propemodum, quæ obſtructionibus recludendis, inflammationibus reſolvendis, ul-

Variæ aurium enumerantur affectiones.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE

ulceribuſque interioribus extergendis jam ante propoſuimus, apprimè conducunt. Aurium vermes enecant infuſiones amaricantes in aquâ graminis, ſcorzoneræ, carduibenedicti &c, cum melle, ac ſaccharo, nec non etiam cum mercurio paratæ, ac in aures interiores blandè per ſyringam inditæ. In quo tamen animadvertant Tyrones, ne res oleoſas, pingues, glutinoſaſque intus in aures unquam immittant, quæ meatus infarciunt, & ſurditatem quamſæpiſſimè deploratam moliuntur.

CAPUT IV.

De Naſo.

Deſcribitur naſus.

NAſus eſt pars organica non ubique ſibi ſimilis, cava, oblonga, ex facie media prominens, olfactus organum. Integumentis veſtitur foris, quibus inſunt oſſa, & cartilagines. Oſſa occurrunt ad naſi radicem, ubi conſurgunt ad frontis confinia ex oſſibus ſubjectis maxillæ ſuperioris. Oſſa intus deprehenduntur ſpongioſa, atque adeo dicuntur *ſpongioſa*, necnon etiam *cribriformia*, a minimis, quibus pervia ſunt, foraminibus; quæ carne quadam ſtipantur fungoſâ, ne quid incongruum unà cum aere inſpirato ad cerebrum ſurſum attrahatur.

Deſcribuntur partes narium.

Tres ſunt cartilagines. Binæ explicantur ad latera naſi. Per medium tertia excurrit, tanquam ſepimentum; diciturque, eoquòd naſi capacitatem in nares bipartiatur, diaphragma narium, vel mediaſtinum. Cartilagines laterales abeunt infernè in membranas cartilagineas; quæ conſtituunt nares extremas propatulas, mobiles, quæ *alæ* nuncupantur, ſive narium *pinnæ*. Cartilago media aliquantulum ſu-

pernè

pernè extuberat, ac *dorſum* naſi, ſive *ſpinam* efficit. Huic ad apicem adnaſcitur globulus, ex quo ad filtrum rectà deſcendit, nimirum ad ſinum medium exteriorem labii ſuperni, caro quædam ad ligamenti ſubſtantiam accedens ſub finem mediaſtini, quæ dicitur *columna*.

Membrana narium interior

Nares intus amiciuntur membranâ nervoſâ, quæ perquàm acri pollet ſenſu, a durâ matre procedens. Ampliſſimam hæc habet extenſionem; in rugas icciroo varias complicatur, quibus rimas omnes, omnes fiſſuras, omneſque narium receſſus ingreditur: idque fortaſſe, ut maximâ ſuâ extenſione quamplurimas excipere valeat particulas odoribus excitandis idoneas. Enim verò eam ampliſſimam in canibus venaticis præ cæteris obſervamus, aliiſque animantibus, quæ olfactu pollent perquàm acuto.

Caro papillaris.

Sub hac membranâ caro quædam deliteſcit papillaris, quæ minimis ubique congregatur glandulis; quarum excretoria ad nares immiſſa, modò ſerum, ſive lympham, quâ ſcatet ſubſtantia narium interior, modò pituitam concretam, & glutinoſam, quam autumabant Veteres proximè a cerebro emungi, per nares inſudant.

Meatus narium in fauces.

In naribus mediis ſinus aperiuntur bini: unus ſcilicet utrinque, qui per ſuperiora palati ducunt ex utroque latere ad fauces in fiſſuras oblongas, quæ ad latera occurrunt uvulæ, non procul ab orificiis, quò deſinunt meatus ab auribus in fauces. Per ſinus hoſce, ſive meatus, aer viciſſim ad reſpirationem ingreditur, atque egreditur.

Meatus narium in oculos.

Rurſus deprehenduntur ubique in naribus interioribus tubuli quidam, quos excretionibus potiſſimùm inſervire exiſtimandum ducimus. Tendunt ex naribus internis in puncta oculorum lacrymalia; qua

de

de re flentibus non rarò excidunt lacrymæ ex oculis in nares. De tubulis ejuſmodi verba fecit accuratè Sthenonius, item et poſtremò Dioniſius Gallus.

Muſculi narium

Alæ narium pro lubitu, atque ex induſtriâ criſpantur, attolluntur, adducuntur, & diducuntur muſculorum beneficio, qui numero octo ſunt: quatuor ſcilicet utrinque. A muneribus ſuis peculiaribus nuncupantur *criſpatores*, *elevatores*, *adductores*, *&* *diductores*. Criſpatores, elevatores, atque adductores, membranacei ſunt. Figuram habent triangularem; tendinibuſque ſuis acuminatis versùs naſi radicem egrediuntur ab oſſibus maxillæ ſuperioribus. Exinde in naribus extremis explicantur, atque abſumuntur. Criſpatores, atque elevatores ad latera naſi exteriora ſtatim occurrunt ſub tegumentis. Adductores occurrunt ad latera narium interiora ſub carne narium papillari. Diductores circunducuntur per nares extremas, quoque ſub tegumentis, firmiter adhærentes oſſibus proximis non procul a filtro.

Narium vaſa, & præcipuè nervi olfactore.

Vaſa, quæ per nares dirimuntur tum interiores, tum exteriores, ſunt: arteriæ, quæ proficiſcuntur a carotidibus tum internis, tum externis: venæ, quæ a jugularibus: nervi, qui a pari quinto nervorum medullæ oblongatæ intra calvariam. Verùm præter hoſce, nervos habent olfactores nares interiores a primâ nervorum conjugatione. Olfactores exoriri videntur a ventriculis cerebri anterioribus ductu valde conſpicuo, a quibus utrinque procedunt ad latera criſtæ galli versùs os cribriforme. Per ſubſtantiam ſpongioſam cribriformis in tubulos effunduntur, ſive in fibrulas nervoſas, quæ per foramina cribriformis proſequuntur, & diſtribuuntur in plicas univerſas, atque in receſſus omnes membranæ narium

rium interiores. Non procul tamen ab oſſe cribriformi aliquantulùm extuberant trunci nervorum ſinguli olfactores; icci rco vocantur quoque proceſſus, ſive apophyſes mamillares. Cavi intus ſunt, adeo ut ſi flatus per eorum cavum immittatur, pervadit cerebri ſubſtantiam ad ventriculos uſque anteriores. In pleriſque brutorum id præ cæteris conſpicuum eſt.

Per nares aerem inſpiramus, atque expiramus viciſſim; ideoque, & voces modulamur, & odores excipimus a corporibus odoratis: a corporibus nimirum, quæ odorem expirant. Excipimus videlicet particulas nonnullas tenues, mobiles, atque volatiles, quæ unà cum aere inſpirato ſurſum ad nares attolluntur; in quibus nervos ſtimulant olfactores, ac per nervos incitant ſenſorium commune; quod ſi blandè per particulas eas, ut ita dicam, ſcalpatur, ſenſus odoris menti humanæ obverſatur ſuavis, & gratus. Inſuavis contra, atque ingratus ſuſcitatur ſi ruditer. Et, ut id ſatiùs ſuccedat, ſparſim hinc inde extuberant per nares interiores ſquamulæ quædam cartilagineæ, quæ membranam nervoſam attollunt, eamque in ſinus varios aptant; quibus commodiùs excipere, & diutiùs detinere valeamus particulas, odoribus excitandis idoneas. Narium uſus.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

NArium affectiones peculiares ſunt *ſarcoma*, *polypus*, *verrucæ*, *ulcus*, *ozæna*, *coryza*, *inflammatio*; & reliqua, quorum pleraque, quum ad Chirurgos quidem propriè ſpectent, hìc miſſa quoque facienda ducimus, paucis tantùm ſarcoma, polypum, verrucas, ozænam, & coryza deſcribentes. Tum ſarcoma, tum polypus ſunt caro quædam, quæ Variæ narium deſcribuntur affectiones.

præter naturam ex naribus extuberat. Dicitur ſarcoma, quum certam haud habet figuram. Nuncupatur polypus, quum in longum, & latum ſeſe extendens pluribus veluti radicibus naribus interioribus inhæret, quibus varia inæqualia polypi piſcis crura quaſi æmulatur. Verrucas deſcribendo Dolæus *eſſe* dixit *excreſcentias carnoſas ex profluente ſucco nutritio productas*. Hæ ſi naribus extrinſecùs adnaſcuntur, naſi figura iis fœdata plurimùm ſordeſcit. Ozena eſt ulcus fœtidum, ac ſordidum, quod nares interiores exedens, atque inveteraſcens, pus utplurimùm acre, lividumque procreat. Coryza, ſive gravedo nihil aliud eſſe videtur, quàm ſenſus quidam perquàm moleſtus naribus ſuperveniens ob lympham quandam craſſam, ſimul et acrem, quæ ex glandulis ſupernis ad partes narium defluit infernas, eaſque acriter vellicat. Sarcoma, & polypus recidendus eſt. Sunt qui cauſticis, ſed perperam ex noſtrâ ſententiâ, tales excreſcentias conſumere ſtudent. Verrucæ, ozæna, & coryza ea omnia tum intus, tum foris, ut evincantur, requirunt præſidia, quæ fluidorum acrimoniam eluunt, eaque ſolvunt, de quibus iterum, atque iterum plura jam ante diximus.

CAPUT V.

De Linguâ, ejuſque partibus adnexis.

Deſcribitur lingua.

LIngua dicitur a *lingendo*. Eſt pars carnoſa, organica, non ubique ſibi ſimilis, oblonga, in ore ſita, atque inſtructa, quæ a latâ, & craſsâ baſi in apicem producitur, ut, vocibus articulandis, & ſaporibus percipiendis, meliùs inſervire queat. Poſteriùs faciei convexæ oſſis hyoidis, quod cornibus

ſuis

ſuis faciem complectitur laryngis anteriorem. Adhæreſcit faucibus præterea, æque ac laryngi. Alligatur infernè partibus ſubjectis maxillæ inferioris per muſculos, item et per vinculum membranaceum, quod linguæ nuncupatur *frænulum*. Hoc quandoque adeo producitur ſub linguæ faciem inferiorem, ut maximo loquentibus, item et ſugentibus, niſi manu recidatur chirurgicâ, incommodo ſit.

Deſcribuntur linguæ membranæ.

Tribus tunicis veſtitur lingua, quarum exterior tenuiſſima, pellucida eſt veluti cuticula. Media craſſior, magis denſa, magiſque compacta, & quodammodo glutinoſa, cribri adinſtar graphicè perforata. Faciem ſuperiorem habet albicantem, inferiorem magis obſcuram. Tertia linguæ membrana, interior videlicet, tenuiſſima eſt, & nervoſa; nervulis quippe undique intexitur, quos potiſſimùm a pari quinto, & nono medullæ oblongatæ intra calvariam ſuſcepit. Nervi præfati in plures ubique attolluntur papillulas pyramidales, quæ per foramina tunicæ mediæ non æquè conſurgunt omnes. Aliæ enim deſinunt in membranam linguæ exteriorem, perque eam in fibrulas dirimuntur. Aliæ in ſpicula quædam reclinata versùs fauces, tanquam dentes graciliſſimi pectinum aculeati, quibus utuntur Carminatores, attolluntur. Spicula hæc, ex nonnullorum ſententiâ, ſalia excipiunt potiſſimùm fuſa ab alimentis, ex quibus ſapores eliciunt.

Linguæ ſubſtantia interior deſcribitur.

Membranis linguæ detractis exterioribus, nudam ſeſe profert linguæ ſubſtantia carnea, ſive potiùs fibroſa, & muſcularis; quæ variis implicatur fibrarum ordinibus, *tranſverſis*, *rectis*, atque *obliquis*. Hinc adeo varius, adeo celer, adeo continuus uſibus variis, variis verbis edendis, formandiſque, linguæ motus in corpore humano. Fibræ præfatæ ita

conveniunt per linguæ ſubſtantiam, ut per mediam illius longitudinem, fiſſuram quaſi oblongam efficiant, quæ a linguæ baſi ad apicem uſque rectà producitur. Inter fibras, & maximè ad linguæ baſin, quæ nonnihil adipoſa eſſe ſolet, necnon etiam ad latera, minimæ inſeruntur glandulæ ſalivales, quarum ductus excretorii ſalivam inſudant tum, quum maximè fibris contractis undequæque compreſſæ, & ipſe contrahuntur. Inſeruntur præterea inter eaſdem linguæ fibras ſanguiferorum propagines uberrimæ, quæ a carotidibus, & jugularibus dirimuntur. A jugularibus præſertim exoriuntur venæ, quæ utrinque ſeſe perhibent aſpectui in facie linguæ inferiori ad latera frænuli exteriora, quæ dicuntur *raninæ*, ſive *ſublinguales*.

Enumerantur, & deſcribuntur linguæ muſculi.

Fibræ, quæ per linguam excurrunt carneæ, nihil aliud eſſe videntur, quàm productiones variæ fibrarum muſculorum ejuſdem linguæ; cujus motus antrorſum, retrorſum, ſurſum, deorſum, hinc inde, modò in illud, modò in aliud latus producitur a muſculis octo; qui inſeruntur in linguæ ſubſtantiam a partibus proximis. Bini dicuntur *baſioglosſi*, qui a parte ſupernâ oſſis hyoidis traducuntur in radicem linguæ, eamque retrorſum versùs fauces adducunt. Bini *ceratoglosſi*, qui a cornibus ſummis oſſis hyoidis utrinque tendunt ad latera linguæ; quamobpropterea ſimul agendo adducunt quoque retrorſum, unà et explicant. Si tantùm alteruter agat, lingua obliquè tendit ad latus contractionis muſculi agentis. Bini *ſtyloglosſi*, qui explicantur a proceſſibus ſtyloidibus, & tendunt ad latera linguæ, quam potiſſimùm attollunt, unà et explicant. Bini vocantur *genioglosſi*, qui ab inferiori, atque extremo mento interiori egrediuntur, ut exinde inſerantur, & producantur per faciem anteriorem, atque inferiorem lin-

linguæ; quam propterea ſeſe contrahentes exerunt. Muſculi omnes præfati ſunt valdè carnoſi, neque videntur in linguâ, niſi ſectiones quędam carneæ ejuſdem linguæ extra linguæ ſubſtantiam nonnihil productæ.

Enumerantur linguæ muſculi communes.

Inſuper lingua movetur quoque ad motum oſſis hyoidis, cui adhæreſcit. Hinc inter muſculos linguæ communes enumerare conſueverunt Sectores, muſculos quoque hyoidis, quod muſculos habet decem, ideſt paria quinque. *Sterncydeos*. *Coracobyoideos*. *Styloceratobyoides*. *Geniobyodeos*. *Rectos*: quorum uſus ex eorum origine, atque inſertione, quam modò exponam, facilè eluceſcet.

Deſcribuntur muſculi præfati communes.

Sternohyoidei conſurgunt a ſterno ſummo, a quo utrinque aſcendunt per faciem tracheæ anteriorem ad baſin oſſis hyoidis. Coracohyoidei a proceſſibus ſcapularum coracoidibus, ideſt ab acromio, in humeri principio, tendunt ex utroque latere ad baſin oſſis hyoidis. Styloceratohyoidei a proceſſibus ſtyloidibus deſcendunt ad cornua oſſis hyoidis. Geniohyodei a mento extremo interiori procedunt ad linguæ baſin, cui adhærent; ut et recti, qui ſub prioribus deliteſcunt.

Uſus linguæ.

Per linguam deglutimus, voces articulamus, & ſapores percipimus; ſalia quippe alimentorum in ore fuſa, ob ſalivam ſolventem, papillas ſubeunt nervoſas, earumque fibrulas ſcalpunt, & per fibrulas ſenſorium afficiunt commune. Hinc &c.

Senſus omnes concitantur in corpore humano vivente ſpecie quadam tactus.

His ita poſitis de organis ſenſuum præcipuis, inferre ſanè debemus, ſenſus univerſos, qui ſuſcitantur in corpore animato, nil aliud eſſe, ratione organi affecti, quàm ſpecies tactus varias. Etenim ut corpora, quæ tactum eliciunt, agunt in papillulis cutis nervoſis, eas ſive tangendo, ſive comprimendo, ſive nervorum ſtamina vellicando, ita quoque

Iu-

lumen ex. gr. in oculis, ideſt in retinâ; aer undoſus, & fluctuans in auribus; effluvia odoris tenuiſſima in naribus; & ſalia fuſa in ſpiculis linguæ papillaribus agere neutiquam poſſunt, quin ſive tangant, ſive comprimant, ſive concitent nervorum propagines extremas, utì hactenus expoſuimus. Neque aliud inter ſenſus tactus, & reliquos ſenſus intercedit diſcrimen, niſi quòd corpora, quæ proximè agunt in organo tactus, utpote mole plerùnque majora, reliqua etiam organa utplurimùm movent. Corpora autem, quæ in cæteris organis proximè agunt, eoquòd mole minima ſint, reliqua ſenſuum organa nequeunt afficere.

CAPUT VI.
De Glandulis Salivalibus, & de Uvulâ.

Enumerantur glandulæ ſalivales præcipuæ.

GLandulæ ſalivales ſunt penè innumeræ. Effunduntur undequaque non modò per linguam, verùm etiam per membranas faucium, æquè ac palati carnoſas, per carnem gingivarum fibroſam, nec non etiam per uvulam. Eoquòd ſalivam in oris capacitatem inſudent, *ſalivales* dicuntur: humorem videlicet inſudant tenuem, lymphaticum, ſubdulcem, qui alimenta in ore ſolvit, diluitque, ut faciliùs deglutita, faciliùs quoque in ſtomacho, æquè ac in inteſtinis digerantur. Hinc non injurià prima alimentorum digeſtio in ore fieri dicitur. Minimæ licèt ſint utplurimùm glandulæ ſalivales, nihilominus maximas quoque præ cæteris obſervamus *parotides*, *tonſillas*, ſive *amygdalas*, *maxillares*, *ſublinguales*.

Deſcribuntur parotides.

Parotides ſtatim ſub tegumentis conduntur utrinque ad radicem auris exterioris. Pluribus aliis glandulis minoribus conglomerantur, quarum ſingula excretoria in unum conveniunt maximum commune,

ne, quod per genas ex utroque laterè obliquè deſcendit ad labiorum confinia, non procul a dentibus molaribus, ubi ſalivam eructant.

Deſcribuntur tonſillæ.

Tonſillæ, quæ a figurâ ſuâ exteriori quoque vocantur amygdalæ, binæ ſunt, & ipſæ quidèm conglomeratæ. Occurrunt in faucibus ad latera uvulæ in regione faucium ſupernâ, ibique humorem emittunt albicantem, craſſiuſculum, & glutinoſum, qui quandoque ſtagnat in ſinibus quibuſdam ovalibus, qui in faucibus aperiuntur.

Deſcribuntur maxillares.

Ex maxillaribus aliæ ſunt exteriores, interiores aliæ. Exteriores binæ, longè tamen minores. Extrinſecùs utrinque ſub tegumentis aptantur maxillis mediis. Interiores majores, quæ quoque binæ ſunt, ſub muſculis deprehenduntur geniohyoideis. Trunci harum communes excretorii non procul a frænulo prope dentes molares interiores ſalivam expuunt.

Deſcribuntur ſublinguales.

Sublinguales, tametſi minores, quàm maxillares internæ, conglomeratæ itidem ſunt. Deprehenduntur ſub membranis ad latera frænuli. Glandulæ præfatæ ob muſculorum contractionem compreſſæ, non procul a gingivis infernis ſalivam emittunt.

Glandularum ſalivalium vaſa, & uſus.

Glandulæ omnes ſalivales ſuſcipiunt propagines ſanguiferas a carotidibus, & jugularibus externis, nervos a paribus quinto, ſexto, ſeptimo, necnon etiam octavo, & præſertim parotides. Ita inter muſculos oris, æquè ac maxillarum inſeruntur, ut muſculis agentibus, & ſeſe viciſſim contrahentibus, validè comprimantur. Quocirca uberiorem eructare ſolent ſalivam in oris cavum tum, quum alimentis digerendis eâ magis indigeamus.

Deſcribitur uvula.

Ex fornice palati laxè propendet, glandis adinſtar perexiguæ, atque oblongæ, corpus aliud glandoſum, quod *uvula* nuncupatur, *columella*, *gurgulio*.

Tu-

Tunicâ foris obducitur carneâ, quæ provenit a tunicâ proximâ palati. Sub tunicâ, ſubſtantia obverſatur valde mollis, & ſpongioſa, quæ minimis ubique coacervatur glandulis, quarum ductus excretorii exteriorem ſubeunt membranam, atque humorem inſudant lymphaticum, ſalivalem, perquàm tenuem, qui fauces humectat, pharyngem, æquè ac laryngem præſertim, ut vox clarior emergat.

Uvulæ uſus, & muſculi.

Uſus columellæ præcipuus videtur vocis formandæ, quatenus aer emiſſus ab aſperâ arteriâ impingit in uvulam ictibus creberrimis, infringitur, ac variè repercutitur. Quamobrem variè commovetur uvula antrorſum, item et retrorſum, muſculorum ope, qui vocantur *periſtaphylini*. Quatuor ſunt perexiles membranacei. Anteriores bini. Bini poſteriores. A partibus ſupernis explicantur per ambitum univerſum uvulæ exteriorem. Vaſa ſuſcipiunt tum muſculi, tum uvulæ ſubſtantia a partibus proximis ſanguifera, æquè ac nervoſa.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit blæſitas, & aphonia.

PLeraque organorum vitia, quæ in oris capacitate continentur, ſunt *frenum*, *ranula*, *fiſſuræ*, *puſtulæ*, *verrucæ*, *aphonia*, & *blæſitas*; quæque quum infantibus, puerisque ſolemnia eſſe ſoleant, tum quum de infantum, ac puerorum affectionibus deinceps dicturi exponenda forent, nihil eſt, quod et hìc recenſeamus. Paucis iccirco quid ſint aphonia, & blæſitas impræſentiarum animadvertendum duntaxat ducimus. Nihil aliud eſt aphonia, quàm vocis defectus, qui, organis aut voci articulandæ, aut reſpirationi inſervientibus læſis, ægrotantibus ſupervenire ſolet. Dicitur quoque *anaphthia*; quę quoniam multiplex eſſe poteſt,

in

in varias diſtinguitur ſpecies: in *hæſitantiam* videlicet, vel *blateriſmum*: *blæſitatem*, vel *balbutiem*. Hæſitare tum dicitur, quum qui loquitur, niſi linguam priùs aliquoties moveat, loquendi initium capere nequit; aut tum quum loqui inceperit, progredi nequaquam valet, niſi vocem inceptam quamſæpiſſimè repetat. Id dicitur quoque titubare, & blaterare. Dicitur blæſitas, item et balbuties, tum quum inter loquendum aut litera, aut ſyllaba quædam abſorbetur, ac propè ſupprimitur, quod potiſſimùm literam *R*, aut *L* balbutientibus proferre enixis contingit. Affectiones prædictæ, niſi ex pravâ organorum extent ſtructurâ, quo in caſu curationem omnem reſpuunt, aliarum ægritudinum ſymptomata utplurimùm ſunt, quibus in Praxi medicâ directè proſpiciendum, de quibus proinde ante jam diximus, & impoſterum, ter Optimo Maximo permittente Numine, fusè dicendum.

LIBRI TERTII
SECTIO SECUNDA.

De Organis internis, & externis in utroque ſexu generationi inſervientibus; deque iis, quæ ratione eorum tum ſecundùm, tum præter naturam in corpore humano vitam habente exoriri poſſunt.

CAPUT I.

De Teſtibus.

Deſcribuntur teſtes. TEſtes, ſive *teſticuli* nuncupantur *globuli glandoſi, molles, ſpongioſi, qui ſcroto incluſi, ad radicem penis, pro ſeminis generatione laxè propendunt.* Figuram habent ovalem: numero ferè ſemper bini: raro unus, & maximus: longè rariùs tres. Dexter in corpore humano major aliquantulum eſſe ſolet, quàm ſiniſter. Hinc dexter, calidior a Galenicis olim habebatur; in quo proinde, ad eorum ſententiam, maribus concipiendis, idoneum ſemen conficitur.

Teſtium ſtructura. Teſtes apud nonnullos Recentiores glandulæ ſunt conglobatæ vaſculares. Tunicis foris veſtiuntur, vaſculis intus complicantur, villos habent ubique, item et tubulos quoſdam, qui vaſa videntur teſtium excretoria.

Du-

Duplici tunicâ teſtes ſinguli amiciuntur. Exterior communis carnea, a nonnullis nuncupatur *vaginalis*, tenuis eſt, rubicunda, nonnihil pellucida, egreditur a peritonæo. Interior vocatur *propria albuginea*, *capſularis*; a nonnullis quoque *nervoſa*, ſive *tendinea*, eoquòd craſſior ſit, alba, & validior. Teſtium ſubſtantiam mollem continet, firmat, & perinde ac capſula includit. Tunic teſtium exteriores.

Præter tunicas haſce exteriores occurrunt ubique per teſtium ſubſtantiam aliæ tunicæ interiores, quæ, ſi rectà per medium ſecentur teſtes, ſecundùm latitudinem, plures tanquam ſtellæ radii, qui a centro teſtium ad circumferentiam pergunt, obverſantur. Tunicę teſtium interiores.

Membranis amotis exterioribus, nudam ſeſe profert teſtium ſubſtantia. Hæc primo intuitu pultis adinſtar mollis, quaſi medulla videtur; attamen vaſculis undequaque ita complicatur minimis, ut de facili, non ſecus ac filorum variè conglomeratorum glomer explicari poſſit, dummodo tamen paullatim, & ſenſim eam explicando leniter exolves. Id nobis in brutis præcæteris accuratiſſimè palam fecit Regnerus de Graaf. Vaſa autem, quæ per teſtium ſubſtantiam, utì monuimus, complicantur, diverſi ſunt generis. Arteriolæ nimirum, venulæ, nervuli, ductus lymphatici, vaſcula ſeminalia. Enumerantur vaſa teſtium.

Arteriæ, & venæ dicuntur *ſpermaticæ*. Arteriæ ſpermaticæ ex communi ferè principio egrediuntur a trunco aortæ deſcendentis, digitos circiter duos tranſverſos infra emulgentes. Exinde pluribus dirimuntur ramuſculis per teſtium ſubſtantiam univerſam, non aliter, ac venæ ſpermaticæ; quarum dextera, non ſecus ac arteriæ ſpermaticæ, ſtatim utplurimùm egreditur a trunco venæ cavæ deſcendentis, paulò ſuprà Arteriæ, & venæ ſpermaticę, & corpora pampiniformia.

arteriarum exordium. Siniſtra tamen ab emulgente ejuſdem lateris, ferè ſemper emergit. Non procul ab exortu, in utroque latere, arteriæ, & venæ ſpermaticæ coeunt. Mox tunicam peritonæi interiorem ſubeunt, atque inter utranque ad teſtes, unà cum reliquis vaſis per processus peritonæi cavos deferuntur. Venæ ſpermaticæ pluribus luxuriant propaginibus per ipſam abdominis capacitatem; quibus tamen hinc inde, membranulis quibuſdam intercedentibus, rurſus conveniunt. Hinc paulò ſupra teſtes ea contexunt corpora, quæ dicuntur *pampiniformia*, ſive *pyramidalia*.

Teſtium nervi, vaſa lymphatica, & ſeminalia.

Nervos accipiunt teſtes a plexibus pelvis, necnon etiam a pari ſecundo lumborum. Vaſa lymphatica penes Stenonium, & Ruyſchium a teſtibus tendunt ad capſulam chyli, id præſertim ex ſtructurâ, ac poſitione valvularum peculiari redarguentes, quæ in præfatis ductibus lymphaticis aperiuntur duntaxat versùs ciſternam Pecqueti. Vaſa ſeminalia, ſive ductus ſeminales, filorum ad inſtar tenues, atque albicantes, ita in teſtibus implicantur, ut inexplicabile ſit prorſus eorum principium, palam licèt deſinant omnes in Epididymes. Exiſtimavit tamen quiſpiam ab arteriis teſtium extremis capillaribus ſtatim exoriri.

Deſcribuntur epididymes.

Epididymes, ſive Paraſtatæ, ea dicuntur corpora oblonga, duriuſcula, albicantia, teſtibus ſingulis, veluti appendices, in dorſo appoſita, cui accreſcunt interventu tunicæ albugineæ teſtibus præſertim extremis. Teſtibus, dicimus, extremis, in medio enim laxè adeo cohærent, ut et ex facili avellas. Iisdem ferè tubulis ſeminalibus, eodemque fermè modo complicatis, ut teſtes, congregari videntur, qui tamen omnes in unum coeunt ductum communem, *Vas ſeminale*, ſive *deferens* dictum.

Te-

Teſtibus adnaſcuntur extrinſecùs muſculi membranacei, ſingulis unus, dicuntur *Cremaſteres*, ſive *ſuſpenſorii*. Proficiſcuntur a ligamentis oſſis pubis; inde per faciem vaginalis exteriorem uſque infra teſtes producti, explicatique, partibus ſupernis teſtes ſuſpendunt, eoſque pro ſeminis opportunâ expreſſione blandè comprimunt. Muſculi cremaſteres.

In teſtibus a ſanguine ſecedit ſemen, & per vaſa deferentia deducitur in veſiculas ſeminales. Nil aliud eſt ſemen, quàm humor albugineus, concretus, & glutinoſus, qui conficitur, ſive potiùs ſecernitur in teſtibus, atque a teſtibus, ut innuimus, defertur per vaſa deferentia in veſiculas ſeminales, ut per membrum virile ad uterum in coitu, pro opportunâ fœtus conceptione, immittatur. Semen, ſperma a Phyſiologicis paſſim appellari conſuevit. Sunt qui ſperma in brutis varii generis, microſcopii beneficio, non ita pridem accuratiùs perſcrutati, variis minimis animalculis congregari tradiderunt; an id autem in omnibus ſuccedat, adhuc ambigimus. Uſus teſtium, & quid ſit ſperma.

Vaſa deferentia a teſtibus per proceſſus peritonæi cavos aſcendunt in veſiculas ſeminales, quò ſemen provehunt. Veſiculæ ſeminales deprehenduntur veluti binæ capſulæ membranaceæ, utrinque ad cervicem veſicæ in parte veſicæ poſteriori, ubi quum ſemine turgent, quodammodo intorquentur, minima propterea avium inteſtinula æmulantes. Cavæ intus ſunt, earum capacitas in cellulas plures diſtinguitur mutuò ſibi communicantes. Cellularum parietes minimis irrigantur ſanguiferorum propaginibus. Nervos habent præterea, ductuſque lymphaticos, qui a cellulis tendunt ad chyli capſulam communem. Per ductus hoſce minimos lymphaticos, niſi crebrò per penem ſemen excernatur, refluit a veſiculis ſeminali- Deſcribuntur veſiculæ ſeminales.

bus in ciſternam Pecqueti, ut unâ cum chylo ad cor in ſanguinem redeat; quod niſi certiſſimum ſit, ex pluribus tamen conjecturis, non ſine maximâ probabilitate percepimus.

Veſicularum ſeminalium uſus.

Veſiculæ ſeminales ſemen a teſtibus excipiunt, exceptum ſervant pro conceptione futurâ. Hæ, quum æſtuat libido, contrahuntur, ac ſemen contentum in urethram immittunt per ductus peculiares, qui per medias proſtratas tranſeunt in urethram, in quam aperiuntur versùs collum veſicæ non procul a grano hordeaceo, quod, utì dicendum erit, tanquam valvula præſtat, ne ſemen per urethram ſemel effuſum in veſiculas ſeminales retrocedere queat.

Quid ſint proſtatæ.

Proſtatæ ſunt corpus glandoſum, molle, ſpongioſum, figuræ triangularis, magnitudinis nucis propemodum juglandis. Foris ſitum eſt in collo veſicæ ſtatim ſub veſiculis ſeminalibus. Membranâ veſtitur fibroſâ, quæ provenit a veſicâ. Sub hac membranâ, propria conditur proſtatarum ſubſtantia, quæ minimis compingitur glandulis. Inter glandulas ſparſim hinc inde occurrunt veſiculæ, ſive hydatides pellucidæ, humore quodam albugineo, & quaſi ſpermatico plenæ, longè tamen tenujori; qui provenit a glandulis circumpoſitis, quarum vaſcula tenuiſſima excretoria deſinunt in hydatides. Si comprimas hydatides, humorem eructant contentum in urethram per tubulos perquàm exiles, qui non procul a grano hordeaceo oſculis ſuis minimis aperiuntur.

Quid ſit granum hordeaceum.

Granum hordaceum eſt caruncula quædam hordei adinſtar acini, ex uretrha interiori digito ferè tranſverſo ſub collo veſicæ, extuberans, ibique valvulæ prope munere functa, præſtat ne ſemen jugiter perfluat, & ne ſemen, ipſaque urina, penes nonnullos, ſemel per urethram effuſa in cavum veſicæ relabatur. Tu-

Tunica proſtatarum exterior, item et parietes veſicularum ſeminalium interiores, non videntur, niſi muſculus membranaceus, cujus fibræ motrices contrahuntur in æſtu venereo, ut ſemen exprimant contentum, unà, & ſuccum proſtatarum, qui in ejectione ſeminis verum ſperma ferè ſemper præcedere ſolet. Id, ni fallor, ut per quos effundi debet ſemen, meatus opportunè lubricet, ipſumque ſemen diluat, ſolvatque, ut, per penem in uteri vaginam faciliùs eici, atque immitti queat. Proſtatarum uſus.

CAPUT II.

De Pene, & Scroto.

PEnis idem eſt, ac membrum virile, pars videlicet organica, non ubique ſibi ſimilis, oblonga, ex tereti latiuſcula, laxè propendens extrorſum ex imo ventre ſub finem pubis; ex quo identidem opportunam nactus tenſionem erigitur, ut ſemen in coitu emiſſum ad uteri orificium commodè deferat. Organica pars eſt; ſiquidem ablato, ſive intimè læſo impotentes evadunt mares. Non ubique ſibi ſimilis; variis quippe conſtat partibus diverſis, quarum aliæ exteriores ſunt, interiores aliæ. Tanquam exteriores tegumenta penis, ex quibus producitur *præputium*, habendæ ſunt. Præputium ea dicitur membrana exterior duplicata, mobilis ad verticem penis in circumciſione religiosè olim recidenda. Pinguedine caret penis, ne torpidè erigatur, atque ne ſenſus illius alioqui peracutus retundatur. Deſcribitur penis.

Veluti partes interiores penis enumerari ſolent *corpora bina nervoſa, ſceptum, glans, urethra, trunci vaſorum præcipui, & muſculi*. Corpora nervoſa diſ- Deſcribuntur corpora penis nervoſa.

diſſitis radicibus veluti capſulæ binæ ſpongioſæ ab oſſibus pubis inferioribus egrediuntur. Exinde cohærent, & mutuò ſeſe contingunt per longitudinem penis univerſam ſepto intercedente; adeo ut corpora nervoſa univerſam ferè penis compagem interiorem, mollem, flacceſcentemque extra erectionem, compingant. Eorum ſubſtantia ſpongioſa membranâ foris contegitur carneâ, fibris intus intexitur quoque carneis, obſcuris tamen, ſive fædis potiùs, aut liveſcentibus, utì affirmant nonnulli, eas quamvis ſanguine florido ſuffuſas penè ſemper obſervavimus. Inter fibras excipit vaſorum propagines prope innumeras, ſanguiferorum præſertim. Hinc fibris color intensè rubicundus. Corpora nervoſa ſunt profectò, quæ præ cæteris intumeſcunt, producuntur, duritiem ſibi comparant, atque eriguntur, ut peropportuna ad coitum fiat penis erectio.

Deſcribitur penis ſeptum.

Septum penis eſt membrana quædam fibroſa, quæ a radice penis, inter utrunque corpus nervoſum, ad apicem producitur. A primo ad ultimum ſenſim extenuatur, quòad penitus evaneſcat. Quamobrem corpora præfata nervoſa in unum quaſi, versùs penem extremum, coaleſcere videntur, ubi caput penis, ſive glandem conſtituunt.

Deſcribitur glans penis.

Pars glandis inferior amplior nuncupatur *corona*, cui laxè injungitur præputium per vinculum carnoſum, quod vocatur *frænulum*. Glans foris veſtitur membranâ tenuiſſimâ, nervoſâ potiùs, quàm carneâ, quæ per foramen glandis oblongum provenit, atque explicatur a membranâ urethræ interiori, ideſt a membranâ veſicæ nervosâ. Quocirca in affectionibus veſicæ interioribus, in ulcere videlicet, lithiaſi, cæteriſque læſionibus, urinâ præſertim emiſſâ, acriter prurire ſolet glans.

Ure-

Urethra, vel meatus urinarius non videtur, niſi collum veſicæ in fiſtulam extenuatum, productumque, quod per penem medium, inter utrunque corpus nervoſum, ſubtus tamen, ad glandem tendit, deſinitque in foramen glandis oblongum. Parietes craſſiores habet, quàm veſica, ſpongioſos item, & fibroſos, ut unà cum corporibus nervoſis intumeſcere, rigidamque fieri valeat in erectione penis. Eſt muſculus, ſive tendo productus, et cavus ipſius veſicæ, cujus contractio urinæ excretionem, ſeminiſque emiſſionem adjuvat. Non rectà producitur a collo veſicæ per longitudinem penis, quinimmo reflectitur veluti Litera *S* majuſcula. Etenim deſcendit primò infra oſſa pubis, mox per eundem penem, quum laxè tamen propendet, incurvatur, atque in glandem deſcendit.

Deſcribitur urethra.

Vaſa penis ſunt binæ arteriæ, binæ venæ, & bini nervi, quæ per partes penis univerſas, ſive per ambitum penis univerſum, tum intus, tum foris effunduntur: hoc tamen diſcrimine, quòd arteriæ uberrimæ, & ferè ſolæ diſtribuantur per corpora nervoſa penis interiora, venæ per partes tantùm exteriores. Tum venæ, tum arteriæ originem ducunt ab hypogaſtricis. Venæ ad unionem corporum nervoſorum ipſæ quoque uniuntur. Exinde proſequuntur per dorſum penis uno tantùm ductu communi, per penem exteriorem propaginibus variis ſeſe undequaque dirimentes. Nervos habet penis à plexibus pelvis, nec non etiam a conjugatione vertebrarum dorſalium poſteriorum.

Deſcribuntur vaſa penis.

Muſculi penis quatuor ſunt. Erectores apellantur, quum per ipſos fieri præſertim videatur penis erectio. Bini producuntur a ſede inferiori oſſium pubis, & non procul ab origine deſinunt ad penis radicem.

Deſcribuntur muſculi penis.

cem, ſeſe inſerentes fibrulis pluribus inter vaſa penis ſanguifera. Bini egrediuntur ab ani ſphinctere, & non ſecus ac priores tendunt in eadem corpora nervoſa, non procul ab eorum mutuo contactu, ſeſe tamen fibris pluribus ad latera urethræ ferè ad glandem uſque producentes.

Quo pacto intenditur, atque erigitur penis.

Penis in erectione primò inflatur, atque producitur. Mox rigidus fit. Ac tandem erigitur. Iccirco inferre poſſumus, prurientibus libidine organis, contrahi fibras muſculorum ad radicem penis, ubi vaſa comprimunt ſanguifera, & venas fortaſſe magis, quàm arterias. Quod fieri minimè poteſt, quominus ſanguis ſtagnans, & compreſſus per ſubſtantiam ſpongioſam corporum nervoſorum univerſam, eam inflet, extendat, & rigidam faciat; quæ poſtmodum neceſſe eſt ut erigatur, ideſt ut ab inferioribus vergat ad ſuperiora, tendinibus muſculorum ad invicem accedentibus per contractionem fibrarum validiorem. Id pluribus experimentis non ita pridem palam facere ſtuduimus in cadaveribus variis, quæ in Theatro anatomico almæ Urbis publicè ſecuimus.

Deſcribitur Scrotum.

Ad calcem penis laxè propendet marſupium membranaceum, variis ubique rugis refertum, quod dicitur *Scrotum*. Scrotum lineâ quadam intermediâ, quæ ſutura nuncupatur, in partem dexteram, atque ſiniſtram extrinſecùs finditur. Finditur quoque intus in duplicem ſinum lateralem per ſepimentum quoddam membranaceum, quod aſſurgens per medium ſcrotum a ſuturâ ad radicem uſque penis, cui adhæret, alterum ab altero teſtem ſecludit. Subſtantia ſcroti nihil aliud eſt, quàm integumentorum laxa ſoboles ſine interventu panniculi adipoſi. Habet a partibus proximis vaſa triplicis generis, venas præcipuè, quæ in varices per cutem ſcroti frequentiſſimè aſſurgunt.

Pan-

Panniculus carnoſus fibris in ſcroto gaudet uberrimis, quarum benificio muſculi vices quodammodo gerit. *Dartus* vocatur a Veteribus; tametſi dartus, penes nonnullos, muſculus ſit cutaneus membranaceus, quem in ſcroto a panniculo carnoſo diſtinguere conſueverunt. Panniculus carnoſus ad ſuturam ſcroti duplicatur, ſuâque duplicitate, ſeptum producit, quod vocatur mediaſtinum ſcroti, vel diaphragma. De hoc Regnerus de Graaf, nec non et Ruyſchius, quantùm ſcio, loquutus eſt primus. Quid ſit dartus in ſcroto.

Quod ad uſum attinet ſcroti, affirmare poſſumus teſtes ſcrotum fovere, eoſque ab incommodis exterioribus tueri. Subſtinet præterea, intercedente ſepto, cui fibrulis utrinque carneis ſuſpenduntur, ne laxè nimis propendeant, teſtes. Sunt qui inſuper exiſtimant, ideo diaphragmate teſtes ſejungi, ne mutuò lædantur affrictu. Ad hæc opinari quoque poſſumus, ſcrotum veluti muſculum membranaceum identidem contrahi, rugoſum fieri, ac teſtes blandè comprimere, quo ſemen, alioſque humores per teſtium tubulos validiùs impellat. Uſus ſcroti.

CAPUT III.

De Gonorrhœá.

Plura ſunt, quæ aut ſeminis, aut cæterorum humorum vitio, generationis organa maribus intus lædere valent, & univerſam quandoque humani corporis viventis œconomiam turbare; ſemen quippe, vel exuberans, vel deficiens, vel fœdatum modò concreſcit, modò intempeſtivè profluit, modò tubulos, quibus continetur, laxat, diſrumpit, exedit, & lacerat. Hinc tumores, inflammationes, ulcera, tabes, Definitio, & Diagnoſis.

 & reli-

& reliqua, quæ ſive ſeminis, ſive aliorum fluidorum culpâ, partes haſce inficiunt, corpus univerſum extenuant, & febres interdum, quas, poſtquam, tum chronicas, tum acutas procreaverint, fovent, atque educant. Inter ægritudines haſce ea præ cæteris obverſatur, quæ paſſim *gonorrhœa* nuncupatur. Nihil aliud eſt gonorrhœa, quàm *excretio quædam præter naturam intempeſtiva, ac diutina materiæ ſeminalis*; quæ, quoniam modò non immutata profluit, modò autem corrupta, fœdataque, effecit, ut bifariam in *veram*, & *notham* gonorrhœam Clinici diſtinxerint. Tum dicitur vera, quum, quod in gonorrhœa profluit ſemen, optimè ſit conſtitutum, & nullum pravitatis extrinſecùs præſeferat indicium. Contra dicitur notha, tum quum, aut ſemen fœdatum, aut quivis alter humor pravæ indolis excretus guttatim excidat. De verâ in hoc capite unicè agendum decrevimus, de nothâ, ſive benignâ, ſive malignâ ſit, in ſequentibus acturi.

Cauſa. Gonorrhœæ veræ indicia ipſa tradidit definitio. Cauſa ex quadruplici fonte haurienda videtur; etenim in receſſibus, ſi redundet ſemen, ſi acre nimis evadat, ſi extenuatum prætermodum fluat, ſi capſulis, quibus continetur, laxatis, non opportunè coerceatur, veram id omne facere poterit gonorrhœam. Poſtremum gonorrhœæ genus incontinentes, & molles, ii videlicet, qui libidini minimè parcunt, quam ſæpiſſimè contrahunt.

Prognoſis. Talis gonorrhœa, ea videlicet, quæ vera dicitur, etiamſi faciliùs, quàm reliquæ gonorrhœæ ſpecies ſiſtatur, periculo tamen non ſemper vacabit; ſiquidem tum quum eam, aut planè neglexeris, aut pervicax operam medicam neutiquam reformidaverit, febrem hecticam, tabem extremam, veramque phthi-
ſim

ſin faciet. Ab exuberante tamen ſi extiterit ſemine, ne ſtatim comprimas, caveto; immaturè quippe compreſſa teſtes non ſemel tumefecit, & vel plethoram, vel cacochymiam procreavit.

Ut probè curetur, cauſa, undè originem duxit, eſt eximenda. Quamobrem in plethoricis, aut tenui victu, aut venam ſecando, aut utroque præſidio ſanguinem imminue. Si nimiùm effervescant humores, eorum fervorem refrigerantibus cohibe. Si tenuitatem ſibi maximam nactum prætermodum fluat ſemen, rebus craſſis, ac glutinoſis aliquam craſſitudinem ei blandè compara. Si ſpermatis receptacula ob nimiam laxitatem, ne profluat ſemen non cohibent, adſtringentibus ea leniter robora, quod interioribus non minùs, quàm exterioribus præſtare curabis; de quibus univerſis, & in præcedentibus fusè jam dictum, & in ſequentibus dicendum. **Curatio.**

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

QUi gonorrhœâ tentantur, vera licèt, ac benigna ſit, diu modò perſtiterit, emaciati ſqualent non rarò, contabeſcunt, excarnes, exſuccique fiunt, & prætermodum languent. Iis inſuper incavantur, & liveſcunt oculi, & reliqua ſuperveniunt incommoda, quæ ex eo fieri autumamus, quòd ſemine in gonorrhœâ copioſè abſumpto, excretoque, ſanguini, cæteriſque humoribus deſit ſuccus ille balſaminus, blandè volatilis, maximè idoneus, ut in alimoniam partium cedat, atque ſpiritus, ſuccumque nerveum in cerebro extenuatum refocillet. Nil mirum igitur, ſi eo in caſu macreſcat corpus, ſi tabes membra corripiat, ſi ſplendor oculorum evaneſcat &c.

Declarantur nonnulla ſymptomata, quæ in gonorrhœâ benignâ ſuccedunt.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit ſatyriaſis, ſive priapiſmus.

SEmen optimè quamvis conſtitutum, organa mulierum pro conceptione fœtus minimè fœcundaret, niſi debitè, ac opportunè ex veſiculis ſeminalibus per membrum virile in vaginam muliebrem immitteretur. Hinc, ſi vel intempeſtivè effundatur, vel diutius, quàm par eſt, intus coercitum, ſi obnixè reſiſtat ne profundatur, eas parit affectiones, quæ debitam, ac maturam ſeminis retentionem, atque excretionem reſpiciunt. Semen itaque citra quandoque coitum, nullâ causâ extrinſecùs agente manifeſtâ, ſpontè, ut ita dicam, ſuâ, ex partibus interioribus excíſum defluit, quandoque et in ipſo coitu citò nimis profunditur, quandoque, aut tardè, aut nunquam emittitur. In ſomniis non raro, titillatione intus illudente impurâ, ſemen excluditur; quod, quoniam præter voluntatem, & noctu præcipuè contingere ſolet, *pollutio* dicitur *involuntaria*, ſive *nocturna*, quæ proinde inter ægritudines haud recenſetur. Verùm tum, quum ab omni libidinis fomite procul, ac voluptate, nullâque prævià titillatione ſuis ex receptaculis excidat, & foras per urethram, aut in guttas depluat, aut alio quovis pacto diu emanet, id propriè gonorrhœa dicitur, ideſt ſeminis genitalis fluxus. Quoniam autem ejuſmodi fluor, qui, & præter voluntatem, & præter naturam contingit, intento quandoque, & quandoque flacceſcente extillat pudendo, *ſimplex* iccircò modò dicitur gonorrhœa, modò cum *priapiſmo*, ideſt *complicata*. Priapiſmus, ſatyriaſis, tentigo, membri virilis nuncupatur erectio, ſive intenſio quædam convulſiva, vel ſpaſmodica, quæ aut ner-

nervis, aut nervorum plexibus, ſive in pene, ſive in proximo laceſſitis utplurimùm concitatur. Dicitur priapiſmus a Priapo Liberi, Veneriſque filio inter numina ineptè Veteribus habito; quem, ut hortis præeſſet ſtultè olim fecerunt.

Et Cuſtos furum, atque avium cum falce ſalignâ,
Helleſpontiaci ſervet tutela Priapi.
Virgilius.
Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Quum faber incertus ſcamnum faceret ne Priapum,
Maluit eſſe Deum. Deus inde ego furum, aviumque
Maxima formido, nam fures dextra coercet &c.
Horatius.

Satyriaſis vocatur a Satyris Numinibus agreſtibus, utpote qui ſalaciores in luxuriam proni effingerentur.

CAPUT IV.

De Gonorrhœâ nothâ tum benignâ, tum malignâ.

GOnorrhœa, quæ notha dicitur, item & ſpuria, quæque nihil aliud eſt, ut ante innuimus, quàm aut ſeminis præternaturam immutati, depravati, coinquinati, fœdatique proluvies per urethram profluens, vel extillans, aut puris, vel alterius cujuſque humoris profluvium, ſive potiùs ſtillicidium, in benignam, & malignam, quæ et virulenta nuncupatur iterum diſtinguitur. Tum notha benigna dicitur, quum humor peccans ſub formâ aut liquaminis cujuſdam, aut fluoris tenuis aquoſi citra pruritum, Definitio, & Diagnoſis.

ac

ac penis tentiginem effluit. Talis gonorrhœa, etiam ſi nullus præceſſerit impuritatis concubitus, quandoque contrahitur, & fluxui mulierum albo, de quo imposterum, quodammodo reſpondet. Gonorrhœam notham malignam virulentam, & celticam eam contra vocamus, quam ex impuro concubito celtica labes excepta molitur. In hac, materia, quæ profluit, aut eſt ſemen fœdatum, aut eſt ſanies, ſive ichor acris, & mordicans, quem ulcus intus progenuit, qui partes proinde genitales irritando, ac variè lædendo plurimùm ægrotanti eſſe ſolet infeſtus.

Cauſa. Utriuſque gonorrhœæ ſigna ex hactenus dictis ſatis eluceſcunt. Notham benignam triplici ex causâ fieri opinamur: nimirum vel ex ſemine, quod in capſulis exuberans ſtagnet, ibique efferveſcat, immutationem quandam ſubeat, & colliqueſcat: vel ex redundantiâ, ac pravitate alterius cujuſque humoris, qui ſecernitur in glandulis proſtatarum ad penis radicem: vel ex eo, quòd, laxatâ, aut obſtructâ, aut aliâ quavis ratione, præfatarum partium læsâ ſtructurâ, ſuccus ibi collectus depravetur, ac depravatus extillet. In primo, non minùs, quàm in ſecundo caſu criticè non ſemel profluxiſſe gonorrhœam vidimus, quæ proinde immaturè minimè ſiſtenda. Attamen, tametſi periculi expers ut plurimùm ſit, ſymptomatica in tertio ſemper habenda eſt: Gonorrhœa virulenta, ſive maligna, quæ, utì monuimus, ex impuro concubitu quamſæpiſſimè contracta, humores univerſos coinquinat, quibus luem proinde veneream confeſtim impertitur, ex virulento per pudenda quodam afflatu provenit; qui genitalia interiora, & proſtratas potiſſimùm in coitu vitiavit, eaque ſordidis ulceribus infecit.

Prognoſis. Id gonorrhœæ genus peſſimum eſt, cui niſi matu-

turè occurratur ſanguinem fœdat, ac celticam infert labem, quæ, ejuſmodi præcedente gonorrhœâ, ſuas ut, plurimùm in humoribus agit radices, ac uberrimè pullulat.

Ad eam eximendam antivenerea conveniunt præſidia, de quibus in hiſtoriâ ſequenti, & ubi de morbo venereo ex profeſsò agendum, fusè poſtmodum dicam. Id interim ſcias oportet, terebinthinam eâ lege, quam ante præſcripſimus, alvo priùs extersâ, ac humoribus ritè præparatis, propinatam, gonorrhœæ ſubducendæ præſenti fore remedio. Alvum itaque priùs blandè ſolve, & renes inde, veſicam, meatuſque proximos leniter dilue, ut terebinthinam tutiùs poſtremò præbere poſſis. Quamobrem, aut caſſiam recèns extractam, aut mel violatum ſolvens, inſimul et permultam aquæ dulcis copiam hauriendam præſcribito. Mox decoctiones emollientes malvarum, violarum cum ſyrupis ejuſdem generis, violato videlicet violaceo, de althea Fernelij, nec non etiam aquas ex iiſdem rebus per diſtillationem elicitas exhibeto, emulſiones ex ſeminibus melonum præcipuè, & cucurbitarum cum aquâ, aut malvarum, aut violarum, aut portulacæ frequenter hauſtæ humorum acrimoniam, quæ in gonorrhœâ partes affectas laceſſit, mirificè temperant; atque adeo ſymptomata, quæ intulit, plurimùm lenire valent. Quum id non profecerit, ad aquas boloſas, chalybeatas, ſalmacidas, quæ partem affectam extergunt, confugiendum. Aqua calcis vivæ, de quâ in capitibus ſuperioribus mentionem fecimus, tum epota, tum per ſiringam in urethram immiſſa gonorrhœam virulentam pervicaciſſimam non ſemel compreſſit. De terebinthinâ id precipuè animadvertito, ejus abuſum in gonnorrhoeâ, quoniam plurimùm caleſecit, & fluidorum aeſtus concitavit, unà Curatio.

cum febre ardentiſſimâ, & mictum cruentum interdum lethale movere potuit.

Hiſtoria I.

Quicquid, gonorrhoeæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

EUtychus perquàm nobilis adoleſcens, habitu gracili, calido, ſiccoque, ac prope igneo temperamento donatus, octavum, & decimum non dum compleverat ætatis annum, quum menſe decembri ab impuro biduum circiter concubitu, penem intus, a glande non procul, acriter ex improviſo ſibi prurire ſenſit. Pruritus mingendo acrior adhuc evaſit; quinimmo, & ardor ſubinde, tametſi lenis, ad penis radicem ſuſcitatur. Non multum poſt ichor ex urethrâ principiò tenuis, mox craſſior, ac purulentus extillare cepit; qui temporis proceſſu tantam ſibi comparavit acredinem, ut dolor, qui partibus inde genitalibus concitabatur, incendens eſſet, ac penè inurens. Aderat inſuper ea permoleſta tentigo, ſive ſpaſmodica penis intenſio, quâ identidem, & noctu præſertim, excruciabatur æger. Renes, & lumbi incendebantur. Tumidi erant teſtes, & reliqua adiiciebantur, quæ gonorrhoeâ malignâ Eutychum infectum ſatis ſuperque declarabant. Ob pudorem labem jam ante contractam ad dies ferè quindecim occultavit; quibus elapſis ſymptomatum atrocitate ductus, nos tandem conſultum venit. Omnibus igitur ſedulò exploratis, ægrotantem Eutychum tractare aggreſſi, quæ inſequuntur, ad talem gonorrhoeam evincendam, præſcripſimus. Optimè erat conſtitutus, & priuſquam ejuſmodi lue inficeretur, in omnibus benè valuerat, opiparè veſci ſolitus, ac mero indulgens. Caſſiam itaque recentem atque in bolos, ut legitur in *A*, coactam deglutiendam ei confecimus; cui, ut quum primùm alvum blan-

dè

dè concitaverit, aquæ ſimplicis ſuperbibendæ copiam fecimus; quinimmo, & ut eandem aquam iterum, iterumque perbiberet curavimus; quo, & alvum eluimus, & renes, & meatus in proximo ſitos exterſimus. Aquam poſtridie per levem infuſionem ſarſæ parillæ ad libras quatuor, & ultra cum ſyrupo de altheâ Fernelii paratam per dies octo quotidie, ita ut legitur in *B*, hauriendam præſcripſimus, quam optimo cum ſucceſſu in urinam ſemper excrevit; ſiquidem humor peccans, uberior licèt eatenus profluxiſſet, longè mitior tamen factus, nec adeo ut antea partes affectas incendebat, nec tantam intus perniciem, ut ex indiciis facilè haurire quiſque potuiſſet, moliebatur. Poſt aquæ prædictæ uſum, quem, utì monuimus, ad dies octo proſequutus eſt, inteſtinorum ſordibus, caſſiâ & aquâ, ut antea elutis, ad uſum devenimus per dies quindecim terebinthinæ hac ratione *C* digeſtæ. Victus, quo id temporis veſcebatur, tenuis erat, humidus, concoctuque facilis. Infuſione ex optimâ ſarsâ parillâ ita ut indicat *D*, pro potu quotidie utebatur; ac ſub veſperam emulſionem *E* diebus ſingulis hauriebat. Quibus peractis, rebus in meliùs ſemper procedentibus, melle hiſpano cum aquâ calcis vivæ, ita ut legitur in *F*, ſoluto, gonorrhoeam omnino ſuſtulimus. Nihilo ſecius, ut celtica labes per gonorrhœam intus infuſa radicitus evelleretur, Eutycho, vere proximo, per dies quadraginta, & ultra præſidia antivenerea, de quibus ſuo loco, ubi de lue venereâ, adhibuimus.

A ℞. *Caſſ. rec. extr. drach. vj., cremor. tart. drach. ij., ſemin. cit. mund. drach. j. m. reform. bol. ſ. a. cap. ut m.*

B ℞. *Sarſ. paril. opt. ſ. a. inciſ. unc. ſs., glycirrhyz. drach. j., cinnam. opt. ſcrup. j., aq. commun. lib. iv. M. f. inf. per noctem ciner. calid. ſ. a. colet., & adde*

ſyrup. de althea Fern. unc.ij. cap. ut m.

C ℞. *Syr. de terebinth. ſ. a. parat. unc.j., aq. malva. lib.ſs. M., & cap. in Aurorá quotid., ut mon.*

D ℞. *Sarſ. paril. opt. ſ. a. inciſ. unc. j., glycirrhyz. drach. ij., cinnam. opt. drach. ſs., aquæ commun. lib. iv. M. f. inf., & macer. ſ. a. per noctem, leviter bulliat, coletur, pro potu quotidiano ut m.*

E ℞. *Semin. melon. unc. j., cucurbitarum unc. ſs., aquæ malvarum q. ſ. M. f. emul. ſ. a., & adde ſyr. viol. viol. unc.j., cap. ut m.*

F ℞. *Calcis vivæ ex conchis paratæ unc. j., aq. comun. chalyb. lib. iv. M. efferveſcat, colet. & adde mel. hiſp. unc. iv., quam capiat ad unc vi. horis medicis quotidie.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Abuſus erodentium ad gonorrhoeam ſiſtendam.

IN gonorrhoeâ virulentâ, ſive malignâ, proſtatas præcipuè minimis ulceribus affectas oculis noſtris in cadaveribus ſectis pluries introſpeximus. Quinimmo, et vaſorum oſcula circumcirca granum hordeaceum iis exeſa microſcopio admoto non ſemel luſtravimus. Id inter cæteros et Bartholino item innotuit; qui eandem nobis in Centuriis tradidit rem. Ex quo peſſimè ſanè gonorrhoeâ laborantibus eos conſuluiſſe patet, qui ſtillicidium comprimere erodentibus conati, aut granum hordeaceum corraſerunt, aut partes proximas contriverunt; atque adeo gonorrhoeam non modò effecerunt perennem, verùm etiam, ex ulceribus cicatrice obductis, veſtigio cicatricis calloſo exuberante, deploratam urinæ difficultatem intulerunt; quam, quum cicatricem cauſticis poſtmodum conſumpſerint, majorem utique in dies effecerunt.

ANI-

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

GOnorrhoeam cujuſvis generis ſit, in exordio ne comprimas unquam caveto; quinimmo et ut abundè profluat ſinito; quoties enim eam immaturè compreſſeris, noxam toties plurimam molitus fueris. Hinc ſolemnis Empiricorum error, qui adſtringentibus gonorrhoeas ſiſtere confeſtim enixi, humores univerſos incautè infectant. Quapropter ventrem blandè ſolvere priùs expedit, ac diluendo, emolliendoque poſtmodum partes infectas diluere, atque emollire, æquè ac ſuccorum acrimoniam temperare, atque infringere; quo ſolo, etiamſi adſtringentia temerè non adhibueris, gonorrhoeam, licèt pervicaciſſimam, prorſus non raro ſubreptam obſervabis. In exordio gonorrhoea nequaquam ſiſtenda.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

INter cæteras affectiones, quæ ob immaturè compreſſum in gonorrhoeâ effluxum extare conſueverunt, ſunt teſtium tumores, qui, in nodos quandoque fungoſos extuberantes, id herniæ genus procreant, quod *ſarcocele*, vel *hernia carnoſa* a Chirurgis appellatur; quandoque in varices ſeſe intorquentes, herniam inducunt varicoſam, quæ *circocele* dicitur. Inſuper quamſæpiſſimè contingit, ut vel minimis fractis lymphaticis, vel ſanguiferorum tunicis laxatis, lympha, ſive ſerum intus in tunicis teſtes veſtientibus exudans, & cumulata, eas prætermodum extendat, eamque iccirco herniæ ſpeciem progeneret, quæ *hydrocele*, aut *aquoſa* vocatur. At ſi lymphæ, ſerive Deſcribuntur variæ herniæ ſpecies.

ſerive loco, ob flatum incluſum tunicæ præfatæ intumeſcant, hernia, quæ exinde provenit, dicitur *ventoſa*, ſive *pneumatocele*. Quoniam autem teſtibus præter naturam aut extentis, aut extrinſecùs adauctis, aut intumeſcentibus, & ſcrotum item extendatur, augeatur, & intumeſcat neceſſe eſt, hinc fit, ut ſcrotum taliter affectum, quod *oſcbos* Græcis nuncupatur, herniis item laborare dicatur; quæ propterea, in *oſcheo ſarcocelen*, *oſcheo circocelen*, *oſcheo hydrocelen*, *oſcheo pneumatocelen* diſtinguuntur. Ulteriùs, quia idem ſcrotum non rarò omento, aut inteſtinis prolapſis prætermodum extenditur, duobus aliis herniæ generibus obnoxium evadit; quorum alterum *oſcheo epiplocele*, alterum *oſcheo enterocele* appellatur. Illud fit ab omento, quod *epiploon* quoque dicitur. Hoc ab inteſtinis, quæ *enterea* etiam nuncupantur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit in maribus impotentia.

GOnorrhoea, & præſertim maligna, ſatyriaſin creberrimè facit. Cur id ſuccedat ex dictis educere facilè quiſque poterit. Interdum tamen, rariùs licèt, muſculorum paralyſin, & vaſorum obſtructiones inducendo, atque organa aliter lædendo, erectionem, debitamque penis intenſionem infirmat, quinimmo et prorſus enervat. Hinc ob gonorrhoeam impotentes quandoque evadimus; impotens quippe is dicitur, cui quicquid virum decet perficere minimè datum eſt. Talis autem impotentia pluribus aliis ex cauſis extare quoque poteſt. Nam citra ejuſmodi labem, aut ſanguinis copia, aliorumque fluidorum pravitas, aut etiam organorum præpoſtera conſtitutio, nervos penis comprimere, eoſque obſtruere,

re, muſculos lædere, corpora nervoſa infarcire, ac impotentiam proinde virilem procreare poterit; quam propterea eximes, ſi peropportunè occurras ea adhibendo, quæ aut ſanguinis copiam imminuunt, aut paralyſin ſolvunt, aut vaſa obſtructa recludunt, aut partes enerves roborant, de quibus univerſis ante jam diximus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

AD hæc, quæ mox recenſuimus, eorum, qui gonorrhoeâ tentantur, penis aliis quoque pluribus affici ſolet incommodis; modò quippe ulceribus foris item laborat, convulſivas diſtorſiones modò patitur, modò inflammatur &c. Hinc *lipodermus*, *phimoſis*, *paraphimoſis*, *inflatio*, *verrucæ*, et reliqua, quæ ad Chirurgiam quoque propriè ſpectant. Lipodermus eſt, quum præputium ulcere abſumptum, aut omnino deeſt, vel aliâ quavis ex causâ ita contrahitur, ut glandem ampliùs tegere nequeat, in quo caſu paraphimoſis appellatur; ſicut contra phimoſis dicitur, quum glandi ita inhæreat, ut reduci nequeat. Penis inflatio, quæ, & penis tympanitis nuncupatur, fit tum, quum vapores ab humoribus penis interioris emiſſi, atque in flatus rarefacti, membranas penis exteriores extendunt. Verrucæ, ſive excreſcentiæ ſunt varii generis tubercula, mollia nimirum, fungoſa, quandoque fætentia, quæ & in glandis ſummo, & circa glandis ambitum, & ſub ipſo præputio extuberant. Tales affectiones, ex gallicâ labe intus immiſsâ, foris utplurimùm pullulant; atque adeo ea requirunt præſidia, quæ ad labem præfatam delendam conferunt, de quibus ſuo loco.

Deſcribuntur variæ penis affectiones exteriores.

De

CAPUT V.

De organis Mulierum generationi inſervientibus. Ac primò De Utero.

Quid venit in fœminis, penes nos, pudendi nomine. Deſcribitur clitoris.

SEmen in coitu per membrum virile, ut vel in utero, vel in partibus utero annexis foetus excitentur rudimenta, in pudendum muliebre immitti debet. Id nominis *pudendum*, *vulvam* denotat in fœminis, æque ac *vulvę* partes annexas. Id eſt *vaginam*, *uterum*, *teſtes muliebres*, ſive *ovaria*, *tubas*, & reliqua. In hypogaſtrio infra pubem ſupra perinæum inter inguina aperitur vulva. Vulvæ principium ſtatim infra pubem, eoquod ob adipem plurimum aliquantulùm promineat, *monticulus* nuncupatur *Veneris*. Sub monticulo inter labium utrunque, ibi fermè ubi adinvicem conveniunt vulvæ labia, ſupernè extuberat *clitoris*: corpus ſcilicet carnoſum, oblongum, perexiguum, glandis adinſtar minoris nonnihil productum. Clitoris in æſtu libidinis, non ſecus ac maribus penis, erigitur, quem profectò quodammodo mentiri ſolet; iiſdem quippe partibus, urethrâ exceptâ, quaſi compingitur. Glans iccirco clitoridis impervia eſt. Loco foraminis, obſcuram tantùm habet foveolam, ſive parvam rimulam exteriorem. Plurimùm in venerem prurit clitoris, quæ proinde ſedes potiſſima libidinis cenſetur.

Deſcribuntur nymphæ.

Infra clitoridem ſeſe proferunt *nymphæ*, binæ ſcilicet productiones carnoſæ, quæ pendulæ deſcendunt a glande clitoridis, criſtas æmulatæ, quæ ſubnaſcuntur in gutture pullis gallinacei. Earum figura eſt propemodum triangularis. Rubore ſuffunduntur. Conduplicantur ex tunicâ labiorum vulvæ interiori.

Adeo

Adeo compactæ conſurgunt virginibus, ut urinam emittant cum ſibilo. Non ita iis, quæ virum ſemel paſſæ ſunt, & foetum præſertim enixæ.

Nympharum uſus penes Veteres erat, ut urinam deducerent inter geminos quaſi parietes, atque aeri reſiſterent exteriori, ne vulvam ſubiret interiorem. Attamen, quia poſt partum non rarò planè delentur, exiſtimandum ducimus, in puerperio eas admodum explicari, ut labiis longè magis propatulis, faciliorem foetui proximè excludendo exitum pandat uteri vagina.

Nympharum uſus.

Ex nymphis mediis, digito circiter infra clitoridem tranſverſo, extuberat urethra muliebris, ſive meatus urinarius, qui utì in maribus, ita et in fœminis producitur a collo veſicæ. In fœminis tamen unicè inſervit urinæ emittendæ. Ejus longitudo vix producitur ad digitos duos tranſverſos. Latitudo pinnam æquat anſerinam; ideoque amplior adhuc quàm in maribus, nec ſenſu adeo pollet acuto. Hinc fit, ut faciliùs lapillos, ſive in renibus, ſive in veſicâ concretos, emittant fœminæ; quæ et lithiaſi longè minùs proinde laborare ſolent.

Deſcribitur fœminarum urethra.

Infra meatum urinarium offendimus *uteri vaginam*, quæ a labiis vulvæ inter veſicam urinariam, atque inteſtinum rectum ad uterum pergit, quò in coitu penem immittit. Subſtantiam habet mollem, eamque ſpongioſam vaſis pluribus ſanguiferis, æquè ac nervis contextam; quæ omnia tunicarum uteri ſoboles ſunt, ut mox exponam.

Deſcribitur uteri vagina.

Per ſubſtantiam vaginæ interiorem quamplurimæ effunduntur glandulæ minimæ, proſtatæ mulierum a nonnullis appellatæ; quarum ductus excretorij in cavum vaginæ oſculis aperiuntur minimis, quæ veluti minima ſpiracula a meatu urinario non procul in-

Quid ſint glandulæ, quæ non procul a vaginâ lacunas conſtituunt.

inhiant; ubi præterea corpus illud glandoſum occurrit, quod *lacunas* appellare conſuevit Regnerus de Graaf. Glandulæ minimæ lacunas componentes in æſtu venereo per vaſcula minima excretoria humorem craſſiuſculum, oleaceum expuunt inter labia vulvæ, quam oblinire, & lubricam facere valet. Hinc perperam vulgò habetur, humorem præfatum ſperma eſſe muliebre, quod a teſtibus mulierum interioribus in uteri capacitatem immittatur. Id humoris autem pollutæ mulieres quandoque emittunt.

Deſcribuntur plexus retiformes, & ſphincter vaginæ.

Orificium vaginæ non procul a labiis vulvæ, virginibus præcipuè, non modò ſphinctere membranaceo munitur, verùm etiam binis gaudet corporibus carneis, quæ dicuntur *plexus retiformes*. Plexus retiformes bina ſunt corpora carnoſa, laxa, mollia, atque ſpongioſa, quæ ab oſſibus pubis inferioribus aſſurgunt utrinque per labia vulvæ interiora ad latera vaginæ extrema. Foris contexuntur tunicâ carneâ. Fibris intus implicantur quoque carneis. Inter fibras varias excipiunt ſanguiferorum, nervorumque propagines. Quocirca nihil aliud habendi ſunt plexus retiformes, quàm muſculi bini carnoſi, qui ob libidinis æſtum contracti penem arctiſsimè comprehendunt; a quo ſemen propterea emiſſum exprimunt, & quaſi emungunt. In quem finem fortaſſe item explicatur per faciem plexuum exteriorem, membranæ ad inſtar carneæ, alter muſculus ſphincter plexibus extrinſecùs firmiter accreſcens.

Quid ſint vulvæ carunculæ myrtiformes.

Parietes vaginæ interiores in rugas complicantur. Ex rugis conſurgunt *carunculæ* quædam interiores, quæ *myrtiformes* dicuntur. Carunculis in puerperio fœtu tranſeunte explicatis, mirum in modum expanditur vagina, variis licèt ubique fibris validè contrahatur, iis potiſſimùm, quæ virum nondum exceperunt.

De

De clauſtro Veneris, ſive de eâ membranulâ virginitatis, quam paſsim in virginibus ſe obſervaſse affirmant Sectores uteri orificio ex vaginæ meatu ſtatim poſt carunculas myrtiformes inſurgentem, explicatamque, plurimùm dubitamus, ne rem morboſam, & præter naturam, pro genuino virginitatis indicio comminiſcantur.

Quid credendum ſit de clauſtro veneris.

Vagina penem, & unà cum pene ſemen emiſſum in uteri orificium immittit. Idcirco, peni intus immiſſo commodè ut coaptetur, modò explicatur, modò coarctatur, modò producitur ope fibrarum, prout penis immiſſus major, vel minor ſit &c. Vagina inſuper menſium recrementa, fœtum, lochia, ac ſecundinas egerit.

Vaginæ uſus.

Sub finem vaginæ, occurit *uterus*, cujus orificium vaginæ aptatur, ſive potiùs continuum eſt. Uterus, organum videlicet fœminis peculiare, eſt pars organica, non ubique ſibi ſimilis, carnoſa, cava, imi ventris, in hypogaſtrio, inter veſicam urinariam, atque inteſtinum rectum poſita; ubi potiſſimùm conceptioni, fœtuſque nutritioni inſervit.

Deſcribitur uterus.

Figuram præſefert teretem, & quaſi pyriformem; a lato quippe fundo, quod ſuperius eſt, imminuitur in collum, quod infernè ducit in vaginæ capacitatem. Uteri moles in non gravidis, quanvis adultis, longè minor eſſe ſolet, quàm veſica urinaria. Attamen, in gravidis extra modum prolatatur. Collum, ſive cervix uteri, arctiſſimè adnaſcitur collo veſicæ, inteſtino recto, aliiſque partibus proximis. Fundum nullibi alligatur, ut liberè explicari queat. E lateribus ſuſpenditur partibus ſupernis, æquè ac infernis, vinculis varij generis intercedentibus, quæ quatuor ſunt. Bina dicuntur *lata* a figurâ. Bina *teretia*, ſive *oblonga*.

Uteri ſitus, & connexio.

Deſcribuntur uteri ligamenta.

Ligamenta uteri lata ſunt membranacea, mollia, admodum valida, fibroſa. Egrediuntur utrinque a peritonæo in oſſibus iliacis conduplicato. Inde explicantur uſque ad uteri fundum, cui firmiter alligantur. Eoquòd alas veſpertilionum mentiri quodammodo ſoleant, *alæ* vocantur. Tereria, ſive ligamenta uteri *lumbricalia*, ſunt ligamenta quædam carnea, quæ ab uteri fundo ex utroque latere, ſtatim infra alas proficiſcuntur. Per peritonæum duplicatum ad inguina deſcendunt. In inguinibus per proceſſus peritonæi cavos perforant tendines muſculorum abdominis. Exinde ſub tegumentis ad clitoridem reflectuntur. Priuſquàm clitoridem attingant in fibrulas effunduntur carneas, quæ in clitoride, partibuſque abſumuntur finitimis.

Deſcribitur uteri textura.

Uteri ſubſtantia, membranis ita obvolvitur, fibris ita intexitur, & vaſis item irrigatur ita, ut muſcularis prope videatur. Duplici contegitur membranâ. Exterior carnea producitur a ligamentis uteri latis, hoc eſt a peritonæo. Per faciem uteri, æquè ac vaginæ exteriorem explicatur ad labia uſque vulvæ. In labiis extenuata evadit nervoſa, ſeſe poſtmodum extendens per faciem vaginæ, uterique interiorem univerſam. In uteri fundo levis eſt. In collo in rugas variè complicatur. Per uteri ſubſtantiam interiorem, craſſam, æque ac ſpongioſam, inter vaſa, & fibras carnoſas, glandulæ plurimæ miliares diſſeminantur; quarum pleraque vaſcula excretoria tendunt in rugas cervicis uterinæ interiores; quibus laticem identidem inſudant tenuem, atque acrem, qui organa molliter titillat, ſcalpit, & libidinem incitat. Uberior iccirco in ſalacioribus deprehenditur.

Deſcribitur uteri capacitas.

Uteri capacitas utero non gerentibus, adeo obverſatur anguſta, ut fabam majuſculam capere vix queat.

queat. Attamen valdè explicatur geſtationis tempore, foetu, ejuſque exuviis increſcentibus. At falſum prorſus ducimus, obſervationibus innixi, quicquid et ipſi credebamus olim: nimirum parietes uterinos craſſiores fieri tum, quum geſtationis tempore in dies capacitas interior amplior evadit. Etenim eos longè tenuiores non ſemel vidimus tempore geſtationis, & a foetu excluſo non procul.

Orificium uteri, quod in vaginam aperitur, perquàm anguſtum eſt. Hinc virginibus, niſi fluant menſes, ſtyli apicem admittere vix unquam quit. Gravidis longè amplius, & potiſſimùm non procul a puerperio, mucore licèt quodam planè ſtipetur. Orificium uteri nonnihil extuberat in cavum vaginæ; ſiquidem uteri collum quodammodo duplicatur, & ita duplicatum ſeſe profert paullulùm intus in vaginam, in quâ veluti apicem, ſive finem glandis virilis inverſum emulatur. Vaſa cujuslibet generis effunduntur, tum per uteri, tum per vaginæ ſubſtantiam. Arteriæ ſcilicet, & venæ ab hypogaſtricis, ſpermaticis, atque umbilicalibus. Lymphæ ductus maximâ ex parte dirimuntur per faciem uteri exteriorem; atque a truncis minoribus in majores coeunt, quibus in ciſternam Pecqueti tandem deſinunt. De arteriis uteri id maximè adnotemus oportet, eas per anaſtomoſin, non modò cum venis, verùm etiam inter ſe, videlicet cum arteriis injungi, adeo ut, inflato arteriarum ramulo, qui dirimitur per uteri ſubſtantiam, inflatas illico aterias omnes, tum uteri, tum vaginæ intuearis. Attamen inflatis venarum truncis intumeſcit uteri cavum, & flatus immiſſus ex oſculo uteri, crepitando in vaginam, ſenſim erumpit. Ex quo opinari rationi conſonum eſt, venas uteri, ſanguine nimio turgidas, menſes per uterum in vaginam egerere. Vaſa uteri.

Ni-

Uſus uteri.

Nihil aliud eſſe videtur uterus, quàm muſculus cavus, qui et ſemen ſuſcipit a viro in coitu pro conceptione excitandâ, & foetum conceptum fovet, alit, tutatur; quem ſubinde muſculis abdominis, æquè ac diaphragmate contractis, ipſe contractus, & undique preſſus, una et lochia, & ſecundinas excludit. Statis inſuper temporibus menſes egerit. Concipere dicitur, ſive fœcundari uterus, quum ſeminis auram tenuiſſimam, ſive vim færacem a viro intus admiſerit. Hanc tamen ritè ſervare, eamque fovere, cæteriſque organis, atque humoribus impertiri debet, ut deinceps expoſituri ſumus.

C A P U T VI.

De Teſtibus Mulierum, ſive Ovariis.

Quid ſint teſtes Mulierum, sive ovaria Recentiorum.

TEſtes mulierum bina dicuntur corpora quædam membranacea, mollia, oblonga, ſemidepreſſa, quæ utrinque producuntur ab uteri fundo proximè ſupra ligamenta uteri lata, quibus firmiter adhærent. Eorum ſubſtantia ſpongioſa pluribus compingitur membranulis perquàm exilibus, quæ in minimas ubique cellulas coarctantur. Celullis inſunt hydatides, & veſiculæ quædam pellucidæ, quæ humorem excipiunt defœcatiſſimum a glandulis, ni fallor, minimis, hinc, atque illinc ſparſim per eandem teſtium ſubſtantiam membraneam circumpoſitis. Humor veſicularum ex obſervationibus Graffii, ad ignem admotus veluti albumen ovorum tenuiſſimum concreſcit. Quocirca præfatæ veſiculæ tanquam ovula habentur a Recentioribus, ut et teſtes muliebres tanquam ovaria. De ovulis hiſce ſaltem in corpore humano loquutus eſt primus, quantùm ſcio

ſcio, Johannes van-Horne anno Domini 1668, quæ poſtmodum obſervavit quoque Regnerus de Graaf, necnon etiam Nicolaus Steno in pluribus aliis animalibus cujuslibet generis.

Tum teſtes mulierum, tum hydatides, ſive ovula arterias habent, item et venas a ſpermaticis, quæ et in fœminis, & in maribus producuntur a truncis deſcendentibus, necnon et ab emulgentibus. Quinimmo venæ ita implicantur ſupra teſtes, ut in fœminis quoque corpora efficiant pyramidalia, ſive pampiniformia. Deſcribuntur vaſa teſtium in fœminis.

Infra teſtes ab eodem uteri fundo proficiſcuntur *tubæ*, quæ dicunrur: *Falloppianæ* a Falloppio, qui primus de iis verba fecit: *oviductus* a munere, quod iis adſcribi ſolet. Sunt ductus bini membranacei, qui principio admodum anguſto originem ducunt ab uteri cavo, a quo ſenſim explicantur tubarum ad inſtar, ſeſe hinc inde inflectentes in arcus, quibus e longinquo, intercedentibus nimirum ligamentis uteri latis, teſtes complectuntur, ac tandem in fimbrias lacerè ad teſtes accedunt. Deſcribuntur tubæ, ſive ovi ductus.

Tubarum parietes duplici compinguntur membranâ. Exterior carnoſa producitur a tunicâ uteri exteriori. Interior nervoſa ſoboles eſt tunicæ uteri interioris. Tubarum uſus penes Priſcos fuit, ut ſperma muliebre in æſtu libidinis exciperent a teſtibus mulierum, eumque in uteri receſſus immitterent. Id tamen falſum planè deprehenditur. Teſtes quippe mulierum non ſunt reverà teſtes, utì monuimus, ſed capſulæ potiùs, ſive alvearia, quæ veſiculas excipiunt, non ſecus ac in pullis gallinaceis ovaria excipere ſolent ovula. Quapropter ſibi ſuadent Recentiores plerique, ovula fæcundata in ovariis, delabi per tubas in uterum, Tubarum uſus.

ut ibi foveantur, alantur, increſcant; donec fœtus ex ovulis, maturitate confectâ, tandem excludatur.

C A P U T VII.

De Menſium defectu, imminutione, & ſuppreſſione.

Definitio, diagnoſis, & cauſa.

INter animantes, hominum tantùm, & ſimiarum fœmina, per menſes a pubertate ad ſenium, ſeſe repurgare ſolet; eo quippe tempore ſtatis temporibus, ac periodicè ſanguinem quendam impurum, ſive potiùs laticem cruentum ex utero utplurimùm egerit; qui quoniam ſingulis quaſi menſibus excernitur, *menſtrualis* dicitur. Hujuſmodi naturalis excretio, quamplurimas tum acutas, tum chronicas adimit ægritudines; quæ fœminas utique peſſimè torquerent, niſi humor peccans intus cumulatus peropportunè identidem, ita ut innuimus, ex pudendis ſubduceretur. Hinc fluxus iſte, ſi præter naturam deficiat, ſi ſupprimatur, vel ſi tantùm etiam imminuatur, œconomiam animalem iis quandoque prorſus evertit, Id duplici ex cauſâ evenire poteſt: fluidorum nimirum, uterique vitio. Num autem humores peccent ſecernendi, num peccet uterus, organum videlicet, per quod fieri debeat ea ſecretio, non ex facili diſcernes. Attamen hiſce in caſibus, antequam judicium proferas, id potiſſimùm obſervabis, an mulier affecta ſenſus quoſdam intus quandoque percipiat, qui ſanguinem quaſi oſtendant impetum facere ad partes infernas, & inde ad ſupernas reſilire, & quaſi retrocedere. Tum enim in-

indicium tibi propemodum evidens erit, uteri vaſa, ſive infarcta, ſive compreſſa, ſive aliâ quavis ex causâ nimis anguſta, & perexigua, obices nectere, ne humor excernendus per menſes erumpat. Quod inſuper eò magis conjicies, ſi ad hæc lumbi doleant, hypogaſtrium intendatur, tumefiat abdomen, difficilis evadat reſpiratio, vires torpeſcant univerſæ, obmurmurent inteſtina, rugitus edant hypochondria, & præcipuè ſi ſanguis, tum vel ex naribus profluat, vel ex ore, vel ex aliis emittatur partibus. Id quippe uteri vitio menſes deficere penè ſemper declarat. Sin autem, tametſi nullum ex enarratis mulier patiatur incommodum, menſes adhuc non fluxerint, tum ideo reſtitiſſe inferre poteris, quoniam imbecillis eſt ſanguinis facultas; quæ ſanè tum infirmatur, quum vel in qualitate, vel in quantitate ſanguis deficiat; in utroque enim caſu, quum motus ſibi per meatus conſuetos exercere liberè nequeat, nil mirum, ſi vaſorum obſtructiones in utero fiant, & ſi menſes proinde ſiſtantur.

Ex his menſium tum deficientium, tum etiam ſuppreſſorum diagnoſin, & cauſas quum abundè habeas, ad prognoſin tranſeundum; pro quâ ad ea, quæ nos olim docuit Senex, animum primò adverte. *Mulier podagrâ non laborat, niſi menſtrua defecerint* (a). Deficientibus igitur menſibus, & podagra, & aliæ non abſimiles affectiones ei accidere poſſunt. Et ſubſiſtentibus morbi eveniunt, niſi tamen aut utero gerat, aut lac habeat in mammis. Quo in caſu perſæpè contingit ut citra noxam menſes deficiant. Qua de re inde idem addit Senex. (b) *Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore, neque febre ſuperveniente, cibique faſtidia ei accidant, prægnan-* Prognoſis.

[a] *Aph.* 29. *ſect.* 6. [b] *Aph.* 61. *ſect.* 5.

tem eſſe puta. Menſium defectus, ſi uteri ſit vitio, atque ex vitiatâ præſertim ejuſdem uteri ſtructurâ, tales procreabit ægritudines, quales evincere haud poteris. Faciliùs eas ſubduces, tum quum menſes deficiant, aut ſupprimantur uteri vaſis obſtructis; & faciliùs adhuc, ſi humoribus vitium inhæreat. Cæterùm ex menſibus, aut compreſſis, aut parcè fluentibus, graviſſimi perſæpe incitantur morbi; ſiquidem ex eo paſſim cachecticæ, hydropicæ, phthiſicæ evadunt fœminæ, contabeſcunt item, apoplecticæ, & epilepticæ fiunt, hyſtericæ; articulorum doloribus tentantur, ulceribus, ſcabie, aliiſque penè ejuſmodi incommodis infeſtantur.

Curatio. Ex quacunque causâ menſes non profluant, deobſtruentibus eos leniter ciere juvabit, ideoque alvo priùs extersâ, ac oleo recèns in jure aliquantulùm amaro per dies aliquot propinato, rhabarbarum, radices, folia, flores, ſemina, cortices, & id generis reliqua, quæ dicuntur aperientia, commendamus. Mirificè inde proſunt aquæ tum ſimplices, tum ex rebus prædictis præparatæ, item et ſalmacidæ, inter quas Villenſis, & Tetutiana imprimis, tum potiſſimùm, quum largè adeo ingerantur, ut vel per urinam, vel ex alvo brevì poſtmodum dejectæ, egerantur. Verùm antequam hiſce præſidiis uteri, aliorumque viſcerum, ſi adſint obſtructiones, recludere aggrediaris, operæ pretium èſt, craſſos, glutinoſoſque in meatibus ſtagnantes humores emollire, & quodammodo ſubigere, ut reſolventibus, atque impellentibus minùs inde reluctentur. Quo in caſu oleum recens, ſive ex amygdalis dulcibus, ſive ex ſeminibus melonum, nec non etiam lini extractum, decoctiones aut malvarum, aut violarum, hiſque ſimilia frequenter adhibe. Inter exteriora ad men-

menſes, aut inertes ciendos, aut ad compreſſos revocandos apprimè conducunt fotus, ſuffitus, pediluvia, balinea, defricationes &c. Plurimùm confert quoque motus, qui fiat per amœna, aere præſertim ſudo, aut leniter incedendo, aut equitando, aut navigando &c. Quibus ex ordine præmiſſis, & nihilò ſeciùs, ſi pervicax nondum profluat ſanguis, venam iterum, atque iterum, quum urgeant ſymptomata, ſecabis.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quomodo propinandum eſt mel hiſpanum ad menſes ciendos.

QUoniam tum, quum, aut imminuti, aut compreſſi, aut aliâ quavis ratione vitiati, defecerint menſes, variè, ut ante jam diximus, exinde inſurgunt permoleſtæ affectiones, de quibus imposterùm dicendum, quæque eandem licèt æquè habeant originem, non omnes æquè tamen eadem prorſus exigunt præſidia; iccirco quicquid de auxiliis medicis hìc ſupereſſe videtur, ſuo loco deinceps proferre eſt animus. Interim adnotare oportet, nil ante hac, menſibus quocumque modo aut compreſſis, aut imminutis, ciendis, revocandiſque, magis idoneum nos unquam expertos eſſe, quàm mel hiſpanum, de quo fusè in præcedentibus jam loquuti, nihil eſt, quod ad nauſeam impreſentiarum eadem recoquamus. Methodus, & formulæ, quibus hiſce in caſibus mel præſcribere conſuevimus, ſunt, quæ inſequuntur.

℞. *mell.hiſp.opt.unc.j,aut j ſs., aut ij.,cap.in Aurorâ, cui ſtatim ſuperbibat juſculi,ſive inſulſi, ſive cum ſeminibus citri, ſive cum foliis pimpinellæ,cichorei,floribus hyperici, nec non etiam quandoque centaurei minoris,& ſummitatibus abſinthii unc.aut viij,aut x.,*

& ultra. *Id per dies quindecim , triginta , quadraginta &c.* Loco juris inſulſi , optimo cum ſucceſſu , ſerum lactis , aut chalybeatum , aut aliter medicatum quandoque præbuimus . Quibus viſcera arefacta tabem propemodum moliri videbantur , juſculum præfatum inſulſum , aut aquam nucerianam , aut chalybeatam , bis , ter , & quater diebus ſingulis , horis congruis, præterea propinavimus. Aliis, ut validiùs adhuc ageret mel , rhabarbaro ita , ut ſequitur , mellis facultatem acuimus .

℞. *Rhabarb. elec. in pollin. redact. ſcrup. j. , ſal. tart. ſcrup. ſs. , mell. hiſp. q. ſ. M. f. bol. ſ. a. , quem cap. in Aurorâ , cui mel ſtatim ſuperbibat ut ſupra .* Et nihilominus , quum affectio adhuc reſtitiſſet , bolis ex rhabarbaro paratis crocum martis cum aquâ pluviatili , ſive rore majali , utì docet Ettmullerus , elicitum ad grana x. , xij. , xviij., quandoque adjecimus . Inſuper ad tuſſim ſiccam ex menſibus ſuppreſſis exortam , penitus eximendam mel hiſpanum cum decoctionibus , aut infuſionibus ex corticibus relinoſis juniperi feliciſſimè non raro præſcripſimus .

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quicquid præſtandum eſt ad ſiſtendum fluxum menſium nimium.

EVenit non ſemel , ut vel exuberans ſanguis , vel nimiam ſibi nactus acrimoniam , vel prætermodum fervens , vaſorum parietes in utero, aut urgeat, aut diſrumpat , aut concidat; atque adeo , ut immodicè profluat . Hinc ſanguinis fluxus nimius, qui quandoque eò devenit , & maximè in adultis , ut exſangues decedant . Hujuſmodi fluxus præternaturalis , atque immodicus , ut opportunè ſiſtatur , eadem plane requirit , quæ ad ſiſtendam hæmoptyſin in præcedentibus fusè jam expoſuimus .

Qui-

Quinimmo, & in fluxu menſium, non ſecus ac diximus in hæmoptyſi, ideo humores plerùnque peccant, quia in tubulis concreſcentes obſtructiones faciunt, atque adeo ſanguini reſiſtunt, ne per venas liberè fluat, qui proinde, retrocedendo, in valvulas impingit, ad latera vaſorum impetum facit, membranis continentibus vim infert; quæ tandem laxatæ, & fatiſcentes dehiſcunt. Hinc aut oſculis adapertis, aut pluribus obverſantibus rimis, intempeſtivè, largè, & enormiter profluit,

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Inter uberá, & uterum maximum intereſt conſortium.

MUlieri ſi velis menſtrua cohibere, cucurbitulam quammaximam ad mammas appone; docuit olim Hippocrates(*a*), & uſui nos id non ſemel reſpondiſſe percepimus. Maximum profectò cum mammis conſortium uterus habet; quæ, quum lacte turgent, ſanguinem ex pudendis profluentem, utplurimùm ſiſtunt. Sicuti e converſo ſanguis, qui ex pudendis profluit, lac mammis penè ſemper adimit. Præterea, quæ ſcirrho in utero laborant, non abſimili tumore in mammis penè ſemper tentantur. Ad hæc, quæ virum primùm paſſa ſemine ſuſcepto fœcundatur, per extuberantes mammarum papillas, aliaſque varias iſtarum partium immutationes, certiſſima conceptionis quandoque præbet indicia. Quæ omnia maximam ſanè cum mammis affinitatem, & nervis, & vaſis intercedentibus, in rerum exordio uterum contraxiſſe deſignant.

ALIÆ

(*a*) *Aphor. 50. ſect. 5.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit fluor mulierum albus.

PRo ſanguine menſtruo, ex uteri vaginâ, præternaturam licèt, aliquid aliud quandoque fluit, quod a præfato ſanguine tum colore, tum conſiſtentiâ, tum cæteris qualitatibus longè diſtat. Talis excretio, quum ſit humoris cujuſdam, qui ſerum craſſiuſculum, albicans utplurimùm æmulatur, eam utique fœminis ſolemnem facit ægritudinem, quæ *fluor mulierum albus* nuncupatur, tametſi colorem album non ſemper habeat. Quo circa *humoris pituitoſi ſubinde craſſioris, albi plerùnque, nec non etiam alterius quandoque coloris ſine dolore copioſam, ac frequentem excretionem eſſe, vulgò deſcribitur*. Vocatur item *menſtruum mulierum album, & gonorrhœa non virulenta*; valde tamen impropriè, qùum nec menſibus ſingulis periodicè recurrere ſoleat, nec gonorrhœæ quidem naturæ cohærere, etiamſi gonorrhœa fluxum hujuſmodi interdum inſequatur. Id generis fluxus, & ante pubertatem, & menſium egeſtionibus jam exactis; & in ſenio quamſæpiſſimè incitatur. Ratione ſymptomatum in *benignum, & malignum* diſtinguitur. Benignus dicitur, qui citra multam noxam, præterquam quod graviora nimirum inferat ſymptomata, diu vel fluxerit, vel fluere poſſit. Malignus tum contra vocatur, quum pervicax ſit, unà, & corpus emaciet, vires extenuet, febriculas incitet, aliaſque non leves inferat ægritudines. De fluxus præfati origine plura fabulati Majores ſunt, qui uterum utpote aliis partibus ſubjectum, imbecilliorem, quàm reliqua viſcera effecerunt, ſibi proinde ſuadentes, a cerebro, ventriculo, hepate, liene, meſenterio &c., recrementa pituitoſa recipere, eaque ſubinde in fluorem

rem album per vaginam egerere. Alii contra frigidam ejuſdem uteri in eo morbo culpantes intemperiem, pituitam per id intus in vaſis primùm ibi cumulari, ac mox ſecerni &c. At nos potiùs autumabimus, ejuſmodi pravum fluorem a latice albugineo fieri, qui in glandulis uteri ſecernitur, quique vulgò tanquam ſperma muliebre perperam habetur; talis quippe latex, aut in glandulis, aut extra exuberans, vel aliis ex cauſis vitiatus, atque ex glandulis in uteri cavum inſudans, præfato fluori pariundo non impar videtur. Fluor mulierum albus, periculi utplurimùm licèt expers, tum præcipuè, quum nulla malignitatis præſeferat indicia, difficilè tamen evincitur, in vetulis maximè, cachecticis, iiſque, quibus diu ſubſtiterint menſes. Longè difficiliùs reſtitiſſe obſervavimus, ubi ex vitiatâ in abortu, ſive pariundi difficultate, ſive inmolarum egeſtione, cæteriſque tum foris, tum intus agentibus cauſis, uteri ſtructurâ provenerit. Quæ pro gonorrhœâ virili ſimplici, ac benignâ ſubripiendâ jam ante propoſuimus, quæque ad chloroſin extirpanpandam impoſterum proponenda exiſtimavimus, & hìc quoque conveniunt. Quoniam autem fluor ante dictus, experientiâ teſte, ex utero obſtructo, aliiſque infarctis viſceribus, frequentiſſimè oritur, nil utique mirum, ſi deobſtruentibus ex rhabarbaro potiſſimùm, cæteriſque rebus amaris confectis paſſim ſiſtatur. At enimverò, quum fluor iſte ex nimio ſanguinis ſero moveatur, tum ſerum exundans, aut per ſudorem, aut per urinam, aut ex alvo blandè ſubducere juvabit.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid ſit, & quomodo curetur gonorrhoea muliebris.

FLuor mulierum, qui dicitur albus, tantam ſibi quandoque comparat labem, ut varia hinc inde minima ſparſim in utero procreans ulcera, glandularum oſcula ubique depaſcat, atque in veram gonorrhœam convertatur. Hujuſmodi gonorrhœa, *muliebris* vocatur; & ubi ex impuro concubitu contrahatur, vel in fœminis, dicitur *venerea*, quæ profectò item et ex minimis glandulis inſudat, quas, aut in utero, aut in vaginâ, aut non procul a meatu urinario, virus celticum ulcere affecit. Gonorrhœa muliebris, æquè ac virilis eadem prorſus requirunt præſidia. Ne adſtringentibus tamen immaturè ſiſtas unquam admoneo, ne pro gonorrhœâ, imprudens, uteri ſcirrhum moliaris.

CAPUT VIII.

De Affectione Hyſtericâ.

Definitio.

AFfectio hyſterica, ex eo *ſuffocatio* quoque dicitur *uterina*, quòd uteri vitio excitari paſſim vulgò credatur. Hinc et *aſthma uterinum* ab Helmontio appellata eſt; quum inter Majores noſtros non defuerit, qui eam deſcribendo, *congeriem* eſſe protulerit *ſymptomatum, quæ per periodos oppugnant, & modò naturales, modò animales, & perſæpè vitales ſpiritus afficiunt, ſive potiùs facultates lædunt, uteri prurientis vitio.* Plu-

Plura, & admodum variæ ſunt, quæ affectionem hyſtericam, & anteire, & comitari ſolent, ſymptomata. Creberrima tamen ſunt; quæ inſequuntur. Spirandi labor, faucium anguſtia, borborygmi, atque rugitus per hypochondria evagantes, nauſea, non rarò vomitus, cardialgia, anxietas, cordis palpitatio &c. Ea ſunt profectò, quæ vehementiorem paroxyſmum præcedere obſervamus. At, ubi invaleſcat ægritudo, ad hæc imminuitur pulſus, & quandoque planè quaſi deletur. Oris ſupervenit ſqualor, unà et frigus per univerſum corpus effunditur. Convelluntur viſcera, quæ in glomum propè coacta, ex imo ventre, ſurſum quaſi conſcendere deprehenduntur. Inde vulgi, inter mulieres præcipuè, futilis vulgata opinio, perperam ſibi ſuadentis, uterum, ex imâ ſede, in paroxyſmo hyſterico, interdum avulſum, ad fauces in ſublime ferri. Spaſmodicè non ſemel tentantur membra exteriora &c. Diagnoſis.

Vetus opinio fuit, à vaporibus quibuſdam malignis, ac penè veneficis, qui vel à ſanguine, vel à ſemine in utero putreſcente, corruptoque, emittuntur, affectiones hyſtericas incitari. Quod prorſus inficiari nequaquam aggredior; quum uterus, ut ex Anatome clarè patet, organum utique ſit præcipuum, quod, nervis intercedentibus, cum cæteris organis plurimam habet affinitatem. Hinc ab humoribus pravis laceſſitus variam, tum ſibi proximè, tum cæteris viſceribus, ac partibus noxam ex conſortio, remotè, ut ita dicam, moliri valet. Veruntamen, quoniam et mares, uteri quamvis expertes, non abſimilibus obnoxios incommodis frequenter vidimus, inferri poſſe non videtur abs re, uterum in fœminis affectione hyſtericâ, proximè ſaltem, non ſemper affici; quinimmo, ut et de morbo hypochondriaco in maribus ante Cauſa.

jam diximus, ita et de hyſterico in fœminis dicendum ducimus, cerebrum, nervorumque genus eſſe, quod quamſæpiſſimè a ſpiritibus, ſuccoque nerveo, aliiſque humoribus pravè excandeſcentibus percitum, muſculos convellat, viſcera torqueat, facultates omnes turbet; ac univerſam œconomiam animalem evertat. Hinc non injuriâ in affectione hyſtericâ, et meſenterii plexus quandoque culpantur; qui per conſenſum a ſuccis inteſtinorum præter naturam efferveſcentibus; non rarò affecti, ejuſmodi turbas mulierum hyſtericas movent.

Prognoſis. Affectiones hyſtericæ, tametſi periculo utplurimùm vacent, non eſt tamen, quòd necem interdum non intulerint. Quum ſive certis, ſive incertis recurrant periodis, tum potiſſimùm difficilè ſolvuntur. Virginibus, & præſertim poſt pubertatem, aliiſque, quæ otiosè vivunt, ſolemnes eſſe ſolent, magiſque pervicaces; nec non etiam iis, quibus menſes, aut nondum effluxerint, aut defecerint, aut ſuppreſſi planè reſtiterint. Puerperis, uteroque gerentibus noxam plurimam moliri ſemper conſueverunt. In epilepſiam, apoplexiam, maniam, aliaſque peſſimas ægritudines, eas non ſemel ceſſiſſe vidimus. Ructibus creberrimis, atque ſternutationibus erumpentibus, perſæpè ſolvitur paroxyſmus. *Mulieri, quæ uterinis moleſtatur, aut difficulter parit; superveniens ſternutatio bonum*. Hipp. (*a*)

Curatio. Quicquid tum hypochondriacis, tum epilepticis affectionibus, & in paroxyſmo, & extra paroxyſmum curandis, in præcedentibus attulimus, et hyſtericis adamuſſim conferre videtur; quum a contractionibus muſculorum, & membranarum ſpaſmodicis æquè omnes procedere arbitremur. Si menſes debitè non profluxe-

(*a*) *Aph. 35. ſect. 5.*

fluxerint, ſaphenâ iterum, iterumque ſolutâ, aut hirudinibus pudendis admotis, ſanguinem imminue. Fotus, ſuffitus, qui *anthyſterici* vocantur, pediluvia, balnea, aquæ tum dulces, tum martiales largè epotæ mirum in modum proſunt. Oleum recens crebro ingeſtum, decoctiones emollientes, aquas, quæ vulgò nervinæ appellantur, utì ſunt matricariæ, peoniæ, totius citri, ceraſorum nigrorum, theriacalia, & reliqua, hiſce in caſibus, tum, quum maximè invadit acceſſio, neutiquam ſpernes. Nec confectiones hyacinthinas, alkermes ſine odore, trypheram magnam, mithridatum, camphoram, caſtoreum, opiata, myrrhata, & reliqua ejuſmodi, utpote quæ non improſperè ceſſiſſe quandoque vidimus, omnino improbabis. Quæ graveolent, naribus ſubjecta nervos olfactus inſuaviter irritando, humorem pravum a partibus in paroxyſmo convulſis aliorſum amovent. Cæterùm cathartica, niſi leniter admodum egerint, eaque omnia, quæ viſcera valde irritant, ex longævo plurium annorum in hunc diem, quantùm percepimus, uſu, hyſtericè laborantibus prætermodum ſemper offecerunt.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

AFfectio hyſterica, ut a ſuffocatione, quæ faucibus ob hyſtericam convulſionem valde contractis, interdum imminet, *ſuffocatio* vocatur *uterina*; ita et a veſaniâ quadam, quâ furibundæ ac penè bacchantes virum non raro expetunt mulieres hyſtericæ, *furor* nuncupatur *uterinus*; quem proinde dici poteſt, *ſenſum libidinis acerrimum eſſe, quo in venerem fœmina perditè accenſa, ac vehementer percita, niſi planè inſanierit, ad inſaniam prope redigatur*. Indicia Quid ſit furor uterinus.

 furo-

furoris uterini plurimùm variant; aliæ quippe mœrore, ac taciturnitate, veneream prementes cupidinem, contabeſcunt; aliæ procul ab omni ratione, pudore, & conſilio ineptè garriunt; in iram nonnullæ ſuccenduntur, in riſum modò, modò in lacrymas funduntur &c. Uterini furoris origo etiamſi penès Galenicos extet, aut a copiâ, aut a caliditate, aut ab acore ſeminis mulierum, nos tamen delirii ſpeciem furorem uterinum eſſe rati, cerebrum, & nervos in eo primum affici quamſæpiſſimè, autumamus; non negantes equidem, id utplurimùm uteri causâ quoque fieri; uterus enim ſucco proſtatarum acriori quandoque concitatus, & nervos lædere, & cerebrum afficere, & ſpiritus animales ità commovere poterit, ut talem, ac tantum efferatum libidinis æſtum ſuſcitet, foveatque. Ejuſmodi furor, niſi conjugio opportunè cohibeatur, in maniam deploratam frequentiſſimè tranſit.

CAPUT IX.

De Chloroſi.

Definitio. CHloroſis, *color* videlicet *mulierum a naturali recedens*, *febris alba*, *ićteritia alba*, *morbus virgineus*, unum, idemque penes Clinicos ſunt; vocibus quippe iis eam deſignant in fœminis ægritudinem, in quâ *earum facies præter naturam immutata, decolor, ſqualens, & ad viridem quaſi perſæpè inclinans, pravam fluidorum ex humoribus pravè congeſtis indicat indolem, menſium defećtu quamſæpiſſimè contraćtam.*

Diagnoſis. Quæ chloroſi laborant præter oris, totiuſque corporis colorem fœdum, lentè identidem febriunt, ingenti

ingenti cum labore reſpirant, capitis dolore perſæpè anguntur, cibos faſtidiunt, evomunt, languent, doloribus per articulos tentantur vagis, mœrentes, deſides, & anxiæ ſunt. Ad hæc iis palpitat cor, intenduntur hypochondria, obmurmurant, rugiunt, atque inflantur inteſtina &c.

Viſcera menſium retentione infarcta, quum in gyrum per ea liberè circumvehi nequeant humores, chloroſin faciunt; quam iccirco, non niſi deobſtruentibus, ut poſtmodum dicendum eradicare unquam poteris. Cauſa.

Chloroſis frequens licèt ſit, & contumax, lethalis eſſe non ſolet; hydropem tamen non nunquam facit, hecticam, aliaſque chronicas parit ægritudines. Ubi menſibus adapertis, pravæ indolis recrementa, quæ humores coinquinaverant, ſtatis temporibus, periodicè, ac debitè ex pudendis egeruntur, plerùnque ſolvitur. Prognoſis.

Quocirca, ut talis affectio eximatur, ea omnia adhibere juvat, quæ menſes blandè movent, viſcerum obſtructiones recludunt, ac labem ex humoribus pravis intus congeſtis jam ante contractam eluunt. De iis ſermonem pridem fecimus, ac in hiſtoriâ mox facturi ſumus. Curatio.

Hiſtoria II.

PHilenium, perquàm elegans Corcyræ virgo, ex oris ægeis, inter barbaros piratas, aliorſum tranſvecta, neſcio quodam fato, Venetiis ad Urbem tandem appulit. Ætate tum florebat, & morum probitas, ejuſque in arduis abundè ſpectata honeſtas, effecit, ut aliis quibuſdam aſſociata virginibus, in cœtu quodam pio jandiu conviveret, manibus victum

Quicquid, chloroſi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

ctum ſibi comparans, & religiosè, ac pudicè Divinis interim vacans. Fortis erat, procera, lacertoſa, & ad id temporis optimè valens. At animo ex improviſo vehementer commota, plura exinde paſſa eſt incommoda. Quinimmo, et menſes, qui pridem largè ſemper fluxerant, ad annum, & ultra reſtiterant. Hinc macie penè confecta, ac prætermodum languens, unà et torpens febrire cepit. Febris, nec erat continua, nec ſibi ſemper æqualis; quinimmo, et procul ab omni certâ periodo, modò minor, modò major erraticè recurrebat. Attamen nauſeabunda penè ſemper erat, niſibus vomendi irritis frequenter obnoxia. De capitis inſuper doloribus quibuſdam lancinantibus, qui die inclinato præſertim vigebant, conquerebatur. Pulſus erat imbecillis, urinæ albæ, ac tenues. Oedemate affecta, genæ, manus, & pedes non nihil intumuerant. Sitiebat, ac viribus planè fractis, irrequieta, atque inſomnis dies, noctesque plurimas jam traduxerat, ſibimetipſi, non minùs, quàm adſtantibus infeſta. Dies erat morbi decima octava, quum Philenium ita febrientem inviſimus. Et quoniam primævum ejus colorem omnino immutatum vidimus, ex roſeo quippe pallens, & prope liveſcens conſuetam Philenio venuſtatem ademerat, eam chloroſi fœdatam eſſe conjecimus; atque adeo, ut chloroſi afflictam, ita ut ſequitur, Philenium tractare cepimus. Adſtricta erat alvus, urinas uberrimas excernebat, plurimùmque, noctu præcipuè, cum ingenti ſpirandi labore inſudabat. Quamobrem enemate ex aquâ ſimplici mellitâ priùs indito, eoque alternìs ad dies quindecim circiter deinceps iterum, iterumque immiſſo, infuſionem hanc A antelucanis horis quotidie ſumendam ei preſcripſimus. Menſis erat Septembris poſt æquinoctium, quum

quum ea nobis ſeſe tractandam tradidit; ſero icciṙco caprillo, ut in eâdem A exponitur, medicato, ad ejuſmodi ſubripiendam ægritudinem uſi fuimus. Diebus viginti exactis, ad uſum martis, ita, ut declaramus in B, propinati devenimus. At enim verò in melius rebus ſemper procedentibus, & viribus plurimùm reſtauratis, ad aquam ſubinde, primùm villenſem, mox tetutianam, quam ita, ut legitur in C, per dies plures hauſit, tranſivimus. Ac poſtremò, ad libram circiter in varias vices ex pudendis ſanguine educto, ac cute universâ crebrò defricatâ, & cucurbitulis quamſæpiſſimè per inferiora apprehensâ, diſtractâque, de more refluxerunt menſes, atque univerſis viſcerum ſolutis obſtructionibus, antequam ad diem quinquageſimam perv eniſſet, planè morbus evanuit.

A ℞. *Rhabarb. elec. ſcrup. j., ſal. tart. ſcrup. ſs., ſeri cap. lib. j. M. f. levis infu., & mac. S. A., & adde fol. cichor., pimpinel., borrag. ana pug. j. bul. leviter. Colet., & adde cryſtal. mont. præp. drach. j., mel. hiſp. unc. j. cap. quotidie in Auror., ut m. per. dies xx.*

B ℞. *Croc. mart. cum ror. majali parat. ſcrup. ſs., ſal. tart. gr. vij., mel. hiſp. q. ſ. M. refor. bol. deaur. S. A.; & cap. quotidie in Auror., cui ſuperbib. ſeri capril. per extinctionem ferri candentis S. A. chalyb. lib. j., ſyr. de cichor. cum rhabarb. unc. j. per. dies xv.*

C ℞. *Syr. flor. perſic. unc. iij., aq. villenſ. q. ſ. M. f. pot., & cap. in Auror. cui ſuperb. per intervalla ejuſdem aq. villenſ. lib. iv., alternis diebus per vices tres.*

Item ℞. *Syr. flor. perſic. unc. iv., aq. tetut. q. ſ. M. f. pot., & cap. in Auror., diebus tamen ſex ab uſu aquæ villenſ. exactis, cui ſuperb. ejuſdem aq. tetut. lib. iv. per intervalla ut ſupra. At pro unâ vice tantùm.*

ANI-

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid præſtet ferrum in uſu medico, & quomodo propinetur.

MArtis nomine ferrum, penès Chymicos, ideo ſonat, quia, vel a truci Martis lumine ſuos ab alto in terris excipere influxus commenti ſunt, vel pleraque in officinis ex ferro bellandi cuduntur inſtrumenta. Inter præſidia medica, non infimum ſanè, vel antiquitùs obtinuit locum. *Sale* quodam congregatur acido, atque auſtero, quem *vitriolicum* vocant, *ſulphure*, *&* *terrâ*; quæ ſibi invicem adeo laxè in ferro injunguntur, ut facilè analyſi chymicâ diſſolvantur. In uſum medicum, tum conſiſtens, tum fuſum, ſive potiùs ſolutum præbetur. Ubi ferrum conſiſtens propinare nobis arriſit, *croco*, qui dicitur *martis* paſſim utebamur. At ubi per modum liquoris, id metalli genus exhibere placuit, tum tincturam, pomorum ſucco, ex marte elicitam, utpote quæ blandior nobis viſa ſit, frequentiùs, quàm alias martis ſolutiones, præſcripſimus. Crocus martis, ſive ferrugo, nihil aliud eſt, quàm portio quædam ipſius ferri, ſive chalybis in pollinem tenuiſſimum per aerem humidum paſſim extenuata. *Calx ferri*, non impropriè, a nonnullis dicitur, eoquòd non aliud ſit porrò, quàm ferrum in calcem, aut naturâ, aut arte ſubactum. A croceo, quem objicit colorem, crocus ab aliis nuncupatur. Duplicis generis eſt. Ab effectu alter aperiens, adſtringens alter appellatur. De aperiente hìc loquimur. De adſtringente poſtmodum. Aperiens eſt, qui vel ſuâ, ut ita dicam, ſponte, aere udo, vel datâ operâ, aut aquâ pluviatili, aut ſulphure ignito educitur. Ejus doſis nobis conſueta, eſt a granis duodecim, ad decem et octo, & ad

ad ſcrupulum. Blandè agit, obſtructiones recludit, viſcerum vim enervem roborat, alioſque optimos, citò, ac tutò, non præpoſterè modò propinetur, præſtat effectus. Id equidem idem, non æquè tamen ſemper proſperè adeo, ex uſu martis pomorum ſucco ſoluti, percepimus; qui eâdem circiter doſi, ideſt a guttis quindecim, ad vigintiquinque, & triginta propinari ſolet. De ferro, chalybe, vel marte, naturam, facultates, officinas, & reliqua, quiſquis callere velit, Ettmullerum, Lemery, alioſque complures, qui eâ de re fuſiùs ſcripſerunt, adeat. Tyrones interim monitos velim, ne corpore non ritè purgato, neque humoribus non antea diu ſubactis, ac non benè dilutis, martem unquam propinent. Mars enim in viſceribus impetum facit, atque adeo in receſſibus humani corporis vitam habentis, niſi facilè cedat humor peccans, agendo ſeſe intus intrudit, in tubulorum parietes ictus ruditer impingit, fibras convellit, membranas impellit, lacerat, infringit, meatus magis magiſque quandoque infarcit, abſceſſus, ſcirrhos, ſanguinis, lymphæque profuſiones interiores, inflammationes, cruciatus, tormina, aliaſque plurimas perquàm moleſtas, & perſæpè lethales inducit affectiones.

Crocus, ſive ferrugo, quæ dicitur aperiens, tum ex ferro, tum ex chalybe, madidis, ſive ſaltem humidis, non aliâ elicitur de causâ, niſi quòd ſpiramenta, ſive meatus ejus inſenſiles, humiditate obſtructi, materiâ ſecundi generis ex æthere amotâ, eam primi generis ſolam intus excipiunt, ætherem nempe excipiunt tenuiſſimum, concitatiſſimum, atque ob maximam, quam ſolus exercet, celeritatem, validiſſimum; qui propterea per eas minimas intercapedines ſeſe perniciſſimè exagitando, meatus indeſinen- *Quid ſit, & quo pacto crocus martis aperiens eliciatur.*

 ter

ter corradit, ac prope limat, molecularum compagem, quas offendit, ubique comminuit, extenuatque. Hinc ferri, duriſſima licèt ſubſtantia, paullatim ſubacta, ac penè dicam putris, in pollinem ſolvitur, atque in minutiſſimam quaſi, aut cumulatur, aut decidit, ſcobem. Hinc ferrugo &c. En quo pacto in rubiginem reliqua omnia metalla item converti credimus. En quo pacto in abditis terræ viſceribus in calcem, vel in pumicem, lapides quandoque vertuntur. En quo pacto ſubterranea ſuſcitantur incendia, aquarum æſtus, terremotus, & reliqua, de quibus, ſi ter Optimus Maximus dederit, ſuo loco dicendum. Si quis hæc interim luculentiùs percipere cupiat, Tractatum noſtrum Phyſico-mathematicum, quem de motu non ita pridem evulgavimus, adeat. At ubi crocum ex ferro elicere quamcitiſſimè velis, ſcobem, quam aut ex ferro, aut ex chalybe ſubtiliter limaveris, in diſco ad ſolem ardentiſſimum æſtivum ſubdio expone, eamque, ſive rore majali, ſive aquâ, vel pluviatili, vel communi, identidem, ut quum exiccetur, iterum, iterumque conſperge, & ſcobem in ferruginem ubique friabilem brevì converſam deprehendes. At ſi talem ferruginem ad ſolem deinceps adhuc, ut antea, conſperges, ea ulterius ſolvitur; verùm, croceo extincto colore, atra demum evadit, odorem ſibi vitrioli, ſive potiùs atramenti nacta.

Quid ſit crocus martis adſtringens.

Crocus martis adſtringens, nihil aliud eſt, quàm ferrugo, ope ſulphuris accenſi, utì diximus, priùs educta, quæ ſubinde aceto fortiori diu ſubacta, ac igne vehementiori mox peruſta, vim ſibi adſtringendi comparat. Hæc ad granorum quindecim, viginti, triginta circiter doſin propinata, quoſcunque ſanguinis fluxus ſiſtit immodicos. Veruntamen, vel in hoc cautè admodum incedas oportet, ne ſanguinem cohiben-

bendo, inflammationes facias, atque abſceſſus. Crocus martis, inflammati ſulphuris vi, elicitus aliquantulùm præponderat: evidens indicium, aut a ſulphure ignito, aut ab ipſo igne ſibi aliquid immixtum ſuſcepiſſe, quod eidem croco inhærens, inſimul et gravitet, & agat.

Chalybem ferrum eſſe arte magis coactum, magiſque ſubactum, expolitumque, lippis, & tonſoribus abundè notum eſt. Chalybs igitur, eoquòd longè majorem, quàm ferrum adhuc rude; duritiem habeat, magis reſiſtit, ſubtiliùs relimatur, & elegantiùs levigatur, cui proinde nitor maximus ab Opifice detergendo comparatur. Ex quo utique fit, ut quemadmodum chalybs utenſilibus nonnullis exterioribus perficiendis idoneus magis ſit, quàm ferrum, ita ferrum, quoniam facilius ſolvitur, ad labem in viſceribus deſtruendam, vires ſuas faciliùs exerat. Eorum, qui, affectionibus deſtruendis martialibus intus utuntur, fæces egeſtæ ſubnigrâ quadam inficiuntur uligine; quam ex eo, ut opinor, martialium ſale vitriolico, ut ita dicam, nanciſcuntur; is quippe cum ſuccis inteſtinorum acerbis immixtus, ſpeciem ibi quandam elicit atramenti.

Ad uſum medicum ferrum magis, quàm chalybs probatur.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ

AD eam, quam in Phylenio Chloroſin nuper tractavimus, penitus eximendam, ſanguinis copiam ad libram uſque ex pudendis imminuimus; quo tandem ægritudinem, in eâ quamvis humores pravi cachexiæ ſpeciem jam feciſſent, planè extenuavimus. Id ſi quiſpiam improbare velit, ad ea, quæ paucis mox proferre eſt animus, mentem quæſo adhibeat. Scimus et nos, in cachecticis ſanguinem largè educere,

In quo caſu ad cachexiam ſubducendam conveniat ſanguinis miſſio.

rem fore perſæpe, aut irritam, aut periculi plenam. Attamen medicinam facientes, didicimus quoque, uſu potiſſimùm ducti, in virginibus præſertim, menſium fluxu compreſſo oppletis, didicimus inquam, non modò ſimplicem chloroſin, quinimmo, et hydropem penè confirmatam, hirudinibus pudendo admotis, & ſanguine uberrimè hauſto, actutum quaſi evanuiſſe. Nec id quidem mirum alicui eſſe debet, modò advertat, pravam humorum qualitatem, quæ, & cachexiam, & hydropem tum facit, non aliunde extitiſſe, niſi a quantitate ſanguinis nimiâ intus præter naturam retenti; qui niſi opportunè ſubreptus eſſet, intus adhuc viguiſſet cauſa morbi primaria. Enim verò nobis, qui in clinice exercendâ naturæ inſtituta, & conſuetudines ſcrupuloſè, ut ita dicam, imitari debemus, perquàm ſæpè obſervaſſe datum eſt, affectiones hujuſmodi, etiamſi inveteratas, hæmorrhoidibus, vel menſibus diu ante obſtructis, liberè tandem aliquando redeuntibus, omnino ceſſiſſe.

CAPUT X.

Quicquid de Fœtu obſervamus menſibus geſtationis poſterioribus.

Quid ſint membranæ fœtum extrinſecùs obvolventes.

FOetus in utero, poſterioribus ſaltem geſtationis menſibus, duplici obvolvitur tunicâ, quæ propemodum ovi cujuſdam maximi putamen, quum adhuc molle eſt, æmulari ſolet. Exterior dicitur *Chorion*. *Amnion* interior. Exterior utero accreſcit per *placentam*, cui quaſi agglutinatur, modò anteriùs, modò poſteriùs, modò infernè, nec non etiam quandoque ſupernè.

Quid ſit placenta.

Placenta eſt maſſa quædam carnea, rubicunda, mol-

mollis, quæ figurâ exteriori ſcutellam æmulari ſolet planiorem, cujus altera facies paullulum cava ſit, altera convexa. Facies placentæ cava chorio foris adamuſſim aptatur. Gibba utero intus. Ejus longitudo, fœtu perfecto, ad ſexqui pedem plerùnque extenditur. Craſſities ad digitos duos circiter tranſverſos. Subſtantia contexitur maximâ arteriarum copiâ, æquè ac venarum, quæ producuntur a truncis umbilicalibus.

Binæ ſunt arteriæ umbilicales. Originem ducunt utrinque ab aortâ deſcendente non procul a diviſione iliacâ. Exinde per latera veſicæ urinariæ in umbilicum tendunt, ibique conveniunt. Mox funiculorum adinſtar mutuo intorquentur extra fœtum ad placentam uſque, in quam dirimuntur propaginibus penè innumeris, quarum nonnullæ effunduntur quoque per chorion, & amnion. Binis hiſce arteriis una tantùm reſpondet vena, quæ tamen amplior eſt, quàm binæ arteriæ ſimul ſumptæ. Vena umbilicalis ab hepate fœtus, per mediam videlicet hepatis fiſſuram, ad umbilicum fœtus excurrit; ubi cum arteriis convenit umbilicalibus, unàque cum iis ad placentam uſque intorquetur; per quam non aliter, ac arteriæ umbilicales pluribus propaginibus effunditur.

Deſcribuntur in fœtu vaſa umbilicalia.

Arteriæ, & venæ umbilicales ab umbilico complicatæ, ſive intortæ ad placentam uſque, vinculum illud efficiunt laxum, & molle, quod dicitur *funiculus*. In quo præterea obſervamus *urachum*: ligamentum ſcilicet, quod a fundo veſicæ, per umbilicum fœtus funiculum, ſubit; ac per funiculum, in bobus ſaltem, hædis, atque ovibus producitur ad *allantoidem*. Allantoides altera eſt membrana, farciminis adinſtar cava in quibuſdam, in aliis varias habet cellulas, quæ ſerum continent urinæ non abſimile. Intereſt in bru-

Quid ſint funiculus, ſive ligamentum umbilicale, urachus, & allantoides.

tis

tis inter chorion, & amnion. In homine nondum ſanè id luculenter nobis innotuit. Inſuper in quadrupedibus pleriſque majoribus cavus eſt reverâ urachùs; quem tamen impervium in homine antehac ſemper offendimus. Qua de re ſerum licèt in allantoidem quadrupedum deferatur a veſicâ urinariâ per urachum, id tamen in fœtu humano affirmare neutiquam audemus.

Quid ſentiendum ſit de nervis, ductibusque chyliferis, ratione funiculi.

De nervis umbilicalibus, univerſi quamvis ſileant Sectores, eos tamen adeſſe affirmare non dubitamus, ſi ſenſibus noſtris fides habenda eſt, necnon et ductus chyliferos; quod Bidloo, itemet Verhejen quoque non ita pridem innotuit.

Placentæ uſus, & quomodo in utero nutriatur fœtus.

Uſus placentæ ad mentem Priſcorum erat, ut fœtui utero concluſo alimoniam compararet, quæ penes eos per placentam a venis non minus, quàm ab arteriis umbilicalibus prægnantis ſubit venas, atque arterias umbilicales fœtus. Hæc tamen opinio, temporibus noſtris reperto motu ſanguinis circulari, neglecta planè corruiſſe videtur. Obſervamus quippe, ſanguinem per arterias umbilicales effundi a corde fœtus ad placentam, quam quaquaverſum irrigat, & tametſi vel minimùm ſanguini communicet materno, refluit a placentâ fœtus per venam umbilicalem in idem corculum fœtus, utì luculentiſſimè ex pluribus colligere poſſumus obſervationibus ocularibus. Ex quibus inſuper habemus, fœtum reverà per oſculum ali, labiis ſuis identidem exugentem humorem tenuem albugineum, qui colligitur in amnii capacitate, quo propterea fœtus circumfunditur immerſus. Humor præfatus a glandulis minimis hinc inde diſperſis per ſubſtantiam uteri interiorem, ni fallor, depluit, quarum oſcula excretoria aptantur chorii ſpiraculis; a quibus per tranſudationem, utì opinor, humorem præ-

præfatum in amnii cavum immittunt.

Enumerantur foramina cordis fœtui peculiaria.

Quia fœtus, utì monuimus, quum adhuc vivit in utero latici præfato immerſus, reſpirare neutiquam poteſt, iccirco ſanguis liberè a dextero cordis ventriculo effundi haud poteſt per arteriam pneumonicam in ſubſtantiam pulmonum, ut inde per venam pneumonicam refluat in auriculam cordis ſiniſtram. Hinc per *foramen*, quod dicitur *ovale*, nec non etiam per *tubum*, qui vocatur *arterioſus*, defluit aliorſum, ut mox dicendum. Tum foramen ovale, tum tubus arterioſus ſunt meatus quidam fœtui fermè peculiares, donec utero concluditur. Mox autem, quum ſpiritum extra uterum liberè ducit, planè occluduntur.

Quid ſit foramen ovale.

Foramen ovale occurrit in cavo auriculæ dexteræ a ventriculo dextero non procul. Figuram habet ovalem, atque ex auriculâ dexterâ per baſim cordis ducit in auriculam cordis ſiniſtram non procul a venâ pneumonicâ, in quam aperitur, ut in auriculam cordis ſiniſtram ſanguinem evomat; adeo ut pars ſanguinis maxima, quæ a reliquis corporis partibus refluere debet per venam cavam in auriculam cordis dexteram, ab auriculâ cordis dexterâ nequaquam deſcedit in ventriculum cordis dexterum, ut exinde ad pulmones dirimatur per arteriam pneumonicam; quinimmo per foramen ovale defertur ſtatim ab auriculâ cordis dexterâ in auriculam cordis ſiniſtram, a quâ in ventriculum ſiniſtrum mox deſcendit.

Quid ſit tubus arterioſus.

Tubus arterioſus eſt alter ductus, qui non procul a principio arteriæ pneumonicæ, duobus circiter digitis tranſverſis, ſupra baſim cordis, ſtatim producitur ab arteriâ ipſâ pneumonicâ ad principium trunci aortæ deſcendentis. Quamobrem pars maxima ſanguinis, qui per arteriam pneumonicam irrigare

re deberent pulmones, a trunco arteriæ pneumonicæ deflectit per tubum arterioſum ad principium trunci aortæ deſcendentis, in quam ſeſe exonerat.

Quare ductus præfati, reſpirante fœtu, occluduntur.

Ductus præfati, fœtu in lucem edito, ut ſpiritum liberè ducere ceperit, paullatim laxè ſubſidunt; concidunt, concreſcunt, & occluduntur; eoquòd ſanguis, quum per pulmones faciliùs deinceps tranſire poſſit, a ductibus præfatis, quos magis obliquos offendit, planè declinet.

CAPUT XI.

De Vitâ Fœtus in Utero, ac nutritione, necnon etiam de Partu.

Quo pacto vivat fœtus in Utero.

SI quis ea, quæ de fœtu utero adhuc concluſo innuimus, accuratè perpendat, inferre poterit, fœtum ante conceptionem, *virtualiter* ſaltem in ovariis vitam vivere genitricis. Exinde *formaliter* vivere poſt conceptionem vitam ſuam quoque propriam: vitam tamen duntaxat animalem prioribus geſtationis diebus; quum ex alimentis, ex ſucco videlicet in amnii cavo collecto, quem labiis exugit, conficit in ſtomacho, æquè ac in inteſtinulis chylum quendam tenuiſſimum, defæcatiſſimumque; qui poſtmodum vaſa ſubit lactea, ac per vaſa lactea reliquos tubulos univerſos &c. Adeo ut, modò tamen vera ſit ovariſtarum ſententia, non ſecus ac pullus in ovo fæcundato propriam ſibi conſervet vitam, quam non ita pridem ſemen in coitu immiſſum excitavit. Hanc præterea fovet blandus; ut ita dicam, uteri calor. Vitam dicimus vivere tantùm animalem fœtum prioribus geſtationis diebus; quum deinceps vivere incipiat vitam quoque ſenſiti-

vam

vam, & rationalem, ope mentis illius incorporeæ, quæ tanquam forma ſubſtantialis corporis humani viventis divino excitatur afflatu, atque, embrione confecto, organis infunditur corporeis. Nihilominus tum dormitat infans in utero, ob denegatam objectorum ſenſibilium actionem, quæ liberè in organis agere minimè queunt, tum ob parietes uterinos, tum ob membranas fœtum includentes, tum ob humorem, quo undequaque alluitur.

Quo pacto fœtus excludatur in puerperio.

Quò grandior fit fœtus in utero, eò magis, ceu vas continens,in omnem dimenſionem extenditur uterus; adeo ut poſterioribus geſtationis menſibus, maximam molem acquirat; ſed quum explicari ampliùs nequeat increſcentem fœtum quodammodo cohercet; qui ob varia proinde, quæ patitur incommoda, expergefactus, intorquetur, exagitatur, angitur, ac tandem calcitrans membranas diſcindit, lacerat exuvias, provocat partum; &, capite utplurimùm deorſum inverſo, per oſculum uteri exitum ſibi pandit. Hinc caput Infantis plerùnque priùs egreditur. Membranis fractis, ut facilior ſit exitus, fit illico aquarum effluxus; quibus accedit puerperæ labor, quæ tum inſpirando, & diaphragma deorſum movendo, tum muſculos abdominis contrahendo, uterum adeo comprimit, ut fœtum tandem excludat. Id in homine contingere ſolet menſe poſt conceptionem nono exacto, aut ſub finem, vel decimo incipiente. Interdum, raro licèt, partus fit menſe ſeptimo, & præſertim in primiparis. Partus hujuſmodi, qui propterea *ſeptimeſtris* vocatur, quaſdam habet perſæpè imperfectionis notas in auriculis, in ore, necnon etiam in digitis; quæ partes in fœtu omnium noviſſimè perficiuntur. Non ſemel contingit quoque, ut prægnans vetula, ſive imbecillis, ſive ob imbecillitatem fœ-

tus, ultra menſem decimum differat partum. An tamen eo in caſu vitalis ſit nec ne, perquàm difficile eſt judicare, quum non rarò prægnantem fallant conceptionis indicia.

Quo pacto movetur fœtus, ut pariundi niſum provocet.

Cauſa, ſive ſtimulus, qui in utero fœtum excitat, atque, ut ita dicam, adigit, ut partum moveat, penes Auctores varius eſt. Probabiliùs tamen id operis adſcribitur, & ſpirandi anguſtiæ, & fœcibus acrioribus in cavo inteſtinorum cumulatis. Sanguis enim exuberans, quum per pulmones liberé tranſire nequeat, in præcordiis ſtagnando, impetum facit, irritat fœtum, & per fœtum niſum provocat pariundi. Nil itaque mirum, ſi utprimùm egreditur fœtus, reſpirare incipiat. Ad hæc fieri quoque poteſt, ut fæces, ex eo, quo nutritur humore, defœcatiſſimo licèt, ſenſim intus adauctæ, tantam ſibi proceſſu temporis acrimoniam acquirant, ut cruciatus, tormina, & fæcum egerendarum ſtimulos moveant; quibus Infans experrectus, exuvias pandat, atque in lucem prodeat.

Quid Secundinarum nomine vulgò veniat.

Fœtu egreſſo, ſubſequuntur membranæ obvolventes, ſive fœtus exuviæ, item et placenta, quæ per funiculum umbilicalem fœtui adhuc alligantur. Hæc omnia vulgò dicuntur *Secundinæ*, *Secundæ*, Græcis *Deuterion*, eoquòd ſecundo loco poſt fœtum quantocius eximantur oporteat, ne uteri contracto orificio earum occludatur egreſſus; quæ intus proinde putreſcentes lethalem humoribus labem inferrent.

Quid ſint poſt partum uteri repurgamenta, ſive lochia.

Interea temporis uteri parietes ab increſcente fœtu plurimùm jam extenti, eo excluſo, fibrarum ope in dies contrahuntur. Hinc tubulos comprimunt, & glandulas; a quibus propterea humores congeſtos, ibique geſtationis tempore coactos validiùs exprimunt. Ex quo fit, ut poſt partum uteri profluant repurgamenta, ſive *lochia*. Effluit priùs humor cruentus

tus, ſive ſanguis purus. Mox ſanguis longè magis dilutus, loturæ adinſtar carnis ob copiam ſeri maximam ſibi immixtam. Poſtremò inſudat, ſive potiùs depluit materia quædam mucoſa, alba, quæ nil aliud eſſe ſolet, quàm reliquiæ ſucci alibilis, quo veſcebatur in utero fœtus. Fluxus hujuſmodi, ratione temporis, plurimùm variare ſolet, pro varietate conſtitutionis puerperæ. In nonnullis quippe proſequitur ad dies quindecim. Citiùs in aliis ceſſat, nimirum die octavâ elapsâ. In aliis ad menſem quoque, & ultra producitur. Uterus dum ita ſeſe repurgat, ſubindè contrahitur, &, ut ita dicam, extenuatur, quoad, repurgatione confectâ, ad molem ſuam naturalem in formam pyri propemodum reducatur.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

MUlierum partes generationi inſervientes, ubi ſemen ferax opportunè a viro exceperint, exceptum ſervent, detineant, condant, foveantque, necnon etiam aliis, prout exegerit natura, partibus immittant, *fœcundari* dicuntur. Inde *conceptio*, quam Galenus *motum eſſe* tradidit *contractionis uteri, dum ſemen in ſeipſum ejaculatum amplectitur veluti manu quadâm avidiſſimè*. Num autem ex ſolo viri ſemine, num ex utriuſque miſcelâ id operis abſolvatur vel apud Priſcos olim in dubium venerat. Quatuor eâ de re præcipuas hactenus, quantùm teneo, accepimus ſententias. Binæ vetuſtatem ſapiunt. Binæ recèns excogitatæ, & fortaſſe commentæ, varias temporibus noſtris inter Philoſophos altercationes acuerunt. Vetuſtiſſima eorum fuit, qui ex ſolo ſpermate virili fœtum extare rati, veluti agellum feracem, in quo tanquam ex jacto ſemine, fœtus rudimenta germi- Variæ circa generationis opus opiniones.

tus, ultra menſem decimum differat partum. An tamen eo in caſu vitalis ſit nec ne, perquàm difficile eſt judicare, quum non raró prægnantem fallant conceptionis indicia.

Quo pacto moveatur fœtus, ut pariundi niſum provocet.

Cauſa, ſive ſtimulus, qui in utero fœtum excitat, atque, ut ita dicam, adigit, ut partum moveat, penes Auctores varius eſt. Probabiliùs tamen id operis adſcribitur, & ſpirandi anguſtiæ, & fœcibus acrioribus in cavo inteſtinorum cumulatis. Sanguis enim exuberans, quum per pulmones liberé tranſire nequeat, in præcordiis ſtagnando, impetum facit, irritat fœtum, & per fœtum niſum provocat pariundi. Nil itaque mirum, ſi utprimùm egreditur fœtus, reſpirare incipiat. Ad hæc fieri quoque poteſt, ut fæces, ex eo, quo nutritur humore, defœcatiſſimo licèt, ſenſim intus adauctæ, tantam ſibi proceſſu temporis acrimoniam acquirant, ut cruciatus, tormina, & fæcum egerendarum ſtimulos moveant; quibus Infans experrectus, exuvias pandat, atque in lucem prodeat.

Quid Secundinarum nomine vulgò veniat.

Fœtu egreſſo, ſubſequuntur membranæ obvolventes, ſive fœtus exuviæ, item et placenta, quæ per funiculum umbilicalem fœtui adhuc alligantur. Hæc omnia vulgò dicuntur *Secundinæ*, *Secundæ*, Græcis *Deuterion*, eoquòd ſecundo loco poſt fœtum quantocius eximantur oporteat, ne uteri contracto orificio earum occludatur egreſſus; quæ intus proinde putreſcentes lethalem humoribus labem inferrent.

Quid ſint poſt partum uteri repurgamenta, ſive lochia.

Interea temporis uteri parietes ab increſcente fœtu plurimùm jam extenti, eo excluſo, fibrarum ope in dies contrahuntur. Hinc tubulos comprimunt, & glandulas; a quibus propterea humores congeſtos, ibique geſtationis tempore coactos validiùs exprimunt. Ex quo fit, ut poſt partum uteri profluant repurgamenta, ſive *lochia*. Effluit priùs humor cruentus

tus, ſive ſanguis purus. Mox ſanguis longè magis dilutus, loturæ adinſtar carnis ob copiam ſeri maximam ſibi immixtam. Poſtremò inſudat, ſive potiùs depluit materia quædam mucoſa, alba, quæ nil aliud eſſe ſolet, quàm reliquiæ ſucci alibilis, quo veſcebatur in utero fœtus. Fluxus hujuſmodi, ratione temporis, plurimùm variare ſolet, pro varietate conſtitutionis puerperæ. In nonnullis quippe proſequitur ad dies quindecim. Citiùs in aliis ceſſat, nimirum die octavâ elapsâ. In aliis ad menſem quoque, & ultra producitur. Uterus dum ita ſeſe repurgat, ſubindè contrahitur, &, ut ita dicam, extenuatur, quoad, repurgatione confectâ, ad molem ſuam naturalem in formam pyri propemodum reducatur.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Variæ circa generationis opus opiniones.

MUlierum partes generationi inſervientes, ubi ſemen ferax opportunè a viro exceperint, exceptum ſervent, detineant, condant, foveantque, necnon etiam aliis, prout exegerit natura, partibus immittant, *fœcundari* dicuntur. Inde *conceptio*, quam Galenus *motum eſſe* tradidit *contractionis uteri*, *dum ſemen in ſeipſum ejaculatum amplectitur veluti manu quadâm avidiſſimè*. Num autem ex ſolo viri ſemine, num ex utriuſque miſcelâ id operis abſolvatur vel apud Priſcos olim in dubium venerat. Quatuor eâ de re præcipuas hactenus, quantùm teneo, accepimus ſententias. Binæ vetuſtatem ſapiunt. Binæ recèns excogitatæ, & fortaſſe commentæ, varias temporibus noſtris inter Philoſophos altercationes acuerunt. Vetuſtiſſima eorum fuit, qui ex ſolo ſpermate virili fœtum extare rati, veluti agellum feracem, in quo tanquam ex jacto ſemine, fœtus rudimenta germi-

narent, uterum habuerunt. Alij exinde, inter quos Ariſtoteles, conceptionem in utero ex immixtione utriuſque ſeminis fieri affirmabant. At non ita pridem oculatæ Recentiorum indagines *Ovariſtas* excitarunt; quibus, quum ab ovo omnia exoriri autumaverint, & hominem ipſum ex ovo excludere placuit. Nec inter eos defuit, qui membra humani corporis futuri univerſa, ruditer quaſi elicita, atque in puncto, ut ita dicam, minimo coercita, ovulo jamdiu ineſſe opinabantur; adeout per ipſos, præter Animam incorpoream, nil in fœtu, poſt conceptionem, de novo unquam eliciatur. Iccirco conceptio penes eos in afflatu quodam conſiſtit ſpermatis intus ex coitu immiſſi; cujus ope fœtus, qui pridem in ovulo informis erat, & motum, & formam, & vitam, & incrementum ſubinde nactus, tandem abſolvitur. Id obiter his verbis attigiſſe videtur idem Seneca. *In ſemine omnis futuri ratio hominis comprehenſa eſt, & legem barbæ, & canorum nondum natus Infans habet; totius enim corporis, & ſequentis ætatis in parvo, occultoque lineamenta ſunt*. At enim verò de fœtus conceptione, nemo, quoad reſcivimus, adeo hactenus allucinatus fuit, quàm qui acriter in ſpermate tubis opticis pugillaribus inquirendo, plurium minimorum animalculorum viventium, vel in homine, congeriem eſſe effinxit; fidenter inde affirmans, unum ex iis, aut uteri cavum, aut unum ex ovulis, in coitu ſubire, ibique foveri, augeri, atque in embrionem corporis humani poſtmodum aptari. In re tam arduâ, tamque obſcurâ, ac penè dicam prorſus inextricabili, prout ſibi libuerit, modò tamen a Sacroſanctis Orthodoxę Fidei Doctrinis ne minimum quidem philoſophando diſtare audeat, opinari quiſque poterit. Nos interim, utpote quæ inter Sectores vulgata magis videatur, Ovariſtarum ſen-

ſententiam paucis exponere juvabit.

Explicatur conceptio, incrementum, & ortus infantis juxta mentem Ovariſtarum.

Ponamus igitur per modum ſimplicis hypotheſis inter vivipara et homines ipſos ex ovo inſurrexiſſe: ex aliquâ nempe inter tot minimas veſiculas, pellucidas, ſive hydatides, quas ſparſim hinc inde excipiunt teſtium mulierum fibroſa alvearia. Hoc poſitò, ſemen in coitu per membrum virile ad uterum propellitur. Pars ejus tenujor per calorem extenuata exaltatur. Per tubas Falloppianas, per meatus uterinos, aut per quoſdam alios canaliculos in vaporem evecta, & ad ſanguinem, & ad mulierum teſtes effunditur; in quibus ex ovulis illud tantùm fœcundat, quod ibi offendit maturitate digeſtum. Ovulum ita fœcundatum magis, magiſque digeritur, atque ſubigitur, quoad, veluti pomum ad ſupremam maturitatem perductum, ex ſtipitibus ſuis in tubas excidat, ac in uterum per tubas devehatur, ut in utero ſenſim in dies augeatur. Hinc involventes tunicæ quaquaverſum explicantur. Majorem ſibi molem inducit placenta. Producitur, & pingueſcit funiculus. Intus in ovulo cuduntur embrionis ſtamina. Animâ divinitùs intimè perfunditur embrio. Corculum jam pulſat. Micant arteriæ, ac per eas ſanguis ad membra provehitur, undè per venas ad idem cor reducitur. In cerebro ſecernuntur ſpiritus, per nervos radiant, fibras undique tendentes, ac varios in organis motus excitantes, quorum ope, & in utero fœtus jam vivit. Vivit utique vivit; ſiquidem cogitat, variis tentatur doloribus, intorquetur, exagitatur, angitur, ac tandem calcitrans membranas frangit; atque ingemiſcens in puerperâ provocat partum, quo foras depromitur. Provocat partum, quippe & calcitrando, & ſeſe hinc inde intorquendo uterinos incutit parietes, nervorum plexus afficit, prægnantis muſcu-

ſculos convellit, tormina, deiciendi, pariundique niſus procreat; quibus compulſus, & undique preſſus tandem egeritur. Egeritur Infans, ratione prædītum videlicet animal, corpore organico affabrè inſtructum; quod organorum beneficio, utì ante jam diximus, mirificè agit. Id corporis quæsò iterum, iterumque Tyrones perpendite, ne diutiùs *cætera miremur, cum ſimus ipſi mirandi*. Mirandi non modò, quòd hoc mortali, fragilique corpore, incorporeum, & iccirco immortalem complectimur animum; verùm etiam, quòd ipſomet defuncturo corpore, Eterni, Sapientiſſimique Opificis ubique pandimus indicia; quippe tam appoſitè concinnati, ut caro noſtra, tametſi naturà exanimis, & iners, intrinſecè tamen movetur, vivit, nutritur, augetur, incedit, & propagatur: idque duntaxat organorum ope, nullo alio agente ſenſibili, quo illa moveantur, extrinſecùs adjuvante. Accedat huc inſipiens, accedat; & ne in corde ſuo dictitet ulteriùs, *non eſt Deus*, corticem, ut ita dicam, corporis iſtius recèns nati primùm intueatur, & per corticem intimè conſperſa digiti Omnipotentis veſtigia abundè deprehendet. Hic quippe tegumenta compegit, eaque fibrulis, nervulis, vaſculis, ſpiraculis, papillulis, & glandulis appoſitè inſtruxit. Pilis ubique conſeruit. Ad pilorum radices, & bulbos, & calices, & reliqua mirum in modum aptavit. Sub tegumentis muſculos. Inter muſculos glandulas. Sub muſculis, & glandulis oſſa compegit. Oſſibus viſcera ſubjegit. Viſcera humoribus irrigavit, quæ omnia ita eleganter muneribus ſuis obeundis aptantur; ut exinde potiſſimùm eluceat, vel mechanices imperitiſſimis, quantâ induſtriâ, quantâque elegantiâ corporis organa fabrefecit Sapientiſſimus ille Providus Naturæ Parens Omnipotens. *Neſcio qualiter in utero*

meo

meo apparuiſtis. Singulorum membra non ego ipſa compegi, ſed mundi Creator, natis ſuis dictitabat olim, ut a Sacris habemus Paginis, divinitùs afflata Genitrix, multò, quàm Philoſophus aptiùs, penes quem *Sol, & Homo generat Hominem*.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quo pacto placenta poſterioribus geſtationis menſibus ab utero ſenſim excidit.

LOcus, quà utero placenta inhæret, eſt utique incertus, nec in omnibus idem. Interdum ei quippe injungitur in latere dextero, interdum in ſiniſtro, quandoque anteriùs, quandoque poſteriùs &c. Quod effecit, ut Regnerus de Graaf planè ſenſerit, certum, & determinatum adhæſionis placentæ locum neutiquam aſſignari poſſe. Id tamen ex Diemerbroech, aliiſque tum Veteribus, tum Recentioribus Anatomicis maximè adnotandum, placentam, prioribus geſtationis diebus ſoluta licèt, ac libera deprehendatur, poſterioribus ſanè utero firmiter adeo accreſcere, ut fructus videatur quaſi ſtipiti immaturè infixus, ſive potiùs fungus arboris cortici arctiſſimè inhærens. At paullatim ſubinde laxatur, atque ab utero ſenſim recedens in puerperio, non ſecus ac fructus jam maturus facilè avellitur, & proprio quaſi excedit pondere.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quare fœtus naſcendo caput ut plurimùm edat priùs.

FOetus caput utplurimùm priùs, quàm reliqua membra ab utero, utì innuimus, emittit. Id fit, ni fallor, quoniam caput in fœtu, habitâ reliqui corporis ratione, longè majus eſt, quàm in adultis, & ic-

& icirco gravitat nimis. Quamobrem ſi ab eâ poſitione, quam in fluido æquilibratus ſervare ſolet in utero, vel paullulum recedat, præponderat caput deorſum tendens, & reliqua ſibi abripit membra ſuperiora: ea nimirum, quæ ſupra centrum gravitatis poſita ſunt. Hinc in puerperio quum fœtus enititur, declinat caput, tum quum pedes, & reliqua membra inferiora in ſublime feruntur. Nil mirum itaque, ſi caput priùs, dum naſcitur, in lucem plerùnque proferat. Quocirca perbellè Plinius (*a*) *ritu naturæ capite hominem gigni mos eſt, pedibus efferri*.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Unde provenit affinitas inter fœtum, & prægnantem.

DE nervis umbilicalibus, ut vel ipſe Verheyen ſector Lovanienſis nuper monuit, ad tempora uſque noſtra omnes ferè ſiluerunt; eos tamen, ut ante jam innuimus, nonnulli, & nos item, poſtremò, ſi oculis noſtris credendum ſit, vidimus; eoſque filorum ad inſtar tenues, atque albicantes per univerſam tuniculi longitudinem ad placentam uſque produci, ibique diſtribui paullatim, & ſenſim evaneſcere, atque occultari obſervavimus. An autem per nervos hoſce, an per humores, an aliquâ aliâ de causâ eveniat, ut ea maxima, quam cum prægnante affinitatem habet fœtus, in utero conſervetur, id hactenus incertum eſt. Certum eſt tamen, prægnantem, & fœtum in commotionibus univerſis, tum animi, tum corporis alternìs affici. Hinc perſæpè abortus. Hinc monſtra. Hinc habitus a nativitate. Hinc affectiones, quæ dicuntur *avitæ*. Hinc notæ ingenitæ, inſita veſtigia, & reliqua, quibus in utero afficitur fœtus, quæque præ cæteris ſcripto-

(*a*) *Libr. 7. cap. 8.*

ptor Gallus pereleganter non ita pridem expoſuit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

QUum aut uteri, aut proximarum partium, aut humorum, quibus uterus, & prædictæ partes irrigari ſolent, vitio, tametſi cum viro debitè congrediatur mulier, concipere tamen haud nequeat, id propriè *ſterilitas* nuncupatur, quæ non injurià mulierum morbis annumeratur. Steriles fore fœminas præſertim judicamus ex lumbis adſtrictis, ex menſibus, aut omnino ſuppreſſis, aut planè deficientibus, aut de more non fluentibus, ex temperaturâ, ut vulgò dicitur, frigidâ, ex defectu pilorum, iiſque ſimilibus; quæ tamen omnia quamſæpiſſimè fallunt. Sterilitas, & maximè avita, difficilè evincitur. Et quoniam perſæpè vitium eſt, quod ab aliis provenit affectionibus, iis primùm in curatione reſpiciendum eſt.

Quid ſit ſterilitas.

CAPUT XII.

De Symptomatibus Prægnantium, et Abortu.

QUumprimùm conceperit fœmina, variis tentari ſolet incommodis; quæ tum ab organorum facultatibus, ſuſcepto ſemine fœcundo, intus immutatis, tum a menſibus compreſſis, ſubinde ſuſcitantur; organorum etenim facultas, genitalibus fœcundatis, mutationem ſtatim ſubit, & menſes utplurimùm omnino ſiſtuntur. Prægnans igitur nauſeare primùm incipit, mox evomere, cibos faſtidire, picacea evadere, torminibus, alvi profluvio, dentium dolore, vertiginibus, cephalalgiâ, aliiſque pluribus

Abortus definitio.

moleſtiis torqueri, quæ ab enarratis cauſis originem ducunt. Medio geſtationis tempore tuſſi crebrò infeſtatur, cordis palpitatione, frequenti ſyncope, ſpirandique labore, qui ſubinde a primo ad ultimum magis, magiſque viget, ob uteri molem increſcentem; quæ longè, latèque ſeſe prolatans, reliqua ad latera comprimit viſcera, ſublevat diaphragma, ac thoracem conſtringit. Ex hoc itidem fit, ut poſterioribus geſtationis diebus cum difficultate mingat prægnans, atque ex alvo ægrè deiiciat. Quinimmo, & ex præpedito ſanguinis per venas inferiores refluxu, tumefiunt ei crura, ſanguinem expuit, febris ſuccenditur &c.; quæ eò quandoque perveniunt, ut fœtum immaturè, ideſt nondum ſanè confectum excludat. Quo in caſu *abortire* dicitur; abortire quippe nihil aliud eſt, præterquam *fœtum nondum confectum, atque ante tempus, ſive vivum, ſive mortuum ab utero excludere*.

Diagnoſis. Abortus jam facti ex ipſo fœtu immaturè egeſto petenda ſunt indicia: ratione, tum temporis, quippe ut dicatur abortus, egeri debet ante ſeptimum, vel nonum geſtationis menſem: tum corporis, cujus membra nonnullas penè ſemper præbere ſolent imperfectionis notas. Imminentem autem abortum fore, indicare ſolent horror, & rigor quidam; qui, nullâ extrinſecùs datâ occaſione, per univerſum prægnantis corpus perfunditur, quemque calor inſequitur quidam tenuis, nauſea, lumborum dolores, virium repentina ſolutio; extremorum perfrigeratio, ac pondus ad imum ventrem quaſi deſcendens. Menſes inſuper quandoque recurrunt, vel pro menſibus fluor albus; qui abortu imminente longè uberior fluere ſolet, ac poſtremò, fractis membranis, effunditur aqua partus &c.

Præ-

Præter enarrata ſymptomata, quæ abortum movere poſſunt, quæque tanquam causæ interiores reſpiciendæ ſunt, veluti exteriores conſiderari debent lapſus, ceſpitationes, corporis defatigationes immodicæ, ictus validiores, equitationes, navigationes, concuſſiones, tripudia, animi emotiones &c. Cauſa.

Abortus citra prægnantis periculum nequaquam erumpit; angor ſiquidem, & labor longè gravior in abortu, quàm in partu maturo eſſe ſolet. Id, ni fallor, quia non ſponte, ut ita dicam, ſuâ ſed vi, tanquam pomum non maturum, violenter avulſus excidit fœtus, & foras elabitur. Enim verò plures, decies ſe parere malle, quàm ſemel abortire, teſtantur. In abortu uterus faciliùs exulceratur; hinc inflammationes, febres acutæ, convulſiones, largæ ſanguinis profuſiones &c. Primiparæ ex abortu difficiliùs evadunt, tum maximè, quum membra convelluntur; quo in caſu mortem neminem unquam effugiſſe affirmat Harvæus. Prognoſis.

Ne ſequatur abortus, ea omnia, quæ fluidorum motus intus nimiùm concitant, quoad poſſumus, amovenda ſunt. Si ſanguis exuberat, quod paſſim contingere ſolet, is tum diætâ, tum venæ ſectione opportunè imminuendus. Motus licèt nimius utero geſtantibus noceat, nocet quoque nimia quies, otium nimium, & vita, ut ita dicam, umbratilis, ob recrementorum congeſtionem; quæ niſi blandâ exercitatione diſcutiantur, in vaſis cumulata, pravas ſuſcitant fermentationes, atque abortum facilè provocant. At nihiloſecius, ſi abortus ſuccedat, tum obnixè curandum, ne febris ſuccendatur, ne ſanguinis fluxus intempeſtivè compreſſus viſcerum faciat inflammationes, ne exuberans ægrotam enervet. Quamobrem victus tenuis eſſe debet, humectans, refrigerans, con- Curatio.

coctuque facilis. Niſi lochia debitè fluant, blandè impellantur diſcutientibus, antipleuriticis, de quibus in ſuperioribus fusè jam egimus. Optima ſunt oleoſa, & emollientia, tum intus, tum foris admota. Si ſanguis nimis fluat, blandè cohibendus, non aliter quàm de fluxu menſium immodico ante jam diximus.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Nil ſatiùs ad abortum cohibendum adhuc adhibuimus, quàm opportunam, ſanguinis miſſionem.

NE abortus inſequatur, atque ut prægnantium ſymptomata leniantur, nullum unquam antehac, quod blandiùs, tutiùs, ac citiùs ſuum præſtiterit effectum, adhibuimus præſidium, id licèt hactenus omnes penè improbaverint Majores, quàm venæ ſectionem. Venam prægnantibus alii, menſe tertio geſtationis exacto, ad ſeptimum uſque citra periculum ſolvi poſſe hodie prædicant, id tum ante, tum poſt id tempus omnino interdicentes. Non procul a nono duntaxat ſanguinem alii mittunt. Nos autem uſu diutino edocti, tum Romæ, tum Florentiæ, tum Peruſiæ quolibet menſe, a primo ad nonum, quoties id neceſſitas exegerit, prægnantibus indiſcriminatim optimo ſemper cum ſucceſſu ſanguinem educere conſuevimus; & nihilominus, ſi abortum quandoque, quod tamen raro admodum contigit, ſiſtere nequivimus, abortientem ſanè opportunâ ſanguinis miſſione ita adjuvimus, ut feliciter ſemper, niſi memoria nos fallat, evaſerit. Quinimmo, et quæ abortum pati pridem ſemper conſueverant, ſingulis menſibus venam iis appoſitè ſecando, ſucceſſiſſe non ſemel vidimus, ut ad menſem nonum feliciter partum diſtulerint. At enim verò ad id præſidii genus hiſce in caſibus audacter unquam nemo confugiat, ne abortum, tametſi non

non immineat, ſanguinem educendo, moveat. Ubi conveniat, tum paullatim, ne cum impetu exiliat, ex partibus ſupernis potiùs, quàm ex infernis educendus. Cæterùm quicquid aliud, præter ſanguinis miſſionem ad abortum cohibendum imminentem præſtitimus, huc uſque in irritum ceſſiſſe percepimus.

CAPUT XIII.

De Conceptu falſo, ſive Molâ.

MOla, penès Clinicos, non ſonat, niſi *maſſam quandam informem, exanimem, compactam in utero, ſine oſſibus, & ſine viſceribus, quæ ex concubitu quandoque concepta, fœtum quodammodo mentitur*. Quocirca dicitur quandoque *conceptus fatuus*, item et *falſus*. Molas quiſpiam cum ovis gallinaceis irritis, & ventoſis, quæ propriè *hypenemia* vocantur, comparare ſolitus fuit; hypenemia quamvis, vel citra coitum, gallina extra matricem procreet. Molæ tum numero, tum figurâ, tum mole, tum ſubſtantiâ, tum concretione, tum excluſionis tempore plurimùm variant, plerùnque licèt tertio geſtationis menſe excludantur. Plerùnque diximus, quum & citra id temporis, & ultra, & non raro per totum vitæ decurſum in utero commorentur. Definitio.

Mola concepta, præſertim in exordio, indicia plurimùm habet ambigua, quæ profectò ab indiciis veræ conceptionis minimè diſtant; menſes quippe vel in conceptione molæ ſupprimuntur, ſupervenit ciborum faſtidium, nauſea, vomitus &c. Diſtinguuntur autem ſubinde molæ a conceptione verâ, eoquòd in molâ ex mammis, quamvis intumeſcant, nihil lactis, ut in verâ conceptione, exprimi queat. Diagnoſis.

In

CAPUT XIV.

De Partu difficili, ſive cum labore.

Definitio. PArtus difficilis, ſive cum labore is dicitur, ubi *cum maximo tum ſui, tum fœtus periculo, ſymptomatibus ingraveſcentibus, auttum quum diutiùs, quàm par eſt, in partu edendo, puerpera laborat.*

Diagnoſis. Difficilem autem partum futurum indicant dolores præcipuè, qui aut nulli, aut admodum languentes principio incitantur; quique per longa redierint intervalla, atque ab imâ pudendi ſede ad dorſum potiùs aſcendunt, quàm a dorſo, ſive lumbis ad pudenda deſcendunt *Quibus alvum tormina vehementer exercent, citiſſimè pariunt; quæ lumbos dolent, vix pariunt, quæ ventrem imum faciliùs, & citiùs.* Id olim docuit etiam Ariſtoteles. (*a*) Difficilè quoque, aut cum labore cenſetur, puerperam eniti, tum quum ultra ſpatium vigintiquatuor horarum partum differat; vel quum aut ante partum, aut in partu, aut etiam poſt, acriter torqueatur, vel ſi febris ſuccendatur ardens, vel ſi vires prætermodum ſolvantur.

Cauſæ. Difficilè, & cum labore enititur puerpera culpâ aut ſui, aut fœtus, aut obſtetricis, aliarumque cauſarum, quæ extrinſecùs agunt. Culpâ fit ſui, tum quum aut adeo ſit imbecillis, ut nervos validè intendere nequeat pro niſu pariundi, aut tum quum peranguſti, valde inepti, & difficiles ſint meatus, unde fœtus egredi debet. Culpâ fit fœtus tum quum vel ejus moles major ſit, quàm ut commodè per meatus conſuetos egredi queat, vel placenta utero arctè nimis inhæreat, vel tunicæ obvolventes, ne diſrum-

pan-

(*a*) *Ariſt. hiſt. animal. 7. cap. 9.*

pantur plurimùm reſiſtant, vel ipſe admodum languens, ut excludatur, pro viribus agere nequeat. Culpâ fit obſtetricis, ſi vel negligens, vel imperita, vel garrula, omnia pervertat &c., de quibus fuſiùs infra.

Prognoſis. *Mulieri, quæ uterinis moleſtatur, aut difficulter parit, ſuperveniens ſternutatio, bonum* (a). *Quæcunque præter naturam craſſæ non concipiunt utero; his omentum os uteri comprimit, & priuſquam extenuatæ fuerint non concipiunt. Vel ſi concipiunt*, addunt alii, *difficilè pariunt* (b). *Quæcunque utero gerentes a febribus corripiuntur, & fortiter caleſiunt ſine occaſione manifeſtâ, difficulter pariunt, & cum periculo, & abortum facientes periclitantur* (c). *Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impoſſibile eſt fœtum eſſe ſanum* (d). Ex labore partus, qui ingens ſit, difficiliùs evadunt languentes; tum maximè, quum aliis vehementioribus laboret morbis puerpera, & quum aut nondum adoleverit, aut ætate valde proceſſerit. Cæterùm partus, qui cum labore magno excluditur, niſi aut puerperam, aut fœtum, aut utrunque extinguat, alias, ob niſum pariundi validiorem, crebrioremque, quamſæpiſſimè facit ægritudines, & præſertim uteri, omenti, atque inteſtinorum prolapſus. Fœtus, qui, antequam egeratur, extinguitur, puerperam facilè extinguit; quippe qui tum, ne vel minimùm quidem nitendo, ſui egeſtionem coadjuvare queat.

Curatio. Quæ partu laborat puerpera, operam potiùs accuratæ, ac ſagacis exigit obſtetricis, quàm Medici; cui, ne tamen erret, præſideat Medicus. Victus puerperis laborantibus tenuis ſit, quinimmo quandoque perquàm tenuis, & nullus; hiſce quippe in-

[a] Hipp. lib. 5. aph. 35. [b] lib. 5. aph. 46. [c] lib. 5. aph. 56. [d] lib. 5. aph. 6.

caſibus, ſi uſui credendum, puerperas in labore partus quò magis nutries, eò magis lædes. Nihilominus, ubi vires ſint admodum perfractæ, ad eas recreandas optima ſunt juſcula blandè aromatica, confectiones cardiacæ, elixir proprietatis, & reliqua ejuſmodi, modò tamen ne vel minimùm quidem oleant; odores enim quamſæpiſſimè ſoli, affectionibus hyſtericis incitatis, Romæ ſaltem, puerperas extinxere. Conferunt item balnea, fotus, ſuffitus, & cataplaſmata ejuſdem generis parata; necnon etiam meatus, quà egredi debet fœtus, injectionibus blandis lubricentur. Si ad niſus pariundi motus viſcerum adjiciantur ſpaſmodici, atque epilepticæ membrorum contractiones, convenit oleum recens aut in jure, aut alio quovis pacto identidem propinatum. Conveniunt item decoctiones emollientes ex foliis malvarum, violarum &c. Si ſuccendatur febris, eaque ſi ardens ſit, atque adeo, ſi viſcera inflammari indicet, vena ſecetur iterum, iterumque, quum id neceſſitas requirat. Verùm ubi eveniat, ut Puerpera nondum enixa decedat, fœtus, utero ſecto, adhuc vivens extrahatur. Talis extractio ab eo, qui ex Juliâ progenie non aliter in lucem prodiiſſe fertur, *cæſarea* in Chirurgiâ vocatur. Alii quamvis, quòd ita ſectum Parentis abdomen ex Juliâ ſtirpe aliquem olim pepererit, id poſteris Cæſaris cognomen inditum opinentur.

Hiſtoria III.

Quicquid, in partu difficili præſtandum erit, hyſtoriâ declaramus.

PErquàm nobilis ex vetuſtiſſimâ Italiæ familiâ, olim Romæ nupta quædam Elmira, modicæ ſtaturæ, pinguis, ac vegeta, quintum et vigeſimum nondum ætatis compleverat annum, quum, poſtquàm bis

bis feliciter jam pepererat, denuo conceperit. A primo ad ultimum geſtationis ſe optimè ſemper geſſit. Nec aliud quidem, præter excretionem quandam pauci ſanguinis menſtrualis, quem, ſingulo quoque, nondum exacto menſe, periodicè egerebat, pati conſuevit incommodum. At ſub finem menſis noni, ſyrio vehementer eo anno æſtuante, ex improviſo, die inclinato, talis ſanguinis egeſtio prætermodum exuberans profluit. Accedunt ſubinde, inter pariundi niſus, deliquia creberrima, ſudores frigidi, unà et maxima præcordiorum anguſtia. Vires inſuper omnino ſolvuntur. Concidit animus. Accurrunt omnes. Accurrimus et nos. Atque in carpo, & ad tempora, pulſum explorantes, arterias vix micare, quinimmo et perſæpè planè intermittere percepimus. Algebant membra univerſa. Cum labore maximo Puerpera reſpirabat. Sanguis, qui eatenus prætermodum profluxerat, omnino reſtitit. Intumuerat alvus; & quaſi conſopita, nec mente, nec ſenſibus, conſtabat. At nihilominus pariundi niſibus, languentibus licèt, identidem excitata, languore brevì penitus confectam fore, conquerebatur. Quamobrem ex eâ ſellâ reclinatoriâ, parturientibus vulgò concinnatâ, cui aſſidebat, ut in lecto commodè recumberet, actutùm effecimus; & ad vires reſolutas quodammodo revocandas id conditum A ei, unà et oleum ex ſeminibus melonum recèns expreſſum, quod cum aquâ cinnamomi nonnihil acuimus, alternìs per intervalla propinavimus, interdicentes interim, ne obſtetricis, aliorumque operâ, vel quid minimùm præter juſculum aut inſulſum, aut cum magiſterio margaritarum, aut cum ſeminibus citri, aut cum modico cinnamomo paratum, puerperæ unquam præberetur. Poſtridie diluculò, pariundi niſibus ut quum maximè vi-

gentibus, fœtus molis ſanè ingentis, & ob meatus, ratione prædictæ molis, anguſtiam, & ob ſanguinem nimium, qui ad pudenda confluxerat, præfocatus in lucem tandem excluditur. Lochia, & ſecundinæ non multum poſt feliciter prodierunt, ac puerpera nonnihil reſipiſcens aliquantulum incaluit, & febrire cepit. Ad eximendam igitur febrem ejuſmodi ex improviſo ſuccenſam, quum prætermodum adhuc langueret Elmira, nihil aliud præſtitimus, niſi quod, ut ſenſim in dies tenui victu, eoque idoneo refecta vires perfractas paullatim ſibi reſumeret. Febris ad diem decimamquartam, & ultra, nihilominus ſeſe produxit. Virium languor ad menſem circiter fuit ſemper extremus. Sanguis poſt partum ad libras multas effluxit, & nonniſi alvi profluvio poſt diem vigeſimam primam ſuperveniente, planè reſtitit. Res ſubinde ſemper in meliùs proceſſerunt, eò uſque dum Ægrotans tandem omnino convaluerit. Victus, quo prioribus morbi diebus utebatur, juſculum erat cum ovorum vitello recenti quaſſato, ac pane in eodem jure elixato, & ſubinde fortiter expreſſo; quod ter, aut quater in die horis congruis in refectionem ſumebat. Pro potu, quoniam plurimùm ſitiens erat, aquam hordeacem cum cinnamomo, ac corticibus citri non inſuaviter paratam, tepentem, parcè tamen, ad uſum thè identidem ſorbuit. Die ſeptimâ elapsâ, ut aliquantulum copioſiùs veſceretur, operam dedimus. Nec vini, niſi poſt diem quadrageſimam, ei poteſtatem fecimus.

A. ℞. Margarit. præpar. drach. ij.; confect. hyac., alkerm. ſine odore ana. drach. iij., ſyrup. de capill. vener unc. ij., aquar. matric., peoniæ, ceraſ. nigr. ana unc. j. M. f. cond. S. A., & cap. cochleatim identidem, ut m.

ANI-

ANIMADVERSIONES AD HYGIENEN SPECTANTES.

Nil profectò partus crebriùs difficiliores facit, quàm imperitæ, ac negocioſæ obſtetricis audacia, quæ plurimùm in eâ re aut præſtare, aut ſaltem videri geſtiat; quæque inſuper ſuperſtitioſâ quadam garrulitate, & puerperam deterreat, & adſtantibus imponat, & Clinicorum item quandoque rationem pervertat. Obſtetrices ejuſmodi cane pejus, & angue in puerperio vitandæ; de quibus quicquid de Lesbiâ Terentianâ olim in Andriâ dictum, & hìc meritò dicendum.

Quicquid in puerperio præſtare debet obſtetrix.

Audivi, Archillis, jamdudum. Lesbiam adduci jubes.
Sanè pol illa temulenta eſt mulier, & temeraria,
Nec ſatis digna, cui committas primo partu mulierem.
Tamen eam adducam. Importunitatem ſpectate aniculæ:
Quia compotrix ejus eſt. Dij date facultatem, obſecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potiùs peccandi locum.

Nil ſanè faciliùs in Re medicâ, quàm obſtetricis munere optimè fungi, modò nihil aliud agat, quàm manibus blandè prodeuntem infantem excipere, mox lavare, ac leniter mundare. Enim verò ſine obſtetrice reliqua pariunt animantia, ſine obſtetrice feliciſſimè pepererunt olim in rerum exordio primi noſtri Parentes, ſine obſtetrice quotidie inter Barbaros feliciſſimè pariunt plerique, & ſine obſtetrice facilè paſſim enituntur agreſtes; nam ut aliæ corporis humani

ni viventis excretiones, ita & fœtus excluſio, ſunt opus naturæ; quod, mechanicâ organorum ſtructurâ ab humoribus opportunè laceſſitâ, perficitur.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Qualis eſſe debeat puerperarum victus.

SUnt qui & in puerperio, & ante, & etiam poſt puerperium, ad vires, ut inquiunt, ſubſtinendas, roborandaſque, generoſiorem, uberiorem, optimique ſucci victum præbent, juſcula præcipuè valde concreta, meracum optimum, carnes pullorum contuſas, atque ex iis ſuccos expreſſos, & id generis alia; quæ copioſè ingeſta, organa jam labefactata, magis magiſque defatigando, pergravant potiùs, quàm reſtaurant. Ipſi contra, ratione, uſuque ducti, ut puerperarum victus tenuis eſſet, concoctuque facilis, optimo cum ſucceſſu, operam dedimus. Et quoniam longè minùs cum labore abſtemias peperiſſe obſervavimus, puerperis ideo vinum penè ſemper interdiximus. Non eſt tamen, quod ad excitandos ſpiritus prætermodum vaneſcentes, & vinum, & chocolatam ſine odore, & juſcula modicè aromatica quandoque, parcè licèt, feliciter non propinaverim. Sinimus præterea, atque indulgemus, ut hiſce in caſibus confectiones conſuetæ, margaritæ præparatæ, & reliqua ejuſmodi, quæ, ut & aliàs diximus, niſi multùm profecerint, officere tamen haud poterunt, ſinimus inquam æquo animo, ut propinentur; necnon etiam ipſi pluribus ex cauſis, quas ante jam expoſuimus, nonnunquam propinavimus.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid preſtandum ſit, quum lochia poſt puerperium aut præter modum fluxerint, aut immaturè ſteterint.

IN puerperio membranis obvolventibus, ſive exuviis, ut ante innuimus, fractis, humor primùm albugineus, qui cumulatus in amnii cavo ſtagnabat, effunditur. Mox unà cum humore profuſo elabitur infans; non tamen ſolutus, ſed per ligamentum umbilicale placentæ innexus, quod, niſi quamprimùm placenta egeratur, de more recidendum eſt. Placenta, item et membranæ perfractæ unà cum reliquo funiculo, ne intus corrumpantur, leniter eximendæ ſunt. Ea, utì diximus, eoquòd alterum quaſi partum efficiant, *ſecundinæ* appellantur. Secundinis egeſtis, neſcio an quia placentâ excisâ, uteri vaſa dehiſcant, an quia contractus in puerperio, & undique preſſus uterus, humores ex tubulis validiùs expreſſerit, uberrima fit ſanguinis effuſio, ideſt *lochiorum*. Lochia quibuſdam biduo uberrimè fluunt, quibuſdam triduo, aliis quatriduo, necnon etiam, ut ante jam diximus, ad dies octo, decem, quindecim, triginta, & quadraginta. Hæc, niſi debitè excernantur, febres incitant acutas, item et malignas, viſcerum ardores, pleuritidem, peripneumoniam, phrenitidem, ſopores lethales, apoplexiam, epilepſiam, colicam, aliaſque perquàm moleſtas ægritudines moliuntur. Contra, ſi ultra menſuram egerantur, puerperam enervant, extenuant, maciem extremam, & hydropem inferunt. In primo caſu, univerſo corpore leniter defricato, ac pedibus blandè fotis, ſaphænam ilicet ſolvere oportet, item et pudendis, ſi opus fuerit, hirudines admovere. Indè ea omnia, quæ ad pleuritidem diſcutiendam non ita pri-

pridem propoſuimus, tum intus, tum foris, poteris adhibere. Fotus tamen, atque inunctiones hypogaſtrio potiùs apponito. In ſecundo caſu alia conferunt, quæ menſium fluori nimio ſiſtendo conducere in ſuperioribus affirmavimus.

Quid præſtandum ſit, ubi placenta maturè non excludatur.

Quia placenta arctè nimis utero non rarò adhæreſcit, vel quia aut imbecillè nimis eſt ligamentum umbilicale, atque adeo priùſquam egerantur exuviæ, eo immaturè, ut ita dicam, avulſo, aut quia languens nimiùm puerpera validiùs eniti nequiverit, ſecundinæ, fœtu licèt emiſſo, nequaquam excluduntur; quæ proinde, ſi diu intus in utero commorantur, brevì putreſiunt, & puerperam quamprimùm enecant. Hinc quò eximantur ociùs, eò meliùs. In quo tamen tum obſtetrix, tum chirurgus, cautè admodum ſemper incedat. Satiùs enim eſt, eas blandè, ac leniter emolliendo, laxandoque, paullatim, ac ſenſim educere, quàm mordicus, ut ita dicam, ac per vim extrahere; etenim ſi uteri ſubſtantiam excerpas, convulſiones mortiferas, inflammationes peſſimas, & ſanguinis profuſiones extremas illico excitabis.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid præſtandum ſit ni affectionibus mammarum poſt puerperium.

EX dictis abundè liquet, Puerperas acriter utplurimùm torqueri; omnes quippe dolores patiuntur immanes, omnes ferè torminibus identidem divexantur, omnes affligit rigor lactis, quem febris utplurimùm inſequitur. Pleriſque in mammis lac ita redundat, ut ſubinde concreſcens in tubulis ſiſtatur, tumores inducens, pruritus acerrimos, eryſipelata, abſceſſus, ſcirrhos, & carcinomata, quæ mortem non rarò accerſunt. Ex his pleraque, lochia debitè excreta

ta ſubducunt. Hinc ſiquid morbidi, lochiis licèt uberrimè egeſtis, adhuc perſiſtat, minimè negligendum; nam tametſi lenitatem quandoque præſetulerit, eò nihilominus proceſſu temporis devenit, ut operam exinde medicam neutiquam reformidaverit. Febris, quæ provenit ex lacte nimio in mammis congeſto, nihil unquam, niſi perperam tractata, portendere conſuevit mali. At enim verò ſedulò præcavebis, ne ſemel ex ipſo lacte conceptus febrilis æſtus, exaſperetur; neve omnino neglectus, qualitatem ſibi longè pejoris induat notæ. Febrem hanc diætâ potiſſimùm extenuabis. Verùm, ne lac turgeat nimis in mammis, ne ibi ſtagnando concreſcat, & corrumpatur, blandè extrahendum. Mammæ, ſi dolent, decoctionibus, fovendæ. Si maximam præſeferant duritiem, & inunctionibus emolliendæ. Nos autem optimo cum ſucceſſu, mammis priùs, cum ſpongiis aquâ tepente madidis, iterum, iterumque fotis, id linimentum A ſtupâ eo intimè imbutâ non ſemel adhibuimus.

A ℞. *Mell. hiſp. unc. iv., ſperm. cet. drach. ii., camph. ſcrup. ſs., ol. amyg. dul. rece., & ſine igne extr. unc. ii. M. pro linimento mammis apponendo.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid præſtandum ſit, quum fœtus mortuum eſſe in utero dignoſcatur.

TUm puerpera periclitari, multòque magis angi ſolet, quum fœtus ægrotans in utero, aut admodum languet, aut, antequam inter vivos egrediatur, ex vivis jam deceſſerit. Fœtum in utero languere, atque ægrotare indicia potiſſima ſunt: motus infantis admodum imbecillis: ſanguis, qui, veluti per menſes, ante partum effluxerit: ſecundinæ ante fœtum egeſtæ: & quum mammæ, quæ lacte priùs turgebant, ex improviſo collapſæ flacceſcant prætermodum extenuatæ, & maximè ſi lac uberiùs, ac valde di-

dilutum fundant. *Mulieri utero gerenti, ſi lac multum e mammis effluat, fœtum imbecillem ſignificat; ſi verò mammæ ſolidæ fuerint fœtum ſignificat ſaniorem.* (a) *Quæ corrupturæ ſunt fœtus, his mammæ extenuantur &c.* (b) At ubi mortuus eſt, alia ad hæc perplura accedunt. Prægnantibus enim eo in caſu, & frigent inſuper pudenda, abdomen, & naſus; univerſa identidem inhorreſcunt corporis organa; liveſcunt oculi, ac nitorem conſuetum amittunt; decolor, ac ſqualens fit facies &c. Præterea non ampliùs in utero vegetus ſubſultat fœtus; at veluti pondus iners de latere in latus levi ex causâ eum delabi prægnans percipit; quinimmo, tum ut quum maximè gravitans deorſum ſemper impenſiùs inclinare. Ichor ulteriùs ex pudendis, aut alius humor, ſive uligo quædam putrida, et fœtens ex cadavere intus liquata fluit. Palpitat prægnantis cor, delinquit animus, necnon etiam febris ei quandoque ſuſcitatur. In his circumſtantiis, ne, ex putreſcente fœtu pridem extincto, labem contrahant prægnantis viſcera, ut quamociſſimè eximatur, opera danda eſt; neque aliud in hoc præſtare oportet, quàm ea ſedulò adhibere, quæ pro ejectione molæ in utero jam concretæ paulò ante probavimus.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Deſcribuntur mammæ, earumque papilla, & areola.

UT de mammis, ita et de lacte, frequens quoniam et incidit, & incidet dicendi occaſio, quid nam ſit lac, item et mammarum ſtructura, paucis hìc abſolvere alienum non erit. *Mammæ*, quæ et *ubera* paſſim dicuntur, maribus, æquè ac fœminis communes licèt ſint, in maribus tamen, quum uſus admodum obſcuri, incertique ſemper fuerint, in fœminis

[a] *Hipp. lib. 5. aph. 53.* [b] *lib. 5. aph. 54.*

nis præcipuè eas hactenus perſcrutati ſunt Sectores. Partes igitur ſunt organicæ, non ubique ſibi ſimiles ſub tegumentis ex pectore ſummo ſexui muliebri non indecorè utrinque aſſurgentes, ſive potiùs extuberantes; in quibus lac imprimis pro nutritione prolis conficitur, & aſſervatur; ut poſtmodum in alimoniam ei, papillarum ope, opportunè præbeatur. Ea mammarum pars, quæ in capitulum ex mediis eminet mammis, propriè dicitur *papilla*. Virginibus, ac benè valentibus, hæc rubore ſuffunditur. Lactantibus liveſcit. Nigricat effœtis. Unà cum reliquâ mammarum ſubſtantiâ intumeſcit ad invicem, & detumeſcit: erigitur nempe, ſubſidetque. Ob maximam nervorum, qui in eam coeuntes deſinunt, copiam, ſenſu pollet acri. Pluribus ubique minimis non impervia deprehenditur foraminibus, quibus ductus lactei, de quibus mox dicendum, extremi uberrimè aptantur, atque inhiant. Ea regio, quæ, ad papillæ baſin in gyrum circumjecta, a reliquâ mammarum ſubſtantiâ tum mollitie, tum colore, manifeſtò diſtinguitur, appellatur *areola*. Hæc in virginibus pallidam, in prægnantibus, lactantibusque ſubnigram, & nigram planè in vetulis ſeſe perhibet.

Quatuor ſunt præcipuè, quæ mammarum ſubſtantiam interiorem graphicè compingunt, glandulæ nimirum, vaſa, globuli adipoſi, ac fibræ. Glandulæ mole admodum variant; omnes æquè tamen ætate florentibus, quum nondum macies eas confecerit, candore plurimùm nitent. Seneſcentibus contra flavedine quadam liveſcunt. A partibus proximis, necnon etiam a remotis, vaſa mammæ cujuslibet generis nactæ, variis ubique alluuntur humoribus, ſanguine nimirum, ſpiritibus, ſive ſucco nervorum, limphâ adipe plurimo, & lacte. Arterias iccirco, & venas habent

Enumerantur, mãmarum vaſa, & præcipuè deſcribuntur ſanguifera.

habent, nervos, ductus lymphaticos, adipoſos, & chyliferos, aut lacteos. Arterias, & venas ſuſcipiunt præcipuas a ſubclaviis, ab intercoſtalibus, atque thoracicis, necnon etiam, ut admodum veriſimile videtur, ab hypogaſtricis. Admodum diximus *veriſimile*; id quippe, in cadavere licèt humano clarè hactenus nunquam aſſequuti, certò affirmare nequeamus, in canibus autem lactantibus, ovibus, capris, ac vaccis recèns interfectis, ſanguifera ab hypogaſtricis ad ubera dirimi, non ſemel abundè perſpeximus. Arteriæ, & venæ, quæ a ſubclaviis ad mammas proficiſcuntur, quæque *mammariæ* dictæ ſunt, ſub oſſe ſterno incedentes ex utroque latere per exteriora potiſſimùm mammarum effunduntur. Vaſa hujuſmodi, lactantibus ante omnes, plurimo ſanguine turgent.

Mammarum nervi. Nervos præcipuos ſuſcipiunt mammæ a pari quintò ex dorſalibus conjugationibus, a plexu nervorum quodam, qui inter claviculas dirimitur, & ut opinor, ab aliis quoque paribus; quibus intercedentibus, maximam cum aliis partibus, & cum pudendis imprimis, affinitatem contraxiſſe videntur. Ratione nervorum, qui per mammas uberrimi effunduntur imprimis eſt, quòd lac exuberans, conſiſtens, atque acorem quendam in iiſdem mammis contrahens, eos poſt puerperium creberrimos plerùnque concitet rigores, qui *lactis* nuncupantur.

Lymphæ ductus. Minimi lymphæ ductus, qui in uberibus, vaccarum ſaltem, admodum conſpicui obverſantur, ex uberibus in ductum thoracicum deſinunt. Num id tamen, et in homine contingat, adhuc incertum eſt.

Ductus adipoſi. Quoniam autem plurima pinguedo in globulos diſtracta, ubique per mammas, tum intus, tum foris ſub tegumentis effunditur, opinari ideo poſſumus, inter vaſa præfata etiam ductus adipoſos dirimi.

Du-

Ductus lactei ſunt ductus quidam chyliferis non abſimiles, qui ſurculis pluribus perquàm exilibus â glandulis mammarum profecti, ac in truncos majores inde coeuntes, ad papillas oſculis hyantibus utcumque tendunt, earumque compagem maximâ ex parte conficiunt. De iis tamen id maximè adnotandum, non ubique æquales eſſe; ſed in minimas cellulas paſſim tumefieri, quæ lac tanquam plurima minima continent receptacula; quinimmo et in papillis, ne ſuâ ſponte lac diffluat, nonnihil contrahuntur. Ductus lactei, antequam papillam attingant, frequenti per mammarum ſubſtantiam uniuntur anaſtomoſi: idque, ni fallor, ut altero ductu obſtructo, aut compreſſo, alter in papillas lac derivare queat. Ductus lactei.

Papillæ mammarum tenuibus foris quibuſdam fibroſis veſtiuntur involucris; quorum fibræ penè innumeræ ſparſim undequaque carnoſæ per mammarum ſubſtantiam procedunt, tubulos lacteos variè circumligantes, eoſque fortaſſe, prout exigit mammarum munus, alternìs modò laxantes, modò contrahentes. Papillarum fibræ.

Non defuerunt, qui ex tubulis lacteis, nonnullos ſaltem, nihil aliud eſſe ſibi ſuaſerint, præterquam ductus chyliferos, qui & a ductu thoracico, & a receptaculo chyli communi, chylum ad mammas proximè provehunt; atque adeo nihil lac aliud eſſe, quàm chylum ab alimentis ingeſtis recèns in inteſtinis eductum, & per ductus chyliferos, antequam cum ſanguine immiſceatur, ad mammas traductum. Nobis autem eò uſque dum res clarior fiat, opinari potiùs liceat, lac chylum eſſe perquàm tenuem, ſubactum, ac ope triplicis ſanguinis motus plurimùm defœcatum; qui ab eodem ſanguine in glandulis mammarum ſecernatur, atque a glandulis in ductibus lacteis aſſer- Mammarum uſus.

aſſervetur, & per eos ad papillas deferatur. Quamobrem ex dictis concludendum videtur, mammas glandularum eſſe congeriem, quarum beneficio lac a ſanguine pro nutritione fœtus, qui extra uterum adoleſcit, opportunè ſecedit.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quare lac geſtationis tempore, & præſertim ſub finem augeatur.

LAc ad mammas longè uberiùs confluere, ibique ſecerni fœtu concepto, certum eſt. Ex quo inferre rationi valde conſonum ducimus, mulierem, quum fœcundatur, ex ſemine intus ſuſcepto, aliquid ſibi abripi, quod, humoribus immixtum, ſanguinem, ſpiritus, ſuccum nervorum, lympham, item et mammarum ſtructuram ita diſponat, ut chylus a ſanguine jam ſubactus, faciliùs in glandulis excidat, ibique in lac cumulatus, ductus lacteos ſubeat, ut aliorſum provehatur. Quod autem geſtationis tempore, & præcipuè ſub finem, ut quum maximè lac in mammis exuberet, id fit quoque: & ex menſibus diu ſuppreſſis, quorum cauſâ in vaſis redundat ſanguis: & ex utero, qui ob fœtus intus increſcentem, ingentem ſibi nactus molem, truncos comprimit deſcendentes, atque ab iis in aſcendentes maximam avocat ejuſdem ſanguinis copiam; qui proinde in mammis turgeſcens, glandulis longè majorem lactis proventum ſuppeditat, & meatibus impertitur. Nil mirùm itaque, ſi nullum unquam inflammationibus mammarum, antequam, non ſine maximo lactantis incommodo, nec procul ab omni periculo, in abſceſſum convertatur, diſcutiendis, magis præſentaneum, ac magis antiquum, quàm largè ſanguinem ex pudendis hiſce in caſibus educere, præſidium adinvenimus.

CA-

CAPUT XV.

Quid ſit Meconium, & quo pacto ejus causâ extra uterum lædi poſſit recèns natus Infans.

QUo pacto ab ortu ad interitum ſubinde lædamur, fragilem hanc in terris, atque caducam vitam viventes, graphicè non minùs, quàm fusè tradidit Senex. (*a*) *In ætatibus autem talia contingunt. Parvis, & nuper natis puerulis, oris ulcera, quæ aphthæ vocantur, vomitus, tuſſes, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.* (*b*) *In progreſſu verò, quum jam dentire incipiunt, gingivarum prurigines, febres, convulſiones, alvì profluvia, et maximè quum caninos edunt dentes, & iis præſertim pueris, qui craſſiſſimi ſunt, & alvos duras habent.* (*c*) *Quum verò jam magis adoleverint, tonſillæ, & vertebræ, quæ in occipitio, ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos Græci aſthmata vocant, calculi, lumbrici rotundi, aſcarides, verrucæ, quas Græci acrocordonas vocant, ſatyriæ, ſtrumæ, & alia tubercula, ſed præcipuè antedicta.* (*d*) *Grandioribus autem, & jam accedentibus ad pubertatem, plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluvium ſanguinis.* (*e*) *Plurimæ autem paſſiones puerulis judicantur, nonnullæ quidèm in quadraginta diebus, nonnullæ in ſeptem menſibus, nonnullæ verò in annis ſeptem, quædam verò jam ad pubem accedentibus; quæ verò permanſerint, nec in pubertate*

(a) *Hipp. ſect. 3. Aph. 24.* [b] *Sect. 3. Aph. 25.* [c] *Sect. 3. aph. 26.* [d] Sect. 3. *aph. 27.* [e] Sect. 3. *aph. 28.*

bertate finierint, puerulis, aut fœminis, quum menſtrua erumpunt, conſeneſcere conſueverunt. (a) *Adoleſcentibus autem ſanguinis ſpuitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alii, ſed præcipuè antedicti.* [b] *Ultra hanc ætatem aſthma, ideſt crebri anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardores, diuturna profluvia, choleræ, difficultates inteſtinorum, levitates inteſtinorum, hæmorroides.* (c) *Senibus ſpirandi difficultates, deſtillationes cum tuſſi, urinæ ſtillicidia urinæ difficultates, articulorum dolores, renum paſſiones, vertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alvi, oculorum, & narium humiditates, viſus obtuſus, glaucedines, auditus graves.* Verùm enim verò, quia ſanguinis, chylique motum in præcedentibus, item et organorum ſtructuram inſequuti, ægritudines univerſas, quibus jam adulti corripimur, ſingillatim expoſuimus, ad eas ut accedamus modò ſupereſſe videtur, quibus, ut quum primùm in lucem edimus, vel paulò poſt, obnoxii evadimus. Ex quadruplici fonte tales affectiones potiſſimùm exoriri autumavimus, vitio nimirum *meconii*, *lactis*, *dentium eruptionis*, atque *organorum*. Meconium lædit præcipuè tenella infantis inteſtinula. Lac ſtomachum proximè lædit. Dentes erumpendo gingivarum membranas afficiunt. Organa, eoquòd tum imbecilliora, & nondum benè compacta ſint, univerſum corporis œconomiam infirmant. Ex meconio exordiri eſt animus. Nihil aliud eſt meconium, quàm *recrementorum congeries, quæ in inteſtinulis fœtus ex ſucco alibili, quo in utero incluſus veſcitur, cumulata, fœces quaſdam ſolutas, graveolentes, ſubnigras, ſive potiùs ex viridi nigreſcentes*

Quomodo meconio læditur infans.

[a] *Hip. ſect. 3. aph. 29.* [b] *Sect. 3. aph. 30.* [c] *Sect. 3. aph. 31.*

ſcentes compingit. Hinc meconium deſcribendo Etmullerus *crudiorem eſſe* dixit *caſeum a reliquâ nutritivâ ſubſtantiâ ſequeſtratum, & quaſi præcipitatum*. Id meconii nomen, penès Medicos, ſibi vindicavit, quoniam colore ſuccum quodammodo mentitur ex inciſo papaveris ſcapo expreſſum, inſpiſſatumque, quod aut opium, aut etiam meconium paſſim nuncupatur. Meconium igitur, niſi quamprimùm egeratur, quamplurimas recèns natis incitare valet affectiones perſæpè funeſtas; aceſcens quippe in inteſtinis, ſive acre factum, eorum tunicas vellicando, tormina procreat, vomitus, inflammationes, ulcera interiora, & non rarò convulſiones ex conſortio epilepticas; quinimmo ſi per chyliductus in vaſa ſanguifera ſeſe immittat, ſanguinem, & unà cum ſanguine humores univerſos inficiens, & febrem concitat; & veternum, & ſcabiem, & reliqua, de quibus ſubinde, producit.

Prædicta incommoda, num meconii retenti causâ, num aliunde ſuſcitentur, tum ex iis, quæ præceſſerunt, tum ex iis, quæ inſequuntur, tum ex fœcibus ipſis, aut minimè, aut quantitate non debitâ excretis, conjicere facilè poteris. Feliciſſimè utplurimùm tametſi ſolvantur, & paſſim critica ſint, non eſt tamen, quod necem interdum non inferant, aut diutina non evadant. Diagnoſis.

Quocirca ſordes inteſtinorum eo in caſu, quàmprimùm id fieri poſſit, eluendæ ſunt, aut ſaponeâ, quam ex oleo potiſſimùm ex amygdalis recèns expreſſo, ac ſaccharo, ſive melle hiſpano conficies; aut oleo ſive communi, ſive ex iiſdem amygdalis, ſive ex aliis ſeminibus expreſſo, ac plumâ illinitâ, ano blandè indideris; aut aquam hordeaceam, aut ſaccharatam, aut mellitam, hiſque ſimilia, quæ Curatio.

alvum leniter eluunt, atque inteſtina placidiſſimè laceſſunt, cautè ſubmittes. Mammarum papillas oleo alii inungunt, quod unà cum lacte ab infante ſugente emunctum, ingeſtumque ventrem ſolvit, & meconium deicit. Sunt qui emollientibus, laxantibuſque abdomen infantis quoque fovent. At parens provida Natura lacte ipſo materno, quod prioribus illis diebus quodammodo infecit, atque adeo acre nonnihil, & ſolvens effecit, infantis incolumitati appoſitè proſpexit. Lac equidem illud infanti propinatum, veluti perquàm lene, idoneum, atque elegans catharticum, & vomitum cit, & alvum commodè ſolvit, quo meconium opportunè poſſit extrudi. Id generis lac, *coloſtrum*, *culuſtrum*, ſive *colaſtum* propriè dicitur, atque in deliciis a Veteribus habebatur. Unde illud Martialis,

Surripuit paſtor, quæ nondum ſtantibus hædis,
De primo matrum lacte coloſtra damus.

Noxium igitur injurià, & præſertim eo tempore lactantibus cenſetur; quinimmo et impuritatibus, quas geſtationis tempore contraxit, infantis alvum, utì diximus, opportunè laxando, pluribus morbis imminentibus medetur. Perperam itaque proli conſulunt Parentes, qui & natos ſuos aliis lactandos committunt, & lac vetuſtum ex nutricibus jamdudum effœtis iis principio comparant.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quare congeratur in viſceribus fœtus meconium.

FOetus utero concluſus ore, utì diximus, neutiquam per vaſa umbilicalia, nutritur. Sugit nempe humorem albugineum, quo intus in amnio circumfunditur; qui profectò, non ſecus ac alimenta in adultis, per œſophagum in ventriculum ad inteſtina

na deſcendit. Inde ductus ſubit chyliferos, ac per eos chyli ſubit receptacula, ductum thoracicum, ac vaſa ſanguifera. Talis humor, etiamſi defœcatiſſimus ſit, ulteriùs tamen defœcetur, conficiatur, atque extenuetur fermentationis ope, tum in ventriculo, tum in inteſtinis oportet. Hinc tenujores a craſſioribus ſecedentes particulæ, dum illæ venas lacteas ingrediuntur, hæ in anfractibus inteſtinorum ſenſim in dies coacervatæ meconium compingunt. Meconium iſtud, geſtationis tempore, ne fœtui alimoniam coinquinet, nunquam egeritur, ut, ne urina quidem egeratur, neceſſe eſt. Tum urina, tum meconium fieri poteſt, ut ſub geſtationis finem ad tantam pervenerint copiam, & tantum ſibi comparaverint acorem, ut viſceribus infeſta fœtum admodum torqueant, & provocent partum. Id perfunctoriè jam ante innuimus, & hìc luculentiùs exponere placuit,

ANIMADVERSIONES AD HYGIENEN SPECTANTES.

Quemodo vaſa umbilicalia, in lucem edito fœtu circumliganda, & recidenda ſunt.

RECèns natis umbilicus ex Hippocrate interdum inflammatur. I*n ætatibus autem talia contingunt parvis, & nuper natis puerulis, oris ulcera, quæ aphthæ vocantur, vomitus, tuſſes, vigiliæ, pavores, umbilicli inflammationes &c.* Id item frequenter evenit ex obſtetricis incuriâ in vaſis umbilicalibus circumligandis, recidendiſque. Iccirco fœtus in lucem editi umbilicalia, pollicis circiter intervallo ab umbilico diſtantia, blandè priùs comprimito, ac ſanguinem omnem, qui inter digitos comprimentes, & umbilicum infantis intercipitur, versùs interiora ejuſdem infantis ſubinde exprimito. Funiculum mox

 umbi-

umbilicale recidito, ac filo ad ventrem proximè blandè conſtringito, ac vino, ſive quovis alio idoneo liquore poſtremò abluito.

CAPUT XVI.

Quo pacto lactis vitio quandoque lædatur infans.

Optimi lactis, optimæque nutricis conditiones.

IN ſui alimoniam extra uterum lac ſugere recèns natam prolem abundè liquet, idque ad annum, & ultra, quoad, craſſioribus aſſueta eſculentis, lac ei planè ſubducatur; quo tempore lactis vitio plurima ſanè patitur incommoda. Lac enim ingeſtum perſæpè in viſceribus aut corrumpitur, aut concreſcit, aut præter naturam fervet, aut acidum fit, aut alio quovis pacto fœdatur. Hinc vermes, tormina, nauſea, vomitus, dejectiones, obſtructiones, febres, convulſiones, & reliqua, quæ prolem immaturam, & vel in ipſo limine non rarò ſubripiunt. Ut igitur pernoſcamus, an lac proli rectè nutriendæ idoneum ſit, nec ne, in ea, quæ inſequuntur ſedulò inquires: nimirum, num ſit coloris candidiſſimum, ſaporis dulciſſimum, odoris non injucundum, & modicè conſiſtens; obſcurum quippe, ſubviride, liveſcens, acidum, in grumos concreſcens, tenax, vel nimio ſcatens ſero, & graveolens, plerùnque officit. Quamobrem, ubi prolem ſuam lactare Parentibus minimè datum ſit, nutrix eligatur habitus optimi, quæ a Genetrice prolis, temperamento, atque ætate non multùm diſtet, quæ colore floreat, mores habeat honeſtos, nec enormiter veſcatur; quæque, quum id fieri poſſit, aliàs pepererit, alioſque non improbè priùs educaverit. In quibus univerſis plurimùm equidem attenti ſint Parentes neceſſe eſt; ex infectâ quip-

quippe, ac pravâ nutrice, plurima cum lacte morborum non modò, verùm etiam pravæ indolis ſeminia lactantes ſibi infuſa contraxiſſe ſatis ſuperque conſtat. Hinc profectò & lues ab infantiâ venerea, & labes ſcorbutica, & phthiſis, & amentia, & epilepſia, & reliqua; quinimmo et lythiaſin in pueros cum lacte translatam, & legimus, & vidimus.

Ideoque, ſi quæ antea ſana fuerit, lactando ſubinde nutrix ægrotare verè ceperit, abigendus eſt puer, aliæque benè valenti, ut probè lactetur tradendus. Et fortè fortunà, ſi labem ex lacte pravo priùs ingeſto is jam contraxerit, tum lac novæ nutricis ad eam labem delendam medicare, eumque corrigere juvabit; quod, optımâ potiſſimùm victus conſtitutâ ratione conſequi poteris. Caveto tamen: ne purgationibus nutricis alvum ſolvas: ne rebus pinguioribus, ſuccique validioris, quæ organa plurimùm defatigant, veſcatur: ne carnes nimias, & vinum præcipuè avidè ingurgitet, aut reliqua edulia, quæ optima licét vulgò cenſeantur, lac tamen peſſimum ſuppeditant, quod facilè corrumpitur, & vermes procreat. At enim verò, nil unquam lac nutricis intrinſecùs magis inficere, ac labefacere potuit, quàm animi motus validiores, & præ cæteris ira, amor, metus, & mœror. Nutrix, quæ compreſſa jam conceperit, lac ita ſibi fœdavit, ut prolem ſive ſuam, ſive alienam inde lactando, extremam ei perniciem quamprimùm intulerit. Quid præſtandum eſt, ubi nutrix ægrotaverit.

ANI-

ANIMADVERSIONES AD HYGIENEN SPECTANTES.

Periculum, quod ſemper imminet infanti, quum de nutrice in nutricem lactandus traducitur.

LAc proli alendæ præ omnibus maternum idoneum fore, procul ab omni hæſitatione, utpote quod ejuſdem prolis naturæ magis accomodatum ſit, pronunciandum ducimus; lac enim maternum non multùm differre debet ab eâ alimoniâ, quam in utero ſugere conſueverat fœtus; quum ab uno, eodemque ſanguine, a quo ſuccus ille ſecernebatur, et lac ipſum maternum ſecernatur, & quoties infantem ab aliâ in aliam nutricem lactandum traduci vidimus, toties plurima ex eâ varietate eum pati percepimus incommoda. Hinc eorum ſemper improbavimus nimis ſcrupuloſam diligentiam, qui nutricibus, ut quum primùm refluxerint menſes, lactantem prolem ſubripiunt, aliis lactandam eam commiſſuri. Res infantibus nequidem perquàm incommoda ſemper fuit, lac de utrice in nutricem iis commutare, & non ſemel funeſta. Ideoque, niſi aut ad aliquot febrierint dies, aut aliter valde ægrotaverint, nutrices, tametſi menſes iis ſupervenerint, ſinimus, ut in lacte infantibus præbendo adhuc proſequantur. Neque id hactenus nobis unquam malè ceſſit, eam quamvis et inter Proceres, Romæ præſertim, in prole lactandâ, rationem ſervare ad hunc diem conſuevimus.

CAPUT XVII.

De Verminatione.

INſantes, & pueros præ cæteris infeſtare ſolent vermes; quinimmo et ne fœtui quidem, quum in utero vixit, quandoque pepercerunt. Vermes nobis in fœtibus immaturè excluſis, quos exenterare fecimus, variæ molis, variæque figuræ non ſemel intueri licuit. Vermes, ſive lumbrici, a vermium, lumbricorumque terreſtrium, quos æmulari ſolent, figurâ, *animalia quædam* dicuntur, *utplurimùm oblonga viventia, quæ varios occupant corporis humani receſſus, ac ſtomachum crebriùs, atque inteſtina.* Triplicis generis frequentiores ſunt: *vulgares* nempe, *aſcharides, & lumbrici quadrati.* Vulgares appellantur, qui teretes ſunt, atque in multam longitudinem producti. Aſcharides alii, qui teretes quoque ſunt, ac perexigui, eorum perſimiles, qui ex caſeo recenti ſubpingui, vel ex carnibus putreſcentibus non raro conſurgunt. Hi recto plerùnque inteſtino, inter plicas deliteſcentes, infeſti plurimùm eſſe ſolent. Lumbrici quadrati vocantur, qui, longiſſimi licèt, ſunt ſemidepreſſi, ac lati. Molem quandoque maximam habent, & craſſis inteſtinis, colo præcipuè, quamſæpiſſimè inhærent. Verminatio quid,

Vermium organa lædentium indicia ſunt tormina, nauſea, vomitus, borborygmi, flatus per abdomen evagantes, alvi tenſiones, dolores lancinantes, dejectiones fœtidæ, urinæ pallentes, acris tuſſicula, terror in ſomniis, narium pruritus, ſternutatio frequens, lacrymarum ſtillicidium, tremores, ſpirandi quandoque labor, animi anguſtiæ &c. Ad hæc adjiciuntur perſæpè facies ſqualens, & oculi liv- Diagnoſis.

ſcente.

ſcentes. Os acorem interdum ſpirat, palpebra inferior inflatur, oculorumque gemma ceruleo anteriùs quaſi circunducitur anulo. Emaciatur æger, contabeſcit, ei palpitat cor, linquit animus, & non raròconvellitur. In verminatione prӕterea frequens eſt item, principio maximè ægritudinis, ut fames prӕtermodum augeatur, nec non etiam depravetur. Quamobrem picaceos paſſim vermibus infectos vidimus, eoſque per ea, quæ vermes enecant, quàm citiſſimè curavimus.

Cauſa. Vermes exoriri Majores opinabantur ex pituitâ quadam dulci in viſceribus putreſcente, quæ per calorem ſive innatum, ſive putridum, ſive fermenteſcentem in lumbricos diſponatur, & quodammodo vivificetur, quod cum Recentioribus planè refellendum ducimus; atque ex ovulis, ſive ex ſeminio quodam ejuſdem generis, ut et cuncta animantia, ita et vermes, pluribus ex cauſis mox exponendis, in corpore humano vitam habente, procreari autumamus.

Prognoſis. Verminatio maturè cognita, ſi opportunè tractetur, facilè utplurimùm evincitur. Verùm ſi Clinicos non minùs, quàm adſtantes eludat, ac proinde neglecta ſi augeatur in dies, diutina fit, ingraveſcit ſubinde, & lethalis evadit: id ni fallor, quoniam vermes in viſceribus aut coeundo, aut alio quovis pacto fœcundati, adeo propagantur, ut eorum ſpecies deleri vix inde queat. Aſcharides, ano præſertim tametſi perquàm incommodi, longè minùs habent periculi. Rubicundi, & verſicolores peſſimi ſunt vermes. In febribus quibuſcunque ſive supernè, ſive infernè ejecti non bonum omen faciunt. In febribus tamen acutis, ac pravæ indolis criticè interdum, et citra grave incommodum, ut inter alios teſta-

teſtatur Willis, excernuntur, apud quem quiſpiam, quem febris quidem acuta crebrâ ſyncope tentaverat, lumbricis vomitu pluribus per modum criſeos egeſtis, omnino evaſit. Verminatio intus occulta, quæ vel animi frequens inducat deliquium, & multò magis, quæ epilepſiam moveat, vel apoplexiam fecerit, non multum abeſt, quin infantem efferat.

Optimâ victus normâ præcipuè incumbendum eſt, ut verminatio arceatur; carnes enim, lac, vernique fructus, item et æſtivi, necnon etiam autumnales, qui facilè putrefiunt, vermes ante omnia ingenerant. Non eſt tamen, quod proinde vermes ex putri ortum ducere credamus; verùm ali potiùs, foveri, fœcundari, atque uberiùs excludi, veluti in ſolo plurimùm idoneo, atque in pabulo apprimè congruo poſitum, inter ejuſmodi putreſcentem materiam, verminoſum ſeminium, proferre non dubitamus. Aquam ſimplicem, utpote quæ edulia præfata faciliùs, quàm vinum ſolvat, corrumpatque, eique putredinem maturiùs accerſet, vermibus procreandis magis adhuc accomodatam cenſemus. Uinum nihiloſecius pluribus aliis, de quibus & diximus, & dicendum, ex cauſis, longè majorem noxam infantibus moliri poterit. Inter ea, quæ vermibus ſpeciatim interimendis apprimè conducunt, primum equidem obtinent locum mercurialia: aqua præ cæteris ex infuſione mercurii ſimpliciter parata, mirum in modum hiſce in caſibus excellit; quam profectò hauſtam, blandè, citò, ac tutò effectum ſuum mirificè præſtitiſſe ſemper comperimus. Talis aqua, Romæ potiſſimùm, temporibus noſtris ſolemnis eſt, quâque optimo cum ſucceſſu quotidie nos ſaltem utimur. Infunditur mercurii crudi quantumlibet, exempli gratiâ, uncia una, duæ, tres &c. in aquâ communi. Curatio.

hæc cum mercurio, quod infuderis, diu exagitatur. Gravitate ductus in fundo ſubſidet mercurius; & aqua, præterquam quod vel minimum, quod ſenſus ſaltem afficiat, ex mercurio ſibi contrahat, mercurio limpidiſſima circumfunditur; quam ita limpidiſſimam, ut remanet, quovis tempore, quâvis doſi, cuique ætati indiſcriminatim propinare poteris. Id propemodum idem de mercurii facultate ad vermes enecandos, & Veteres, & Recentiores plerique, qui de vermibus ſcripſerunt, tradidere. Vermes etiam contra vulgi opinionem interfectos perſæpè vidimus ſaccharatis, item et mellitis, modò tamen res amaræ iis adiiciantur, ut ex. gr. aqua florum, & fructuum acerborum aurantiorum, cortices citri, rhabarbarum, ſemina cardamomi, radices contrajervæ, ſcorzoneræ, hiſque ſimilia. Vermes deſtruunt item aquæ graminis, ſcorzoneræ, cardui benedicti; theriacalia, confectiones hyacinthinæ, alkermes, oleum Matthioli, petroleum, quod *Saxi* vocatur, quæ non modò foris inungendo, verùm et intus ad guttas aliquot, niſi tamen adſit febris, adhiberi poſſunt. Oleum commune, amygdalarum dulcium, aut ſeminum melonum cochleatim cum aquâ aurantiorum, & modico ſaccharo, ſive melle propinatum, mirum in modum in verminationibus non rarò profuit. Clyſteres cum lacte, aut ſaccharato, aut mellito lumbricos, crebrò injecti, ſubducunt. Cæterùm rerum acidarum penè ſemper improbavimus abuſum, & ſpirituum præcipuè ſulphuris, ſalis, vitrioli, & id generis alia, utpote quæ ſtomachum contrahant, nervos irritent, febres excitent, obſtructiones faciant, & humores quandoque fundant, & ſolvant nimis,

Hiſto-

Hiſtoria IV.

Quicquid, verminationi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

QUadrimus infans Nicandrus, ſubpinguis, optimè conſtitutus, menſe octobri, ubi cum Parentibus ruri commorabatur, ficubus, & uvâ recenti in refectionem pro jentaculo plurimùm indulſit; cui prætera, & lactis copiam caprini Parentum incuria fecerat, & vinum ſubinde, abſtemius licèt eatenus fuiſſet, potare cepit. Quæ res effecit, ut ex improviſo torminibus acriter tentaretur, item et niſibus irritis vomendi. Mox ſolvitur alvus, & fœcibus ſolutis plurimùm incoctis, & prætermodum graveolentibus dejectis, tormina, item et vomendi niſus evanuerunt. Attamen nauſeabundus, vehementer ſitit, ſomniculoſus, tremoribus identidem levibus concutitur. Noctu terrificis crebrò excitatur inſomniis, nares ſibi prurire ſentit, modò ſternutat, modò, tametſi nihil excernat, validè tuſſit, decolor fit facies, lividi evadunt oculi, cum labore nonnunquam reſpirat. Spiritus, quem expirando per os emittit, non benè olet; quinimmo et acidum, veluti triticei panis fermentum nonnihil quandoque redolet. Nihilominùs, pulſus tametſi non raro intermitteret, nec febricitabat, nec alia peſſima aderant ſymptomata, ex quibus aliquid aliud pejoris nothæ præter ſimplicem verminationem conjectare hìc debuiſſem. Hinc, enemate ex lacte mellito priùs indito, qui alvum blandè concitavit, aquæ prædictæ mercurialis ad ſitim explendam poteſtatem fecimus, ut interim id conditum A cochleatim lamberet operam dantes. Decedente die, multò meliùs Nicandrus ſe habuit. At enim verò ad ſordes viſcerum ulteriùs eluendas, ut incœnatus

recumberet conſtituimus; quò jejunis faucibus noctù oleum amygdalarum dulcium recens,ita ut exponitur in B paratum, per intervalla deglutiret. Id ſanè,alvo antelucanis horis commodè ſolutâ, inter fœces plurimas et vermes multos variæ molis, variæque indolis, tum adhuc viventes, tum extinctos ejecit, atque in priſtinam valetudinem actutùm ægrotantem optimè reſtituit.

A. ℞. *Syr: de pom: unc: ij., confec. hyac. drach: ij., rad. contrajerv: in pollin. redac., corall. rubr: præpar. ana drach: j., aq. flor. aurant. unc. ſs. M. f. cond. ſumendum ut m.*

B. ℞. *mel. hiſp. unc. j., ſuccin. alb. præp. ſcrup. j., ol. amyg. dulc. rec., & ſ. ig. extr. unc. ij. M. ſol. & cap. ut m.*

Loco mellis hiſpani, ubi mel infans faſtidiat, ſyrupus de pomis commodè ſubſtituatur; qui cum aquâ, aut mercuriali, aut florum aurantiorum immixtus, & præſertim ſi coraliorum adjicias magiſterium, in verminatione ſubducendâ plurimùm ſemper profuiſſe ex uſu quotidiano percepimus.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quo pacto exoriri credamus vermes in corpore humano vivente.

VEtus opinio fuit, quæ ad tempora uſque noſtra, quoad Franciſcus Redi Patritius Aretinus Sereniſſimi Coſmi III. Hætruriæ Ducis olim inclytus Archiater, naturæ perſcrutator acerrimus, id falſum eſſe non minùs detexerit, quàm evulgaverit, conſtanter invaluit: vermes, & alia cuncta inſecta ex putri, viliora utpote animantia, procreari. Inſignis autem ævi proximè elapſi Scriptor, cætera inſecta, quæ extra viſcera corporis viventis inſurgunt, ex ovulo quamvis naſci luculenter palam fecerit, vermes tamen

tamen ope caloris innati ex putredine in receſſibus corporis animati reverà gigni poſſe, fidenter noluit improbare. At cum veniâ tanti Præceptoris id nobis profectò improbare adhuc liceat; quum vermes ipſos, qui in viſceribus noſtris educantur, nonniſi ex ovulis quidem, ſive ex ſemine ejuſdem generis originem ducere arbitremur. Intelligere quippe nunquam valuimus, quo pacto eorum quoque corpora, quæ tum intus, tum foris tam eleganter, non temerè, ſed ſpeciatim inſtruxit, & concinnavit Parens provida Natura, ſine ovulis, ac ſine ſemine ſaltem quodam, ex ſolâ materiâ putreſcente, calore aut inſito, aut extrinſecùs adveniente tepefactâ extare unquam potuerint. Quapropter probabiliùs videtur ut et cætera, ita et talia inſecta, aut ab ovulis, aut ex ſeminibus ſuis, vel inter cibos, vel cum aere inſpirato, vel inter effluvia cutis, ingeſtis, intus excludi. Quicquid in hanc ſententiam paſſim dicitur, ovula præfata, ſi ventriculi cavo, aut inteſtinorum abditis ineſſent, per digeſtiones alimentorum deſtructum penitus iri, nullius id planè momenti faciendum ducimus; quum calor viſcerum digerendo idoneus, mitis ſit, lenis, fermenteſcens, ac fovens; qui propterea blandè agit, ac proinde prædictam vermium ex ovulis excluſionem adjuvare potiùs, quàm corrumpere deberet; perſimilis eſt enim caloribus iis exterioribus, quorum beneficio: & ab ovis, quibus incubat gallina febriens, excitantur pulli naſcentes: & bombyces in gremio foti ex ſeminibus tandem emiſſi adoleſcunt: & telluri ſemel commiſſa ſeges, vapore jam tepefacta fœcundo pubeſcens, ex putri ſolo luxurians, cum fœnore ſuccreſcit.

CA-

CAPUT XVIII.

De Dentitione difficili.

Definitio. DEntes, qui erumpere incipiunt, quod a menſe octavo non procul evenire utplurimùm ſolet, gingivarum membranas ſolvunt, ac nervos proinde irritant. Hinc ex dentibus erumpentibus varia ſanè incommoda, ac variæ, nec ſine maximo periculo, infantibus ægritudines paſſim extitere. Quo in caſu *dentitio* vocata eſt *difficilis*; adeo ut nihil aliud ſit dentitio difficilis, quàm *ægritudo infantibus permoleſta, conſurgens ex ſymptomatum peſſimâ congerie, ob dentes, qui cum difficultate erumpunt, prodeuntium.*

Differentia. Nonnulli, raro admodum licèt, cum dentibus naſcuntur. Aliis contra, quod frequentiùs accidit, ſub finem menſis octavi, ut ante innuimus, erumpunt: priores nempe canini, atque inciſores, quos ſubinde utrinque alii ex ordine ad molares uſque inſequuntur, qui poſtremò penè ſemper inſurgunt. In veram, & notham diſtinguitur dentitio. Vera dicitur, quæ profectò a dentibus eſt erumpentibus. Notha, ſive ſpuria ſit, quum gingivæ aliunde, aut inflammatione affectæ, aut ulcere exeſæ, prætermodum intumeſcentes, dentitionem quodammodo mentiuntur.

Diagnoſis. Talis ægritudinis indicia deſumuntur præcipuè ab eruptionis tempore, quod plurimùm quandoque variat. Dentes enim licèt plerique menſe octavo emittamus, non eſt tamen, quod interdum ad annum ſecundum, tertium, & quartum id non differatur; quo tempore, quum gingivæ prurire incipiunt, inflari, ac inflammari, pluribus veluti veſiculis

lis intumeſcere, caro iis ſuccreſcere &c., id brevì dentes erupturos denotat. At ſi ad hæc terror accedat, febris, inſania, vigiliæ, ſalivatio, niſus vomendi, convulſiones, alvi proluvies, & reliqua, id dentitionem difficilem fore declarat.

Cauſas dentitionis difficilis, brevì non minùs, quàm eleganter tradidit Hippocrates (*a*): *quum dentire incipiunt, gingivarum prurigines, febres, convulſiones, alvi profluvium, & maximè, quum caninos edunt dentes, & his præſertim pueris, qui craſſiſſimi ſunt, & alvos duras habent. Qui craſſiſſimi* inquit *ſunt, & alvos duras habent*: id ratione epilepſiæ, quæ in dentitione ſuſcitari ſolet, præcipuè innuit Senex, quæ faciliùs iis porrò ſuſcitatur, in quibus gingivarum craſſities magis reſiſtit, ne facilè dentes erumpant; quæ propterea, caninis præſertim ſeſe producentibus, utpote acutioribus, violenter ſciſſæ, ac laceræ, convulſiones pariunt. Et convulſionibus tum adhuc magis læduntur infantes, quum eorum alvus *dura* inteſtinorum proluviem diu nequaquam egeſſerit; laceſſitis enim per dentes ex gingivis prodeuntes nervorum ſtaminibus, eò minùs cætera ex conſortio patiuntur organa, quò alvi ſordes minùs ea pergravaverint. Cæterùm dentium germen, quod in maxillâ interiori deliteſcit, ibi, lac veluti quoddam mucidum, ac tenue, in cellulis continetur, & ſtagnat, ſenſim concreſcit, ac durius in dies evadit, eò uſque dum maximam ſibi nactum duritiem, paullatim augetur, ac ſeſe mox exerens per alveola membranas undequaque impellit; quæ tandem fatiſcentes, iis exitum pandunt. Cauſa.

Dentitio, quò difficilior, ac magis moleſta, eò pejor. Hinc quò citiùs erumpunt dentes, eò meliùs. Prognoſis.

[a] *Hippoc. lib. 3. aph. 25.*

liùs. Qui acriter tuſſiendo dentire incipiunt, difficiliùs evadunt. Convulſiones, motuſque ſpaſmodici ex dentitione concitati, reliqua licèt adſint leniora ſymptomata, necem quamſæpiſſimè inferunt.

Curatio. In dentitione id imprimis curandum, ne alvus compreſſa epilepſiam concitet. Ventrem iccirco, & oleo recenti cochleatim propinato, & per clyſteres immiſſo, ſæpeſæpius laxare oportet. Si gingivarum inflammatio febrem, eamque vehementiorem ſuccenderit, ſanguinem, quum id fieri poſſit, opportunè imminuere, plurimùm ſemper juvabit. Vinum infanti non minùs, quàm nutrici planè interdicatur. Os decoctionibus emollientibus crebrò abluatur, quò membranis laxatis, extenuatiſque, dentium exitus facilior evadat. Humores, qui in tubulis eo in caſu concreſcunt, ablutionibus tepentibus ex aquâ florum rhœados, ſambuci, roſarum &c, diſcutiantur; in quem finem ſanguinem quoque adhibent nonnulli hircinum, leporinum, atque ex criſtâ galli recèns recisâ expreſſum, & reliqua ejuſmodi, quibus ſi aut ſperma ceti, aut mel commune, aut grana aliquot caphuræ, quæ vim habent reſolvendi, adjeceris, parti affectæ admotis, inflammationem unà et dolores cohibere poteris. Sunt qui et ad opiata, ubi convulſiones ſupervenerint, tanquam ad ſacram anchoram confugiunt. Nos autem, ſaltem niſi lene admodum ſit, quicquid ſoporem inducit, infantibus, æquè ac pueris, utpote valde noxium, nunquam propinare conſuevimus, ne cerebrum lædat, ingenium hebetet, eos inertes faciat, & perennem mentis ſtuporem eâ ætate moliatur. Veſicantia, ſinapiſmata, fonticuli, atque id generis cætera exteriora, neſcio quid unquam hiſce in caſibus proficere valuerint; nec video, quâ ratione, quove conſilio, id

auxi-

auxilii genus ad epilepſiam in dentitione eximendam tentetur.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quare dentes Infantibus renoventur, & ſeneſcentibus excidant.

DEntes ab infantiâ emiſſi ad annum uſque ſeptimum alveolis infixi firmiter hærent. Mox primores vacillare incipiunt, donec excidant, ut in eorum locum alii poſtmodum emergant. Paullatim ſubinde, non aliter excidunt viciſſim, atque extuberant propinquiores, ad molares uſque poſteriores; qui, quum non ſemel a virilitate non procul emergant, *intellectus*, & *ſapientiæ*, necnon etiam *genuini*; & *poſteriores* item nuncupantur. Dentes, qui renaſcuntur, ſub prioribus tanquam vivi radices in formam mucoris, non ſecus ac priores, latitabant. Num tamen novi planè ſint dentes ab aliis diverſi, ut Euſtachius inter cæteros, & Riolanus autumavit; num ſint veluti ſurculi ab eadem radice pullulantes, ut ſibi ſuaſit Diemerbroechius, difficile eſt dijudicare. Certum eſt tamen, prioribus dentibus ruditer, immaturè, ac per vim, veluti ad radices uſque penitus avulſis, novos deinceps neutiquam aſſurgere: evidens indicium, ideo non aſſurgere, quòd unà cum radicibus, et ſurculi, undè germinare debuiſſent, exempti, fruticare, ut ita dicam, nequiverint. Seneſcentibus autem dentes exciſi, ſi non renoventur, id provenit, quia mucor, ex quo dentes ſuccreſcunt, arefactus iis olim contabuit, non ſecus ac arefactæ contabuerunt quoque gingivæ; quæ propterea macreſcentes a radicibus receſſerunt. Ex quo dentes infirmati proceſſu temporis ſenibus vacillant, & excidunt.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit epilepſia Infantum, vulgò le *infantigliole*, & quomodo curetur.

TUm meconium, quod nondum abundè egeſtum fuit; tum lac, quod in viſceribus labem contraxerit; tum vermes, qui organa irritant; tum dentes, qui membranas, erumpendo, ruditer lacerant, nervorum genus, æquè ac cerebrum adeo quandoque afficiunt, ut muſculos prætermodum convellendo, veram infantibus epilepſiam arcerſſant; quæ propterea, utì paulò ante innuimus, epilepſia infantum, vulgò Romæ *le Infantìgliole*, dicitur. Talis affectio eadem propemodum, quæ in capitibus præcedentibus epilepſiæ in genere ſiſtendæ propoſuimus, exigit remedia. Nihiloſecius quoniam infantibus utplurimùm ſympathica eſſe ſolet, ex affinitate videlicet, quam, nervorum plexibus intercedentibus, cerebrum habet cum reliquis partibus humani corporis viventis, & potiſſimùm cum viſceribus imi ventris, ac gingivarum membranis, iis icirco directè ſemper proſpiciendum. Non negamus tamen, et infantibus aut cerebri, aut ſpirituum animalium vitio interdum incitari; quo in caſu, ſi uſui credendum, cervicem leviter inurere, ut per fonticulum ichor quidam ſanioſus excernatur, plurimùm aliquando ejuſmodi epilepſiæ generi evincendo contuliſſe, inficias ire nequivimus. Verùm enim verò eorum abuſum ſemper improbavimus, qui tanquam carnifices organa infantum tenella erodentibus torquere aggrediuntur. At, quum nihil ſit, quod eâ ætate prædictas convulſiones epilepticas moveat magis, quàm uſus vini, victus pinguis, rex multâ nimirum carne confectus, animique pertu bationes, ideo ad eas ſubducendas nihil unquam antiquius, ac præſenta-

præſentaneum magis adinvenimus, quám infantibus, æquè ac nutricibus, & vinum, & edulia carnibus parata planè interdicere, æquè ac hilaritatem pro viribus comparare.

Hiſtoria V.

Quicquid, epilepſiæ Infantis medendo, præſtitimus, hiſtoriâ declaramus.

Cyrus infans, qui ætatis menſem tertium, & decimum vix exegerat, lactans, optimè conſtitutus, alvo compreſsâ, vomere cepit. Quicquid evomit tum colore, tum odore, tum ſapore lactis acidi quid redolet, & ſapit. Siſtitur vomitus. Inflatur inde abdomen, ac variis flatibus malè olentibus identidem emiſſis, prætermodum obmurmurat: Mox organis univerſis ſupervenit tremor. Convelluntur, & quatiuntur artus. Cum labore reſpirat, ac tandem aphonus oculorum aciem in eundem locum quaſi intentam dirigit. Stertit inſuper, ac ore ſpumans animo demum delinquit. Ad horæ tamen quadrantem paroxyſmus vix producitur. At ceſſans viciſſim, & recurrens eâdem periodo crebrò deinceps alternatur. Nutrix, quæ lac infanti eatenus præbuerat, ob conjugis repentinum non ita pridem extincti interitum, mœrore prope defecerat. Ex quo lac proinde graviter infectum, talem infanti epilepſiam ſuſcitaſſe, inferre rationi conſonum videbatur. Quamobrem ægrotanti puero lac ejuſmodi, ut confeſtim ſubduceretur, omninè curavimus; & clyſtere ex hydrelæo ſtatim ſubmiſſo, oleum ex amygdalis dulcibus recèns expreſſum cochleatim eò uſque Cyro lambendum propinavimus, donec alvus ſoluta ſordes tandem plurimas dimiſerit, unàque cum ſordibus, quicquid morbum maximâ ſaltem ex parte fovebat, ejecerit. Enim verò inteſtinorum

 pro-

proluvie egeſtâ, non adeo frequens ut antea, & multò mitior inde fuit ſemper acceſſio; quam eâ, quæ ſequitur, methodo trium dierum circiter intervallo prorſus extenuavimus. Nutrici, quæ priori ſucceſſerat, vinum primùm interdiximus. Pro vino decoctionem ex radicibus graminis, & chinæ, ita, ut legitur in A, paravimus. Ut carnibus ſeſe omnino abſtineret, effecimus. Quapropter fercula, quibus etiam parcè veſcebatur, hordei cremore, lacte caprino, ac ovorum vitellis recentibus ut inſtruerentur, operam dedimus. Pro jentaculo autem, ne vires planè deficerent, optimam chocolatam manè diebus ſingulis ſorbuit. Sub veſperam emulſionem hanc B quotidie potavit; idque ne rediret affectio, ad dies quadraginta circiter proſequuta eſt. Modò interim ſitiiſſet, aquæ aut graminis, aut avenaceæ, aut hordeaceæ, aut Cornu cervi, aut etiam ſimplicis copiam fecimus. Puero id conditum C lambendum confecimus; quod & alvum opportunè laxavit, & ſpiritus conſopitos aliquantulum excitavit, & verminationi, quæ fortaſſe aderat, proſpexit.

A. ℞. *radic. opt. chin. ſ. a. inciſ. drach. ij., glicyrhiz. drach. j., cinnam. opt. ſcrup. j., aq. comm. lib. iv. M. f. inf. & macer. ſ. a. cin. calid., & adde rad. gramin. unc. j. leviter bul. col. pro potu ut m.*

B. ℞. *hord. mund. & elix. unc. ſs., ſem. melon. unc. j., aq. gramin. q. ſ. M. f. emul. ſ. a., quam cap.*

C. ℞. *Conf. hyac., alkerm. ana. drach. j., ſyr. de pomis, mel. hiſp. ana unc. j., aq. flor. aurant. unc. ij., M. ſolv &., cap. lambendo ut m.*

ANI-

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

EVenit perſæpè, ut lactanti puero lacte ſubducto, neſcio, an quia victus, quo tum veſcitur craſſior ſit, an aliâ ex causâ; evenit, inquam, ut cum hypocondriis, & univerſum intendatur abdomen, & tuſſis quædam perquàm moleſta, periodicè quaſi ſuſcitetur; quæ diebus ſingulis, plerùnque tum manè, tum veſperi, per horam, & ampliùs quandoque thoracem tanto cum impetu concutiat, ut prope ſublatâ ſpirandi facultate, ac genis rubore impensè ſuffuſis, puerum ſuffocari minitetur. Nec ea tuſſis ceſſare ſolet, niſi, vomitu excitato, mucoſa, albicans, indigeſtaque excernatur materia; quæ aut ſtomacho, aut inteſtinis inhærens, per conſenſum tuſſim eam ſpaſmodicam, unà cum reliquis incommodis, ut opinor, movebat. Ejuſmodi tuſſi pueris, infantibuſque frequenti, eoquòd ingenti cum immanitate eos invadat, *ferinæ* nomen recèns inditum eſt. Periculo non vacat. Solemnis eſt quoque fœminis hyſtericis, maximè non nuptis. Oleo aut ex amygdalis dulcibus, aut ex ſeminibus melonum recèns, & ſine igne expreſſo diſcutitur; quod tamen eâ quantitate, ac tandiu propinare oportet, quoad, vel alvum, vel vomitum blandè concitaverit. Oleo, ut faciliùs agere queat, addidimus nonnunquam & ſperma ceti, & mel hiſpanum, ita propemodum, ut legitur in A, immixtum. Grandioribus et manna ad drachmas aliquot adjicere item convenit. Si oleum faſtidiat infans, oleo ſyrupus violatus violaceus ſuccedaneus eſſe poterit. Mel hiſpanum, de quo aliàs fusè verba fecimus, ad tuſſim ferinam in fœminis hyſtericis extenuandam ad unciam circiter dilucu-

Quid ſit tuſſis ferina, ejuſque Curatio.

lo

lo cum ingenti copiâ juris inſulſi ingeſtum, mirificè conducit. Cæterùm clyſteres emollientes, fotus, inunctiones exteriores, balinea, & reliqua, quæ cutem extendunt, eamque laxant, optima ſunt. Confectiones anodynas, dummodo leniores eligantur, ac alvo priùs, & ſtomacho exterſis, niſi tuſſis ſpaſmodica ſiſtatur, & præſertim theriacales, præſcribere quoque poteris. Si ſanguis redundet, ne paroxyſmo ſuffocetur infans, opportunè imminuatur. &c.

A. ℞. *ol. ſem mel., aut amyg. dulc. rec. & ſ. ig. extr. unc. ij., ſperm. ceti drach.* j. *mel hiſp. unc. ſs. M., & cap. lambendo ut m.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſint aphthę, & quibus auxiliis iis proſpiciendum.

EX iiſdem cauſis, undè fit epilepſia, & tuſſis, quam cumRecentioribus ferinam dicere placuit, exoriuntur quoque puſtulæ quædam liveſcentes, quæ oris membranas infantibus hinc inde ſparſim exedunt, quæque *aphthæ* nuncupantur. Hæ utplurimùm in acumen faſtigiatæ, cruſtam, ſive excaram proferunt, quæ viciſſim excidit, & renaſcitur. Non omnes ejuſdem æquè generis ſunt; aliæ quippe albæ deprehenduntur, croceum aliæ perhibent colorem, lividas aliæ ſeſe oſtendunt, luridas, & fœdas, nonnullæ nigras &c. Inſuper modò, ob humorem, quo ſcatent, molles apparent, modò areſcunt, modò adeo firmiter partibus affectis adhærent, ut nonniſi per vim, penè ac altas ſi egerint radices, auferri poſſint; modò contra leviter adeo inhæreſcunt, ut facilè avellantur, & ſponte, ut ita dicam, ſuâ, nonnunquam excidant. De iis id potiſſimùm in genere animad-

nimadvertas oportet, aphthas non tanquam vera ulcera carnem altè ſubjectam depaſcere, verùm ſolam ut plurimùm cutem afficere, eamque in ſuperficie tantùm corrumpere. A gingivis ferè ſemper versùs partes oris interiores procedunt, ad linguam nimirum, palatum, fauces, ac per œſophagum interdum ad ſtomachum, æquè ac ad inteſtina ſeſe effundentes. Criticè non raro erumpunt, & præſertim humidæ, quæ leniores ſunt. At aridæ, lividæ, & præcipuè nigræ, necnon etiam quæ, quum plures ſint, ſub unâ tantùm cruſtâ coeunt, & deliteſcunt, peſſimæ habeantur; quinimmo et lethales, tum maximè, quum veluti ſymptomata gravioribus ægritudinibus adjiciantur. Salivatio opportunè ſuperveniens eas nonnunquam adimit. Multa ſunt, quæ ad aphthas eximendas Clinice tradidit, ea namque omnia, quæ humores acres eluunt, craſſos extenuant, concretos ſolvunt, ea ſanè aphthis curandis perquàm idonea cenſentur; de quibus ratione tum diætæ, tum pharmaciæ, tum etiam chirurgiæ, jam ante pluribus in locis verba faciendi ſeſe præbuit occaſio. Inter localia, ablutiones mirum in modum proſunt tepentes, ita ut ſequitur paratæ, hiſque ſimilia.

℞. *Sarſ. paril. opt. ſ. a. inciſ., glycyrrhiz. ana unc. j, aq. chalyb. lib. jv. M. f. inf. & macer. ſ. a. per noctem ciner. calid., & ad. fol. cochlear., naſt. aquat., malv. ana. pug. iij., decoq. ſ. a. colet. pro ablutione tepenti, ut m.*

Item ℞. *aq. chalyb. lib. jv., mel. com. opt. unc. ij, ſpirit. vin. rectific. unc. j. M. pro ablutione tepenti, ut m.*

Item ℞. *aq. hord. lib. jv., ſucc. limon. unc. iij, mel. comm. unc. j. M. pro ablutione, ut m.*

Ablutionibus præfatis ſub finem morbi optimo cum ſuc

ſucceſſu addidimus abſorbentia, utì ſunt terra nuceriana, oculi cancrorum præp., cornu cervi uſtum &c.

Verùm enim verò, quoniam os infantibus, intus præſertim, abluere perquàm incommodum eſt, ideo, quum ablutionibus uti nequeamus, cochleariæ ſuccum cochleatim propinare optimum foret; cui optimo cum ſucceſſu addidimus etiam cancrorum ſuccum recèns expreſſum, & mellis hiſpani modicum. Quinimmo et ea per modum linimenti cum ovorum recenti vitello, atque oculis cancrorum præparatis quandoque congregavimus, quæ aphthis mox ita admota, earum acrimoniam mirificè ſedare valuerunt; quin et eo ſolo remedio, eas brevì penitus evaneſcere non ſemel vidimus; & ut, efficaciùs ageret, guttas aliquot aut ſpiritus vini rectificati, aut aquæ Reginæ Hungariæ, aut quintæ eſſentiæ roris marini, aut drachmas aliquot aquæ calcis vivæ, non ſemel adjecimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit lactumen, & quomodo ingeneretur.

EArundem rerum vitia paſſim effecerunt, ut infantibus, aut lactantibus, aut lacte ſubducto, *lactumen*, *cruſta lactea*, *achores*, vernaculo ſermone *lattime*, extrinſecùs accreſcerent; quæ quandoque ex calvariâ exteriori ad tempora, ad frontem, ad genas, & etiam ulteriùs per membra effunduntur exteriora. Lactumen dicitur *cruſta quædam fœda, quæ inſurgit ex variis ſubjectis ulceribus, humorem acrem, & denſum inſudantibus, in cruſtam extrinſecùs concreſcentem.* Lactumen, ubi calvariæ partem, undè, crines luxuriant, occupat, *tinea* infantum item vocitatur. Quamſæpiſſimè, ut et ipse animadvertit Dolæus,

læus, id exoriri a puerorum voracitate opinamur; quatenus chylus rudis, nec coctus, nec intimè ſubactus, ſanguinem coinquinet, ac unà cum ſanguine ſerum, lympham, ac ſuccum alibilem; qui propterea acris factus cutem erodit, ejuſque glandulas irritat, tubulos contrhait, alioſque ibi humores ſiſtit; qui proinde nil mirùm, ſi ex ulceribus exudantes concreſcant, & morboſam cruſtam ingenerent. Hinc non perperam ſalutiferum vulgò cenſetur, quòd profectò intempeſtivè compreſſum epilepſiam, aliaſque lethales ægritudines, ut non raròet ipſi vidimus, progenuit. Non eſt tamen, quòd reliqua quandoque tegumenta erodendo ad oſſeam uſque ſubſtantiam pervenerit, eamque carie affecerit. Attamen interioribus potiùs, quàm exterioribus ei occurrendum hortamur auxiliis, & victus præcipuè normâ; qui ſit tenuis, dulcis, humectans, atque inſulſus oportet. Vini uſus eſt peſſimus.

Quicquid de cruſtâ lacteâ diximus, et de parotidibus, bubonibus, ſcabie, intertrigine, & id generis aliis, quibus præſertim obnoxii ſunt pueri, planè dicendum exiſtimamus. Intertrigo ſunt *ulcera quædam levia, ſed lata, ſive potiùs eſt levis cuticulæ excoriatio cum ſubjectâ inflammatione, quæ cutem acriter inter femora potiſſimùm incendit*. A causâ utplurimùm exteriori producitur, ab acrimoniâ imprimis recrementorum, urinæ videlicet, alvique ſordium, quæ partes eas diu madefecerint, & coinquinaverint. In adultis fit etiam ſudore, ac mutuâ femorum, incedendo, attritione. Ad intertriginem eximendam, eam maximè, quæ provenit, ut ita dicam, *ab extrinſeco*, ablutiones tepentes, æquè ac fotus ex aquâ vel hordei, vel chalybeatâ, vel roſarum, vel florum ſambuci apprimè conducunt; cui meliùs

Quid ſit intertrigo, ejuſque curatio.

adhuc proſpicies, ſi partibus affectis ablutis, fotiſque aut terram nucerianam, aut ceruſſam, aut ſal ſaturni, aut reliqua id generis abſorbentia in pollinem redacta leviter inſperges.

CAPUT XIX.

De Rachitide.

Definitio. RAchitis *vitium eſt quoddam organorum corporis humani vitam habentis, cujus causâ, partibus ſolidis, & præſertim oſsibus, ac cartilaginibus alendis ſucco alibili non æquè diſtributo, efficitur, ut earum nonnullæ ob defectum extenuatæ macreſcant, nonnullæ autem ob copiam plus ſatis nutritæ in molem juſtò majorem augeantur*. Rachitis dicitur a *ſpinâ*, quæ in rachitide laborantibus præ cæteris partibus utplurimùm afficitur, quæque *Rachis* item Græcis appellatur.

Diagnoſis. In Rachitide duræ partes, quàm molles potiùs vitiari ſolent; qua de re mole prætermodum crebrò augetur caput, ac variis in locis enormiter cranium extuberat. Spina perſæpè, & reliqua incurvantur oſſa, in nodos hìc, atque illic, ex articulis præſertim, procul ab omni lege attolluntur. Intumeſcit non rarò abdomen. Peranguſtus fit thorax, & ſpirandi labor accedit. Valde torpeſcunt artus, atque imbecilles adeo demum evadunt; ut, ſolutis viribus, moli adauctæ ſubſtinendæ prope impares fiant. Nihilo ſeciùs alacres ingenio rachitide affecti plerùnque ſunt, & ſupra ætatem prudentes.

Cauſa. In definitione rachitidis, organorum vitio eam fieri diximus. Quia autem organa, ut ante expoſuimus, partibus ſolidis, & fluidis congregantur, vitium,

tium, quod rachitidem facit, tum fluidis, tum ſolidis, tum utriſque inſidere poteſt. At, quum quotidie ab uſu excepimus, rachitidem, quæ recens eſt, ſi rectè tractetur, non ſemper fuiſſe inſolubilem, fluida, quàm ſolida in eâ frequentiùs peccare ideo autumavimus; fieri nempe potuit, ut vel ſanguis, vel cæteri humores in tubulis non æquè concreſcentes varias hinc inde obſtructiones pepererint; undè inæqualis alimoniæ partibus alendis diſtributio impertita rachitidem fecerit. Et quoniam ex Anatome accepimus, oſſium fibras ex fibris tendinum muſculorum produci, inferre non alienum viſum nobis eſt, humores pravos, qui rachitidem educant, muſculorum tendines potiſſimùm inæqualiter infarxiſſe; qui proinde ita oppleti oſſium fibris alimoniam non æquè ſuppeditare queunt.

Rachitis lethalis licèt non habeatur, ſymptomatibus tamen ingraveſcentibus morbos quoque lethales efficere valet; quum tabes non rarò, phthiſis, hydrops, & maximè pulmonum, rachitide laborantes invaſerit. Quò citiùs infantes poſt nativitatem corripuerit, eò pejus; & ſi, antequam annum ætatis quintum attigerint, haud evaſerint, penè ſemper deinceps ægrotant. Si febris inſequatur, faciliùs ſolvitur; item et, tum quum reliqua minuantur ſymptomata, ſi ſcabies ei ſupervenerit. Raro admodum adultos rachitis corripuit, eoquòd partes habeant ſolidiores, ac metam creſcendi eorum jam attigerint organa. Quæ fit partium ſolidarum vitio, difficiliùs cedit, ac præſidia medica penitus eludit. Prognoſis.

Si experientiæ credendum eſt, ea omnia, quæ luem veneream, atque ſcorbuticam deſtruere valent, & rachitidem evincunt, modò tamen blandiora adhibeamus, nec ſudorem, nec urinam, nec ſali- Curatio.

vationem, nonniſi leviter moveant. Hinc a mercurialibus, & præſertim fortioribus cavendum. De iis ex profeſſo in ſequentibus agendum. Decoctiones interim ex radicibus graminis, fragarum, ex foliis cochleariæ, naſturtii aquatici, hæderæ terreſtris, pimpinellæ, ex floribus borraginis, hyperici, primulæ veris, & reliqua plurimùm commendamus. Frequentiſſimè, optimoque cum ſucceſſu lac ut aſininum, ita et caprinum cum ſucco cochleariæ, ac magiſterio margaritarum, ſive coraliorum, ſive teſtaceorum concharum, hiſce in caſibus, Romæ præſertim, propinavimus. Vinum omnino interdiximus. Pro vino tincturam ex ſarsâ parillâ, & radice chinæ per levem infuſionem in aquâ graminis extractam præſcripſimus; quam aut cum optimo cinnamomo, aut cum corticibus citri, ſive aurantiorum, eorum præcipuè, quæ vulgò *di Portogallo* nuncupantur, acuimus. Niſi alvus reſponderet, decoctionibus præfatis, aut ſyrupum de cichoreo cum habarbaro, aut manna cum modico mellis hiſpani adjecimus, ſive clyſteribus ſimplicibus eam blandè concitavimus. Nonnunquam in eundem finem mel hiſpanum cum infuſione ſenæ orientalis, ac ejuſdem rhabarbari cochleatim præbuimus &c. Alvo extersâ, ac humoribus, ita ut innuimus, ante digeſtis, niſi rachitis ſolveretur, ad balinea confugimus; quæ aut aquâ chalybeatâ ſimplici, aut eiſdem decoctionibus antiſcorbuticis paravimus.

Hi-

Hiſtoria VI.

Quicquid, rachitidi medendo præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

LYcinius tres ab illinc circiter annos ſummo genere puer natus, ad id temporis optimè ſemper valens, ſubpinguis, & vegetus, ſerò dentire cepit, ac dentibus erumpentibus vehementer febrire, torqueri, & angi. Ad diem ſeptimam, nullâ manifeſtò criſi apparente, ſponte quaſi receſſit febris. Macilentus inde, irrequietus, extenuatus, ac languens ad menſem, & ultra vixit. Spina mox dorſi nonnihil incurva apparuit. Et variis ex locis in nodos plurimùm, ut ita dicam, ſalebratam ſeſe extulit calvaria; atque in utroque carpo, ac genu, necnon etiam ad talos oſſa extrema prætermodum adaucta Lycinium rachitide jam affectum fuiſſe abundè oſtendebant. Enimverò viſcera explorantes, abdomen tumidum, & coſtas valdè inæquales eſſe quoque cognovimus. Alvus dura erat, ac urinæ perquàm tenues, & perexiguæ. Hinc ad alvum non minùs, quàm urinas concitandas, id conditum *A* Lycinio cochleatim lambendum præſcripſimus; quod ſanè non modò inteſtinorum proluviem eluit, verùm etiam, & vomitum civit, & urinas plurimas egeſſit. Octobris menſis erat 1714 ubi Lycinium tractandum nobis tradiderunt Parentes, ideoque procul ab omni cunctatione lac caprinum, ita, ut legitur in *B*, medicatum ei propinandum ter die propoſuimus; & quum ſitiiſſet, aquæ ita, ut legitur in *C*, paratæ copiam fecimus. Clyſteribus quotidie ſimplicibus, ut a ſordibus interim ulteriùs eximeretur alvus, operam dedimus. Hac curandi methodo per intervallum dierum quadraginta circiter ſervatâ, rachitide planè ſolutâ, Lycinius ſenſim ſubinde, & ſibi carnem induit, & pinguis ut antea

antea evaſit, & priſtinum robur brevì reſumpſit.

A ℞. *Rhabarb. elec. in pollin. redact. ſcrup. ſemis, mell. hiſp. unc. ij., aq. cinnam. unc. j., flor. aurant. unc. ſs. m. f. cond., & cap. ut m.*

B ℞. *Sarſ. paril. opt. ſ. a. inciſ., rad. chin. ana drach. j., glicirrhyz. drach. ſemis, aq. comm. q. ſ. m. f. inf. et mac. ſ. a. cin. cal. per noctem, & adde follior. coclear. naſt. aquat., hæder. terreſ. ana pug. j., decoq. S. A. col., & ad panis opt. tritic. q. ſ., de more elixetur, & adde magiſt. perlar. drach. ſemis, ovor. vitell. recent. num. j., lact. capr. unc. iij., leviter bul. & propinet. diluculo pro jentaculo, circa meridiem pro prandio, & ſub veſperam pro cænâ, & nihil aliud.*

C ℞. *Sarſ. paril. opt. S. A. inciſ., rad. chin. ana drach. j., cinnam. opt. ſcrup. ſemis, aq. comm. lib. ij., m. f. inf. et mac. cin. calid. ſ. a. per horas xij circiter, & adde rad. gramin. pug. j., bul. leviter., coletur pro potu, ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quare oſſa in rachitide incurventur.

VEram rachitidis cauſam enucleare, eamque luculenter exponere perquàm difficile ſemper exiſtimavimus; enim verò, ne ad vim eam confugeret occultam, quâ facultates Galenicorum attractrices, & concoctrices non æquè in partibus agunt, ſive ad variam organorum intemperiem, inter Recentiores quiſpiam diverſam ſalium, ac fermentorum naturam culpavit vitiatam. Nonnulli partium ſolidarum ſtructuram eam producere protulerunt &c. Per obſtructiones, quæ non æquè tubulos univerſos infarxerunt, rachitidem nos fieri credimus. Num autem vaſa ſanguifera, num lymphatica, num chylifera,

ſera, num nervorum meatus inſenſibiles oppleti ſint, id audacter decernere minimè aggredimur. Tanquam probabiliùs, aut ſaltem tanquam crebriùs, muſculorum, ſive potiùs tendinum fibras rachitide oppleri tantùm pronunciavimus. At quod ſæpè ſæpius in rachitide incurventur oſſa, tum id fieri judicamus, quum ob alimoniam in iis exuberantem in longitudinem ultra menſuram producantur. Etenim, ſi muſculorum, cæterarumque partium ſolidarum, quæ contranituntur, eo in caſu, renixum offendant, quum ulteriùs procedere nequeant, neceſſe eſt, ut aliorſum deflectant, & incurventur.

CAPUT XX.

De Variolis, & Morbillis.

QUod Florentiæ dicunt *il vajolo*, Romæ *i morviglioni*, Peruſiæ *i maſcalobri*, id *variolarum* nomen penes Medicos ſibi vindicavit. Quod autem vulgò apud nos audit *la roſalia*, *la roſelia*, *il mal della porpora*, *id morbillorum* nomine Clynici diſtinxerunt. Variolæ fortaſſe dicuntur, aut a variando, cutem quippe admodum variant; aut a maculis, ſive tuberculis quibuſdam, qui *vari* nuncupantur. Variolarum claram, fuſamque in Amaltheo medico præ cæteris Bartholomæus Caſtelli his planè verbis tradidit deſcriptionem. *Variolæ ſunt puſtulæ, vel papulæ majores, minoreſve ab initio ſub formâ macularum rubentium in toto corpore, aut plurimis ejus partibus erumpentes, cum febre acutâ epidemicâ, in augumento ſeſe elevantes, & ſub ſtatu materiam viſcidam quodammodo puri ſimilem continentes, interdum et aqueam, tandem in declinatione degenerantes* Definitio.

in

in cruſtam, poſt exiccationem decidentem, cum variis ſymptomatibus per diverſa totius morbi tempora variantibus, & ſupervenientibus, genitæ. &c. Morbillorum nomen, ad denotandam eam, quam modò expoſituri ſumus affectionem, recèns excogitatum, id idem prope ſonat, ac *morbus parvus*. Num Veteribus nota olim fuerit talis affectio, necne, id tanti momenti, cum præcitato Authore, haud ducimus, ut quæſtionem ejuſmodi prolixè velimus hìc exagitare. Non ſecus igitur ac ille morbillos duntaxat deſcribendo, *minimas eſſe*, paucis dicimus, *maculas quaſdam rubicundas in tumorem ex cute non nihil elevatas, & prurientes, cum febre acutâ, quæ citiùs tamen, quàm variolæ, & citra ſuppurationem diſcutiuntur.*

Diagnoſis. Tum variolas, tum morbillos præire ſolet calor quidam blandus, febrilis tamen, & nonnihil acris cum pulſu frequentiori, leni prævio per univerſam cutem horrore; cui accedit membrorum perquàm moleſta laſſitudo, ac dorſi, lumborumque torpor admodum infeſtus, narium, oculorumque pruritus, qui creberrimas movet ſternutationes, & lacrymas identidem elicit. Die morbi primâ hæc utplurimùm occurrunt. Secundâ, & tertiâ febris augetur, & validioribus ſeſe profert ſtipata ſymptomatibus: dolore videlicet capitis acerrimo, nauſeâ, vomitu, tuſſi, quæ plerùnque ſicca eſt &c. His frequenter ſpirandi labor adjicitur, tremores ſpaſmodici, & non ſemel epilepſia; quæ die utplurimùm quartâ, antequàm variolæ, & morbilli erumpant, quin et in limine ipſo quaſi eruptionis, ægrotantem invadere ſolent. At quum erumpere incipiunt, incenduntur oculi, acriùs adhuc pruriunt, uberiores funduntur lacrymæ, eæque mordaces, increbeſcit ſter-

ſternutatio, quæ non rarò ex naribus ſuperveniente hæmorrhagiâ ſolvitur. Proximè ante eruptionem humor peccans cutem univerſam acriter pungit, quam mox aſperam facit, eamque madore ſuffundit, inde ſparſim in maculas rubicundas erumpit, mox in minimas hìc, atque illic puſtulas attollitur. Intus interim æſtuat æger, plurimùm ſitit, fauces jam exauſtæ irraucеſcunt, tinniunt aures; quamſæpiſſimè oſcitat, pandiculatur, anxius fit; quandoque palpitat ei cor &c. Variolis erumpentibus, ad tres ferè, aut quatuor dies adſtringitur alvus. Primùm in dorſo, ventre, ac facie manifeſtò variolarum indicia occurrunt. Mox per ambitum corporis univerſum indiſcriminatim emergunt. Ex maculis, ut innuimus, in puſtulas minimas extuberant. Puſtulæ ſubinde paulatim intumeſcunt, quoad in totidem parvos abſceſſus demum converſæ, aut pus, aut ichorem puris non abſimilem, aut lympham quandam acrem emittant. Id die undecimâ frequenter evenit. Senſim deinceps exſiccantur, donec in cruſtulas, ſive in ſquamulas fatiſcentes omnino exciderint. Eadem propemodum, ſed leniora anteire ſolent, quum erupturi ſint morbilli; qui ut citiùs erumpunt, ita et quoque citius decreſcunt, adeo ut die quartâ, ſextâ, vel nonâ res omnis abſolvatur. Hinc quæ morbillos comitari ſolent ſymptomata, nec adeo obnixè reſiſtunt, nec tam immaniter torquent. In morbillis tamen ſalivatio ferè ſemper ſupervenit, quæ plurimùm fatigat, & non ſemel jugulat, ut inferiùs dicendum.

Undè variolæ, & morbilli proveniant, res eſt admodum incerta. Excitari opinabantur Majores a labe quadam intus in utero a fœtu ex eo, quo alitur, prægnantis ſanguine impuro ſuſceptâ; quod quàm falsò prolatum fuerit ex dictis abundè liquet. Hinc Cauſa

 cre-

credendum potiùs ducimus, exoriri vitio quodam, quod aut utero incluſus ex meconio, aut extra ex lacte, quo veſcitur, contraxerit infans. Vitium quippe iſtud in humoribus latitare, ac clam vigere potuit, eò uſque dum aliquid idoneum ab extrinſeco acceſſerit, unà cum illo efferbuerit, atque in ſpumam, ut ita dicam, evanuerit.

Prognoſis.

Quicquid de morbis acutis, & de febribus præcipuè, in prognoſi diximus, et hìc dictum volumus. Febris enim, quæ variolas, & morbillos comitatur, eſt de genere acutarum, & omnes quandoque præſefert malignitatis notas. Hinc quò mitior, eò ſemper meliùs, & contra. Pueris, atque adoleſcentibus, cæteris paribus, variolæ non adeo funeſtæ utique ſunt, quàm infantibus adhuc lactantibus, atque adultis. Verno, æſtivoque tempore faciliùs, quàm autumno, & hyeme ſolvuntur. Graviùs obeſos, quàm macilentos affligunt. Prægnantibus perſæpè lethales. Quò plures uno, eodemque tempore corripuerint, atque enecaverint, eò magis timendum. Si maculæ liveſcentes, aut variolas fœdent, aut inter eas obverſentur, id ſanè peſſimum. Confluentes pejores, quàm diſcretæ; quinimmo et quò magis diſtent, eò meliùs. Quò citiùs erumpunt, tertiâ, vel quartâ plerùnque die, eò feliciùs extenuantur. Symptomatibus ingraveſcentibus, quum aut non erumpant, aut retrocedant, aut citò, & quaſi immaturè marceſcant, necem utplurimùm inferunt. Menſium fluxus, & diarrhœa principio ſuperveniens, lethalis. Sub finem non ita. In progreſſu non ſemper, ſi diutinæ experientiæ, ex quâ plura in dies excepimus, fides habenda eſt. Hæc eadem, quod ad prognoſin attinet, et de morbillis prorſus intelliges; nec aliud inter eos, & variolas intereſt

reſt diſcrimen, niſi quòd morbilli faciliùs ſolvuntur, multòque minùs habent periculi. Nihiloſeciùs, utpote qui pulmonibus magis infenſi, iis inflammationem nonnunquam moliuntur; quæ, niſi brevì diſcutiatur, aut interimit, aut tuberculos facit. Hinc vomicas, empyema, phthiſin, aſthma, pectoris hydropem, & id generis reliqua paſſim ex morbillis ſupereſſe vidimus.

Num ſanguinis miſſio hiſce in caſibus conveniat, necne, id adhuc acerrimè inter Clinicos exagitatur, eam tanquam pernicioſiſſimam aliis planè improbantibus, aliis veluti neceſſariam, ſed in exordio, ante diem videlicet quartam factam, approbantibus. Ulteriùs verò procedente morbo, & ſub finem præcipuè, unanimi ferè conſenſu in hoc conveniunt omnes, ut fateantur, eam aut mortem accerſiſſe, aut ſymptomata plurimùm ſaltem exaſperaſſe. Nos autem tum in Noſocomiis, tum in ædibus privatis, & Romæ, & Florentiæ, & Peruſiæ, id fermè obſervavimus, ubi ſymptomata ex plethorâ præſertim ingraveſcant, ſanguinem quocunque tempore, ex qualibet parte abundè eductum, tum in variolis, tum in morbillis plurimùm penè ſemper profuiſſe; quem tamen, ſummâ niſi neceſſitate ducti, nunquam emiſimus; ejuſmodi quippe ægritudines, quæ per modum cryſeos naturà moventur, ſolâ utplurimùm diætâ feliciſſimè diſcuſſas obſervavimus. Purgationes ſunt peſſimæ. Si alvus tamen diu reſtiterit, clyſteribus ex aquâ ſimplici, aut hordeaceâ, aut avenaceâ, aut ex jure inſulſo citetur. Ægrotantibus ſitientibus bibendi copia fiat. Vinum, quicquid alii opinentur, nos ſemper interdiximus. Vini loco, aut aquam ſimplicem, aut hordeaceam, aut avenaceam, aut glycyrrhizæ, aut cornu cervi, aut florum papaveris Curatio.

rhœados, aut ſonchii, ſcorzoneræ, cardui benedicti, aut juſculum inſulſum cum iiſdem rebus paratum, hiſque ſimilia, quæ per cutis ſpiracula expirationem blandè adjuvant, propinavimus; quæque propterea tepentia potiùs, quám frigida commendavimus. Interdum tamen, ubi prætermodum citra inflammationis metum æger æſtuaſſet, et aquam frigidam ei indulſimus; quàm profecto cum oblectatione non minùs, quàm cum levamine hauſit; in quo tamen cauti valdè ſimus oportet; eoquòd potiones frigidæ, & præſertim in exordio, imminentem variolarum eruptionem compeſcere, & viſcera inflammare poſſint. De cæteris ea, quæ in ſuperioribus ad febres extinguendas propoſuimus, & hìc itidem proponimus; quum febris natura hiſce in caſibus imprimis reſpicienda ſit. Si viſcerum immineat inflammatio, non modò ſanguinis miſſio, quàm tum veluti præſens, antiquum, & aureum præſidium commendamus, verùm et reliqua omnia, quæ dicuntur *antipleuritica*, de quibus jam ante verba fecimus, adhibeantur oportet. Si adſint convulſiones, & oleum convenit, quod tum ex amygdalis dulcibus, & ex ſeminibus melonum recèns, & ſine igne exprimes; eâ tamen lege præſcriptum, quin alvum vel minimùm ſolvat. Cæterùm in id potiſſimùm Clinicus incumbat, ut fluidorum labem natura per ſe ipſam exoneret; plures enim vidimus aut variolis, aut morbillis laborantes, operâ medicâ potiùs, quàm ſymptomatum atrocitate, deceſſiſſe.

Hi-

Hiſtoria. VII.

SYriſcus quintum, & decimum ætatis agens circiter annum, adoleſcens temperamento calido, & ſicco, bilioſo nimirum præditus, nonnihil gracilis, ſed optimè conſtitutus, & ad id temporis benè valens, moribus probis, ac literis, pro ætate, ſatis, ſuperque inſtructus, menſe Auguſto, ſodalem variolis affectum inviſit. Domum reverſus horrore quodam leni, ad horam circiter per cutem univerſam præeunte, tremore mox vehementer concuti cepit. Tremorem calor inſequitur febrilis, admodum acris, qui per totam noctem prætermodum exarſit; ac ſenſim ſubinde decreſcens, uberrimo tandem profuſo ſudore, prope meridiem prorſus evanuit. Attamen pulſus frequens erat, oculi, & nares pruriebant. Hinc & lacrymæ præter voluntatem fundebantur, & crebra erumpebat ſternutatio. Decedente die, eadem planè recurrunt, & ut antea poſtridie quidem evaneſcunt. At oculorum, nariumque pruritus augetur. Tuſſis adijcitur ſicca, præcordiorum anxietas, ſpirandique labor: idque per tres vices omnino renovatur; quoad cutis, infeſtâ ubique prurigine laceſſitâ, maculis quibuſdam rubentibus hinc inde ſuffunditur. Ex fronte, brachiis, & pectore in minimas puſtulas prædictæ maculæ ſeſe attollentes, veras variolas fore, apertè jam indicabant. Ex quo ægrotare cepit Syriſcus dies erat morbi quarta, & febris ex intermittente continua licèt facta, non ita vehemens tamen, utì priùs æſtuabat. Variolæ interim quaquaverſum affatim non minùs, quàm feliciter emergebant; nam ſymptomata, erumpentibus variolis, adeo ſubinde leniebantur, ut res ad diem uſque

Quicquid Variolis medendo præſtare conſuevimus hiſtoriâ declaramus.

uſque octavam in meliùs ſemper ceſſerint. Verumtamen die octavâ ſub veſperam rigor, tametſi mitis, acceſſit; et calor inde febrilis valde exaſperatus Syriſcum ad horas viginti quatuor, & ultra prætermodum afflixit. Mox, tum quum variolæ ſuppurando ad maturitatem accedebant, febris quoque ſedabatur. Pluribus in locis variolæ confluxerant, atque intumeſcentes faciem potiſſimùm deturpaverant. Quamobrem, ne ſanies incluſa ſubjectam cutim exedendo magis, magiſque contereret, variolis acu aureo leniter punctis, ac digitis ſummis blandè compreſſis, eam funditùs expreſſimus. Die decimâ ſextâ a febre planè immunis fuit. Exinde non multùm poſt omnino convaluit, nec ullas impoſterum, niſi admodum leves, & raras, in facie variolarum notas præſetulit. A primo ad ultimum nihil aliud in eâ Syriſci ægritudine clinicè præſtitimus, quàm victus rationem dirigere, qui tenuis, humectans, & refrigerans ſemper fuit; quinimmo et principio tenuiſſimus; atque, vini uſu planè interdicto, aquam ita, ut in A exponitur, medicatam, utut ei libuiſſet, tepentem potiùs, quàm frigidam potandam præſcripſimus. Et quoniam ad diem uſque quartam alvus compreſſa obnixè reſtiterat, eam enemate ex jure ſimplici inſulſo indito blande incitavimus. Cubiculum, in quo ægrotabat Syriſcus, erat amplum; & nihiloſeciùs, ne calore nimio afficeretur, ut identidem horis congruis perflaretur, operam dedimus. Ad faucium ardorem leniendum, gelatinam cornu cervi cochleatim lambendam ei confecimus. Atque ad inteſtinorum ſordes ex longo tempore cumulatas poſtremò eluendas, electuarium lenitivum cum rhabarbaro, ita ut legitur in B, ſtatim ante cœnam ſumendum, paravimus; quod, die decimâ quartâ exactâ,

actâ, in bolos digeſtum deglutivit; cui, quum alvum movere cepit, aquam plurimam nucerianam frigidam, ut ei coſtituimus, ſuperbibit.

A ℞. *Raſur. corn. cerv. unc. ſem., glycyrrhiz. drach. ij., cinnam. opt. ſcrup. j., aq. comm. lib. iv. M. f. inf. & mac. ſ. a., & adde rad. gramin., ſcorzoneræ ana pug. j., decoq. ſ. a. col., & adde ad gratum odorem, & ſaporem ſpirit. ex cortic. aurantior., vulgò di Portogallo ſ. a. expreſſi. q. ſ. pro potu, ut m.*

B ℞. *Rhabarb. elec. in pollin. redact. ſcrup. j., ſal. tart. ſcrup. ſem., elect. lenit. unc. ſem. M. ref. bol. ſ. a., & cap. ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

IN variolis, qui perire ſolent, aut principiò erumpentibus, aut in ſtatu marceſcentibus penè ſemper pereunt; febris quippe, quæ poſt diem morbi quartam, niſi ad hanc deceſſerint diem, utplurimùm mitigatur, & non ſemel aut penitus, aut quaſi penitus extinguitur. At die accedente nonâ reviviſcit, & ita quandoque recrudeſcit, ut febrientem ſubripiat. In exordio febris eo in caſu nuncupatur *eruptionis*. In progreſſu dicitur *maturationis, ſive ſuppurationis*. Hæc plurimùm ſanè habet periculi; pleroſque enim, qui variolis interierunt, vel eo tempore, vel non multùm poſt deceſiſſe ferè ſemper obſervavimus.

Tempus Variolis majoris afflictionis, & periculi.

ANI-

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Non ſemper alvum, in variolis ciere eſt res periculi plena.

ALvum in variolis movere, maximè morbi principio, res eſt profectò periculi plena, eo quòd alvi profluvium ſuperveniens variolas erumpentes non rarò compreſſerit, atque ægrotantem propediem extulerit. Nihilo ſeciùs, febre in variolis prætermodum adauctâ, cæteriſque atrociter debacchantibus ſymptomatibus, nonniſi alvo, quæ diu fuerit ſuppreſſa, clyſtere priùs incitatâ, atque ſordium proluviæ abundè egeſtâ, variolas prodiiſſe non ſemel vidimus. Ex quo veluti exploratum ſatis habuimus, ſordibus in imo ventre congeſtis, ac fluidorum motu propterea in viſceribus retardato, labem, quæ humores infecerat, ab iis liberè exolvi, & per cutem deſpumari eatenus haud quaquam potuiſſe.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Abuſus Clinicorum, qui & cubiculum in quo deget æger variolis affectus calefaciunt & cucurbitulis ſcarificantibus variolas foras extrudere ſibi ſuadent.

UT faciliùs erumpant variolæ, imperitorum vulgus cubiculum, in quo commoratur æger, plurimùm calefacere ſolet, quo cutis ſpiraculis laxatis, ac ſudore per vim, ut ita dicam, elicito variolarum labem validiùs extrudat. Perperam tamen ex noſtrâ ſententiâ, & inconſultò; ex uſu quippe didicimus, aerem, qui circumfunditur ægrotanti, identidem perflatum, atque interdum opportunè renovatum, variolarum excluſionem plurimùm adjuvaſſe, & ſymptomatum feritatem admodum cicuraſſe. Calor quippe exterior, niſi blandus ſit, & aer incluſus, niſi morbidis, quibus inficitur, expirationibus, quàmſæpiſſimè defœcetur, quid aliud, quæſo, præſtare unquam poterit, quàm humores magis, magiſque labefa-

befa-

beſacere, & organorum facultates lædere, & irritare? Sibi ſuadent alii, cucurbitulis ſcarificantibus cuti admotis, variolarum ſeminium citius aut educere, aut ad corporis peripheriam quaſi advocare. In quo quidem cautè admodum incedas oportet; quum, cutem incidendo, glandularum ſtructuram vitiabis; iccirco neſcio an proinde materiam peccantem ab eâ potiùs avertes.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Variis exemplis comprobatur quicquid de variolis in medendi methodo jam ante docuimus.

EX inclytâ, vetuſtâque Progenie, recèns nupta Mulier, geſtationis menſe quinto, variolis vehementer affecta, Romæ non ita pridem nobis ſeſe tractandam commiſit. Hanc cum aliis Medicinæ Profeſſoribus a morbi exordio ad finem uſque, non ſecus ac noſtrum Syriſcum præcedentis hiſtoriæ, propemodum tractavimus; eamque feliciſſimè tandem evaſiſſe, item et fœtum optimè conſtitutum, nono tranſacto menſe, non abſimili felicitate mox peperiſſe vidimus. Fœtus fuit fœmina, quæ ad annum, & ultra incolumis planè vixit. Inde affectionibus variis identidem ad annum uſque ſeptimum tentata, quibus tandem ſuperatis, impræſentiarum optimè valens adhuc vivit. At enim verò non modò perquàm illuſtrem mulierem hanc, verùm etiam cæteros ferè omne, quot variolis laborantes, & in Noſocomiis, & extra per Urbem ita fermè tractavimus, tot, niſi nos fallat memoria, tum maſculos, tum fœminas, tum recèns natos, tum adoleſcentes, tum etiam adultos ſuperſtites evaſiſſe vidimus. Quinimmo et in Noſocomio Regiæ Domus S. Jacobi Hiſpanorum Urbis viros quadraginta, quinquaginta, & ultra annos natos, neſcio an ea medendi methodus, an ipſa Natura ex

variolis confluentibus, febre peſſimâ ſtipatis, non ſemel ſubduxit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quare utplurimum variolis, & morbillis ſemel in vita tentamur.

OMnes ferè variolis non minùs, quàm morbillis in vitâ ſemel ægrotamus; rari admodum nempe ſunt, qui ad virilitatem pervenerint, & adhuc rariores, qui priùs conſenuerint, quàm utranque eam ægritudinem paſſi ſint. *Semel in vitâ* diximus; rariſſimos quippe eos fuiſſe accepimus, & vidimus, quos bis, ter, & quater corripuerint, & variolæ in ſpecie; quarum germen, quod intus olim pullulavit, penitus inde vaneſcit, effœtum fit, nec fruticat ampliùs.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Variolarum puſtulæ nonniſi maturatæ fuerunt, unquam pungendæ &c.

NE variolarum puſtulæ cutem altè corroderent, acu aureo eas, imperitorum vulgo licèt reclamitante, jam maturatas pungendo, perforavimus, ut, ſanie ſummis digitis leniter expreſsâ, citiùs mundatæ extenuarentur. Certum eſt enim, ſaniem, pus, aut ichorem, quò diutiùs intus in puſtulis incluſus commoratur, eò magis cutem ſubinde exedere. Acu autem aureo non aliâ de cauſâ in eâ punctione uſi fuimus, niſi quòd talis punctio quodammodo ſplendeſceret. Cæterum eundem porrò præſtitiſſet effectum, etiamſi alterius cujuſque rigidæ, pungentis, ac propterea idoneæ fuiſſet materiæ. At enim verò, ne variolas, antequam ad maturitatem ſuam pervenerint audacter pungas, caveto; nam, quum inopportunè id feceris, eas plurimùm exaſperando, crabrones planè irritabis.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quomodo excitetur ſternutatio.

STernutatio, oſcitatio, ſingultus, pandiculatio, ſpecies ſunt quædam convulſionis, ſive motus ſpaſmodici, quæ tanquam ſymptomata non modò in variolis, & morbillis, verùm etiam in pleriſque aliis ægritudinibus crebrò excitantur. Ideo membranis narium intus laceſſitis ſternutatio excutitur, quia membranæ præfatæ nervorum ſurculos nonnullos, ut jam ante item innuimus, a truncis excipiunt communibus, qui ſurculos emittunt quoque ad membranas diaphragmatis. Quo fit, ut naribus intimè irritatis, irritentur et trunci communes, unà et nervorum ſtamina, quæ ad fibras diaphragmatis dirimuntur. Hinc ſpiritus animales incitati a cerebro per truncos in ramos, ex ramis in ſurculos, ex ſurculis in fibras cum impetu irruunt, tum narium, tum diaphragmatis; quod propterea contrahitur, atque contractum a pulmonibus recedit, & valida fit proinde inſpiratio. Comprimit inſuper viſcera imi ventris, quæ validè compreſſa, validiùs mox reſiliunt, & idem diaphragma ſurſum repellunt in cavum thoracis; quod cum coſtis depreſſis pulmones interceptos alacriter comprimit, & aerem jam ante affluenter inſpiratum validiùs exprimit; qui per tracheam cum ſonitu foras erumpens, ſternutationem excludit; ſternutatio enim nihil aliud eſt, quàm *aeris validè priùs inſpirati fortis, & ſubita expiratio*. Opinio hæc, niſi prorſus vera ſit, tanquam veriſimilis, nobis ſaltem viſa, profertur. Ut nares intus laceſſitæ, ita et oculorum tunicæ interiores nimiâ luce, quæ pupillas ingreditur, incitatæ, ob affinitatem, quam, nervis intercedenti-

 bus,

bus, habent cum diaphragmate, ſternutationem movent. Enim verò ad ſolem oculorum aciem directè quiſquis intendat, tum quum pleno ictu radiorum vim oculis excipit, lacrymas fundit, & plerùnque ſternutat.

Quomodo producantur oſcitatio, & pandiculatio.

Oſcitatio, Græcis *chaſme*, vel *chaſmos*, quæ non eſt, niſi *violenta quædam, atque enormis reſpiratio, originem ducens a motu quodam ſpaſmodico, ſive convulſivo ejuſdem diaphragmatis, muſculorum thoracis, ac præcipuè maxillæ inferioris*, producitur a motu quodam ſpirituum in cerebro aut *idiopathicè*, aut *ſympathicè* concitato: vitio nimirum aut cerebri, aut eorundem ſpirituum animalium, aut aliarum partium, quibus ex conſortio et cerebrum quandoque afficitur. Id, & de ſternutatione, & de ſingultu, deque pandiculatione affirmare non erit aljenum; quæ, & *per eſſentiam*, non ſecus ac oſcitatio, & *ex conſenſu* elici queunt; ſingultus enim nihil aliud eſſe videtur, quàm *inſpiratio quædam, ut ita dicam, interciſa ob motum ſpaſmodicum ejuſdem diaphragmatis, ex conſortio utplurimùm æſophagi, aut ventriculi elicitum*. Pandiculatio cum oſcitatione quaſi coincidit, a quâ non aliâ ex cauſâ diſtare videtur, niſi quòd in oſcitatione diaphragma, & muſculi thoracis, ac maxillæ inferioris, in pandiculatione artus convellantur. Tales motus, præternaturam licèt plerùnque excitentur, nihilominus cum conſilio fiunt; eò quippe intendunt, ut res infeſtæ a partibus affectis commodè excludantur.

ANI-

ALIÆ ANIMADVER. PATHOL.

Quid ſit pediculatio, & quomodo curetur.

INter affectiones, quibus nondum adulti præ cæteris aliqui tentari ſolent, habemus quoque *frenulum*, *ranulam*, *oris fiſſuras*, item et *verrucas*; de quibus, quoniam & ad Chirurgiam propriè ſpectant, & ex ante jam dictis ſatis, ſuperque pro Tyronibus eluceſcunt, plura hìc dicere omiſimus, ut morbum, qui dicitur *pedicularis*, utpote qui magis frequens ſit, paucis ſaltem ſub finem hujus ſectionis, exponamus. *Pediculi*, & *pelliculi*, ſive *achari*, fœdiſſima nempe animalcula iis potiſſimùm, qui nondum adoleverint, plurimùm infeſta, per cutim, extrinſecùs, inter crines, nonnunquam oriuntur, & fœcundata adeo multiplicantur, ut cutis ſubſtantiam in calvariâ primùm, mox in cæteris corporis regionibus, mordicando, pungendo, exedendoque ulcera ſordida excavant, eamque in rimas varias proſcindunt, & cruſtas ſanie ſcatentes, putridaſque interdum procreent. Nil mirum itaque, ſi corpus ex hoc univerſum macreſcat, & ad maciem uſque extremam non rarò contabeſcat. Talis affectio *pedicularis*, vel *pediculatio* nuncupatur, antiqua ſanè, & Proceribus etiam, ut Priſcorum tradiderunt monumenta, lethalis. Quum pediculatione laborare quiſpiam cœperit, ſenſus deprehendunt. Ejus cauſam genuinam in ovulis repoſitam eſſe, ſatis, ſuperque notum eſt. Quod autem magis his, quàm illis multiplicetur, id a qualitate provenit tum caloris, qui in pediculatione febrilis utplurimùm præceſſit, tum materiæ cujuſdam ovulis fovendis, fœcundandiſque apprimè idoneæ, quæ vel ex cute tranſpirat, vel cuti extrinſecùs inhæret. Quicquid de pediculis diximus, & de acharis,

charis item, cæteriſque, quæ ex corporibus viventibus extant inſecta, quæque ex putri fieri jamdiu opinabamur, credendum ducimus. Pediculatio etiamſi periculo ferè ſemper vacet, tedio tamen, atque incommodo iis, qui eâ laborant, plurimùm eſt. Ex contagio ab uno in alterum facilè traducitur. In pueris, quàm in adultis frequentior, & feracior eſt; quæ res effecit, ut pediculationem puerorum morbis annumeraverim. Nihil eſt, quod affectionem hanc magis evincat, quàm corporis univerſi mundities, & optima victus ratio; qui tenuis ſit oportet, ſuccique optimi, & refrigerans. Carnium abuſus, ficus, legumina, caſtaneæ, & glandes imprimis avidè ingeſtæ, ex quibus humor quidam pravus in viſceribus elicitur, qui per cutem inde effuſus præfatorum inſectorum ſeminia fœcundat, et pediculationem, quam progenuit, educat. Mercurialia præ cæteris, & ſulphurata eam diſcutiunt, quorum uſum deinceps, ubi de ſcabie, fuſiùs exponam.



LI-

LIBRI TERTII

SECTIO TERTIA.

De Plethorâ, Cachochymiâ, Hydrope, Lue Vcnereâ &c., Deque iis, quæ tum in maribus, tum in fœminis, tum in recèns natis, tum in adultis humores univerſos inficere ſolent.

CAPUT I.

De Hydrope.

Nonnullas alias in hac ſectione, quæ poſtrema eſt, humani corporis vitam habentis tum exteriores, tum interiores, tum univerſales, tum particulares ægritudines exponere decrevimus, utpote quæ ætatibus ſingulis, & utroque ſexui communes ſint; quæquæ per capita, perque animadverſiones, ut de cæteris pridem quoque fecimus, digeſtæ, atque exploratæ, quicquid de humano corpore vitam habente hactenus innuimus, ſatiùs adhuc elucidabunt. De Hydrope igitur, de Arthritide, vel de Podagrâ, de Lue venereâ, de Scorbuto, de Scabie, & Leprâ, de Catarrhis, de Rheumatiſmo, & Cephalalgiâ, deque tumoribus in genere, ſcirrho, abſceſſu, ulceribus, gangrænâ, atque ſphacelo, necnon etiam de morborum

Definitio, & Diagnoſis.

borum complicatione, pauca ſaltem, antequam Tractatui finem imponamus, dicere eſt animus. Ab hydrope exordiri placet. Hydrops, ideſt *aquea colluvies*, nihil aliud eſt, quàm *ſerum redundans*, *quo corpus univerſum humanum vitam habens*, *præter naturam extrinſecùs intumeſcit*. Hæc *humoralis* propriè dicitur. Sunt qui *Anaſarcam*, ſive *Leucophlegmatiam*, eam quoque appellant; eoquòd *aquam inter cutem*, vel *pituitam albam*, quæ ejuſmodi hydropem fovet, talibus vocibus unicè deſignent. Tumor itaque pituitoſus eſt potiſſimùm, qui hujus generis hydropem, humidam nimirum, indicat. Pituitoſum autem eſſe, ex veſtigiis, quæ in cute affectâ ad aliquod ſaltem tempus impreſſa relinquunt digiti comprimentes, educitur. Ad hæc accedunt in hydrope ſitis utplurimùm inexplebilis, ſpirandi labor, color ſqualens, virium defectus. Ulteriùs urina in hydrope affectis imminui ſolet.

Cauſa. Oritur ex humoribus indigeſtis, craſſis, & glutinoſis, qui ſtagnando viſcerum obſtructiones faciunt, atque adeo variis in locis minima lymphatica comprimendo, lymphæ ulteriùs effluxuræ impedimento ſunt, ne liberè fluat, neque aliorſum provehatur; quæ propterea ſubſiſtens, tubulos continentes extendit, ibique concreta, magis, magiſque per univerſum corporis ambitum eos infarcit, atque extendit; quinimmo et non raró diſrumpit. Hinc cutis, item et viſcera intumeſcunt. Hinc in cavis, ſinibus, atque receſſibus non ſemel effunditur, ac varias proinde hydropis ſpecies, humidæ tamen, fovet; humorum autem pravitas in hydrope vitio utplurimùm extat digeſtionis. Quamobrem viſcerum frigidam intemperiem in hydrope culpantes, ea fieri a ventriculi cruditatibus Majores autumabant:

bant; enim verò hydropem, noſtris ſaltem regionibus, eos paſſim tentare contingit, qui, aut non congruè veſcuntur, aut crapulis non pepercerint, aut fuerint incontinentes, aut ob fermentorum imbecillitatem cibos ingeſtos perquàm ægrè confecerunt.

Prognoſis. Hydrops principio curatu non perdifficilis, tractu temporis inſanabilis evadit, ut et ubi ſcirrho interiori, aliiſque viſcerum inveteratis affectionibus ſupervenerit. Reſpiratio, quò difficiliùs in hydrope ducitur, eò pejùs. Peſſima itidem indicia ſunt ſitis ardentiſſima, quæ expleri neutiquam poſſit, virium lapſus, urinæ perexiguæ, ac plurimo ſaturatæ rubore, non ſecus ac ulcera, quæ partes externas recèns exederint. *Aquâ inter cutem laborantibus, ulcera in corpore facta, difficilè ſanantur* (a). Quapropter, niſi hydrops, ulcus tum, quod perſæpè gangrænâ partem affectam depaſcit, ægrum interficit. Ulcus nihilominus hydropem eviciſſe affirmat Dolæus.

Curatio. Nihil eſt, quod ad hydropem ſubducendam magis conduxiſſe obſervavimus, quàm ea, quæ fermentorum facultatem dejectam leniter acuunt, quæque ſtomachum, & viſcera roborant, obſtructiones reſerant, & humores craſſos extenuant; hæc quippe coctiones adjuvant, urinas movent, & ſudores item eliciunt. Aer imprimis temperatus ſit, & ne cutis ſpiramenta ſtipet, calidus potiùs, quàm frigidus. Victus ſit tenuis, optimi ſucci, concoctu facilis. Vinum ſit benè dilutum; quinimmo et quandoque, pluribus ex cauſis infra exponendis, planè interdicatur. Vini loco decoctiones, ſive infuſiones nonnihil aromaticæ propinentur. Commendamus igitur eas parare aquâ chalybeatâ, ex infuſione cinnamomi, ligni

[a] Hipp. ſect. 6. aph. 8.

ligni ſaxafras, aniſorum, &c.; quibus addere item poteris aut glycyrrhizam, aut paſſulas, & præſertim recentes. Alvus laxa potiùs, quàm adſtricta ſervetur. Opportunè, quum id fieri poſſit, ſeſe exerceat æger, aut ambulando, aut equitando &c. Venter, ſi opus ſit blandè ſolventibus concitetur. Optima ſunt enemata, aut ſimplicia, aut etiam terebinthinata. Validiora cathartica omnino damnamus, utpote quæ & irritent nimis, & lympham tenujorem exprimant, cujus potiſſimùm eo in ſtatu indiget æger, Cæterùm amaricantia, rhabarbarata, viperata, & reliqua ejuſmodi, quæ, utì ante monuimus, organorum digeſtionis facultates in hydrope propemodum conſopitas excitant, mirificè conferunt. Syrupus de terebinthinâ, decoctiones, & infuſiones juniperinæ, thè, item et caffè, de quibus verba jam fecimus, & alia ejuſmodi, quæ urinam blandè ciunt, humores craſſos extenuant, expirationes movent, feliciſſimè hydrope affectis ferè ſemper præbuimus; tum potiſſimùm, quum grana aliquot nitri depurati adjecimus. Conferunt etiam acidulæ, item et ſalmacidæ, nec non etiam martiales aquæ; quæ cum idoneo vehiculo abundè epotæ, alvum unà, & urinas concitant. Aquâ ſolâ nucerianâ tum intus hauſtâ, tum foris per balneum adhibitâ hydropem inveteratam non ſemel extenuavimus. Commendamus fotus diſcutientes, balinea ex thermis præcipuè, lutationes ſulphuratas, & reliqua, de quibus, æquè ac de paracenteſi, deinceps fusè.

Hi-

Hiſtoria I.

Quicquid, hydropi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

CLitipho decem, & octo ætatis annos natus, adoleſcens Panormitanus, generis vetuſtate, ac avitâ Majorum gloriâ, ſuiſque tum animi, tum corporis dotibus, unus omnium maximè in cætu quodam Urbis eo tempore florens, menſe Octobri febre malignâ ter quaſi confectus, tandem evaſit. At pervicaci poſtmodum quartanâ ad annum, & ultra correptus, evaneſcente quartanâ, hydropicus intumuit; ex eo, ni fallor, quòd ſubtilioribus lymphæ abſumtis particulis, craſſiores in tubulis concreſcentes, lymphæ ductus infarxiſſent. Hinc tumor corporis univerſus, qui digitorum comprimentium veſtigia ubique facilè excipiens, aliquantulùm retinebat, verum oedema præſeferebat. Pulſus frequens erat. Urinas incoctas, rubicundas, ac perexiguas emittebat. Cum labore reſpirans, ac plurimùm ſitiens de præcordiorum æſtu, ſub veſperam potiſſimùm plurimùm exacerbato, conqu erebatur. Nihiloſeciùs viribus adhuc conſtans, intus vigere, tum incedendo, tum equitando, tum varias alias conſuetas operationes quotidie exercendo oſtendebat. Quocirca, quum alvus diu fuiſſet compreſſa, eam enemate ex aquâ hordei plurimùm ſalitâ priùs indito, potione hac A ſolvente, ſtatim concitavimus, ut *alterantibus* æger ex rhabarbaro, ita ut indicat B, tutiùs uti exinde potuiſſet; quæ, & alvo diebus ſingulis laxatâ, atque urinis leniter provocatis, effecerunt, ut dierum quindecim intervallo, multò meliùs in omnibus ſe haberet. Vini interim uſum ei omnino interdiximus. Loco vini infuſionem hanc C, ut pro lubitu potaret, conſtituimus. Victus perquâm tenuis erat, conco-

ctuque facilis, amaricans, roborans, & cinnamomo nonnihil medicatus. Chocolatæ, thè, nec non etiam caffè, utpote quæ urinam movere ſoleant, decedente die ei copiam fecimus. At enim verò, ut hydrops planè tandem eximeretur, menſe circiter per hanc methodum exacto, aquam tetutianam cum ſyrupo florum perſicorum diebus alternis, quater eâ, quæ in D ſequitur, formulâ, optimo cum ſucceſſu, Clitiphoni propinavimus.

A ℞. *Man. elect. unc. iij., ſem. melon. unc. j., cinnam. opt. drach. ſs., aqu. comm. q. ſ. M. f. emulſ. ſolv. ſ. a., & ad. acid. limon. q. ſ. ad grat. ſap., cap. ut m.*

B ℞. *Rhab. elect., cinna. opt. ana ſcru. j., ſal. tar. ſcrup. ſs., aqu. chalyb. unc. viij. M. f. inf. cin. cal. per hor. xij., & ad. fol. cichor., borrag., rad. frag., ruſcor., gram. ana pug. j., decoqu. ſ. a., col., & adde mell. hiſpan. unc. ij., cap. quotid. in Auror. ut m.*

C ℞. *Sarſ. parill. opt. ſ. a. inc. unc. ſs, lig. ſaxaf., glycyrrhiz. ana drach. ij., cinnam. opt. drach. j., aqu. chalyb. lib. iv.. M. f. inf., & mac. cin. cal. per hor. xij., levit. bull., col. pro uſu ut m.*

D ℞. *Syr. flor. perſic. unc. iiij., aq. tetut. q. ſ. M. f. pot., & cap. in aur. Quum concitaverit alvum, ſuperbib. per varias vices ejuſdem aq. tetut. lib. ij.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quare ſitis hydropicorum expleri nequeat.

ACriter ſitiunt hydrope affecti, eorumque ſitis, confirmato præcipuè, tametſi biberint, expleri vix unquam potuit. Ideo ſitiunt, quia ob ſeri, limphæque inopiam ſanguis jam exhauſtus, aut fauces non ampliùs irrorat, aut ſalibus fuſis eas laceſſit, ac ſitim excitat; quam proinde, plurimam quamvis aquam ingeras, non ex facili reſtingues; quum humi-

humidum illud paulò priùs ingeſtum ſanguini commiſceri neutiquam potuerit. Quinimmo et ut primùm ingeritur, ex lymphaticorum tubulis; aut laxatis, aut diſruptis, in vaſis ſauguiferis vel non immoratur, vel ſanguini intimè neutiquam infunditur. Iccirco, tum quum hydrope laborantes ejuſmodi ſitis inexplebilis afflixerit, indicium evidens eſt, hydropem confirmatam eſſe, eamque fieri lymphæ ductibus non modò aut obſtructis, aut compreſſis, verùm etiam aut laceris, aut prætermodum laxatis.

ANIMADVERSIONES AD THERAP. SPECTANTES.

Abuſus exiccantium pro hydrope eximendâ.

SUnt qui ad hydropem penitus eximendam, victu arido, eoque ſalito præſcripto, ac potionibus omnino interdictis, aquam redundantem eâ methodo prorſus exiccare, conſumere, atque haurire opinantur. Hi plurimùm ex noſtrâ ſententiâ errare videntur. Tumor œdematoſus, ſerum videlicet, quod aut intus in tubulis, aut extra tubulos effuſum hydropem facit, hydrope affectos ideo enecat, quia a ſanguine ſecretum, ſanguinem in vaſis ſanguiferis non ampliùs humectat; qui propterea concretus, ac penè dicam arefactus, ſive ſaltem ex inopiâ uliginis balſaminæ acris factus, & prætermodum ſalſus, vellicat, ſtagnat, in grumos concreſcit, ac tandem ſuffocat. Hinc eo in caſu ſero nimio, ut vulgò creditur, obrutus, quod extrinſecùs reverâ agit, nequaquam decedit æger; verùm ideo decedit, quia viſcera intus arida, ſaltem magis intima, muneribus ſuis ad œconomiam animalem diutiùs conſervandam obeundis imparia ſunt. Ex quo inferre alienum haud exiſtimamus, eos citiùs interire, qui apo-

a potulentis in hydrope ſeſe prorſus abſtineant.

Quid credamus de paracenteſi ratione hydropis.

Id fermè de punctione per paracenteſin credendum ducimus; quæ, aquam ſive inter cutem, ſive ex capacitatibus licèt educat, effectum tamen potiùs, quàm cauſam morbi minuendo, mortem ociùs quamſæpiſſimè accerſit.

Vini abuſus hydropem frequenter fecit.

Aquam inter Clinicos prohibentes nonnulli, ut meracum perbibant hydropicos, hortantur. Nos contra, aquâ niſi plurimùm diluatur, vinum iis neutiquam propinare conſuevimus; nullum unquam ex abſtemiis hactenus quippe vidimus, noſtris ſaltem regionibus, hydrope tentatum. Oenopotas contra, ut et eos, qui aut ſpiritu vini, aut *roſoli*, aut id generis fortioribus aliis potionibus uſi ſunt, hydrope paſſim extinctos fuiſſe, abundè conſtat.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit plethora, cachexia, cacochymia &c.

QUoties in corpore humano vivente intus in vaſis præternaturam redundant humores, toties plethorâ laborare dicitur; qui, ſi optimè ſint conſtituti, & in debitâ proportione, *veram plethoram* faciunt, quæ *ſanguinis* propriè dicitur. De hac plethoræ ſpecie, de verâ nimirum plethorâ, & de plethorâ ſanguinis loquitur Hippocrates (a) *Habitus exercitatorum, qui ad ſummum bonitatis attingunt, periculoſi, ſi in extremo conſtiterint; neque enim poſſunt in eodem permanere, neque quieſcere. Quum verò non quieſcant, neque poſſint proficere in meliùs, reliquum eſt igitur, ut decidant in deteriùs. His de cauſis bonum habitum ſtatim ſolvere expedit, ut corpus rurſus nutriri incipiat. Neque compreſſiones ad extremum ducendæ, periculoſum enim. Sed qualis natu-*

[a] *Lib. 1. aph. 3.*

natura fuerit ejus, qui debet perferre, ad hoc ducere convenit. Sic et evacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculosæ, & rurſus refectiones, quum extremæ fuerint, periculoſæ. At quum vel pravi ſint, vel citra debitam proportionem, tum alteram plethoræ procreant ſpeciem, quæ propriè *cachexia* nuncupatur. Cachexia in *hydropem*, & *icteritiam* diſtinguitur. Dicitur hydrops, quum ſerum redundet, ſive phlegma ſanguinis, quod a ſanguine ſecretum utplurimùm, ſtagnando, œdema progenerat. Nuncupitur icterus, quum cachecticis colore quodam præternaturali ſuffunditur cutis; qui, quoniam varius eſſe ſolet, hinc præter flavum, de quo ſermonem jam ante habuimus, variæ icteri extant ſpecies: nigra nimirum, quæ ex Hippocrate peſſima eſt, viridis, cærulea, pallens, quæ in fœminis chloroſis nuncupatur &c. At enim verò, quia id cachexiæ genus, in quâ cutis color immutatur, non tam a nimiâ quantitate, quàm a pravâ fluidorum qualitate provenit, ideo fit, ut paſſim a Clinicis, *cacochymia* quoque nuncupata fuerit; etenim cacochymia nil aliud in foro Medico propriè denotat, præterquàm *colluviem quandam humorum pravam, quæ fluidorum temperiem intus in vaſis turbat, evertitque*. Cachochymiam, prout aut hic, aut ille peccet humor, ad normam quatuor ſanguinis humorum, in *ſanguineam*, *pituitoſam*, *biliarem*, *atrabiliarem*, ſive *melancholicam* diſtinxerunt Majores. Hydrops, ſi per univerſum corpus effundatur, dicitur *univerſalis*, aut *perfecta*. Si vel hanc, vel illam, tantùm detineat regionem, *particularis* appellatur, ſive *imperfecta*. Quum caput ſolum hydrope intumeſcat, dicitur *hydrocephalus*, quum venter imus, *Aſcites &c.*

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit hydrops pectoris, aut pulmonum.

IN morbis diuturnis, quum magni ſint, id frequenter evenit, ut antequam decedat æger, humores concreti viſcera infarciant, ac retardato fluidorum motu ſerum ubique fundatur; quod ſi in pulmones confluat, ibique ſtagnet, aut in capacitatem thoracis effuſum adeo cumuletur, ut laborem ſpirandi faciat, pulſum perturbet &c., id hydropis genus inducit, quod *pectoris* vulgò, *pulmonum* ab Hippocrate nuncupatur, quodque peſſimum eſt, ac propterea lethale. Qui tali hydrope tentantur lentè febrire ſolent, acriter tuſſiunt; tuſſiendo nihil plerùnque excernunt, cum labore reſpirant, crebrò, præſertim dormitando, ſuffocari ſibi videntur, ſitis eos excruciat propemodum inexplebilis, eorum quandoque manus, item et pedes tumefiunt, minuuntur urinæ, & reliqua perquàm moleſta ſuperveniunt ſymptomata. Febris, ſpirandi labor, tuſſis, & anxietas, noctu præcipuè exacerbatur, quæ omnia graphicè indicavit Hippocrates (*a*) *Si Hydrops in pulmone fiat, febris, & tuſſis tenet, & acervatim reſpirat, & pedes tument, & ungues contrahuntur omnes, & patitur talia, qualia is, qui ſuppuratus ſit, ſed debiliùs, ac diuturniùs. Et ſi quid infundas, aut fomentum, aut ſuffitum adhibeas, pus non ſequitur; atque ex hoc ſanè cognoveris non pus, ſed aquam intus eſſe. Et ſi multo tempore aure ad latera adhibitâ audire tentaveris, ebullit intrinſecùs velut acetum: & hæc quidem aliquandiu patitur, poſtea erumpit ad alvum, & ſtatim quidem ſanus eſſe ſibi videtur, ac a morbo liberatus.*

[a] *Lib. 2. de Morbis num. 59.*

ratus. Verùm progreſſu temporis alvus incenditur, eademque illa patitur, & adhuc ampliùs. Aliqui etiam intumeſcunt ventre, ſcroto, ac facie. Et quidam ab infernâ alvo id eſſe putant, quum videant ventrem magnum, & pedes tumentes. Intumeſcunt enim hæc, ſi ſectionis tempus tranſgrediaris. Hunc ſiquidem extra intumuerit, inter coſtas ſectum curare oportet. Si verò non intumuerit; multâ calidâ lotum velut ſuppuratos collocato, & quâ parte ſtrepitum perceperis, eâ ſecato, quàm potes infimo loco; quò effluxio facilis contingat. Poſtquam ſecueris, linamento ex lino crudo indito, itaut craſſum, & acutum linamentum facias, & ſanguinem pauciſſimum parcè emittas. Et ſi quidem in linamento pus adhæſerit quintâ die plerùnque evadit: ſin minùs; ubi aquam exhauſeris, ſitis corripit, & tuſsis, & moritur. Diutinâ ſectione cadaverum inſtructi, enarrata ſymptomata fieri paſſim quoque percepimus ob veſiculas pellucidas, lymphâ plurimâ ex pulmonibus intumeſcentes, quæ *hydatides* nuncupantur. Id generis hydrops inſanabilis eſt, & ſub finem alterius cujuſque morbi diuturnioris jam deplorati, frequenter, ut ante jam monuimus, ſeſe profert; ideoque peſſimum omen facit, tum quum aliis ægritudinibus adijciatur. Verùm, ut quantùm fieri poſſit ſymptomata in hydrope pulmonum leniantur, optimâ victus conſtitutâ ratione, ea, quæ pridem de hydrope in genere propoſuimus, et hìc adhibenda conveniunt.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit tympanitis, ejuſque deſcriptio, & curatio.

QUum intumeſcit corpus humanum vitam habens ob ſpeciem quandam flatus intus incluſi, qui cutem ita extendit, ut tympani militaris intenſam membranam quodammodo æmuletur, tum id genus hydropis facit, qui aut *ſiccus*, aut *flatibus conflatus* dicitur. At, ſi talis hydrops ventrem inflet imum, propriè *tympanitis* nuncupatur. Undè affectionis ejuſmodi deſcriptionem, & diagnoſin habemus. Deſcriptionem: quum nihil aliud eſſe dicendum, quàm cutem flatibus interceptis præternaturam intumeſcentem. Diagnoſin: quum ita extentam, atque intumeſcentem cutem, extrinſecùs ſi percuſſeris, tympani propemodum ſonum edet ad inſtar; ſi compreſſeris, digitorum vel minimùm haud excipiens veſtigia, illico reſiliet. Quo pacto autem flatus in tubulis, ſive in affectis receſſibus, ut præfatam hydropem ſiccam procreet, concitetur, id paucis non ex facili, nec ipſe exponere, nec tu excipere poteris. Multi multa, vèrùm non cohærentia, protulerunt. Id duntaxat obſervationibus innixi percipimus olim, ut vel nervis punctis, vel diaphragmate vulnerato, aut inteſtinis vulnere, ſive ulcere læſis, tympanitis extiterit. Evidens indicium, eam, niſi proximè, remotè ſaltem, a convulſionibus exoriri. Qua de re, ut morbi radices in tympanitide ſubducantur, convulſionibus interioribus proſpicere peropportunum cenſemus. Hinc tum intus, tum foris oleoſa conveniunt, eaque omnia, de quibus ad convulſiones eximendas fusè in ſuperioribus egimus. Item et blandè narcotica conveniunt, quæ, utì ante monuimus,

con-

convulſiones ſolvunt, ſiſtuntque. Cæterùm plurimùm ſemper habet periculi hydrops a flatibus concitatus, & perquàm difficilè cedit. Non ſemel a veneno, aut intus ingenito, aut propinato, aut per morſum veneficum inflictum indito, inducitur. Quo in caſu fortaſſe, & faciliùs diſcutitur, & longè minùs habet periculi. Enim verò id tympanitidis genus balneis ex oleo, quod inſimul et faucibus largè ingeſſimus, non ſemel extenuavimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

UT ſuccus partibus alendis idoneus, qui in tubulis exuberat, plethoram facit, ita et qui deficit, *maciem*, *tabem*, *contabeſcentiam*, *vel atrophiam* inducit: quæ nomina, eoquòd ſynonima ſint, nonniſi *nutritionis defectum* ſonare conſueverunt, ideſt *corporis univerſi vitam habentis exiccationem*, *maciem*, *aut extabeſcentiam*, *ob nutritionis defectum*, *cujus causâ membra prætermodum macreſcunt*. Triplici ex fonte genuina atrophiæ cauſa haurienda eſt; fieri quippe poteſt: primò, ut tubulis obſtructis, & præſertim meſenterii, chylus ad partes alendas ulteriùs provehi nequeat: ſecundò, ut humores acrimoniam ſibi nacti, partes ſolidas, adipoſas præſertim, & carnoſas erodendo, fundendoque conſumant, atque extenuent: tertiò, ut nimiùm ſanguinis adaucta fermentatio, nimium calorem excitet, qui fundat quoque, & liquet. Hinc febres ardentes, quum diuturniores ſint, atrophiam brevì procreant. Inveterata perquàm difficilè evincitur. In paralyſi, item et in hecticâ, multòque magis in verâ phthiſi, peſſima. Quum tumoribus, ulceribuſque, interio-

Quid ſit atrophia.

ribus præſertim, ſupervenerit, vel quum eam ſive præceſſerint, ſive comitentur, ſive inſequantur urinæ, & ſudores, qui *liquantes* dicuntur, lethalis. Ubi a vermibus, pediculis, acharis, crinonibus, ſive comedonibus, in infantibus præcipuè, producatur, faciliùs diſcutitur. Atrophia per ea, modò id fieri poſſit, planè deſtruitur, quæ hecticæ febri, & phthiſi deſtruendæ in præcedentibus propoſuimus. At præ cæteris, viſcerum obſtructionibus, ſi adſint, antea recluſis, balinea conveniunt, & lac; quo ſolo ad menſes pro victu quotidiano propinato, atrophiam vel in adultis quandoque pervicaciſſimam extenuavimus.

C A P U T II.

De Podagrâ.

Deſcriptio.

ARthritis, & podagra, quoniam quaſi ſynonima ſunt, vel ad ſummum niſi ut genus, & ſpecies differunt, unum, idemque paſſim ſonare conſueverunt; *dolorem* nimirum ſignificant *articulis, partibuſque finitimis pertinaciter inhærentem ab humore quodam acri, qui nervorum ſtamina in articulis præſertim pungit, elicitum.* Quum articulos univerſos corripit, perque eos evagatur, propriè dicitur *arthritis, vaga* tamen, & *univerſalis.* Quum aut hos, aut illos invadit, *fixa*, ſive *particularis* nuncupatur, quæ propterea in *chiragram, gonagram, iſchiadem, & podagram propriè dictam* iterum diſtinguitur. Chiragra dicitur, quæ manus corripit; quæ genua, gonagra; quæ articulos, aut coxendicis, aut in proximo afficit, iſchiades vocatur; quæ pedes, podagra.

Ar-

Arthritis, quæ actu invadit, num reverà arthritis ſit, & cujus generis ſit, tum a qualitate doloris, tum a parte, quæ afficitur, facilè dignoſcitur. Eam autem imminere indicat torpor quidam, qui in parte, quæ paulò poſt arthritide invaditur, præcedere ſolet. Torpori mox ſenſus adijcitur articulis infeſtus, ardor acris, & tumor levis; qui febre nonnunquam accedente ephemerâ, rubore ſuffunditur. Hæc quippe omnia arthritidis imminentis indicia ſunt; quinimmo & præſertim ſi vere, & autumno fiant, ipſius arthritidis eſſe ſolent exordium, juxta illud Hippocratis (*a*) *Dolores podagrici, vere, & autumno magnâ ex parte moventur*. Diagnoſis.

Quicquid de arthritide protulerint alii, eam vitio fieri opinamur ichoris præſertim illius, qui inter articulos ex glandulis ligamentorum minimis exudat, quemque *ſynoviam* de oſſibus agentes appellavimus. Is nempe ſtagnans, atque acris factus perioſteum acriter pungit, item et membranas finitimas; quæ proinde laceſſitæ dolorem excitant perquàm moleſtum, & tubulorum obſtructiones faciunt. Nil mirùm igitur, ſi pars utplurimùm intumeſcat affecta, ſi intus caleſiat, & foris crebrò inflammetur. Cauſa.

Quod ad prognoſin attinet, arthritidis eventus eſt valde incertus, nec omnes æquè affligit, & invadit. Sanguis, qui ex hæmorroidibus ſponte profluxit, paroxyſmum non rarò diſcuſſit. Contumacior eſſe ſolet, magiſque frequens cachecticis, ſcorbuticis, ac lue venereâ affectis. Quum partes ſupernas corripiat, thoracem videlicet, cervicem, & caput, neutiquam eſt ſpernenda; apoplexiam quippe, ac pectoris inflammationem interdum accerſivit. Quum pars affecta intumeſcit, ſive in varices extuberat, paro- Prognoſis.

[a] *Sect. 6. aph. 55.*

paroxyſmum id brevì ſolutum iri declarat, item quum urinæ craſſioris, vel aquoſæ copia egeratur; quæ paroxyſmum utplurimùm extenuat.

Curatio.

Arthritis, & podagra præcipuè leniri facilè poteſt, ſubduci perquàm difficilè. Optimâ præſertim victus ratione lenitur, qui tenuis eſſe debet, humectans, concoctuque facilis. Vini, item et carnium abuſus plurimùm ſemper nocuit. Enim verò, qui ad annum integrum vino ſeſe prorſus abſtinuit, ac lacte ſolo pro cibo quotidiano, eoque parcè uſus fuit, podagram planè, ſi Scriptoribus credendum, diſcuſſit. Corporis diutina exercitatio ad arthritidem ſolvendam, eamque amovendam, apprimè juvat. Alvus ſit libera, nec Veneri indulgeatur. *Puer podagrâ non laborat ante uſum venereorum* (a) Plethoricis, iiſque præcipuè, quibus conſuetæ ſanguinis excretiones de more haud fluxerint, opportunè vena ſolvatur. Hæc tum extra paroxyſmum, tum in ipſo paroxyſmo ſerventur. In paroxyſmo a topicis caveto, ab iis maximè, quibus repercutiendi vis adſcribitur; ea namque maximam penè ſemper noxam, quinimmo et necem non ſemel intuliſſe vidimus. Purgantia quoque, fortiora imprimis, omnino vitentur, quæ ab articulis affectis humores pravos non raró ſubduxerunt; qui proinde intus aut per venas, aut per alios adhuc occultos meatus retrocedentes, pervicaciſſimum aſthma, aut pleuritidem, aut colicam, aut etiam apoplexiam frequentiſſimè pepererunt. Idem quoque de ſanguinis miſſione credendum ducimus, qui, nonniſi viſcerum inflammatio ex arthritide retrocedente immineat, unquam educatur.

ANI-

[a] *Hipp. ſect. 6. aph. 30.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

DUo præ cæteris in arthritide obſervamus: articulos nempe arthritide diù affectos in nodos quamſæpiſſimè concreſcere: & lithiaſin ei utplurimùm conſanguineam fieri. Ex quo concludendum videtur, humores peccantes eoſdem propemodum eſſe, qui et nodos, ſive tophos in articulis, et calculos in renibus compingunt. Humor autem, undè in articulis nodi tophacei concreſcunt, ex noſtrâ ſententiâ, nihil aliud eſt, quàm ea uligo, aut ſynovia, quæ, ut ante monuimus, ex minimis inſudans glandulis oſſa extrema, ligamenta, tendines, cartilagines, & membranas in proximo irrorat; quæque, quum ſtagnet, nil mirum ſi fermentationis ope efferveſcat, atque tenuioribus, ac volatilioribus abſumptis particulis, in tophos congeratur; quo in caſu *nodoſa* dicitur arthritis, vel *tophacea*, quæ peſſima eſt, deque eâ propriè cecinit Ovidius.

Unde proveniant nodi tophacei in podag. à affectis.

Solvere nodoſam neſcit Medicina podagram.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Q*Uibuſcumque a coxendicum dolore moleſtatis diuturno, excidit coxa, iis crus tabeſcit, & claudicant, ſi non urantur* (*a*). Ideo excidit eo in caſu ex acetabulo femoris caput, quia prædicta uligo in acetabuli cavo ſenſim cumulata, adeo concrevit, ut femur demum extruxerit, & luxationem fecerit. Uliginem eam in aphoriſmo præcedenti mucorem, ni fallor, appellare conſuevit idem Hippocrates (*b*) *Quibuſcumque a longo coxendicum dolore mo-*

Quare caput femoris in podagrâ affectis quandoque luxetur, & quicquid præſtiterit uſtio in parte affectâ.

[a] *Hipp. lib.6. aph.60.* [b] *Sect. 6. aph.58.*

moleſtatis cavitate ſuâ excidit coxa, & rurſus recidit iis mucores ſuperveniunt. Quod autem ex acetabulo elapſum, excarne crus evadat, & contabeſcat, id ſanè provenit, quoniam, femore luxato, ligamenta, & muſculi prætermodum diſtrahuntur. Hinc libero, ac conſueto per tubulos diſtractos fluidorum motu præpedito, neceſſe eſt, ut pars luxata, niſi maturè reponatur, macreſcat; eòque magis, quia crus potiſſimùm ſanguiferorum ramos, item et nervos præ cæteris partibus majores habet, & a corde plurimùm diſtat. Quid autem tum præſtare valeat uſtio, non ex facili enucleabis. Non eſt tamen, quod ratione uſtionis in podagrâ, non velim confiteri quicquid delabentibus hiſce poſterioribus annis in Noſocomio Regiæ domus S. Jacobi Hiſpanorum Urbis ſucceſſit. Multos ab illinc annos podagrâ vehementiſſimè torquebatur Sacerdos ejuſdem Nationis abundè notus. Ejus ætas quinquaginta circiter tum erat annorum. Staturæ non proceræ, habitus ſubpinguis. Is atrocitate doloris jam penè confectus, nos obnixè præcabatur, ut ei permitteremus, ut inuſtionem per modum fonticuli in pedibus dolore affectis, tanquam arcanum ab alio Sacerdote Hiſpano ſibi propoſitum, experiretur. Ejus demum importunitate, id cum veniâ optimi illius viri dictum ſit: ejus, inquam, demum importunitate victi tandem aliquando indulſimus; ac alvo propterea leniter priùs extersâ, ut fonticulus in utroque pede, in dorſo videlicet, inter pollicem, & indicem nimirum, ei aperiretur, iniquo potiùs, quàm æquo ſivimus animo. Non multùm poſt ſaniem, ut moris eſt, excernere cepit, inde optimè convaluit, nec ad hoc tempus podagrâ, ea licet bis, ter, & quater peſſimè in anno conflictari conſueviſſet, tentatus unquam eſt.

eſt. Vegetus modò, ac benè valens Romæ adhuc vivit, facilè, ac proſperè incedit. Quicquid impoſterum futurum ſit, videndum erit. Audio autem, et aliis ab eodem Sacerdote podagram non aliter diſcuſſam fuiſſe; num verò id præſidii generis conſtans, ac tutum habendum ſit, nondum decernere datum nobis eſt. Dicimus tantùm, illud nec fuiſſe admodum atrox, nec incommodi multum attuliſſe; quippe, poſtquam cicatricem induxerit, Sacerdos præfatus liberè, ut antea, utì diximus, & inceſſit, & adhuc incedit. Quamobrem, etiamſi podagram ut eo præſidio ſibi curaret, nemini modò ſuaderem, nihilominùs, ſi ob podagram, aut temerè compreſſam, aut ad articulos de more non profluentem, vel capitis, vel thoracis, vel abdominis viſcera graviter afficerentur, fonticulis pedibus admotis humores pravos a partibus nobilioribus avertere, obſervationi confiſus, utique ſtuderem. Fonticulus, nonniſi diebus ſexaginta circiter exactis haud occludi ſolet. In doloribus coxendicis, qui vulgò di *Sciatica* dicuntur, partem affectam ad os uſque inurere, & aliàs iterum, iterumque vidimus, ac hactenus ſemper improſperè.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Mulier podagrâ laborat, licèt menſes non defecerint. Improbatur uſus aquæ frigidæ pro podagrâ eximendâ.

M*Ulier podagrâ non laborat, niſi menſtrua defecerint*, ex eodem Hippocrate (*a*), & alibi: *Articulorum tumores, atque dolores abſque ulcere, & podagricos quoque, atque convulſa, horum plurima frigida aqua largè effuſa levat, & extenuat, ſolvitque dolorem; nam modicus torpor dolorem ſolvit* (*b*). Quod ad

[*a*] *Sect. 6. aph. 29.* [*b*] *Sect. 5. aph. 25.*

ad primam Hippocratis attinet ſententiam, eam interdum veritati non cohærere percepimus; & poſtremò inclitam tum nobilitate, tum divitiis, tum moribus Mulierem podagrâ extra Urbem extinctam vidimus; quæ arthritide, menſes licèt optimè ſemper fluxiſſent, ab ineunte ætate nihilo ſeciùs mirum in modum vexabatur. Quod ad alteram ſpectat, aquam frigidam et in podagrâ, eoquòd levem inferat ſtuporem, ut optimè docet Hippocrates, doloribus cohercendis, ſedandis, ſolvendis, diſcutiendiſque, articulis affectis largè effuſam apprimè conducere certum eſt. At enim verò quot hactenus vidimus arthritide laborantes eâ methodo tractatos, tot quoque vidimus, aut apoplecticos, aut pleuriticos, aut aſthmaticos, aut hydrope pectoris, aut colicâ, vel affectione iliacâ correptos, propediem deceſſiſſe. Iccirco alieno edocti exemplo, ubi arthritis, quod Deus avertat, nos unquam tentet, id præſidii genus, nolimus utique experiri.

CAPUT III.

De Lue Venereâ.

Definitio. LUem Veneream, ſi rem propriùs perſcrutabere, nihil aliud profectò eſſe conjicies, quàm *variorum ſymptomatum congeriem, quæ in corpore humano vitam habente, permoleſtè licèt, enormiter tamen, procul videlicet ab omni lege, ac periodo, variis temporibus ſuſcitatur, ob labem quandam ex concubitu impuro intus contractam, quæ univerſas ferè organorum facultates, modò magis, modò minus lædit*. Dicitur item *gallica*, ſive *celtica* a Gallis, quos, ut vel lippis, & tonſoribus ad nauſeam jam innotuit, trans

Alpes

Alpes in Italiam ad Neapolim oppugnandam profectos, ea labes plurimùm infecerat.

Talis affectio ſub admodum vario aſpectu invadere ſolet, & perſonata clanculum non raro ſuas intus molitur inſidias; quinimmo et nulla propemodum, cujus vices celtica lues gerere nequiverit, extitit ægritudo; tametſi gonorrhoeâ, bubonibus, ad inguina potiſſimùm, & doloribus per articulos evagantibus, frequentiùs hactenus corripuerit. Diagnoſis.

Labes celtica, ideo, ex noſtrâ ſententiâ, per impurum concubitum contrahitur, quia virus quoddam in pudendis jam infectis pridem occultum mutuo affrictu incaleſcit, extenuatur, exaltatur, atque, ab uno in alterum effuſum, interiora ſubit, humores coinquinat univerſos, eoſque intimè fœdat, corrumpit, evertit; qui partim concreſcentes, ſeſe partim fundentes, & partim efferveſcentes, ſtagnant, acriores evadunt, nervos pungunt, membranas mordicant, meatus lacerant &c. Hinc tumores, abſceſſus, ulcera, ſpaſmus, dolores, & reliqua prope innumera atrociſſima incommoda, quibus ejuſmodi labe infecti, diu, noctuque irrequieti, & quamſæpiſſimè laceſſiti variè torquentur. Cauſa.

Eventus in hac lue eſt admodum incertus. In corporibus ſanis, nec nondum adultis faciliùs ea labes curatur, quàm in ſenibus, & non benè valentibus. Quò altiores egerit radices, eò difficiliùs avellitur. Si raucedinem, maciem, tuſſim ſiccam, ſpirandique laborem intulerit, ſi recidiva fuerit, eam non ex facili evinces. Ubi apoplexiam, paralyſin, vel febrem fecerit, aut ex coagulo, aut ex ſolutione malignam, lethalis. Prognoſis.

Triplicis generis ad labem celticam delendam magis idonea præ cæteris videntur præſidia: mercu- Curatio.

 rialia

rialia nimirum, ſarſa parilla, & hypocauſta, ſive vaporaria. Mercurialia tum intus, tum foris adhibentur, ut poſtmodum dicendum. Ex ſarsâ parillâ decoctiones, & infuſiones variæ parantur. Sunt qui eam in pollinem redactam propinare item conſueverunt. Per hypocauſta, ſive humida, ſive ſicca ſint, ſudor ope caloris exterioris elicitur. In quibus omnibus id potiſſimùm caveto, ut victus ratio ſolertiſſimè ſervetur; qui tenuis eſſe debet, humectans in gracilioribus, aduſtis, & plethoricis, exiccans potiùs in cachecticis. Debet inſuper eſſe optimi ſucci, coctuque facilis. Vinum, ut nos docuit experientia, noxam ſemper intulit. Quum ſitiat æger, aquæ copia fiat, & præſertim ſarſæ parillæ, & glycyrrhizæ, nec non etiam communis quandoque, ad viſcerum æſtus, plurimo præſertim ſudore in vaporariis egeſto, compeſcendos. Num ſanguinis miſſio lue celticâ affectis conveniat, necne, id porrò exagitatur. Eam pleriſque prorſus improbare placuit. Plethoricis, item & iis, quibus viſcerum inflammationem imminentem fore cognovimus, optimo cum ſucceſſu, & in Noſocomiis, & extra, etiamſi actu flueret gonorrhœa, ſanguinem tutò eduximus.

Hiſtoria II.

Quicquid in Lue celticâ curandâ præſtitimus, hiſtoriâ declaramus.

Agathocles, vir non ignobili quidam genere natus, divitiis utique non minùs, quàm vitiis affluens, quintum, & vigeſimum nondum ætatis exegerat annum, quum nec Cereri, nec Baccho, nec Veneri quidem multo ab illinc tempore unquam pepercerat. Staturâ procerâ, habitu gracili, temperamento calido, & ſicco, ac prope igneo præditus erat. Ex impuro concubitu menſe Januario gonor-

norrhœam virulentam contraxerat, quam ad menſes plures planè neglexerat. Atrociſſimis inde doloribus per articulos ſub veſperam, uſque ad manè diebus ſingulis correptus febrire cepit. Febris principiò vix percipiebatur, ac lentè incedebat; mox unà cum dolore capitis graviſſimo plurimùm exacerbata, ardens tandem evaſit. Ad dies tres, articulorum doloribus nonnihil ſedatis, exarſit. Extinguitur tandem, & tum, ut quummaximè dolores recrudeſcunt. In calvariâ tumor ex ipſâ quaſi cranii ſubſtantiâ duriſſimus, veluti gummis, extuberat. Comprimitur gonorrhoea, & quaſi exiccatur. Intumeſcunt inguina, ac teſtes inflati acriter pruriunt. Eo in ſtatu nos conſulvit Agàthocles, quem, ut lue celticâ turpiter fœdatum cognovimus, alvo caſſiâ recenti, ita ut indicat A, in bolos compactâ blandè extersâ, humores coinquinatos infuſione ex ſarsâ parillâ, ita, ut legitur in B, extractâ, per dies quindecim, defœcare cepimus. Exinde, quoniam a febre immunis omnino evaſerat, ad mercurium dulcem, ita, ut in C paratum, per dies triginta circiter intus ſumendum, devenimus. Victus interim tenuis erat. Modico tantùm pane triticeo in jure vitulino elixato veſcebatur, cum recenti ovorum vitello, & drachmis aliquot paſſularum majorum recentium, quas cum modico pane triticeo bis cocto tum ad prandium, tum ad cœnam comedebat. Caro, pro jure conficiendo, in decoctione ſarſæ parillæ elixabatur. A vino ſeſe prorſus abſtinens, decoctione ex ſarsâ parillâ, & glycyrrhizâ, ut legitur in D, paratâ, pro potu quotidie utebatur. Decimâ quaque die, ad alvi ſordes eluendas, eoſdem, ut antea, ex caſſiâ bolos deglutire conſuevit. Ab uſu mercurii diebus octo circiter exactis, noctu inter dormiendum ſudare uberrimè

cepit,

E. ℞. *Rad. opt. chin. ſ. a. inciſ. drach. j., cinnam. opt. ſcrup. ſs., aq. comm. unc. iiij. M. ſ. inf., & mac. ſ. a. cin. cal. per hor. xij., bull. exinde lento igne carbonum, quoad aquæ unciæ duæ abſumantur, col., ſ. fort. expreſ., & adde margar. præp. drach. j., lact. capr. recen. lib. ß., cap. quotidie in Aur. ut m. Lactis doſis ſenſim in dies augeatur, ad uncias octo, decem, & ultra.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

SArſa parilla de genere ſtyrpium exoticarum eſt. Ex novâ Hiſpaniâ, ex Provinciâ potiſſimùm Peruvianâ ad nos advecta, effecit, ut ſmilax aſpera Peruviana quoque dicatur, ob figuram exteriorem, quâ ſmilacem noſtram æmulatur. Num tamen aut jure, aut injuriâ ſarſæ parillæ ſuccedanea ſmilax aſpera cenſeatur, adhuc ſanè ambigimus. Quò recentior eſt, eò melior. Infuſione, maceratione, ac decoctione facultas ejus extrhaitur. In pulverem quoque extenuata per modum ſive conditi, ſive confectionis, ſive in rotulis, ſive in bolis, ſive alio quovis pacto in ſubſtantiâ commodè propinari poteſt. Sudorem, urinam, necnon etiam quandoque ſalivationem, doſi præſcriptâ idoneâ blandè movet; quapropter eam nonnihil calefacere inferre poſſumus. Ad luem celticam ſubducendam mirificè agit. Cachecticis item optima eſt, atque hydropicis. Febres tum chronicas, tum etiam acutas, experientiâ teſte, in Noſocomiis non ſemel extinxit. Pleuritidem quandoque ejus levis tinctura, infuſione potiſſimùm florum papaverum rhœados medicata, citiſſimè diſcuſſit. Ereſypelata exteriora, & ulcera inveterata,

Quid ſit ſarſa parilla, ejuſque uſus.

vitas, a levigatâ rotunditate, ejus tanta mobilitas. Nil mirùm igitur, ſi ſolus nequaquam concreſcat, ſi undequaque celerrimè effundatur, & ſi per ignem, qui moleculas illius validè impellit, facilè diſſipetur. Ignis enim, qui eas iterum, iterumque dividit, infringitque, ac in alios minimos redigit globulos, eam fortaſſe iis demum comparat molem, tenuitatem, atque naturam, quam, in Tractatu de Motu, materiæ ſecundi generis propemodum adſcripſimus. Mercurius in morbis tum foris, tum intus adhibetur, tum crudus, tum digeſtus, & arte paratus. Foris ad luem celticam radicitus eximendam per modum inunctionis apprimè conducit, nervos quamvis plurimùm lædat. Ptyaliſmum, ac Diabetem interdum pervicaciſſimam movet. Os, linguam, fauces, atque œſophagum, non ſine vitæ diſcrimine, interdum exulcerat. In volvulo crudus ingeritur; eâ tamen quantitate, ut quamcitiſſimè per alvum egeratur. Secus enim inter plicas ventriculi, aut inteſtinorum diu deliteſcens, periculum eſt, ne ſublimetur, & viſcera acriter torqueat. Mercurius, qui dicitur dulcis, quum optimè paretur, tutiùs propinari poteſt. Ejus doſis eſt a granis ſex, ad decem, duodecim, & ultra per dies decem, quindecim, triginta, & quadraginta. Luem celticam funditus deſtruit, vermes enecat, ſcabiem ſanat &c. At enim verò, mercurio ne quiſpiam utatur, niſi alvo priùs extersâ, & humoribus ritè præparatis. Ceratum de ranis cum mercurio tophis venereis, qui vulgò *gummata* vocantur, admotum, eos diſcutit &c. Aurum, & præſertim foleaceum per dies aliquot quotidie deglutitum, ea omnia incommoda, quæ aut uſus, aut abuſus mercurii adversùs œconomiam animalem peperit, adimere, ut in ſuperioribus

fuſè diximus, feliciſſimè valuit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

De uſu hypocauſti, ratione ſudoris eliciendi, ad luem celticam eximendam quid credamus.

IN Hypocauſtis, vaporariis, & tepidariis, ope caloris ſive ſicci, ſive humidi, &, ut ita dicam, vaporoſi, ex corporibus lue celticâ infectis ſudor elicitur, atque unà cum ſudore morbida proluvies eximitur. Id præſidii genus validè profectò agit. Verùm enim verò corporibus aduſtis, gracilioribus, in phthiſin declinantibus, aſthmaticis, iiſque omnibus, qui aut ſanguinis excretionibus ſunt frequenter obnoxii, aut pectore laborant, plurimùm ſemper nocuit. Cavendum eſt inſuper, ne ſudor, humoribus niſi priùs optimè præparatis, digeſtis, atque ſubactis, unquam moveatur. Tum ſudore imminente, tum etiam, quum adhuc profluit, & poſt item quàm profluxerit, aquæ vel ſimplicis, vel hordei, vel paſſularum, vel ſarſæ parillæ, vel glycyrrhizæ copiam facimus; quo & humores pravos diluimus, & ſudorem faciliùs provocamus, & viſcera per ſudorem emiſſum exhauſta, iterum opportunè humectare curamus. Quinimmo et diebus aliquot, poſtquam ab hypocauſto egreſſus eſt æger, exactis, ſi aut ſitis ſuperſit, aut viſcerum æſtus, aut ſpirandi labor, balinea aquæ dulcis optimo cum ſucceſſu adhibere conſuevimus; necnon etiam aquam dulcem, adeo largè, ut per urinam brevì egeratur, potandam, mox ſerum lactis, & poſtremò lac idem non improſperè præſcripſimus. Sudor, qui ope caloris ſicci in hypocauſtis elicitur, vires equidem, ut non ſemel obſervavimus, minùs extenuat, & ægrotum minùs defatigat, quàm, qui aut balneis tepen-

pentibus, aut vaporibus educitur. Id, ni fallor, quia vapores, qui cutis ſpiramenta ingrediuntur, aut nervorum fibras laxant, aut ſpiritus ſolvunt nimis, & diſſipant. Qui luem celticam uſu aut ſarſæ parillæ, aut mercurii, aut hypocauſti ſibi ſubripuit, ad menſes ſaltem aliquot parcè victitent, & a fructibus præcipuè caveat recentibus, qui facilè fermenteſcunt, & putrefiunt; quorum eſus eandem quaſi, utì prius, humoribus labem ſæpè numero accerſivit:

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

EX lue celticâ pridem contractâ, inveteratâque, præter alios, qui ex mollioribus partibus molliores conſurgunt tumores, tophi etiam enaſcuntur, qui duriores ſunt, & veluti ex ligamentis, cartilaginibus, & præſertim ex oſſibus frequentiùs extuberant. Ejuſmodi tophi, qui celticæ luis germina ſunt, *gummata gallica* vulgò nuncupantur. Ex calvariâ, & coſtis, non procul a ſterno, necnon etiam ex tibiis utplurimùm excreſcunt. Nihil aliud ſunt, ut opinor, præterquàm mucilago quædam ex minimis oſſium fibrillis labe celticâ exeſis inſudans, quæ ſenſim ibi coacervatur, concreſcit, atque induratur. Tumores iſtos, etiamſi inveteratos, brevì ſolutos quamſæpiſſimè vidimus, per uſum non modò aut mercurii, aut hypocauſti; verùm etiam ſimplicis ſarſæ parillæ, quam nos per dies quadraginta aut decoctam, aut infuſam, victu tenui, humidoque, vino penitus interdicto, hiſce in caſibus propinavimus. Victum quippe exiccantem, plethoricis præcipuè, gracilioribus, atque aduſtis, qui *antivenereis* utuntur, perniciem maximam moliri ſemper hactenus obſervavimus. Dolorem intenſiſſimum

Quid ſint tophi, qui vulgò gummata gallica vocantur.

tophi ex lue celticâ congeſti, quum funduntur, quandoque inferunt, oſſium ſubſtantiam exedunt, eamque in cariem vertunt, atque ulcera, quæ *cum carie* dicuntur, procreant; quæque, os infectum niſi planè eximatur, ſanari nequeunt.

CAPUT IV.

De Scorbuto.

Definitio.

AFfectionem ſanè peſſimam, atrociſſimamque, & contagioſam, quam Recentiores *ſcorbuticam* appellant, quamque ab exteris Nationibus ad noſtras non ita pridem tranſvectam quiſpiam credidit, his planè verbis graphicè tradidit olim Hippocrates, penes quem, ſub nomine quoque *magni lienis, & ilei hæmatitis* venit. *In hoc*, inquit Senex, (*a*) *morbo contingit, ut ex ore maleoleant, a dentibus etiam gingivæ recedant, & a naribus fluat ſanguis, aliquando ex cruribus pullulant ulcera; & alia ſaneſcant, & alia emergant, & cutis extenuata nigreſcat*. Scorbutus dicitur a ditione quadam, quâ *oris eroſionem* indicant Dani: ſymptoma nempe, quod ejuſmodi affectionem aut anteire, aut comitari, aut ſubſequi ſolet. Veruntamen, ut eam ægritudinem luculentiùs deſcribamus, dicendum ducimus, *congeriem eſſe ſymptomatum, quæ variè torquent organa corporis humani vitam habentis, tum intus, tum foris, ſanguinis, aliorumque ſuccorum vitio, qui utpote tenaces, atque erodentes, meatus obſtruunt, nervos pungunt, tubulos lacerant &c.* Ex quibus patet, affectionem ſcorbuticam maximam cum lue venereâ affinitatem habere, humorum licèt pravitas adhuc major in ſcorbuto videatur; in quo aquæ ad inſtar for-

[a] *Hipp. lib. de intern. affect. num.* 34.

fortis erodentes, pluribus in locis ſolidarum partium compagem ſolvunt, conterunt, macerant, & deſtruunt.

Affectionis ſcorbuticæ ſigna admodum varia ſunt; nam, non ſecùs ac lues celtica, ipſa quoque ſub ſpecie variâ larvata incedit, atque mentito aſpectu non ſemel imponit. At enim verò ventris ſuperioris membranas, & præcipuè interiores ferè ſemper torquet. Hinc ſcorbuticis frequens eſt capitis dolor, gravedo, vertigo, membrorum vaga convulſio, paralyſis &c. Nigricant iis inſuper dentes, intumeſcunt gingivæ, a radicibus recedunt, exeduntur, conteruntur, ſanguinem fundunt, necnon etiam quandoque ſaniem, ex quibus ulcera graveolentia extant, & ſaliva non rarò exuberat. Ulteriùs accedunt tuſſis quandoque crebra, tormina, cardialgia, hypochondriorum tenſiones &c. Adeo interdum vires ſolvuntur, ut præ laſſitudine ſtare vix poſſit æger. Cutis acriter modò prurit, modò incenditur, modò liveſcens exulceratur: quæ omnia maximam humoribus pravitatem ineſſe abundè prædicant. Diagnoſis.

Quamobrem undè ſcorbutus oriatur, ſatis ſuperque innoteſcit, quum prædicta ſymptomata humores univerſos coinquinatos, fœdatos, ac planè corruptos eſſe commonſtrent: idque, ni fallor, ob pravam potiſſimùm alimentorum digeſtionem, ex quibus chylus pravæ indolis eductus, hypochondria primùm afficit, nervorumque plexus imi ventris, atque ex conſortio cerebri quoque membranas: mox ſanguinem fœdat, ac reliquos omnes per ſanguinem humores, qni partim proinde concreſcentes ſtagnant, immutantur, & efferveſcunt, partim acriores facti membranas vellicant, nervos pungunt, ac tubulos lacerant. Cauſa.

De

Prognoſis. De chronicorum genere affectio ſcorbutica habenda eſt. Principiò curatu facilis. Temporis proceſſu perquàm difficilis. In tabem, atrophiam, paralyſin; apoplexiam perſæpè ceſſit. Dyſenteriam lethalem non raró fecit; ac, niſi maturè ſolvatur, lentâ, ac crudâ morte, interimit.

Curatio. Mercurialibus, atque hypocauſtis exceptis, quæ ſcorbuticis plurimùm officiunt, ea omnia, quæ ad eluendam celticam proluviem, jam ante innuimus, et hìc commendamus. Vitentur oleoſa, ac pinguia, item ſaccharata, & mellita, quæ digeſtionis fermenta obruunt, viſcerum facultates retundunt, tubulos infarciunt, ac id propterea ſuppeditant, quod affectionem fovet. Vinum nocet. Vini loco decoctiones conveniunt, atque infuſiones ſarſæ parillæ, radicis chinæ, ligni ſaxafras, aloes cum modico cinnamomo, corticum citri, aurantiorum &c. Decoctio corticum juniperi ad uſum thè quotidiè epota affectionem hanc ſola quandoque diſcuſſit; quam tamen effectum ſuum efficaciùs præſtitiſſe conjecimus, ubi ſucci ex foliis coclear iæ recèns expreſſi unciam unam, aut duas in adultis adjecimus. Carnes, & præ cæteris glutinoſæ, pingues, fumo exiccatæ, ſalitæque, planè interdicantur. Cæterùm alvo leniter elutâ, aut rhabarbaro ſero lactis infuſo, aut pulpâ tamarindorum in jure ſolutâ, aut Diatartaro Petri Caſtelli, aut electuario lenitivo, hiſque ſimilibus, ad ea, quæ vulgò *antiſcorbutica* præſidia vocitantur, quæque ſali quodam acri, blandè volatiliori ſcatent, confugere oportet. Inter hæc primum obtinent locum folia cocleariæ, naſturtii aquatici, beccabungæ &c. quæ longè meliùs agunt, ſi eorum ſuccus recèns expreſſus, aut ſero lactis, aut eidem lacti unà cum cancris fluviatilibus, pul-

pulveribuſque abſorbentibus adjiciatur. Poſteriori- bus diebus viro cuidam celtico ſcorbutico annorum quadraginta circiter decoctionem radicis *tragopogonos* recentis, de quâ aliàs diximus, optimo cum ſucceſſu propinavimus. His ita præmiſſis, & labes ſcorbutica ſi viſceribus adhuc inhæreat, tum carne viperinâ recenti in ferculis, & juſculis non improſperè uſi ſumus. Quid autem vipera, & in eo, & in aliis pluribus morbis, emolumenti præſtare unquam valeat, & quo pacto eam præſcribere conſuevimus, id infra tum per hiſtoriam, tum per animadverſiones aperiam.

Hiſtoria. III.

Quicquid, ſcorbuto medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

CRœſus quidam non ignobilis vir Romanus ex Italiâ, bellandi ſtudio motus, ab ineunte ætate tranſalpes in exteras plagas peregrè profectus, ſub variis vexillis militavit, ac variis præliis, variis conflictibus, variiſque arcium oppugnationibus, vulneribus variis equidem affectus, interfuit. In Patriam demum reverſus, plura tum in caſtris, tum in itinere jam paſſus incommoda, vertigine quadam levi tentatur, quæ ſub veſperam identidem recurrit. Vertiginis impetu exacto, dolor capitis obtuſus, & quaſi gravedo accedit, quæ ad horam circiter durat. Mox intumeſcunt hypochondria, ſuſcitantur tormina, incitatur vomitus, ſolvitur alvus, ac unà cum bile plurimâ, variis aliis recrementis tum ſupra, tum infra egeſtis, omnia tranquillantur. Ad menſem, & ultra eodem fermè typo id quotidie quaſi proſequitur. Inde lentè febricitat; ac, viribus planè fractis, laſſus nec ſtare, nec incedere poteſt. Labia interim tumeſiunt, ac variis ſinduntur in locis. Nigri-

gricant dentes, ſordeſcunt, vacillant; ac gingivæ, lingua, palatum, & fauces ſordidis ubique exeduntur ulceribus. Spiritus, quem edit ex ore, fœtens eſt. Plurimùm ſalivat. Salivam, quam fundit acorem ſapit. Emaciatus jam contabeſcit. Febris planè quandoque ceſſat; verùm tum, quum ceſſat, variis maculis liveſcentibus cutis univerſa fœdatur; quibus evaneſcentibus, redit iterum febris; quam, quum denuo ceſſat, viciſſim inſequuntur maculæ, & ſic deinceps quintâ quaſi quaqua die febris, & maculæ periodicè alternantur. Cæterùm nec cibos prætermodum faſtidit, nec immodicè ſitit, nec inſomnis noctes tranſigit, nec quicquam aliud, præter enarrata, patitur incommodi. Quinquageſimum nondum is ætatis attigerat annum. Fortis erat ante, optimè valens, & ad plethoram potiùs inclinans. In eo deplorabili ſtatu menſe Aprili, morbum antea quippe militum more ſtrenuè ſemper neglexerat, ſeſe nobis tractandum commiſit. Ejus curationem eâ, quâ ſequitur, methodo ſuſceptam, ad finem uſque proſequuti ſumus. Ut alvus, quæ ſtricta erat, citra incommodum laxaretur, ſolvens ex rhabarbaro, ſenâ orientali, ac ſero caprillo, ut legitur in A paratum, antelucanis horis ſumendum ei præſcripſimus. Alvum ubi primùm incitaſſet, aliud ſerum caprinum depuratum ad libras quatuor, & ultra, ut per intervalla ſuperbiberet, effecimus. Et aliud ſerum poſtridie *antiſcorbuticum* per dies quadraginta circiter, & ultra bibendum, itaut indicat B, confecimus. Victus erat tenuis, optimi ſucci, ac medicatus; fercula enim tum ad prandium, tum ad cœnam lacte, ovorum vitellis recentibus, cancris fluviatilibus, foliis, ac radicibus *antiſcorbuticis* non inſuaviter inſtruximus. A carnibus, & a vino ſeſe prorſus abſti-

abſtinuit. Pro potu quotidiano infuſionem hanc C ex ſarsâ parillâ, ghlycyrrhizâ, ac ligno ſaxafras cum modico cinnamomo hauriebat; ac clyſteribus ſimplicibus, ad inteſtina eluenda, alternis diebus utebatur. Diebus quindecim elapſis noctu inter dormiendum ſudare cepit, & longè meliùs ſe habere. At enim verò, ut tantæ labis fomes omnino extingueretur, carnem viperæ recentem, ad uncias tres, ſerò matutinò, cum aliis rebus, decoquendam addidimus: quo ſcorbutum prorſus in Crœſo curavimus.

A ℞. *Rhabarb. elec. ſcrup.j., ſenæ orient. ſine ſtipitibus drach.ij., cinnam. opt. ſcrup.ſs., ſeri capr. lib.ſs. M. f. levis inf. & mac. S. A. col., & cap. ut m.*

B ℞. *Cancrum fluviatilem contuſ., ſarſ. paril. opt. S.A. inciſ. drach.ij. glycyrrhiz. drach.j., cinnam. opt. ſcrup.j., ſer. capr. lib.j., M.f. inf., & mac. S.A., & adde fol. coclear., naſt. aquat., beccabung. ana. pug.j. decoq. S.A. f. fort. expreſ., & adde ſucci coclearia recèns expreſſi unc.j., ocul. cancr. præparat. drach.j., cap. quotidie in aur. pro ſyr., ut m.*

C ℞. *Sarſ. paril. opt. S. A. inciſ. unc.ſs., glycyrrhiz. drach. ij., lign. ſaxafras drach.j., cinnam. opt. ſcrup.j., aq. chalyb. lib.iv. M. f. inf., & mac. cin. cal. per horas xii. circiter, leviter bul. col. pro potu, ut m.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quomodo uti debemus, in Clinice exercendâ, carne viperinâ.

DE Viperâ, notiſſimo inter ſerpentes animali, plura commenti ſunt Veteres, non minùs quàm Recentiores, quæque falsò Poſteris tradiderunt. At de ejus naturâ, quæ veritati cohærent, a Franci-

ciſco Redi rerum inclyto indagatore, de quo aliàs mentionem fecimus, non pauca habuimus. Morſu, quem infligit, vipera venenum immittit. Cæterùm niſi mordeat, & ſanguinis, tametſi minimùm, aliquid ſaltem mordendo, niſi eliciat, veneno nequaquam inficit. Quinimmo et humor ille ſubflavus, non nihil, penes nonnullos, ſubdulcis, & penes alios potiùs nonnihil amarus, quem ex glandulis gingivarum ea inſudat, quique per cutem etiamſi leviter laceram, quoquo pacto in ſanguinem inditus venenat, & necem porrò molitur, impunè prorsùs, dummodo ulceribus haud afficiantur fauces, deglutitur. Caro viperina tum recens, tum exiccata, tum in trochiſcos, tum in pollinem redacta, varios in Re medicâ ſemper uſus habuit. Ad hæc ex eadem carne viperinâ ſal quoddam quoque extrahitur, & ſpiritus elicitur, quibus diverſas item Clinici facultates adſcribunt. Certum eſt utique, viperam balſamo quodam blandè volatili pollere, quod ſudorem leniter incitat, urinam placidè movet, vim ſanguinis conſopitam, effœtam, contractam, &, quaſi dicam, ſeneſcentem rarefacit, excitat, reficit, ac priſtinum robur ſpiritibus, nervorumque ſucco impertitur. Nil mirum igitur, ſi cachecticis, hydropicis, atque ſcorbuticis plurimùm conferat. Formulæ, quibus eam præſcribere conſuevimus, ſequentes ſunt. Sunt qui, ne pars volatilior in auras vaneſcendo extenuetur, vaſe, quod circulatorium vocant, viperæ decoctiones parant. Nobis autem, id licèt non improbemus, viperam, ita ut aliæ coquuntur carnes, in ollis fictilibus communibus coctam, juſculum & ſuaviorem, & non minùs medicatum edere, compertum eſt. Quæ res effecit, ut valde ancipites ſimus, num reverà vas illud circulatorium phlegma potiùs car-

carnis viperinæ inutile, atque effœtum, quàm balſamum volatile in morbis curandis efficax, coerceat, contineatque.

℞. *Carnis viperin. præpar. unc. iij., aut iv., radic. fœnic. pug. ij., aq. comm. q. ſ. M. bul. leviter, col. pro juſc. ſumendo in aur.*

℞. *Carn. viper. S. A. præp. unc. iij., aut iv., lign. ſaxafras drach j., infuſ. ſars. paril. in aq. comm. S. A. parat. q. ſ. M. bul., & ad. fol. cichor., borragin., coclear. ana. pug. j. decoq. S. A. col. pro juſc. ut ſupra.*

℞. *Carn. viper. S. A. præp. unc. iij., rad. fœnic. pug. j., cinnam. opt. ſcrup. j., ſer. capr. q. ſ., ocul. cancr. præp. drach. j. M. bul. S. A., & adde flor. borrag., fol. pimpin., cichor. ana. pug. j. decoq. S. A. col. pro juſc. ut ſupra.*

Prædictis decoctionibus Clinicorum plerique carnem adjiciunt aut vitulinam, aut pullorum, aut vervecinam &c. Verùm, ſolam ipſi viperam efficaciùs agere rati, eam ſine additione aliarum carnium frequentiùs præſcribere conſuevimus.

Nonnullis viperæ carnem cum eſculentis in uſum cibi quotidiani, aut elixatam, aut nonnihil torrefactam ad dies plures immiſcuimus, quod ſanè cachexiæ diutinæ corrigendæ apprimè idoneum comperimus. Attamen, quoniam calefacit, & ſalium facultates humoribus acuit, ejus abuſus valde nocet, æſtus febriles exaſperat, hæmoptyſin, aliaſque ſanguinis profuſiones movet, corpus extenuat, pollutiones incitat nocturnas, ſalacitatem pellicit, ſomnum quandoque adimit, cæteroſque peſſimos præſtare valet effectus. Quocirca neque plethoricis, neque bilioſis, neque iis, quos in phthiſin pronos fore conjicies, carnem viperinam unquam præbebis. Nec eam principiò, corpore nec benè purgato, nec

humoribus ritè priùs digeſtis, atque ſubactis unquam propinabis.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit ſcabies, ejuſque ſpecies, & quo pacto curari debet.

SCabies inveterata, & lepra ſunt affectiones quædam, quæ cutim lædunt, quæque intemperiem utplurimùm ſcorbuticam indicant. Scabies nihil aliud eſt, præterquam *minimarum puſtularum, ſive ulcuſculorum proventus, quæ cutem fœdant*; quibus ſi cutis ingens aſperitas, & perquàm infeſta adjiciatur acritudo, ſive pruritus, *pſora* nuncupatur. Si hæc ulteriùs procedunt, & cutem intimè magis adhuc lædunt, *lepram* faciunt. Adeout ſcabies, pſora, et lepra gradibus diſtare ſolùm videantur. Lepra rurſus diſtinguitur in *ſiccam*, vel *ſquamoſam*, vel *furfuraceam*, quam *Græcorum* Veteres appellabant, atque in ſanioſam magis fœdam, magiſque malignam, quam *Arabum*, ſive *elephantiaſin* dixerunt. Squamulas, quæ frequenter excidunt, procreat prior. Tuberculis altera variis, ulceribuſque ſordidioribus ſcatet. Utraque peſſima eſt. Cutem utraque intimè torquet, laceſſit, lacerat, & acriter quaſi depaſcit. Ex quo patet, cauſam, quæ affectiones haſce inducit, ſitam eſſe in vitio quodam humoris pravi, atque erodentis, qui in tubulis cutis ſtagnat, ejuſque minimis glandulis inhæret. Is quippe, tubulos exedendo, & in puſtulas attollitur, & ulcera progenerat; in quibus ea minima ferè ſemper fœcundantur inſecta, educantur, & propagantur, quæ latinè *achari*, vulgò barbarè *pelliculi*, penes Thuſcos *pellicelli* dicuntur. *Pellicello è un piccoliſſimo bacolino, il quale ſi genera à rognoſi, in pelle in pelle, e rodendo cagiona un acutiſſimo pizzicore* [a]. Scabies

[a] *Vocab. Cruſc.*

bies faciliùs, quàm pſora curatur. Pſora, quàm lepra. Græcorum, quàm Arabum. Quæ contagio contrhaitur, quum recens ſit, non eſt adeo pervicax. Quidlibet ſcabiei ſit genus, tum interioribus, tum etiam exterioribus ægros ab eâ mundare curabis. Interiora cauſas, quibus producitur, reſpicere ſemper debent. Interdum enim, in plethoricis præſertim, ex redundantiâ fit ſanguinis, qui non modò ſolutis venis, verùm etiam diætâ opportunè imminuendus eſt. Interdum a lue provenit celticâ; quo in caſu eam labem, ut ante jam docuimus, extenuare expedit. Soboles eſt non rarò ſcorbuticæ affectionis, quam præſidiis *antiſcorbuticis* ſubripere tum ſtudebis. Exteriora & acharos interimant, eoſque penitus extirpent, & ſalium acrimoniam eluant, & tubulos obſtructos recludant, oportet. Ad acharos delendos ſulphurata, & mercurialia præ cæteris conducunt. Optimo cum ſucceſſu linimento, ita, ut legitur in A, parato, frequenter utimur; quo ſolo, alvo priùs extersâ, humoribus benè præparatis, ac ſanguine imminuto, ſcabiem diutinam, ac permoleſtam per familias ex longo tempore profuſam, atque educatam, manus tantùm alternis diebus per vices tres inungendo, planè ſubduximus. Balinea aquæ dulcis, emollientia, necnon etiam amaricantia ſalium compagem ſolvunt, eorumque temperant acorem, abluuntque. Humores inſuper in meatibus, glanduliſque concretos blandè diſcutiunt, eoſque aut per ſudorem, aut per urinam, aut aliter per cutis ſpiracula emittunt.

A ℞. *Flor. ſulphur. drach.ij., mercur.rubr.præcipit. ſcrup.j., unguen. roſar. unc. ſs. M. pro linimento, ut m.*

Loco unguenti præfati addere poteris, aut oleum amygd. dulc., aut butyrum, aut ſevum. &c. ANI-

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Improbatur eorum praxis, qui auxiliis exterioribus tantùm ſcabiem ſubducere curant.

EX vulgo imperitorum quiſpiam ſcabiem ab acharis duntaxat fieri ratus, eam mundare confeſtim aggreditur per id, quod cuti extrinſecùs admotum, achiaros interficit. Iccirco ſulphureis, aut mercurialibus inunctionibus ſcabiem brevì, tutò, ac blandè, etiamſi humores antea minimè correxerit, curare ſibi ſuadet. Tales inunctiones profectò, nullum aliud quanivis chirurgiæ, aut pharmaciæ preceſſerit auxilium, ſcabiem omnino, & præſertim ſimplicem, plerùnque ſubducunt. An tamen tutò id præſtent, valde dubito; quum ex uſu diutino percepimus, ſcabiem eâ methodo, neſcio an mundatam, an potiùs compreſſam, maximas, contumaciſſimas, & quamſæpiſſimè lethales ægritudines peperiſſe. Damus utique, ſcabiem non aliunde quandoque, quàm talium animalculorum, quæ cutem pungunt, mordicant, & circumrodunt, culpâ exoriri. At nihilominùs, cute vitiatâ, quamociſſimè ob labem ex cute contractam, univerſi vitiantur humores; qui proinde, niſi tanquam per minima, ut ita dicam, cauteria in eadem cute hiantia, quotidie quodammodo repurgentur, magis, magiſque ſubinde coinquinantur, ac partes nobiliores inficiunt. Hinc eorum praxin nunquam improbavimus, qui, antequam aut ſulphurea, aut mercurialia, aut alia ejuſmodi ad ſcabiem penitus eximendam cuti admoveant, eam cucurbitulis opportunè ſcarificare ſolent; quibus & ſanguinem in cute ſtagnantem, & alios ex glandulis, tubuliſque affectis, impuros extrahunt humores.

ANI-

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

NIl frequentiùs, neque injuriâ, tanquam morborum cauſas, quàm obſtructiones in Medicinâ criminamur. Enim verò, tubulis obſtructis, ſolidæ tumefiunt partes, præcipuè molles, inflammantur, ſuppurant, atque eroduntur. Hinc *tumores*, *inflammationes*, *ereſypelata*, *abſceſsus*, *gangrænæ*, *ſphaceli*, *ulcera*, *ſcirrhi*, *cancri*, & reliqua, quæ febres tum acutas, tum chronicas, necnon etiam alias, de quibus antehac verba fecimus, fovent ægritudines. *Obſtructio*, ſive *oppilatio* dicitur, quum fluidorum motus per meatus ſive compreſſos, ſive infarctos præpeditur; quæ, ſi ſtagnando adeo cumulentur, ut tubulos, in quibus ſtagnant, extendant, *tumores* faciunt. Inſuper, ſi effervefcendo partem affectam incendant, eique unà cum intenſo calore ruborem impertiantur, inflammationem procreant; quæ, ſi prætermodum intumeſcat, calefiat, & rubore ſuffundatur, *ereſypelas* dicitur. Præterea, ſi res in tumore ulteriùs procedant, & humores ibi ſtagnantes adeo immutentur, ut corrumpantur, & quodammodo putrefiant, exoritur, aut *abſceſſus*, ſive *apoſtema*; aut *gangræna*, ſive *ſphacelus*. Abſceſſus vocatur, ubi ſanies, vel pus, vel ichor, vel altera quævis materia a ſtatu naturali plurimùm recedens, quæ in parte affectâ colligitur, tubulis fractis, ſinum ſibi intus excavat, ibique cumulatur. Hæc folliculo quandoque includitur, & pro diverſitate materiæ incluſæ, diverſas facit abſceſſus ſpecies: *atheroma* nempe, *meliceridem*, & *ſteatoma*. Atheroma dicitur, quum materia in folliculo contenta ſpeciem pultis referat; quum mellis, dicitur meliceris; quum ſevi

Exponuntur quid ſint obſtructiones, & quicquid ex iis extare valeat in corpore humano vivente. Necnon etiam improbatur eorum opinio, qui febres omnes vitio partium ſolidarum peculiari exoriri credunt.

ſevi, ſteatoma. Gangræna nuncupatur, ubi humorum pravitas eò devenerit, ut partem inflammatam omnino corruperit, quæ propterea ex nutritionis defectu emori cepit. Verùm quum penitus emoriatur, tum propriè ſphacelus vocatur. Ubi pus, aut ſanies, aut ichor ibi confectus partes finitimas circumrodat, ulcus progenerat. Ulcera ratione tum puris, tum aliarum circumſtantiarum, quæ ea comitari ſolent, diſtinguuntur in ſimplicia, ſanioſa, ſordeſcentia, verminoſa, cum oſſium carie, cum carne luxuriante, ac fiſtuloſa; de quibus univerſis chirurgiæ Scriptores conſulito. Ereſypela, aut *ſimplex* eſt, aut *complicatum*. Complicatum, quod dicitur *herpes*, vel *miliare* eſt, vel *exedens*, ſive *ſerpigo*. Miliare nuncupatur, quod ob puſtulas minimas in ſuperficie diſperſas exaſperatur. Exedens appellatur, ubi puſtulis ruptis, cutis altè exulceratur, & quum ulcera altiùs hæreant, & cutem quaſi ſerpendo exedant, ſerpigo vocatur. Scirrhus dicitur tumor, quum durus eſt, renitens, atque indolens; qui proinde tum fit, quum humores in tubulis ſtagnantes, tenujoribus aut diſſipatis, aut abſumptis, aut alio quovis pacto diſperſis particulis, ita concreſcunt, ut ſubſtantiam duram efficiant; quæ quandoque ſalis adinſtar cauſtici fuſa, meatus continentes exedit, lacerat, dolorem infert acerrimum, & cancrum producit; qui profectò nihil aliud eſſe videtur, *quàm ſcirrhus cum dolore in parte affectâ, ob materiam ſalſam, ſive cauſticam, quæ in ichorem funditur erodentem, laceſſitâ*; quæ, tandem exulcerata, ulcus dat canceroſum. Si præterea os ſubjectum corrumpat, ulcus gignit cum carie; etenim ulcus cum carie nihil aliud eſt, præterquam ulcus partis duræ, unà et mollis, quum caries reverà ulcus partis duræ, hoc eſt

eſt oſſium, dici poſſit. Affectionibus ejuſmodi partes tum interiores, tum etiam exteriores, & viſcera ipſa nobilia obnoxia ſunt. Quin et pleraque incommoda, quibus ratione valetudinis vexamur in terris, per eas nobis parantur. Icciro in morbis univerſis, ſedulò, ſolerterque inquiramus, oportet, num ex prædictis partium ſolidarum vitiis extiterint. Non eſt tamen, quod ſingulas affectiones, & febres præſertim, omnes ex præfatis organorum læſionibus exoriri cum Diocle credamus (a). *Non meno e' ſi ſcorge il modo del filoſofare in conghietturando di Diocle da ciò, che egli dice appò Plutarco: cioè* „ le coſe, le „ quali a noi manifeſtamente ſi fan vedere, ad„ ditano le naſcoſe, poichè ſi vede la febbre colle fe„ rite colle infiammazioni, e co i gavaccioli accom„ pagnarſi „. *Dal che certamente egli vuol cavare Diocle, che in quelle febbri, nelle quali nulla appare di fuori delle menzionate coſe, ſieno entro al corpo elleno, o altro ſimile, che colla febbre ſi accompagni*. Certum licèt ſit, aut inflammatis, aut ſuppurantibus, aut exulceratis humani corporis partibus viventibus, febres paſſim æſtuare, ex eo tamen, ex noſtrâ ſaltem ſententiâ, febres univerſas, quæ in nobis ſuſcitantur, per id unicè excitari, falsò creditur. Plura, in Noſocomiis præſertim, ad explorandas febrium, quibus objerunt, cauſas, cadavera inſecuimus, & frequentiſſimè vidimus, in acutis præcipuè, eorum partes ſolidas, uſque ad minima, quantùm ſenſibus aſſequi potuimus, perſcrutati: eas, inquam, vidimus optimè conſtitutas, nullo vel minimo, aut inflammationis, aut abſceſſus, aut ulceris, aut tumoris vel minimi apparente indicio. Quamobrem, quum non implicet, vitio fluidorum, par-

[a] *Leonardo da Capua ragionam. 5. pag. 324.*

partibus ſolidis planè intactis, febres quandoque exoriri, & ex aliâ parte, quum ſenſibus minimè liqueat, eas ſolidorum læſione ſemper fieri, non video, cur id nihilominus audacter proferre debeamus.

ANIMADVERSIONES AD CHIRURGIAM SPECTANTES.

Nonnulla ad Chirurgiam ſpectantia in genere brevibus exponuntur.

SOlidarum partium læſiones, aut vitia, quæ compendio nuper contraximus, quum exteriora ſint, operam exigunt chirurgicam. Quum verò organa intus infecerint, tum ad Medicum, qui interiora miniſtrat, propriè ſpectare videntur. Quod ad chirurgiam attinet, ne in partibus exterioribus obſtructiones fiant, id maximè curandum. At quum factæ fuerint, quantociùs eximendæ. Tumores, niſi criticè ſupervenerint, aut ad ſuppurationem inclinaverint, maturè reſolvantur. Inflammationes, eryſipelata, ut quum primùm id fieri poſſit, diſcutiantur. In gangrænâ, ſphaceloque, quicquid emortuum, atque infectum eſt, a non infecto, confeſtim ſubducere expedit. Abſceſſus digerantur, maturentur, opportunè aperiantur, & mundificentur. Ulcera detergantur. Scirrhos, niſi penitus extirpare poteris, quæſo ne tangas, ne eos, medendo, irrites, atque exulceres; ſcirrhos quippe cancris occultis annumeramus, de quibus optimè Senex (*a*): *cancros occultos habentes, meliùs eſt non curare. Curati enim citò pereunt, non curati verò longius tempus perdurant.* Atheromata, melicerides, ſteatomata, nonniſi folliculum omnino ſubripias, unquam ſanabis. Id fermè de ulceribus tum carioſis, tum etiam fiſtuloſis quotidie contigiſſe obſervavimus; quæ rectè mi-

[a] *Hipp. lib.6. aph.38.*

minimè curantur, niſi ab iis priùs dilatatis, aut os infectum, aut callus, qui fiſtulam fovet, aut ſanies in finibus deliteſcens, penitus eximatur. Quapropter id præ cæteris adnotandum, aquam modicè tepentem, aut per fotus, aut per balnea partibus affectis principiò admotam, brevì, blandè, ac tutò, experientiâ teſte, obſtructiones, tumores, inflammationes, ac eryſipelata quamſæpiſſimè diſcuſſiſſe. Si aquæ ſimplici aquam aut roſarum, aut florum ſambuci, aut ſpiritum vini, aut modicum acetum, aut ſuccum limonum, hiſque ſimilia per modum quaſi poſcæ quandoque adjicias, ejus vim diſcutientem non perperam acues. In contuſionibus autem recentibus, ne vaſcula in cute laxata humorum affluxum excipiant, atque in tumorem attollantur, partem recèns contuſam vel in aquam frigidam illico infundito, vel eandem aquam frigidam ei ſtatim inſpergito; quæ tubulorum parietes, quos pridem ictus enervaverit, mox contrahit; qui, ſeſe iccirco contrahendo, valvulis adjuvantibus, humores confluentes ulteriùs propellunt; efficiuntque, ne ibi diu ſtagnando, obſtructionem, tumorem, atque inflammationem foveant. Adnotabis inſuper, ulcera ut omnino ſanentur, ſatis fore, modò tamen nullam pravitatem contraxerint humores, ut in meatibus affectis eorum motus jam præpeditus in priſtinum reſtituatur; quòd, tubulos infarctos niſi planè recludas, minimè conſequi poteris. Hinc ulcus identidem abluere, ejuſque cavum ſedulò mundare, ac ab eo linimenta, unguenta, ac emplaſtra, quæ magis, magiſque infarciunt, amovere, ad ulceris ſanationem apprimè conducit. Enim verò vulnus recèns inflictum, modò non ſit complicatum, cicatricem brevì inducit, ſi, poſtquam ſanguis debitè effluxerit, ejus labia cir-

cumligando, adamuſſim componas. Ea, ratione chirurgiæ, hìc perfunctoriè duntaxat innuere placuit; quo pacto autem affectionibus hiſce, & præcipuè quum interiores ſint, præſidiis medicis interioribus occurrere debeamus, id ex hactenus dictis in capitibus præcedentibus abundè liquet.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſint propriè ſanies, pus, ac ichor.

S*Anies*, *pus*, *ichor* vulgò licèt confundantur, atque ad unum, idemque denotandum paſſim uſurpentur, inter ſe nihilominus diſtare quodammodo videntur. Sanguis enim, & frequentiùs ſuccus alibilis, qui in parte vitiatâ corrumpitur, primùm in ſaniem cedit, inde in pus, ac poſtremò, ſi ulteriùs depravetur, in ichorem funditur. Hinc ſanies dici propriè deberet, ubi præternaturam, & ſanguis, & ſuccus alibilis fermenteſcentes corrumpi incipiunt. Ubi autem planè corrupti, atque omnino immutati, concretionem, odorem, & colorem non pravè ſuſcipiunt, ideſt, ubi probè digeruntur, tum pus conſtituunt, *optimæ* quod dicitur *indolis*. *Pravæ* indolis contra nuncupatur, quum ulteriùs indigeſti, corrupti, & depravati, materiam procreant effœtam, liveſcentem, ac luridam, necnon etiam quandoque cruentam, quæ malèolet; quæque, ſi adhuc magis corrumpatur, extenuetur, atque fundatur, ſerum acre, ſive lympham non congruam producit, quæ ichor propriè appellari poterit: *ichor tenuis*, *ſubalbidus ex malo ulcere exit* (*a*). Ichor ſanioſus, ac purulentus tamen, nec a ſanguine, nec a ſucco alibili ſemper elicitur; verùm ab ipſo ſero, vel ab ipsâ lymphâ in ulcere corruptâ, vitiatâque inter-

[*a*] *Celſus lib. v. cap. xxvj. num. xx.*

interdum progignitur. Id, ut quæ in præcedentibus animadverſionibus innuimus, luculentiùs intelligantur, breviter hìc protuliſſe juvabit.

CAPUT V.

De Rheumatiſmo.

IN eâ ægritudine, quæ temporibus noſtris *rheumatiſmus* paſſim vocatur, humani corporis membra viventia torpere ſolent univerſa, languere, doloribus modò vagis, modò permanentibus intimè quoque, ad oſſium veluti uſque ſubſtantiam, afſici; qui quandoque et acerrimè ſuſcitantur, noctu præſertim infeſti utplurimùm, ſine tumore, & ſine inflammatione partis affectæ. His non raròfebris adijcitur, modò lenta, modò vehemens, quæ tamen procul ab omni certâ periodo plerùnque recurrit. Quocirca in eo morbi genere muſculos, glandulas, membranas per ambitum corporis, ac perioſteum potiſſimùm affici non injurià rati, rheumatiſmum deſcribendo dicere poſſumus, *Affectionem eſſe, in quâ partes ferè omnes exteriores, uſque ad oſſa, viſceribus utplurimùm illæſis, humore quodam pravo inficiuntur, qui nervos præcipuè lædit, dolorem proinde, languorem, torporem, necnon etiam febrem aut continuam, aut erraticam nonnunquam inducens.* De rheumatiſmo Riverius, Bonetus, Sydenham, aliique Recentiores fusè egerunt. Deſcriptio.

Quicquid hactenus innuimus indicia, ex quibus an rheumatiſmo quiſpiam laboret, deſumere debemus, abundè ſuppeditat. Id tamen advertito, ne aut arthritidem, aut luem celticam, aut quandoque incipientem ſcorbutum, pro ſimplici uſurpes rheu- Diagnoſis.

rheumatiſmo; quum ſingulæ prædictæ affectiones, ſub ſpecie leviſſimi quandoque rheumatiſmi,invadere conſueverint.

Cauſa. Quoniam, aut ſudore intempeſtivè compreſſo, aut cute aliter ſtipatâ, dolores rheumatici artus crebrò corripuerunt, eos utplurimùm fieri autumabimus ſero, ſive limphâ quadam acri, ob expirationes præpeditas, intus in ſanguine cumulatâ, ac per vaſa ad partes exteriores effusâ, in quibus ſtagnans, fibras vellicet, eas contrahat, dolores excitet &c.

Prognoſis. Etiamſi raro admodum vitæ inferat periculum, attamen ad menſes, & annos non ſine ingenti moleſtiâ perducitur, tum maximè, quum aut ſine febre invaſerit, aut febris temporis proceſſu nequaquam ſuccendatur, aut ex partibus affectis aliqua ſaltem non intumuerit. Si præpoſterè tractetur, aut exaſperatur, aut humor peccans, a partibus extimis ad intima recedens, viſcera lædit, eaque non raro inflammat. Quapropter ex rheumatiſmo perperam curato, & apoplexiam interdum, & peripneumoniam, & phrenitidem, & aſthma, & hydropem, & colicam, & nephritidem non ſemel extitiſſe et ipſi vidimus, atque ex aliis accepimus. Sudore, atque urinâ uberrimè profuſis paſſim extenuatur; modò tamen, digeſtis, coctiſque humoribus, ſub morbi finem profluxerint; ſecùs enim potiùs invaleſcit.

Curatio. Ut quamprimùm ea diſcutiatur ægritudo, victus, principiò ſaltem, perquàm tenuis ſit, oportet, humectans, concoctu facilis, ſuccique optimi. Aer calidus potiùs, quàm frigidus confert. Laxa ſervetur alvus, eaque clyſteribus modò emollientibus, modò abluentibus, raro irritantibus, quamſæpiſſimè concitetur. Cutis blandè foveatur, atque oleo

ſive

ſive communi, ſive amygdalarum dulcium, cui et ſpiritum vini, & modicum caphuræ addere poteris, manibus inunctis, leniter bis ſaltem in die defricetur. Oleum ſiquidem, ita præſertim medicatum, ac tenuiſſimè cuti ſuperinductum ejus minimos meatus nequaquam infarcit, quinimmo et laxat, atque expirationes promovet. Diebus aliquot exactis, magis adhuc alvum ſolvere expedit; quam, quicquid alii unquam fecerint, & de fortioribus purgantibus ſcripſerint, hiſce in caſibus aut oleo ſimplici, aut electuariis lenientibus, aut diatartaro Petri Caſtelli, aut ſyrupo roſato aureo, aut ſero caprino medicato, hiſque ſimilibus, optimo cum ſucceſſu laxare ſemper conſuevimus. Oleum imprimis mirificè agit, quod & alvum unâ, & urinas, necnon etiam ſudorem blandè interdum civit. Alvo ablutâ, ea, quæ & humores concretos diſcutiunt, & ſudorem, aut urinam leniter movent, propinari debent. In quem finem optima ſunt ſperma ceti, cæteraque omnia, quæ vulgò *antipleuritica* dicuntur, & de quibus plura jam ante diximus. Aqua tepens frigoribus, frigida æſtivis caloribus, abundè epota, dolores pervicaciſſimos rheumaticos non ſemel evicit. Idem ſero etiam caprilli, loco aquæ ad libras aliquot hauſto, feliciſſimè præſtitimus. Optimæ ſunt decoctiones emollientes, necnon etiam antiſcorbuticæ, item et antivenereæ, leniores tamen, ſimplici videlicet ſarsâ parillâ, ligno ſaxafras, foliis cocleariæ, naſturtii aquatici, beccabungæ, florum hyperici paratæ; quæ humores craſſos ſolvunt, diluuntque, eorum acorem cicurant, ac per ſudorem, ſive per urinam eos egerunt. Balinea, quum diu reſtiterit affectio, & præcipuè emollientia, non incaſſum adhibuimus. Hypocauſta, vaporaria, eaque omnia,

quæ

quæ ſudorem per vim eliciunt, ſi ſemel unquam profuerint, centies porrò noxam plurimam intuliſſe conſtat. Num venam ſolvere expediat, necne, id mox in animadverſionibus diſcutiendum ducimus.

Hiſtoria IV.

Quicquid rheumatiſmo medendo præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

IRene Virgo quædam ingenua, annorum triginta circiter, non ex humili genere nata, Pedemontana, ſtaturæ proceræ, gracilis potiùs, quàm pinguis, temperamenti ſanguinei ad bilioſum nonnihil inclinantis, menſe Junio, tum quum Zagaroli, quod non procul ab Urbe ſub juriſdictione hodie celebre oppidum Ducum inclytæ familiæ Rospigliosi, ruſticabatur, ſudore, item et fluxibus conſuetis intempeſtivè repreſſis, doloribus unà cum febre rheumaticis ex improviſo tentata, medicamentum ſolvens ingeſſit; quod, alvo ſolutâ, materiam plurimam ad dies aliquot egeſſit. Ex quo factum eſt, ut, doloribus exterioribus evaneſcentibus, humor peccans ex exterioribus ad interiora recedens, intus per organa effunderetur. Quamobrem eam primùm gravis ſpirandi labor, cui mox virium languor extremus acceſſit, opprimere cepit. Ter, & quater in die uberrimè ſudabat, ac urinæ ingentem non coctæ copiam, noctu præſertim, quamſæpiſſimè fundebat. Evidens indicium, labem maximam, quâ ipſi colliqueſcebant, humoribus jam ſubiiſſe. Febris in dies magis, magiſque augebatur. Acriter ſitiebat. Dies, noctesque, pervigil angebatur; atque reliqua omnia ſymptomata adeo jam invaluerant, ut Irene brevì deceſſuram fore, unanimiter cuncti arbitrarentur. Dies erat morbi ſeptima, & adeo languebat Virgo, ut Medicinæ Profeſſor, qui ex Urbe Zagarolum, ut eam

eam inviſeret, morbique naturam meliùs exploraret, unà et ægrotanti medicis præſidiis opportuniùs proſpiceret, ſe tranſtulit, nil aliud tum præſtare potuerit, quàm virium, quod in eo tam deplorabili, ſtatu, modicum, ſupererat, victu tenui, eoque idoneo ſubſtinere. * Et quoniam Romam reverti obnixè ægrotans efflagitabat, ut in ſuis ædibus animam efflaret, vehiculo camerato, commodè, quantùm fieri potuit, vecta, ſemianimis quaſi, in proprium cubiculum ſeſe tandem recepit. Hanc nos ſtatim inviſimus, & arterias explorantes, eas in carpo, temporibuſque micare vix percepimus. Iccirco, ad vires jam planè fractas excitandas, vini optimi hauſtus aliquot ſorbillandos ei præbuimus. Exinde id conditi A cochleatim ſumendum confecimus. Et, ut eodem victu, ut ante, tenui, ac congruo veſceretur, operam dedimus; qui nihil aliud erat, niſi juſculum ex carne pullorum, ac vitulinâ cum pane triticeo, ac ovorum vitello recenti confectum, digeſtum, expreſſumque; quo quater in die, horis congruis, parcè veſcebatur. Interim, ut alvi profluvium, quod unà cum reliquis ſymptomatibus adhuc proſequebatur, quodammodo ſiſteretur, margaritas præparatas ad drachmas aliquot, & gelatinam cornu cervi cochleatim deglutiendam præſcripſimus. At, omnia incaſſum ceſſiſſe obſervantes, die morbi duodecimâ circiter optimam cocholatam unà cum margaritis præparatis ſemel in die ei propinare cepimus; quâ utique refecta, ſenſim ſubinde meliùs ſe habere cognovimus. Enim verò non multùm, poſtquàm chocolatam ſorbuerat, ſopore ad horam,

 & ul-

* Is fuit Raymundus Tarozzi Romanus Archiatrorum in Urbe Collega noſter, Chirurgiæ, atque Anatomes in Archigymnaſio Romano Profeſſor eximius, ex Alumnis noſtris, moribus, ingenio, & eruditione nemini equidem ſecundus.

& ultra placidè tenebatur, atque experrecta vires ſibi nonnihil reſtaurari ſentiebat, faciliùs reſpirabat, nec adeo, utì priùs, prædictis infeſtabatur incommodis. Febris, quæ quotidie ad octavam, & decimam diem uſque cum rigore ſub veſperam redierat, omnino tandem evanuit. Reſtitit alvus; ſudores licèt, atque urinæ, ut antea profluerent; quod demum quoque compreſſimus uſu primùm, quoniam plurimùm ſitiebat, aquæ nucerinæ abundè epotæ, mox lactis aſinini; quod per dies triginta cum margaritis præparatis, ad uncias octo circiter, diluculo ſorbuit. Hiſtoriam hanc ſub finem capitis hujus exarare placuit, ut Medicinæ Tyrones, in talibus ægritudinibus, maximè in exordio, humores catharticis intus movere, quàm anceps ſit, pernoſcant.

A ℞. *Confec. hyac., & alkermes ſine odore ana. drach. ij., aq. cinnam., flor. aurantior. ana. unc. j. M. f. cond. cochleatim ſumendum ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Diſcrimen, quod intereſt inter arthritidem, & rheumatiſmum.

DIſcrimen, quod inter arthritidem, & rheumatiſmum intereſt, in eo potiſſimùm conſiſtere credimus, quòd in arthritide perioſteum imprimis afficiatur; cujus fibræ, quæ ſenſu pollent acerrimo, humore acri, qui ex minimis in articulis exiſtentibus, utì diximus, inſudat glandulis, acriter irritantur, quique interdum concreſcens, aut abſceſſus, aut nodos tophaceos ingenerat. In rheumatiſmo muſculi potiùs, ac tendines, item et glandulæ, præſertim exteriores, morboſam ſive ſeri, ſive lymphæ, ſive alterius cujuſque pravi humoris colluviem excipiunt; quæ minimis, utplurimùm, meatibus excretoriis in cute ſtipatis, atque excretionibus conſue-

ſuetis immaturè compreſſis, in ſanguine cumulatur. Humor peccans in doloribus rheumaticis: utpote craſſior, minùs, quàm in arthritide, plerùnque affligit: utpote exterior, faciliùs item diſcutitur.

ANIMADVERSIONES AD THER. SPECT.

Quid de catharticis, de ſanguinis miſſione, necnon etiam de ſudore per vim elicito in rheumatiſmo adhuc obſervavimus.

SUnt qui ad dolores rheumaticos protinus extenuandos, documentis practicis Riverii, Williſii, Boneti, aliorumque, qui de iis non ita pridem ſcripſerunt, confiſi, aut alvum, aut vomitum, aut ſudorem, vel in ipſo morbi principio vehementer ciere aggrediuntur. Venam alii iterum, iterumque ſecando, in eundem finem, multam ſanguinis copiam ad animi uſque deliquium audacter educunt. Quicquid hiſce in caſibus cathartica fortiora agere unquam potuerint, hiſtoria præcedens ſatis, ſuperque declarat. Ut inteſtinorum non minùs, quàm ſtomachi, ſi adſint, ſordes, talibus doloribus laborantibus, citra noxam eluantur, aut oleum, ut jam innuimus, aut aliquod aliud lene ſolvens, incipiente morbo, propinavimus; quo, & viſcera præfata blandè exterſimus, & motum, quem organorum facultas versùs partes externas intentaverat, minimè perturbavimus. Sudorem autem, niſi humoribus benè coctis, ſubactiſque ſponte profluxerit, in rheumatiſmo plurimùm ſemper nocuiſſe obſervavimus; quinimmo inter ſymptomata, quæ dolores ejuſmodi primùm comitari ſolent, ſudores uberrimos, eoſque quaſi liquantes, fuiſſe percepimus; quibus fuſis, dolores utplurimùm exaſperantur. Dolores rheumaticos ſudore compreſſo plerùnque fieri haud dubitavimus. Verùm recrementa, quæ per cutim ſudore concreto obſtructam, non amplius

egeruntur, ac proinde in ſanguinem remeant, eundem ſanguinem jam infecerunt; qui, & in muſculos, & in tendines, & in glandulas nonnullas ſeſe poſtmodum exonerat, & dolores prædictos incitat. Quo fit, ut ſudor, qui ſubinde intempeſtivè, & per vim elicitur, & qui fortaſſe per meatus cutis non infarctos uberrimè tantùm depluit, lympham balſaminam tenujorem ab eodem ſanguine ſemper ſubripiat; qui proinde adhuc acrior factus, acriùs quoque partes vellicat affectas. Sanguinem ad animi uſque deliquium imminuere, non modò in hoc, verùm etiam et in aliis univerſis ægritudinibus rem periculi plenam ſemper exiſtimavimus, quam proinde ſemper improbavimus. At quum ſanguinis copiam exuberaſſe in rheumaticis cognovimus, eam, alvo leniter priùs ablutâ, moderatè ſubtrahere nunquam dubitavimus. Nihilo ſecius et in eo cautè admodum incedendum; ſiquidem cuidam non planè ignoto, quem dolores rheumatici, non ita pridem Romæ tentaverant, ut quum ſanguinem imperitus quiſpiam eduxerit, articulorum doloribus planè deletis, pulmones illico adeo infecit, ut lethali æſtuante pectoris inflammatione, propediem decedens, ſe miſſione ſanguinis extinctum iri clamitando, conquereretur. At enim verò, ut quicquid in eo morbi genere, quem in publicis Noſocomiis non minùs, quàm in ædibus aliorum privatis, crebrò præ manibus habuimus, ad hoc temporis obſervavimus, ingenuè, ut noſtri moris eſt, fateamur, proferre non dedignabimur: eos, quibus aut nihil prorsùs, aut nihil propemodùm in rheumatiſmo fecimus, feliciùs utplurimùm evaſiſſe, quàm alii, quos validioribus Artis præſidiis ſubjecimus. Quæ res porrò effecit, ut poſterioribus annis ejuſmodi ægrotantes tractando,

do, præter victum tenuem, & congruum, ac uberrimas potiones ex aquâ vel ſimplici, vel per levem infuſionem ſarſæ parillæ, glycyrrhizæ, florum papaveris rhœados, hiſque ſimilium medicatas, nihil aliud præbere conſueverimus; quo ſolo, temporis proceſſu, ſudores planè criticos optimo cum ſucceſſu excitavimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

CHylus, qui ab alimentis ingeſtis, concoctiſque in cavo inteſtinorum educitur, per ductus lacteos, utì fusè ante diximus, in ſanguinem ſeſe immittit, ac per venam cavam in ſinus cordis dexteros; unde per arteriam pneumonicam ad pulmones dirimitur; a quibus per venam pneumonicam in ſinus ejuſdem cordis ſiniſtros reducitur; ut per aortam quaquaverſum diſtribuatur. Chylus igitur in vaſa ſanguifera recèns infuſus, fieri minimè poterit, quin ſanguinem quodammodo tum oneret, eique impuritates quaſdam impertiatur; qui propterea, niſi eas per glandulas ſive pulmonum, ſive cutis, ſive renum, aliorumque viſcerum opportunè dimittat, cerebrum primò, aliaque mox cerebro ſubjecta inficit organa, eam ægritudinis ſpeciem inducens, quæ paſſim *catarrhus* vocitatur. Hinc in partibus ſupernis colligi catarrhum, ut exinde ad infernas deflueret, ſibi ſuadebant Veteres; quem propterea deſcribentes, *humorem effœtum* eſſe protulerunt, *ob læſum cerebri coctionem genitum, ex capite ad partes ſubjectas defluentem, ob intemperiem, ſive repletionem nimiam, facultatem expultricem irritantem*. Enim verò idem ſonat catarrhus, ac *defluxus*, ſive *diſtillatio*; Quid ſit catarrhus.

tio; provenit quippe a verbo græco, quod apud latinos *deſluere* ſignificat. Quamobrem tot ſpecies catarrhi diverſas effecere, quot ſunt loci, in quos humor peccans defluere potuit. Præcipuas tamen tres tantùm iis conſtituere placuit, juxtà vulgatos verſiculos.

Si fluit ad pectus, dicatur Rheuma catarrhus.
Si ad fauces, Bronchus. Ad nares eſto Coryza.

quibus et quartam adjicere potuiſſent, ſi rheumatiſmum aut noſſent, aut ſaltem non neglexiſſent.

Verùm ut rem luculentiùs exponamus, nihil aliud catarrhum eſſe dicendum exiſtimamus, quàm *lympham, ſive ſerum quoddam, quod in partibus ſtagnet, concreſcat, acris fiat, aut quolibet alio pacto depravetur*. Nil mirum itaque, quum cerebrum afficiat, ejuſque membranas, ſi cephalalgiam, ſtuporem, & reliqua inducat. Quum nares, oculorumque globos, ſi gravedinem, crebram ſternutationem, lacrymarum ſtillicidium, & cætera faciat. Quum fauces, bronchia, pectoris membranas, ac muſculos, ſi raucedinem, tuſſim, ſpirandique laborem ingeneret. Quum articulos, ac muſculos univerſos &c., ſi rheumatiſmum procreet &c. Catarrhus levis tametſi affectio ſit, & plerùnque citra periculum, in ſenibus tamen, ac malè affectis, tum maximè, quum perſæpè recurrat, minimè ſpernendus; in quibus in apoplexiam, epilepſiam, paralyſin, aſthma, pleuritidem, aliaſque lethales affectiones ceſſiſſe perſæpè vidimus. Febre ſuperveniente non raró ſolvitur. Contra, & præſertim nullâ datâ occaſione, ſi febri ſupervenerit catarrhus, pervicacior fit, neque omnino ſine periculo. Catarrhus, qui non altas egerit radices ſolâ victus ratione perſæpè ſolvitur, interdum etiam crapulâ, iis de cauſis, quas ante

ante jam expoſuimus. Verùm quum aut pervicax, aut perquàm moleſtus ſit, tum cutim blandè defricando, eamque balneis modicè tepentibus fovendo diſcutitur. Si febris ardens cum imminentis viſcerum inflammationis metu excitetur, tum ſanguinis copiam imminuere expedit. Ubi non ritè reſpondeat alvus, eam clyſteribus ſimplicibus; aut oleo ex amygdalis dulcibus recèns, ac ſine ignè expreſſo, aut melle hiſpano cum aquâ tepenti jejunis faucibus ingeſto leniter incitabis. Cavè tamen, & maximè principio, à purgantibus validioribus; quæ, ut et aliàs diximus, lympham tenujorem, balſaminam educendo, catarrhum magis conſtipant, & fluxiones longè diuturniores faciunt. Cæterùm potiones vel ex aquâ ſimplici tepentes, vel cum melle hiſpano immixtâ, vel per infuſionem florum papaveris rhœados, glycyrrhizæ &c. medicatâ, optimæ ſunt.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

QUilibet capitis dolor interior, producatur is a catarrho, ſive ab aliis tum interioribus, tum exterioribus cauſis foveatur, *cephalalgia* paſſim nuncupatur; quam nihilominus in *cephalalgiam propriè dictam*, *cephalæam*, *hemicraniam*, & *clavum* quadrifariam dixtinguere conſueverunt. Cephalalgia propriè, ſaltem a quibuſdam, dolor dicitur capitis, qui nec diutinus ſit, nec magnam capiti imbecillitatem moliatur, nec capitis partes valde afficiat. Non abſimilem cephalalgiam inferre ſolent crapula, vehemens inſolatio, febris ardens, ingens corporis defatigatio, lucubrationes diutinæ, & reliqua. Vocatur cephalæa, ubi capitis dolor diuturnior ſit, & ca-

Quid ſit, & quomodo ſolvatur cephalalgia.

capitis organa vehementer adeo defatiget, ut qui eo laborat, nec voces, nec ſonos, quinimmo et lucem ipſam tolerare vix queat. Hemicrania tum appellatur, quum dolor alterutram capitis partem vel dexteram, vel ſiniſtram, vel anticam, vel poſticam tantùm affligat. Clavus dicitur, quum dolor aliquam capitis partem, quod præſertim in temporibus contingere ſolet, perquàm acutus, & veluti infixus excruciat. Singulæ cephalalgiæ ſpecies, & *per eſſentiam*, & *per conſenſum* extare poſſunt. Modò ob membranarum irritationem, modò ob validam vaſorum extenſionem ſuſcitantur. Per eſſentiam fiunt tum, quum humor peccans agit in eâdem parte affectâ. Quum verò capitis membranæ, irritatis nervorum ſtaminibus in viſceribus capitis ſubjectis, afficiuntur, tum per conſenſum inducitur. Si humor peccans vel proximè, vel remotè præfatas capitis membranas laceſſit, dolor, qui exoritur, eſſe ſolet acutus. Contra quum humor in tubulis aut ſtagnans, aut efferveſcens, aut redundans eos prætermodum extendit, dolor, qui tum elicitur, obtuſus fit, & *gravedo* propriè nuncupatur. De cephalalgiâ, ratione præſertim prognoſis, hæc tradidit Senex. *Si verò æſtas ſicca fuerit, & Aquilonia, Autumnus verò pluvioſus, & Auſtralis, dolores capitis ad hyemem fiunt, & tuſſes, raucedines, atque gravedines, quibuſdam autem, & tabes* (*a*). *Caput dolenti, & circumdolenti, pus, vel aqua, vel ſanguis affluens per nares, aut os, aut aures, morbum ſolvit* (*b*). *Quicunque ſani dolore capitis repentè capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit* (*c*). *Quibus urinæ perturbatæ, quales ſunt jumentorum, his dolor capitis vel adeſt*

[a] *Hipp. ſect.3. aph.13.* [b] *Sect.5. aph.10.* [c] *Sect.6. aph.51.*

adeſt vel aderit [*a*]. Ad hæc adnotandum eſt quoque, cephaleam inveteratam, quæ quotidie immaniter excruciat, & ſomnum adimit, periculo nequaquam vacare. Si vertigines, aliaſque ſenſuum comites habeat perturbationes, ſurditatem minitatur, cæcitatem, apoplexiam, epilepſiam, paralyſin, aut ſpaſmum. Simpathica, ea maximè, quam ventriculi, ſive inteſtinorum ſordes procreant, vomitu, alvique profluvio brevì utplurimùm ſedatur. Si ex nimiâ fiat ſanguinis copiâ, ſanguis, qui aut ex naribus, aut ex hæmorrhoidibus, & in fœminis a pubertate ad ſenium ex pudendis, ſponte profluit, interdum ſubducit. Cephalalgia, quum alias affectiones, tanquam ſymptoma, penè ſemper vel anteire, vel comitari, vel inſequi ſoleat, iis præcipuè occurrendum videtur. Veruntamen, ſi plethora eam faciat, vena iterum, iterumque, ſi opus fuerit, ſolvatur. Si per inædiam, quod non rarò accidit, torqueat, tum edendo, tum chocolatam, tum aliquid aliud in refectionem ſorbendo, confeſtim extenuatur. Si ob crapulam, aut vomitus, aut alvus, aut utrunque, blandè tamen, citatum eam adimit. Si ob humores craſſos in partibus ſupernis concretos, fotibus, & balneis ſolvantur; quinimmo, et ubi ex eadem causâ pervicax adhuc reluctetur cephalalgia, ſinapiſmata, & veſicantia, partibus primò infernis, mox cervici appoſita, eam diſcutiunt. At quum dolor capitis perquàm acutus ægrotantem adeo infeſtet, ut quieſcere nequeat, blandè ſoporifera opportunè propinare nequaquam omittas.

[a] *Sect.4. aph.70.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit morborum complicatio.

SÆpè numero contingit, ut quum ægritudo corpus humanum vivens affligit, & altera ei ægritudo, & etiam plures quandoque adjiciantur. Quo in caſu eas procreant affectiones, quæ *complicatæ* a Clynicis nuncupantur. Ubi ægritudines, quæ in uno, eodemque ſubjecto congregantur ejuſdem ſint naturæ, atque eadem exigant præſidia, complicatio morborum dicitur *uniformis*, ſive *ejuſdem generis*. Contra *diverſi generis*, & ex morbis *contra indicantibus* conſurgens vocitatur. Ejuſmodi ægritudines & perquàm moleſtæ, & longè majus ſemper habere ſolent periculi, nec non etiam difficiliùs, quàm ſimplices curantur. Et quò complicatio major eſt, eò pejores ſunt. Peſſimæ autem, quæ *contraindicantibus* complicantur; in quibus utique ad id, quod magis urget, curando, mentem profectò Clinicus primùm intendere debet.

Hiſtoria V.

Strãgurię brevis hiſtoria, quæ ſine gravi incommodo diu pervicax fuit.

DUm volumina hæc noſtra Typis publicæ utilitati excuduntur, id equidem inſolens, ſub finem impreſſionis, contigit, quod morborum, qui urinæ conſuetam lædunt excretionem, hiſtoriis annumerari mœretur. Crœſo viro cuidam perquàm illuſtri, atque, ob ſpectatam præcipuè probitatem, plurimùm in Urbe noto, ſexagenario, flantibus Auſtris, ac aere, ob ingentem, & quaſi perennem imbrium copiam, ferè ſemper udo, urina, poſtquam cutis levì refrixerat, ſub finem Menſis Decembris,

ex

ex improviſo penitus ſupprimitur. Ea ſuppreſſio ad diem decimam ſeſtam pervicax planè extiterat, niſi quòd ad guttas aliquot prioribus diebus, aut bis, aut ter in die;& die nonâ ſub veſperam, necnon etiam per noctem variis vicibus, ad libras plures urinam egeſſiſſet. Veſica, quæ, quantùm ex indiciis omnibus depræhendebatur, optimè ſe habebat, ſuſpicionem fecit, ſtranguriam in Crœſo vitio renum produci; eòque magis, quia in latere dextero, leniter licèt, identidem tamen gravari conquerebatur. Ceterùm, nec febriebat, nec difficilè reſpirabat, nec ſitiebat, nec cibos nauſeabundus faſtidiebat; quinimmo in reliquis optimè ſe habens, non aliunde, niſi quòd non mingeret, ſe ægrotare oſtendebat. In eo ſtatu Januario Jannello Collegæ noſtro, ac Praxis Medicæ cultori celeberrimo Crœſus tractandum ſeſe commiſit; cui & nos, & perquàm Illuſtris Joannes Baptiſta Nucherini unus ex Archiatris pontificiis in conſultationibus quotidie acceſſimus. Crœſus erat fortis, mediocris ſtaturæ, benè valens, vegetus, habitus melancholici, neque aliam cauſam talis affectionis adducebat, niſi frigus quoddam, quod cutem extrinſecùs ante ſtipaverat, & cæparum, quas tamen non immodicè ingeſſerat, vim diureticam, fundentemque. Arterias in carpo, morbi principio vehementer aliquantulum ei micare percepimus, quod exuberantis ſanguinis indicium nobis fecit. Hinc alvo leniter extersâ, vena priùs in pede, mox in brachio, ac tandem in ano, eoquòd hæmorrhoides intumuerant, alternis diebus ſoluta fuit. Quæ res effecit, ut pulſus, ſanguine imminuto, ſeſe ſtatim explicuiſſet, unà et mollior evaſiſſet. Nihilo ſecius urinæ interceptio contumax adhuc proſequebatur; quamobrem, & oleum amygdalarum dulcium recèns

cum ſale tartari, & emulſiones ex ſeminibus violarum in aquis diureticis, & varia enemata, & juſcula emollientia, & decoctiones ex baccis juniperinis paratas, & ſuccum ex parietariâ recèns expreſſum, cum tincturâ violarum, & millepedes in pollinem redactos, & fotus, & balinea, & reliqua ejuſmodi propinavimus, indidimus, & adhibuimus. At planè ad diem uſque nonam incaſſum omnia ceſſerunt. Sub finem autem diei nonæ, vomitu prævio, urinæ propemodum naturalis copiam ad libras plures, per varias vices, excrevit. Inde autem adeo reſtitit, ut ne guttulam quidem per alios dies ſeptem integros unquam emiſerit. Qua de re, ut ſerum urinoſum in vaſis intus redundans per inteſtina quodammodo ſubduceretur, ſyrupum florum perſicorum ad uncias quatuor cum aquâ tetutianâ ad libras quatuor per vices mox ſumendâ, præſcripſimus. Syrupus alvum pluries antea concitavit, vomitum ſubinde movit. At nihilominus nondum mingebat Crœſus. Quapropter ſub veſperam ejuſdem diei, quæ fuit morbi decima ſeptima, ex communi conſilio terebinthinæ cypriæ drachmas aliquot cum ſale quodam, quod Romæ *ulmi* dicitur, ac pulvere millepedum in bolos redactas ingeſſit, cui ſuperbibit emulſionem ex ſeminibus melonum in aquâ communi expreſſam. Non multùm poſt liberè mingere cepit. Urina, quam excrevit, nihil ferè præter naturam, paucis quibuſdam arenulis exceptis, præſetulit; tametſi poſtmodum plures calculos parvæ quidem molis, qui nullam unquam gravem ei moleſtiam intulerant, placidiſſimè excluſerit.

Sal præfatum, ideo *ulmi* nuncupatur, quia nihil aliud eſt, quàm ſal marinum in ligno, aut in cortice ulmi viride combuſtum, ſive crematum, &, ut

ut cum Chymicis loquar, potiùs *decrepitatum*; cui vim maximam diureticam nonnulli, quamvis fortaſſe iniquè, adſcribunt.

FINIS.

INDEX RERUM, ET VERBORUM.

A

ABortus quid, ejuſque deſcriptio. pag. 97. *Quomodo differat a vero partu*. 98. *Imminens quomodo dignoſcatur*: ibid. *Ejus cauſa*. 99. *Quid præſtandum in curatione*. 100.
Abortientes quomodo, & quando periclitari poſſunt. 99.
Abortum nil ſatiùs prohibet, quàm opportuna ſanguinis miſſio. 100.
Abſceſſus quid. 207.
Adnata, ſive conjunctiva oculorum tunica quid. 5. *Ejus morbi*: Ophthalmia 10. *Pterygium*. 13. *Pannus*. ibid.
Affinitas inter fœtum, & prægnantem unde proveniat. 96.
Allantoides quid. 85.
Amauroſis. Vide *Gutta ſerena*.
Amnion quid. 84.
Anaſarca quid. 168.
Aphonia quid. 32.
Aphthæ quid, earumque curatio. 142.
Apoſtema quid, ejuſque variæ ſpecies 207.
Aquæductus Falloppii in Auribus quid, ejuſque uſus. 20.
Arteriæ ſpermaticæ quid. 35.
Arthritis quid, & quomodo differat a rheumatiſmo. 218.
Aſcites quid. 175.
Atrophia quid. 179. *Ejus curatio*. 180.
Aures quid propriè, earumque partes exteriores. 17. *Interiores*. 18. *Eorum vaſa, & uſus*. 20. *Enumerantur eorum variæ affectiones*. 21.
Auriculæ quid propriè. 17. *Earumque partes*. 18. *Earum uſus*. ibid.

B

BLæſitas quid. 32.
Bulbus, ſive Gemma oculorum quid, ejuſque partes. 5. Vide *Oculus*.

C

CAchexia quid. 174.
Cachexiam quomodo aliquando ſubducat ſanguinis miſſio. 83.

Cacochymia quid. 174.

Calx ferri quid. 80.

Cancer quid. 208.

Canthi oculorum quibus affectionibus ſint obnoxij. 16.

Carunculæ myrtiformes quid, earumque deſcriptio. 58.

Cataracta, ſive ſuffuſio quid. 15.

Catarrhus quid, ejuſque definitio. 221. *Variæ ejus ſpecies, & denominationes*. 222.

Cephalalgia quid, & quomodo ſolvatur. 223. *Ejus variæ ſpecies*. 224.

Chiragra quid. 180.

Chirurgicæ animadverſiones, ratione tumorum, abſceſſuum, externarumque inflammationum. 210.

Chloroſis quid, ejuſque definitio, & variæ denominationes. 76. *Ejus diagnoſis. ibid. Cauſa*. 77. *Prognoſis, & Curatio. ibid.*

Chorion quid. 84.

Circocele quid, ejuſque deſcriptio. 53.

Clauſtrum veneris an reperiatur in foeminis. 59.

Clitoris quid. 56.

Coloſtrum quid, variæque ejus denominationes 122.

Conceptio quid propriè. 91. *Veterum ſententiæ circa conceptionis modum. ibid. Recentiorum*. 92. *Ovariſtarum*. 93. *Quomodo penes Ovariſtas contingat incrementum, & ortum infantis*. 94.

Contuſiones aquâ frigidâ inſpergendæ. 211.

Cornea, ſive ſclerotis quid. 5. *Ejus morbi: craſſities, nebula, albugo, puſtulæ, & hypopion quid*. 13.

Corpora pampiniformia, ſive pyramidalia quid. 36.

Cremaſteres muſculi quid. 37.

Crocus martis aperiens quid, & quomodo eliciatur. 81.

Crocus martis adſtringens quid, & quo pacto paretur. 82. *Ejus doſis, & uſus* 83.

D

Dartus in ſcroto quid. 43.

Dentes quare infantibus ſemel exciſi iterum renaſcantur. 137. *Seneſcentibus quare excidant. ibid.*

Dentitio difficilis quid propriè, ejuſque definitio. 134. *Ejus differentia, & diagnoſis. ibid. Cauſa, & prognoſis*. 135. *Curatio*. 136.

E

Elephantiaſis quid. 204. Ejus curatio. 205.
Epididimes quid. 36.
Epilepſia infantum quid, & quomodo curetur. 138.
Eriſypela quid. 207. Ejus variæ ſpecies. 208.

F

Febris alba mulierum quid. 76.
Febres, cæteraſque affectiones, ſolidarum partium vitio ſemper exoriri, falſum. 209.
Ferrum quid præſtet in uſu medico, & quomodo propinetur. 80. Magis idoneum eſt in uſu medico, quàm chalybs, & quare. 83.
Fiſtula lacrymalis quid. 16.
Fluor mulierum albus quid propriè, ejuſque deſcriptio. 70. diſtinguitur in benignum, & malignum. ibid. Ejus cauſa, prognoſis, & curatio. 71.
Fœtus, ejuſque partium anatomes. 84. Quomodo nutriatur in utero. 86. Quomodo in utero vivat. 88. Foramina peculiaria ejus corculi. 87. Hi, reſpirante fœtu, occluduntur, & quare. 88. Ejus ſanguinis circulatio. 87.
Fœtus quomodo excludatur in puerperio. 89. Quo pacto pariundi niſus provocet. 90. Quare naſcendo caput edat prius. 95.
Fœtus in utero mortuus qualia præbeat indicia. 113. Quomodo in hoc caſu ei occurrendum. 114.
Foramen ovale fœtus quid. 87.
Funiculus, ſive ligamentum umbilicale fœtus quid. 85. Nervos utrum habeat. 86.
Furor uterinus, quid, ejuſque deſcriptio, & curatio. 75.

G

Gangræna quid. 208.
Generatio. Vide Conceptio.
Glandulæ lacrymales quid, earumque vaſcula excretoria. 4.
Glandulæ ſalivales quid, earumque ſitus. 30. Earum uſus. 31.
Glandulæ maxillares quid. 31. Earum ſtructura, ſitus, & uſus. ibid.
Glandulæ ſublinguales quid, earumque deſcriptio, & uſus. 31.
Glandulæ vaginæ uteri quid, earumque deſcriptio. 57.

Ge-

Gonagra quid. 180.
Gonorrhoea quid, ejuſque definitio, & diagnoſis. 43. *dividitur in veram, & notham*. 44. *Veræ cauſa, & prognoſis*. ibid. *Curatio*. 45.
Gonorrhææ benignæ ſymptomata quid. 45.
Gonorrhæa notha, ſive ſpuria quid, ejuſque definitio, & diagnoſis. 47. *Cauſa*. 48. *Prognoſis*. 49. *Curatio*. ibid.
Gonorrhoeam erodentibus medicamentis curare, peſſimum. 52. *In exordio nunquam ſiſtenda, & quare*. 53.
Gonorrhoea muliebris quid propriè, ejuſque deſcriptio. 72. *Quomodo curetur*. ibid.
Granum hordeaceum quid, ejuſque deſcriptio. 38.
Gutta ſerena quid. 16.
Gummata gallica quid, & quomodo curari debent. 195.

H

Hernia quid, ejuſque variæ ſpecies. 54.
Herpes miliare, & ſerpigo quid. 207.
Hydrocele quid, ejuſque deſcriptio. 53.
Hydrocephalus quid. 175.
Hydrops quid, ejuſque definitio. 167. *Cauſa*. 168. *Prognoſis*. 169. *Curatio*. ibid.
Hydropicorum ſitis expleri nequit, & quare. 172.
Hydropicis medicamentis exiccantibus occurrere reprobatur. 173. *Paracenteſis utrum conferat*. 174.
Hydropem vini abuſus excitat. 174.
Hydrops pectoris, aut pulmonum quid. 176.
Hypenemia quid. 101.
Hyſterica paſſio quid, ejuſque deſcriptio, & variæ denominationes. 72. *Ejus diagnoſis*. 73. *Prognoſis, & Curatio*. 74.

I

Ichor quid propriè. 212.
Icterus quid. 175.
Impotentia virilis quid, ejuſque cauſa. 54.
Inflammatio quid propriè. 207.
Intertrigo quid, ejuſque curatio. 145.
Iſchiades quid. 180.
Iſchiade affectis luxatur quandoque caput femoris, & quare. 183. *Partem affectam inurere quid præſtet*. 184.

L

Lac quare ſub finem geſtationis augeatur in mammis. 118. *Quomodo dignoſcatur, an proli optimè nutriendæ ſit idoneum.* 124. *Quales exigit conditiones. ibid.*
Lactumen quid, & quomodo infantibus accidat. 144.
Lacunæ quid. 57.
Lepra quid, ejuſque ſpecies. 204. *Ejus curatio.* 205.
Lingua quid propriè, ejuſque deſcriptio. 26. *Ejus frenulum, & membranæ præcipuæ.* 27. *Ejus ſubſtantia interior. ibid. Ejus muſculi peculiares.* 28. *Eorum nomina propria, & munus.* 29. *Ejus uſus. ibid.*
Linguæ affectiones variæ: frænum, ranula, fiſſuræ, aphonia, blæſitas. 32.
Lipodermus quid. 55.
Lochia quid propriè. 90. *Eorum excretionis modus, & tempus in puerperio.* 91. *Excretionis neceſſitas unde. ibid. Prætermodum fluentia quomodo ſiſtenda.* 111. *Si immaturè ſiſtantur, quomodo revocanda.* 112.
Lues venerea quid, ejuſque definitio, & variæ denominationes. 186. *Ejus diagnoſis, & cauſa.* 187. *Prognoſis. ibid. Curatio* 188. *De hypochauſtis, quæ ſudorem eliciunt quid credendum.* 194.

M

Mammæ quid propriè, earumque deſcriptio. 114. *Earum papilla, & areola quid.* 115. *Earum vaſa ſanguifera, ibid. Nervi, ductus lymphatici, & adipoſi.* 116. *Ductus lactei.* 117. *Earum uſus. ibid.*
Mammarum affectionibus in puerperio quomodo occurrendum. 112.
Mars quid propriè, & quid præſtet in uſu medico. 80. *Ejus crocus, & variæ præparationes. ibid. Aperiens quid.* 81. *Ejus doſis. ibid.*
Meatus auditorius quid, ejuſque ſitus. 18.
Meconium quid, ejuſque deſcriptio. 120. *Quomodo Infantes lædere poſſit. ibid.*
Meconij retenti in Infantibus ſigna. 121. *Quid reſpiciendum in curatione. ibid.*
Meconium quare congregatur in viſceribus fœtus. 122.
Menſium defectus, imminutio, & ſuppreſſio quid. 64. *Ejus diagnoſis, & cauſa. ibid. Prognoſis.*

ſis. 65. *Curatio*. 66. *Plurimùm confert mel hiſpanum, & quomodo propinandum*. ibid.

Menſtum fluxus immodicus quid, & quomodo ſiſtendus. 68.

Mercurius quid, ejuſque uſus. 192. *Quid præcavendum antequam propinetur*. 193.

Mola quid propriè, ejuſque deſcriptio. 101. *Diagnoſis*. ibid. *Quomodo differat a verâ conceptione*. 102. *Cauſa, & prognoſis*. ibid. *Curatio*. 103. *Dum adhuc in utero exiſtit difficilè dignoſcitur*. ibid.

Morbi quomodo differant inter ſe, eorumque complicatio. 226.

Morbilli quid, eorumque definitio. 151. *Diagnoſis*. 152. *Cauſa*. 153. *Prognoſis*. 154. *Curatio*. 155.

Morbillis quare ſemel in vitâ utplurimùm corripiuntur homines. 162.

N

Narium affectiones præcipuæ: ſarcoma, polypus, verrucæ, zena, coriza. 25. *& ſeque*.

Naſus quid propriè, ejuſque deſcriptio. 22. *Ejus partes exteriores*. ibid. *Ejus membrana interior*. 23. *Ejus caro papillaris*. ibid. *Ejus meatus in fauces*. ibid. *In oculus*. ibid. *Ejus muſculi*. 24. *Ejus vaſa, & ner v olfactores*. ibid. *Ejus uſus*. 25.

Nutricem commutare, ut meliùs lactetur infans, res eſt plena periculi. 126.

Nutrix, ut infantem probè lactare queat quid requiritur. 124. *Si lactando ægrotare incipiat quid præſtandum*. 125.

Nymphæ pudendi muliebris quid. 56. *Earum uſus*. 57.

O

Obſtructiones quid. 207.

Oculi quid, eorumque partes exteriores. 2.

Oculorum palpebræ, & canthi quid. 3. *cilium*. 4. *Puncta, & glandulæ lacrymales*. ibid. *Globus, ſive gemma*. 5. *Ejus vaſa*. 9. *Ejus membranæ*. 5. *A nervo optico explicantur*. 6. *Eorum humores*. 7. *Eorum muſculi ſex, & nomina propria*. 8. *Eorum uligo pinguis unde proveniat*. 9. *Eorum uſus* ibid. *Eorum affectiones*. 10.

Ophthalmia quid, ejuſque definitio, & diagnoſis. 10. *cauſa* ibid. *Prognoſis, & Curatio*. 11. *Sanguis in ophthalmiâ ex quâ*

quâ parte educendus. 12.

Oſcitatio quid, & quomodo producatur in corpore humano. 164.

Oſſicula auditus quid, eorumque numerus, nomina, ſitus, & uſus. 19.

Ovaria Mulierum: Vide *Teſtes.*

P

Palpebræ quid, earumque muſculus elevator. 3. *Orbicularis.* 4. *Earum puncta lacrymalia ibid. Earum vaſa. ibid. Vſus.* 5.

Pandiculatio quid, & quomodo excitetur in corpore humano. 164.

Paraphimoſis quid. 55.

Paraſtatæ. Vide *Epididymes.*

Parotides quid. 30. *Earum ſtructura, ſitus, & uſus. ibid.*

Partus quid, ejuſque cauſa. 69. *Septimeſtris habet utplurimùm imperfectionis notas, & quare. ibid.*

Partus difficilis quid, ejuſque definitio. 104. *Difficilem futurum qualia indicent. ibid. Cauſa ibid. Prognoſis, & curatio.* 105.

Pediculatio quid, & quomodo curetur. 165.

Penis quid. 39. *Ejus corpora nervoſa ibid. Ejus ſeptum, & glans quid.* 40.

Penis vaſa. 41. *Ejus muſculi. ibid. Quo pacto intenditur, atque erigitur.* 42.

Penis affectiones exteriores quid, earumque variæ ſpecies. 55.

Penis inflatio morboſa quid. 55. *Ejus verrucæ. ibid.*

Phimoſis quid. 55.

Placenta quid, ejuſque deſcriptio. 84. 86. *Quomodo paullatim ab utero excidat ſub finem geſtationis.* 95.

Plethora quid. 174.

Plexus retiformis uteri quid, eorumque deſcriptio. 58.

Podagra quid, ejuſque deſcriptio. 180. *Ejus variæ ſpecies. ibid. Diagnoſis.* 181. *Cauſa, & prognoſis. ibid. Curatio.* 182.

Podagræ obnoxia eſt mulier, licèt non deficiant menſes. 185. *Improbatur uſus aquæ frigidæ pro podagrâ eximendâ.* 186.

Pollutio nocturna quid. 46.

Præputium quid. 39.

Proſtatæ quid. 38. *Earum uſus.* 39.

Priapiſmus quid. 46.

Pſora quid, ejuſque curatio. 204.

Pudendum muliebre quid, ejuſque partes. 56.

Puerperæ quomodo tractandæ ab obſte-

obſtetrice in puerperio. 109.
Puerperarum victus qualis eſſe debet. 110.
Pupilla quid. 5. *Ejus affectiones: procidentia, dilatatio, anguſtia, & ſuffuſio quid.* 14.
Pus quid propriè. 212.

R

Rachitis quid, ejuſque definitio. 146. *Ejus diagnoſis, & cauſa. ibid. Prognoſis, & curatio.* 147. *Quare oſſa in rachitide incurventur.* 150.
Rheumatiſmus quid, ejuſque deſcriptio. 213. *Ejus diagnoſis. ibid. Cauſa, & prognoſis.* 214. *Curatio.* 215. *Quomodo differat ab arthritide.* 218.
Rheumatiſmo an conferant cathartica, ſanguinis miſſio, & diuretica. 219.

S

Sanies quid propriè. 212.
Sarcocele quid, ejuſque deſcriptio. 53.
Satyriaſis quid. 46.
Sarſa parilla quid, ejuſque uſus. 191.
Scabies quid, ejuſque variæ ſpecies. 204. *quomodo curari debet.* 205. *Vngentum peculiare pro ſcabie evincendâ. ibid.*
Scabiem præſidiis tantùm exterioribus curare, improbatur. 206.
Scorbutus quid, ejuſque definitio. 196. *Quomodo ab Hippocrate vocitetur. ibid. Ejus diagnoſis, & cauſa.* 197. *Prognoſis, & Curatio.* 198.
Scirrhus quid. 208.
Scrotum quid propriè. 42. *Ejus dartus quid.* 43. *Ejus uſus. ibid.*
Secundinæ quid propriè. 90. *Quare id nominis habeant. ibid.*
Senſus omnes ſpecie quadam tactus excitantur. 29.
Sperma quid. 37.
Sphacelus quid. 208.
Sterilitas quid, & unde proveniat. 97.
Sternutatio quid, & quomodo excitetur in corpore humano. 163.
Suffocatio uterina quid, ejuſque deſcriptio. 75.

T

Teſtes quid propriè, eorumque deſcriptio. 34. *Eorum ſtructura. ibid. Eorum tunicæ interiores, & exteriores.* 35. *Vaſa. ibid. Nervi, & ductus ſeminales.* 36. *Uſus.* 37.
Teſtes mulierum quid propriè, eorum-

rumque deſcriptio. 62. Eorum vaſa, ſive corpora pampiniformia. 63. Tubæ Falloppianæ, ſive oviductus. ibid.
Tophi articulorum in podagrâ unde proveniant. 183.
Tonſillæ, ſive amygdalæ quid. 31. Earum ſtructura, ſitus, & uſus ibid.
Tuba Euſtachii in auribus quid, ejuſque ſitus. 20.
Tubus arterioſus fœtus quid. 87.
Tuſſis ferina quid, ejuſque curatio. 141.
Tympanites quid, ejuſque deſcriptio, & curatio. 178.
Tympanus anditorius quid, ejuſque membrana, & ſitus. 18.

V

Variolæ quid, earumque definitio. 151. Diagnoſis. 152. Cauſa 153. Prognoſis. 154. Curatio. 155. Quo tempore periculoſæ, & majoris afflictinis ſunt. 159. Alvum ciere non ſemper improbatur. 160. Cutis ſcarificatio falſum eſt, quod eas foras extrudat. ibid. Cubiculus nimis calidus eis potiùs officit. ibid.
Variolarum puſtulæ acu pungendæ, & in quo caſu. 162.
Variolis quare ſemel utplurimùm tentamur. 162.
Vas deferens quid. 36.
Vaſa umbilicalia fœtus quid. 85. Quomodo recidenda, & ligando iu fœtu in lucem edito. 123.
Venæ raninæ. quid. 28.
Vermes in corpore humano quomodo exoriantur. 132. Quid de hac re crediderint Veteres. 133.
Verminatio quid, ejuſque definitio. 127. Diagnoſis. ibid. Cauſa, & prognoſis. 128. Curatio. 129.
Verrucæ penis quid. 55.
Veſiculæ ſeminales quid propriè, earumque deſcriptio. 37. Eorum uſus 39.
Vipera eiuſque caro quomodo adhibenda in uſu medico. 201. Quomodo mordendo venenum immittat. 202. Formulæ, qu ibus præſcribitur in Clinice. 203. Ejus abuſus valdè nocet, & quare. ibid.

U

Ubera maximum habent conſortium cum utero. 69. Earum morbi. 112.
Ulcus quid, propriè. 208.
Ulcus cum carie quid. 208.
Urachus quid. 85.
Urethra quid propriè, ejuſque de-

deſcriptio . 41.
Urethra fæminarum quid, ejuſque ſitus . 57.
Uterus quid propriè , ejuſque deſcriptio . 59. Ejus uſus , & ſitus ibid. Ejus ligamenta quatuor. 60. Eorum nomina propriæ, & ſitus . 61.
Uteri ſubſtantia , & textura . 60. Ejus capacitas . ibid. Ejus vaſa pecularia. 61. Ejus uſus præcipuum. 62.
Uteri vagina quid , ejuſque deſcriptio. 57. Ejus ſphincter. ibid. Glandulæ . ibid. Uſus . 59.
Uvula quid, ejuſque variæ denominationes . 31. Ejus ſubſtantia , ſitus , & uſus . 32. Ejus muſculi periſtaphylini quid. 32. Eorum uſus . ibid.

FINIS LIBRI TERTII.

Digitized by Google

Digitized by Google